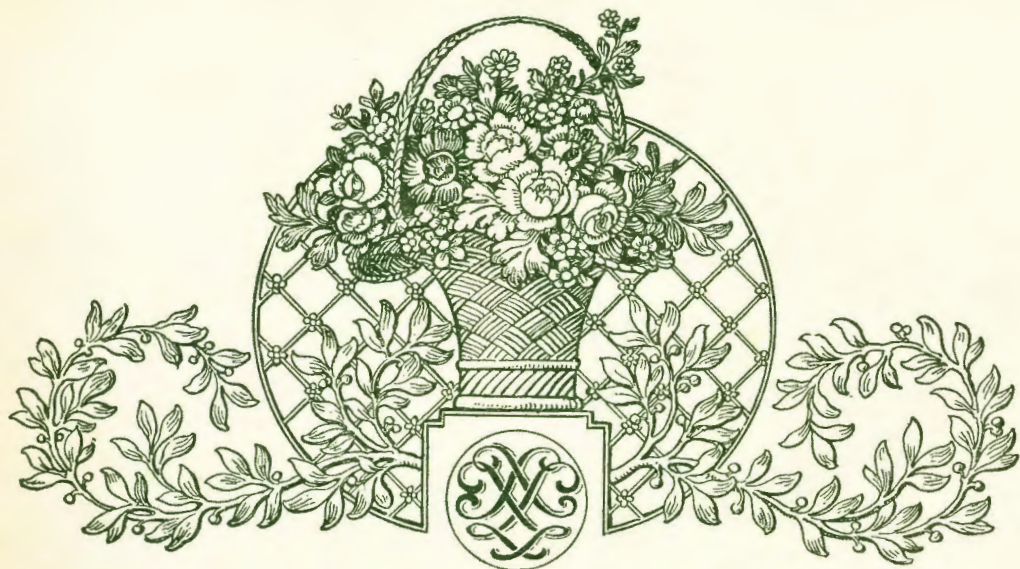

Svenska Linné-Sällskapets
Årsskrift

Årg. X *1927*

SVENSKA
LINNÉ-SÄLLSKAPETS
ÅRSSKRIFT

ÅRGÅNG X · 1927

UPPSALA

1927

UPPSALA 1927
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I Linnés födelsebygd. Svenska Linné-Sällskapets högtidssamman-	
komst den 23 maj 1926	1— 8 /
Linné och hembygden. Minnestal vid Svenska Linné-Sällskapets	
högtidssammankomst i Stenbrohult den 23 maj 1926. Av	
ROB. E. FRIÉS	9— 20
Stenbrohults prästgård på Linnés tid. Av GOTTH. VIRDESTAM . .	21— 29
Linnés blomsterrabatter på Hammarby. Enligt en originalhand-	
skrift av Linné. Av OTTO GERTZ	30— 56
Mårten Triewald och hans Stockholmsträdgård. Av CARL FORS-	
STRAND	57— 67
Linnés försök till inhemsk teodling. Av GUSTAF DRAKE	68— 83
Linnés självkänsla. Av ELIS MALMESTRÖM	84— 98
Linnés redogörelse för de på apoteken förvarade och i Sverige	
växande medicinalväxterna. Med förklaringar och anmärk-	
ningar av H. O. JUEL och G. DRAKE	99—130 ✓
Pehr Löflings kvarlåtenskap och eftermäle	131—136
Linnés bohag och konststilarna. Av SIGURD WALLIN	137—149 ✓
Linné als Biochronolog. Von A. WASTENSON	150—153
Viktor N. Baumbach, Svenska Linné-Sällskapets senaste donator .	154—155 ✓
Linnés parentation över Andreas Neander. Tillägg till årg. IX	
av ELIS MALMESTRÖM	156—157
Resumé of contents	158—162

Linné-Sällskapets egna angelägenheter:

Styrelsens års- och förvaltningsberättelse för år 1926 . . .	163—164
Linnémuseet och Linnébiblioteket	164
Gåvor till Sällskapets samlingar	164
Skattmästarens berättelse för år 1926	165—166
Stat för Svenska Linné-Sällskapet för år 1927	167—168
Viktor N. Baumbachs fond	168—169
Linnéträdgården 1926	169—170
Revisionsberättelse	171
Svenska Linné-Sällskapets styrelse	172

*Bidrag till 11:te årgången böra anmälas hos
och om möjligt insändas till undertecknad under
september månad 1927.*

CARL FORSSTRAND

*Redaktör av årsskriften
Adr. Saltsjö-Dufnäs.*

I LINNÉS FÖDELSEBYGD

Svenska Linné-Sällskapets högtidssammankomst den 23 maj 1926

UNDER SVENSKA LINNÉ-SÄLLSKAPETS NU TIOÅRIGA tillvaro har förslag flera gånger väckts om att förlägga sällskapets årshögtid till Linnés födelsebygd. Önskningar härom ha särskilt framställts av invånare i Stenbrohults socken och av för Linnéminnet och Linnéforskningen intresserade personer i Växjö. Med full insikt om önskvärdheten av förslagets förverkligande har styrelsen dock därom ej ansett sig kunna fatta beslut förrän på våren 1926, då förnyade framställningar ingingo, ledsagade av garantier för att Linnédagens firande pingstdagen och årsdagen av Linnés födelse den 23 maj kunde påräkna livlig anslutning från befolkningen i Stenbrohult och angränsande socknar och att detsamma kunde ske i samband med Kronobergs läns naturvetenskapliga föreningens årsmöte i Växjö dagen före eller den 22 maj. Sedan styrelsens kommitterade med pastor G. VIRDESTAM i Stenbrohult såsom representant för socknen och för Hembygdsföreningen Linné och nyssnämnda förenings styrelse överenskommit om programmet och erforderliga förberedelser vidtagits, gick beslutet i verkställighet de angivna dagarna.

Lördagen den 22 maj kl. 12 samlades sålunda den naturvetenskapliga föreningens medlemmar och ett stort antal av Linné-Sällskapets ledamöter vid Linnébysten i Växjö för att ägna minnet av blomsterkonungen sin hyllning. Sedan den Tegnériska kvartetten avsjungit »Vårt land», framträdde apotekare A. S. TROLANDER å föreningens vägnar och anmodade landshövding August Beskows maka, fru INGEGERD BESKOW, f. TULLBERG, vilken genom sin fader professor Tycho Tullberg härstammar från Linné, att nedlägga föreningens krans vid bystens fot. Till kransen fogade fru Beskow själv en vacker bukett av tulpaner. Linné-Sällskapets ordförande, professor ROBERT FRIES höll därefter ett kort anförande. »Tvenne sekler», sade han, »ha förflutit, sedan Linné levde här och grundlade sin utbildning. Om denna hans tid, om hans vardagsliv här veta vi ej så mycket. Dock var den tiden just den tid, som var avgörande för hans utveckling och

hela hans levnadsbana. Här utkämpade han en tyst kamp, valet mellan fädernetraditionen och kärleken till naturen. Här segrade kärleken, och här utstakade han sin bana. I denna vårens tid bringa vi minnet av Linné vår hyllning, minnet av den lille Linné, den unge botanisten, som i denna omgivning vandrade omkring med prästboken i den ena handen och den blomstersirade marskalkstaven i den andra.»

Sedan professor Fries härefter nedlagt en krans från Linné-Sällskapet och kvartetten avsjungit Mendelsohns »I skog, på fält små blommor sig ställt», avtågade man till gymnasiebiblioteket, där Linné gått i skola, samt besåg lokalerna och det område, där hans lärare hade tänkt anlägga en botanisk trädgård. Därpå begav man sig till S:t Sigfrids källa, som nyligen iståndsatts och omgivits av en inhägnad. De båda föreningarna voro därefter inbjudna till landshövdingeresidenset och gjorde sedan en utflykt till Solberget och Hovsberg för att bese hällristningarna och resterna av det av Linné ofta omtalade Hovslund.

Kl. 6 e. m. samlades föreningens och sällskapets medlemmar i stads- husets salong för deltagande i den förstnämndas årsmöte. Enär ordföranden jägmästare EUGEN HEMBERG på grund av sjukdom var förhindrad närvara, inleddes förhandlingarna av äldste ledamoten i styrelsen apotekare Trolander med en välkomsthälsning till landshövding och fru Beskow och övriga närvarande. Tillförordnade ordföranden rektor SAM MÅRTENSON hälsade Linné-Sällskapets medlemmar välkomna och lämnade därpå ordet åt professor RUTGER SERNANDER, som höll ett med talrika ljusbilder illustrerat föredrag över ämnet »Linnés *Herbationes Upsalienses*».

Föredraget anslöt sig till de exkursioner, som Linné med sina lärjungar företagit i Uppsalatrakten på vårarna och höstarna under en stor del av professorstiden.¹ Talaren och hans lärjungar hade gått i de fotspår av Linné och hans följeslagare, som här och var kunde uppspåras i Uppsalas omgivningar, och de bilder, han till belysande härav visade, hänförde sig både till Linnés tid och nutiden.² Man fick följa talaren till Gottsunda, genom »Floras Eden» vid Vårdsätra, till Ultuna, till Håga, till Danmark via Kungsängen med dess kungsängsliljor (vilka talaren — i motsats till tidigare antaganden — ansåg vara minst lika gamla i Stockholmstrakten som i Uppsala), till det av Linné omtyckta Sävja, som i visst avseende är lika intressant som hans Hammarby, dit man ock fördes, till Gamla Uppsala, till Vaksala, Junkil och Örnsätra m. fl. platser. Exkursionerna avslutades alltid vid Botaniska trädgården, från vilka också gamla bilder visades. Talaren med-

¹ Jfr den svenska översättningen av dissertationen 1753: *Botaniska exkursioner i trakten av Uppsala (Herbationes Upsalienses)*... Övers. från latinet av C. A. BROLÉN. Uppsala & Sthlm 1921. (Valda avhandlingar av Carl von Linné i övers. utg. av Sv. Linné-Sällsk. Nr 1.)

² Jfr SERNANDER, R., 1 Linnés fotspår... Sv. Linné-Sällsk. Årsskr., Årg. 4 (1921), s. 33—64.

delade vidare, hur det gick till i rent yttre avseende vid dessa exkursioner. Man marscherade med valthorn, pukor och fanor och med blomster i hattarna, och dessa utflykter, sade talaren, voro något av det vackraste i 1700-talets kulturhistoria. Emellertid möttes Linné på visst håll av ovilja, och den som mest gav uttryck å denna, var den av Linné högt värderade arkitekten Hårleman.¹ Man klagade över, att Linnés lärjungar gingo klädda i ovanliga dräkter, bussaronger m. m., och att exkursionerna satte de andra professorernas verksamhet i skymundan. Kritiken gick Linné djupt till sinnes, och år 1747 inträdde en verklig kris, en nervös kris, som satte djupa spår i Linnés liv. Talaren fogade till föredraget en hyllning åt Linnés naturskaldekonst och uppdrog en parallell till denna. När de linnéanska exkursionernas glanstid dalade, begav sig en ung stockholmare med små sällskap ut i naturen. Talaren menade Bellman, hans utflykter till Djurgårdens och Mälarens stränder. Det var något gemensamt hos dessa. Båda foro ut med muntra och uppslupna sällskap. Båda framkallade ock surmulna blickar. Om vissa uppsaliensare sågo snett på de linnéanska studenterna med deras bussaronger, fanns det nog hedervärda stockholmare, som sågo lika snett på Bellmans nymfer. Men vad som viktigare var, det var detta, att båda skapade det grepp, man fick på den tidens svenska natur och landskap. Vi veta ej, om de någonsin träffade varandra, men båda gävo uttryck för en dåtida naturkänsla, tagen från den svenska folksjälens djupaste källsprång.

Därefter höllos föredrag av rektor S. MÅRTENSON om hans geologiska undersökningar i västra Jämtland med särskild hänsyn till fjällfloran och dess olika förekomster samt av folkskolinspektör KNUT KJELLMARK om fornminnen i Varend och Finnveden.

Härmed voro förhandlingarna avslutade och deltagarna i mötet samlades till gemensam supé. Vid desserten hälsade apotekare Trolander dagens gäster från Linné-Sällskapet välkomna. Han framhöll, att det var en högtidsdag för föreningen i dubbel bemärkelse. En krans hade nedlagts vid Linnés byst, och man hade mottagit det sällskap, som har till uppgift att samla minnena från Linné och hans tid. Länets förening hade ock bildats med delvis samma syfte. Gemensamt hade man kärleken till naturen och till den store smålandssonen.

Professor SERNANDER framförde Linné-Sällskapets tack för den visade gästfriheten och ägnade även ett särskilt tack till landshövdingehemmet, där så mycket av Linnéminnen strömmat gästerna till mötes. Han vände sig även till d:r E. LINDELL såsom en av Linné-Sällskapets stiftare, och han påpekade, att Växjö tillfört föreningen den största medlemskontingenten näst Uppsala och Stockholm.

¹ Jfr SERNANDER, R., Hårleman och Linnæi Herbatones Upsalienses . . . Sv. Linné-Sällsk. Årssk., Årg. 9 (1926), s. 78—86.

Pingstdagen på f. m. samlades flertalet av deltagarna i den föregående dagens högtidlighet jämte många av Stenbrohults sockenbor och hembygdsföreningens medlemmar vid minnespelaren över Linné i Råshult för firande av Linné-Sällskapetets högtidssammankomst. Många av sällskapetets medlemmar från Stockholm och Uppsala samt andra orter, vilka ej kunnat vara med på den naturvetenskapliga föreningens årsmöte, hade nu infunnit sig, och bland de närvarande märktes även några utlänningar, nämligen professorerna CARL RASCH från Köpenhamn, G. HEGLER från Hamburg och LICHTWITZ från Altona. Sedan den Tegnérska kvartetten avsjungit »Vår vindar friska» framträdde pastor G. VIRDESTAM och hälsade å hembygdsföreningens vägnar Linné-Sällskapet välkommet till Stenbrohult.

»Det är ju», yttrade talaren, »Linnés minne, som Svenska Linné-Sällskapet tagit till sin uppgift att vårda, och samma uppgift har delvis också den hembygdsförening, vilken tagit sig namn av socknens störste son. Då de båda sammanslutningarna, annars av så olika art, ha ett stort gemensamt intresse i vården av ett lysande fosterländskt minne, var det helt naturligt att vår hembygdsförening med glädje förnam budskapet om förläggandet hit av Svenska Linné-Sällskapet vårsammantråde på Linnés födelsedag. Jag vet, att den glädjen sträckte sig utanför den skara här, som är speciellt hembygdsintresserad; den delades av alla Stenbrohultsbor, som från barndomen hört den underbara sagan om den fattige smålandspojken, som från denna ort drog ut i världen och erövrade riken och hjärtan. Det har i vårt land funnits tider, då Linnés minne varit bleknat, halvt förgätet, blott av några få ihågkommet, men så har det aldrig varit i Stenbrohult. Här har han alltid varit älskad och ärad, och långt innan den sten, invid vilken vi nu stå, blev rest till hans minne, hade här dryftats flera olika förslag till dess värdiga hugfästande. Hembygdsföreningen Linnés glädje över att på Linnés födelsedag få mottaga Svenska Linné-Sällskapet delas sålunda, det vill jag betyga, av hela Stenbrohults församling, och denna glädje är givetvis desto större, som vi här också för första gången få se länets hövding, åtföljd av sin maka, själv en ättling av vår sockens frejdade son.»

»Vi stå», tillade talaren, »på en mark, där minnena tala, och där mången helst vill tiga och tystna. Intet blomsterspråk till Linnés ära kan mäta sig med eller överträffa den hyllning, som Råshults blommande ängar och hagar själva i dag bringat blomsterkonungens minne. Svenska Linné-Sällskapetets ordförande och medlemmar kunde vara förvissade om, att det var ur ärliga och uppriktiga småländska hjärtan, som hälsningarna gingo, då Hembygdsföreningen Linné uttalade ett varmt 'välkommen' till Linnés födelsehem och Linnés barndomsbygd.»

Sedan härefter en deputation från socknen, anförd av kommunalfullmäktiges ordförande PETTER NILSSON i Råshult, framfört sockenbornas

välkomsthälsning och inbjudit Linné-Sällskapet till middag å Möckelsnäs samt kvartetten avsjungit Mendelsohns »I skog, i fält små blommor sig ställt» och prins Gustavs »Sångfåglarna», besågos omgivningarna vid Råshult samt hembygdsföreningens till det yttre anspråkslösa men intressanta samlingar innehållande museum, intogs frukost i det gröna vid Linnéstugan i Råslund. Därpå bröt man upp och begav sig till kyrkbyn och den plats bakom kyrkogården, där kyrkoherden Nils Linnæus' boställe hade stått och där den trädgård funnits, som Linné så vackert skildrat. På denna historiska mark, med den härligaste utsikt över sjön Möckeln och dess natursköna omgivningar sjöng kvartetten »Eolstoner» av Norman och inleddes Linné-Sällskapets sammankomst av professor FRIES med följande anförande: »Det är en sällsynt högtidlighet för Svenska Linné-Sällskapet, när det i dag samlats för första gången i Linnés egen födelsebygd för att på denna plats fira sin vårfest. Redan för flera år sedan hade sällskapet hoppats, att så skulle ske. Omständigheter av olika slag hade omöjliggjort detta. Nu ha vi dock kommit hit till Linnés *dulce natalc*, till den plats, där hans vagga stått, där han hade sin barndom. Vi ha kommit till helig mark, där minnena tala till oss. Då jag öppnar sammanträdet, ber jag att till den förening, som bär Linnés namn, få uttala ett tack. Vi hälsa i känslan av likartade syften denna förenings ordförande såsom ärad gäst vid vårt möte. Sällskapet skattar sig också lyckligt att se länets hövding, särskilt då han vid sin sida har en Linnés ättling och vår förste, högt vördade ordförandes dotter. Det är vidare glädjande, att en så stor del av Stenbrohults invånare velat sluta sig till oss för att fira det minne, som gjort ert Stenbrohult så vida känt, och jag ber att få tacka för mottagandet.»

Efter handläggning av några sällskapets angelägenheter tog professor Fries åter till orda och höll det minnestal över »Linné och hembygden», som är infört å annan plats i årsskriften (se sid. 9).

Det innehållsrika och fängslande föredraget emottogs med livligt bifall.

Professor SERNANDER framförde ett varmt tack till professor Fries från de församlade och bad att från dem få bringa honom särskild hyllning som sonson till en annan storman i naturforskningens värld, ELIAS FRIES, vars vagga stått ej så långt från Stenbrohult i Femsjö socken.

Kvartetten sjöng Herman Palms »Blommande sköna dalar», och så framträdde kamrer G. NILSSON i Diö, ordförande i hembygdsföreningen, och tackade Linné-Sällskapets ordförande för de vänliga ord, han riktat till Stenbrohults församling, och för det tillfälle, som beretts sockenborna att få vara med. Han höjde ett leve för Linné-Sällskapet och innefattade däri även ett tack till sångarna.

Gästerna och deras värdar begåvo sig därefter till det en halv mil därifrån belägna Möckelsnäs, där middagen väntade. Välkomsthälsningen

här framfördes av herrgårdens ägare, kammarherre CARL AXEL VON HORN, som talade å Stenbrohults sockens vägnar. Han hälsade alla gästerna och speciellt landshövdingeparet.

Middagen, som arrangerats av innehavarinnan av Möckelsnäs herrgårds-sanatorium, fru Frykberg, blev mycket lyckad. Tegnérskvartetten förhöjde stämningen med sång. Gästernas tack framfördes av landshövding AUG. BESKOW. Han tackade för det vänliga mottagandet och de välkomstord, som riktats till honom från olika håll. »Av många skäl», sade han, »har det varit ett kärt besök i Stenbrohult. Alldeles särskilt kärt har det varit vid ett tillfälle som detta. Det har flera gånger yttrats, hur stor glädje det var för oss alla, att Linné-Sällskapet förlade sin sammankomst hit. Jag vill framhålla en enda praktisk synpunkt. Det är ju så, att smålänningarna — liksom Linné själv — högt älska sin hembygd och Smålands namn. Jag tror också, att Linné-Sällskapet från många håll märkt denna kärlek. Jag tror likaså, att sällskapets sammanträde här kan komma att verka ej blott som en impuls på intresserade smålänningar till att allttjämt vårda Linnés minne, utan även såsom en sporre på främlingar till nya forskningar. Dagen har lärt oss förstå, huru Linnés kärlek till naturen kunnat utvecklas. Ängar i blom, småländska skogar och sjöar och ett vältaligt föredrag av Linné-Sällskapets ordförande — allt detta har skapat en stämning, som återkallat minnet av den store smålandssonen. Vi hoppas innerligt, att alla skola bevara ett vackert och varaktigt minne från besöket. Vi ha fått ett vackert mottagande av Stenbrohults kommun, och vi ha sett sockenborna strömma till i stor utsträckning. Det har blivit en hembygdsfest av varaktig hågkomst, och såsom värd för denna fest står Stenbrohults kommun. För alla bevis på vaken hembygds känsla ber jag såsom länets hövding och på uppdrag av gästerna att få tacka Stenbrohults kommun.»

Landshövdingen höjde så ett fyrfaldigt leve för kommunen, kraftigt besvarat av gästerna.

Medan middagen pågick, hade molnen sprängts av solstrålarna, och snart badade nejden i en eftermiddagssol, som förlänade ett gyllene skimmer åt Möckelsnäs fagra, av bok och björk omgärdade stränder. Möckelsnäs har där ett av de vackraste lägena.

Efter kaffet ägnade professor Sernander en hyllning åt Stenbrohult i följande stämningsfulla tal:

»När jag denna pingstmorgon hörde klockorna kalla samman menigheten i den kyrka, som Tegnér själv invigt på en av de få lyckliga dagarna av sin dalande mannaålder, när jag hörde talesmännen för den förening, som liksom vi i Linné-Sällskapet vårda Linnés minne, tala för detta sällskap, och då strax därefter en av samhällets män hälsade oss välkomna,

kände jag en varm våg i mitt hjärta, kände — liksom väl alla andra i mitt följe — att en sådan välkomsthälsning hade vi aldrig tillförene fått.

Vi kommo de flesta norrifrån, från Uppsverige, vars främste kulturelle man blev den sydsmländske Linné. Vi kommo från Uppsala, där det var kallt, där vi nyss sett de första hästhovarna och ännu väntade på kungsängsliljorna. Vi kommo hit ned till södra Småland och hörde här på Linnés egen födelsedag, som sammanföll med pingsten, göken utropa skillnaden mellan våren och försommaren, mötte allt, vad Flora och Pomona hade att bjuda på i den årstid, som Linné alltid höll som sin egen. En gång sade han, att aldrig är året så vackert som i Månaden Pomona; då har gudinnan gått i brudsäng, klädd i vita linnekläder, och vid hennes säng ses pioner vakta, granarna skjuta nya skott och enarna ryka.

Vi komma nu och taga ifrån eder senvåren och föra den med upp till oss. Vi taga den som en hälsning, såsom en hälsning från Småland och Stenbrohult.

På denna gudabenådade dag har jag talat med sockenmän från Stenbrohult. Jag hörde ordförandens manliga ord, jag såg in i männens stål-blå ögon och kände samma känsla som Linné, vilken brukade tala om, att hemma i Stenbrohult sutto de gamla goterna, på vilka han visste att rikets framtid skulle byggas.

Låt oss se till hur Sverige tedde sig, då Linné föddes.

Kanske aldrig i vår historia hade vårt rike varit så nära undergångens brant som då. Landet hade härjats av pesten. Elden hade gått över Uppsala och lagt staden i ruiner. Pultava låg framför oss. Ej ett hem fanns väl i Stenbrohult, där ej en son eller fader eller broder låg på ett avlägset slagfält. Kungen var sedan årtal borta.

Hur skriver Linné om denna tid: 'Jag föddes under den ljusaste tiden, då göken utropade våren.'

Och våren kom. Det var goterna, de blåögda germanerna, som ånyo förmådde bygga upp riket och skapa det andliga rike, där Linné själv blev en av furstarna.

Ett manligt hjärta må ej hänge sig åt förtvivlan eller missmod. I denna ljusa vårkväll böra vi giva en hyllning åt den som tänkte så om den tunga tid, som bildade ramen kring hans barndom. Vi också skola taga emot den ofärd, som kanske en gång möter oss, i vårens tecken, i den linnéanska vårens tecken, i tecknet av Stenbrohults sälla vår.

Linné-Sällskapet hälsar eder gode män i Stenbrohult och tackar för edra ord vid Råshult. Må de svenska ord, ni där uttalade, ej saknas då vi behöva dem. Vi verka alla för framtiden, vår egen och Sveriges framtid. Då vi nu höja ett leve för en enda liten socken i Sveriges rike, för Stenbrohult, och dess ljusa framtid, låtom oss då tänka på alla de svenska socknarnas framtid, på vårt fosterlands framtid.»

Kraftiga hurrarop följde på levet, och man uppstämde »Du gamla, du fria», som unisont sjöngs.

På kvällen återvände många av mötesdeltagarna till sina hemorter, men åtskilliga stannade kvar, för att på annandagen företaga nya och längre utflykter i Linnés födelsebygd och angränsande trakter. Man besteg sålunda Taxås berg med dess storartade utsikt över Möckeln med dess många öar och holmar, och senare på dagen vandrade man från Råshult utefter den gamla, sedan ett sjuttiotal år ödelagda landsvägen från 1400-talet genom hagar och lövängar till den s. k. Porten. I automobiler fortsatte man sedan längs vägen till Skåne. Platser, omnämnda i Linnés Skånska resa, demonstrerades. Vid Getabäck överfors den gamla riksgränsen, och Loshults kyrka blev vändpunkten. I närheten låg en av Linné besökt lämning av en borg från 1300-talet, »Sigfredskullen». På kvällen samlades man till avsked i Älmhult.

LINNÉ OCH HEMBYGDEN

Minnestal vid Svenska Linné-Sällskapets högtidssammankomst i Stenbrohult
den 23 maj 1926

AV

ROB. E. FRIES

EJ LÅNGT FRÅN DEN PLATS, DÄR VI NU BEFINNA OSS, växte för ett par sekler tillbaka en väldig lind, vördad som ett vårdträd och vida ryktbar i trakten. Den stod just på gränsen till Stenbrohults socken och skall hava varit bildad av tre skilda stammar, »såsom en af de gamla på altaren befintlige Ljusastakar». Efter den linden hava, enligt vad det uppgives, tre smålandssläkter hämtat sina namn: Tiliander, Lindelius och Linnæus, och folktron har därtill fogat, att var och en av dess tre stammar föllo, då en var av dessa tre släkter ut-slocknade. Skulle nu icke även vi kunna låta fantasien spela och brodera vidare på denna vackra folkdikt? Skulle vi ej kunna tänka oss, att på detta vårdträds Linneanska stam en knopp slog ut och började grönska just i dag för 219 år sedan, att den växte ut till en stark och mäktig gren under de år, som följde, och att den bröts och föll till jorden för vinterstormen en mörk januarikväll år 1778, medan storklockans tunga slag i Uppsala domkyrka förkunnade, att stoftet av Carl Linnæus där blev jordat.

Så var det nog ej, men det kunde, ja, varför icke, borde hava varit så. Och även bortsett från vad folktro och dikt kan hava sirat det Linneanska vårdträdet med, så finnas drag, som äro gemensamma för det-samma och den störste, som burit namn efter den linden. På småländsk jord hade trädet grott och ned i småländsk jord sände det sina rötter. Så var det ock med Carl Linnæus. Han var en son av detta samma land-skap; i denna fagra trakt, som nu ligger framför oss, stod hans vagga, och hans rötter gingo tillbaka till småländska stugor och prästhem. En blick på hans stamträd visar oss detta. Tala icke redan sådana namn som Inge-mar (gift med Ingeborg), Bengt Ingemarson och Ingemar Bengtsson, Ambjörn och Jöns Ambjörnsson om gammal bondestam och bondekultur; och

då vi vid dessa förfäders namn läsa sådana ortnamn som Stigaryd, Långaryd, Lekaryd, Vittaryd, Unnaryd, se vi icke då för oss gångna generationers kamp med jorden vid strävan att röja marken för åkertegarna? Och å andra sidan, väcka ej namn som Matthias Petri, Lindelius, Moselius, Broderonius tanken på män, som släppt plogen och efter strävsamma år av studier fått träda in under prästgårdens tak?

Denna Linnæi härstamning från småländsk allmoge- och prästsläkt har helt naturligt i viss mån satt sin prägel på hans anlag och hans intressen. Generationers intima samhörighet med jorden, deras beroende av vad åkern och skogen skänkte och deras strävan att ur dem utvinna det mesta möjliga, märkes i Linnæi böjelse för praktiska frågor, i den kärlek och förståelse, varmed han skildrat den svenska allmogens villkor och levnadsvanor, och kan nog också spåras i hans kända ekonomiska läggning. Många släktled av praktiskt verksamma män skänkte honom det klara praktiska sinne, som för hans reformatoriska vetenskapliga verksamhet blev av sådan betydelse. I och för sig utgjorde detsamma ej nyckeln till hans framgång, men då snille parades med och styrdes av denna praktiska syn på tingen, så blevo resultaten ej blott för stunden blandande hugskott, utan skapelser av praktiskt värde att vidare bygga på.

Fyra generationer bland hans förfäder (hans far, morfar, morfarsfar och dennes svärfar) hade suttit som prästmän i just denna socken, Stenbrohult. Likasom ämbetena gingo i arv inom släkten, så hade också genom arv och uppfostran en gammaldags fromhetskänsla gått från släktled till släktled och även blivit en av Carl Linnæi arvslotter från fädernehemmet. En fast gudstro, som för honom föll sig såsom något helt självklart, förde han därför också med sig, då han med tiden drog ut i världen och lämnade denna sin kära hembygd.

Ofta brukar det framhållas, att Carl Linnæi kärlek till växtvärlden och naturen var en gåva av fadern och att den fick näring och spirade bland blomstren i den trädgård, som här då fanns vid Stenbrohults prästgård. Det har också påvisats, att även bland föregående generationer denna böjelse förefunnits och att Carl Linnæus av dem kunnat få detta dyrbara arv. Så är nog också förhållandet, men skulle man ej kunna fatta saken vidare? Skulle man ej i allt detta kunna se utslag av det natursinne, som är för vår nordiska ras så betecknande? Kanske är det kontrasten emellan naturens vinterdvala och den efterlängtnade vårens och sommarens pulserande liv, som hos oss nordbor väckt detta sinne för naturens företeelser, som är första betingelsen för all naturvetenskaplig forskning. Kanske är det andra orsaker, som gjort det, men huru som helst, Linnæus var häri en äkta son av sitt land.

Man skulle också, förefaller det mig, kunna framkasta den frågan, om ej den småländska rasen haft, åtminstone innan landskapsgränserna i det

hänseendet mera utplånats, en speciell böjelse och läggning för de naturvetenskapliga disciplinerna. Det är nämligen ett beaktansvärt förhållande, att en påfallande stor del av våra äldre mera framträdande naturvetenskapliga forskare ledde sina anor till detta landskap. Härutinnan var Linnæus då även sin hembygds äkta son.

Helt smålänning var Carl Linnæus egentligen blott under barndoms- och ynglingaåren, under den tid, som sträcker sig från hans födelses dag till den stund, då han den 17 augusti 1727 tog avsked av sina föräldrar för att bege sig till universitetet i Lund. Efter den dagen blev det endast under längre eller kortare besök, som han kom att vistas här i sin hembygd, och de besöken blevo med åren, allt eftersom verksamheten strängare band honom på annat håll, allt glesare och kortare. Hans levnadslopp under denna hans första, småländska period är ju allom välbekant. Vi minnas hur hans två första späda år tillbragtes i komministertjället där borta i Råshult, huru barnaåren förflöto här i Stenbrohults prästgård och huru han vid 7 års ålder sändes till Växjö för att där erhålla undervisning; blott ferierna fick han sedan tillbringa här i Stenbrohult. Det står liksom ett poetiskt skimmer över barnaåren med många vackra och ljusa drag bevarade från livet här i föräldrahemmet. Det ligger däremot något av kyla och karghet över Växjötiden, djäknens hårda och strävsamma år och konflikten mellan skolans föräldrade dogmatiska och den levande lockande naturens krav.

På denna plats, där minnena från Linnæi uppväxttid nog leva friskare än annorstädes, torde det vara överflödigt att närmare ingå på de enskilda data från denna hans barndoms- och ungdomstid. Men låtom oss däremot själva en stund söka flytta oss tillbaka i tiden och tänka oss, huru på denna ort såg ut, då Carl Linnæus här växte upp.

Naturen häromkring var i det stora hela den samma då som nu: samma fagra bygd med barrskogsklädda höjder och åkrarna och ängarna brutna av lundvegetation, detta karaktärsdrag i landskapet på övergångszonen mellan det småländska höglandet och den sydsvenska slätten, som skänkt så många orter namnändelsen »hult», Stenbrohult och Råshult bland dem. Åkerfälten bredde ut sig runt omkring kyrkan, utom åt sjösidan; något stycke söderut började då den fagra bokskogen, såsom Linnæus själv skildrat det, och i norr höjde sig som nu Taxås berg. Här nedanför åt väster syntes då liksom i dag Möckelns vatten, med stranden, då betydligt närmare än nu, kantad av höga alar. Där i sjön växte de raraste växter: *Lobelia dortmanna*, *Elatine hydrophiper*, *Subularia*, *Plantago monanthos* o. a. Kyrkan stod där helt nära intill Möckelns strand, men det var en annan byggnad än den vi nu se, i vilken Stenbrohults kyrkoherde 1706 vigde sin äldsta dotter med komministern Nils Linnæus och året

därpå döpte deras förstfödde son och gav honom namnet Carl. Den låg ej alldeles på den plats, där den nya nu står, men nära intill, och var en liten anspråkslös lantlig kyrka, men med 400-årig rik historia bakom sig, och den gick väl i stil med den lantliga idyllen. Den fristående klockstapeln stod emot bruket utanför kyrkogårdsmuren, i vilken den åldriga förfallna »kornboden» stod kvar sedan den tid, då kyrkans tionde här avlämnades och förvarades.

Just på den plats, där vi nu äro samlade, reste sig kyrkoherdens boställe. Den redlige och godhjärtade Nils Linnæus skötte härifrån socknens och gårdens angelägenheter och spred med sitt glada och skämtsamma sinnelag glädje och lust i hemmet. Den unga prästfrun, Christina, styrde och ställde i huset med flit, aktsamhet och förstånd och ledde i kammare, visthus och ladugård de sysslor, som årstiderna förde med sig. Här lekte då och stegade barnen, Carl och hans syskon, såsom väl barn även på den tiden gjorde. Vid sidan av byggnaden lågo humlegårdarna (där den lilla *Alchemilla arvensis* växte som ogräs) och trädgården med sina fruktträd, sin rikedom på främmande buskar och örter, och någonstädes i den var det, som gossen Carl fick ordna sin egen lilla täppa med en planta av var sort, som fadern hade i sin. Intill gården lågo de på den tiden föreskrivna byggnader, som hörde till det prästerliga lanthushållet: brygghus, bod med loft, visthus, lada och fähus. Vi veta, att intill det sistnämnda fanns en damm eller göl, ty vid »fähusålan» växte *Narthecium ossifragum*, *Aegopodium podagraria* och *Viola palustris*.

Låt oss dröja en stund på ett ställe i den gamla prästgården, nämligen i den trädgård, som kyrkoherden här hade anlagt. Det kan ju vara på sin plats att ägna densamma en viss uppmärksamhet, då den ju onekligen mycket bidragit att väcka sonens håg för hans blivande kall. Vad vi nu veta om denna trädgård, ha vi Carl Linnæi egna skrifter att tacka för. Att den var rik på växter och att många då för tiden i trädgårdarna ovanliga sorter här funnos, framhåller denne vid flera tillfällen. Så säger han, att den »öfvergick alla trädgårdar i Småland» och att den »hwad differente växter angår, war sannerligen den curieuseste i landskapet». Trädgårdens exakta läge här och dess storlek känner man, så vitt jag har mig bekant, icke; på den skissartade karta över Stenbrohult, där den gamla kyrkan kan urskiljas och där trakten häromkring grovt återges, vilken karta Linnæus bifogat en av sina ungdomsskrifter (*Spolia botanica*), finnes faderns trädgård tyvärr ej klart angiven. Om innehållet i densamma känna vi däremot mera. Carl Linnæus har nämligen själv såsom student vid ett besök i hemmet sammanskrivit en förteckning över växterna i faderns trädgård. Detta manuskript, som han gett titeln *Adonis Stenbrohultensis*, finnes i Bergianska Stiftelsens bibliotek i Stockholm och har varit känt redan för äldre Linné-tecknare. I min fars Linné-biografi ägnas det

också en rätt utförlig behandling. Först för ett par år sedan blev det emellertid utgivet, av Felix Bryk, i faksimil-tryck. Som boken ifråga är ganska sällsynt och då Linnés stil däri, såsom vanligt, är svårläst, må ett kort omnämnande av denna Linnæi ungdomsskrift här kanske ha ett visst intresse, särskilt som vi nu befinna oss just invid den plats, där Adonis Stenbrohultensis en gång låg.

Skriften, som bär årtalet 1732, utgör en ren förteckning över de i trädgården förekommande växterna, med svenska namn fogade till de latinska. Uppställningen är gjord efter sexualsystemet, vilket Linnæus nu redan hade utformat, ehuru han ännu ej framlagt det i tryck. Tyvärr är manuskriptet ej fullständigt, ty klasserna I t. o. m. IV saknas, likasom VII, VIII och IX samt början av den tionde. Såsom det nu föreligger upptager det inalles 224 växtsorter, varvid dock är att märka att former av en och samma art, såsom då ännu var brukligt, anföras jämställda med arterna.

Av densamma veta vi nu, att fruktträdgården innehöll äpplen (söt-äpple, bäskäpple och dvärg- eller paradisäpple nämnas), päronträd (med boncretiennor och bergamotter), moreller och blodkörsbär samt bruna och vita (d. v. s. gula) plummon; jordgubbar och vita hallon funnos där ock (röda nämnas ej), likaså röda och vita vinbär samt vita släta stickelbär, ludna krusbär och röda stickelbär. Köksträdgården måtte hava varit synnerligen rik, ty grönsaker, rotfrukter och kryddväxter i så stor mängd uppräknas, att jag här ej ens kan antyda dem alla. Nämnas må blott exempelvis, att 7 löksorter, 7 kålslag, 5 ärtraser (av *Pisum*-släktet) odlades i trädgården. Här bör också framhållas, att i densamma redan fanns *Solanum radice tuberosa*, d. v. s. potatis, vilkens svenska namn Linnæus anger som »tryffel»; om den odlades som matnyttig växt eller blott som kuriositet, finnes emellertid ej angivet.

Bland prydnadsväxter och curieuse arter kunna här i denna krets blott några exempel anföras. Bland buskar och träd märktes: 3 olika rosor, guldregnet, snöbollsbusken och svarta mullbärsträdet; vidare *Staphylea pinnata*, *Rhus toxicodendron*, *Amygdalus humilis* (»dvärgmandel», vilken Linnæus framhåller som »rarissima»), *Ruscus aculeatus* och *hypoglossum* (båda dessa synnerligen anmärkningsvärda) m. fl. »*Ficus humilis*» (små fikonsträd) anføres också, men har helt visst odlats inomhus.

Skulle vi i vårens tid ha gjort ett besök i trädgården, så skulle vi där kunnat fröjda oss åt en hel del vårblommor, såsom luktviolen, en dubbelblommande *Primula*, av Linnæus kallad »dubbla oxläggen», *Muscari* (druvhyacinten), *Ornithogalum umbellatum*, tulpaner av åtskillig couleur, kejsarkronan, snödroppen, vita påskliljor, gula påskliljor och dubbla påskliljor, den dubbla röda blåsippan (vars svenska namn anges som »dubbelt lefwergräs»), *Eranthis hiemalis* (vårtyda), *Petasites officinalis* (pestilentsrot), o. a. Skulle vi i sommartid besökt herr kyrkoherden, skulle han kunnat visa

oss många andra den tiden rara blomster; för de här närvarande botanisterna kunna nämnas *Phytolacca decandra* (sminkbär), *Asclepias syriaca* (flugsnara), *Dracocephalum moldavicum*, *Hibiscus trionum*, *Tyrimnus leucographus*, *Anaphalis margaritacea* (pärlegräs), *Amarantus caudatus* (röda svansar) och många andra. För flera av eder är kanske mycket av detta endast torra namn, men kanske de dock kunna ge en idé om att Adonis Stenbrohultensis på den tiden ej blott var en vanlig lantlig täppa med nyttighetsväxter för familjens hushåll, utan att det var verklig kärlek till blommorna själva, som varit drivfjädern till trädgårdens skapande, och att den var sådan att den kunde ge näring åt ett vaket ungt sinne.

Det är emellertid klart, att icke blott denna faderns trädgård, utan även de här omkring i bygden vilt växande blommorna, liksom senare även naturens övriga alster, skulle bliva föremål för den unge Linnæi intressen och att de spelat sin roll vid dennes utbildning. Detta framgår också bl. a. därav, att Linnæus ägnat tvenne ungdomsskrifter just åt Smålands och denna sin hembygds flora.

I inledningen till den ena av dem (*Spolia botanica*) har han också gett oss följande entusiastiska omdöme om sin födelsebygd: »Stenbrohult är en socken, . . . hwilken tycks, då man jämförer alla orter med henne, wara liksom en drottning bland systrarna; hon hafwer äfwen præferancen af rara och sålsama örter, som på de andra ställen i landet sällan äller aldrig låta se sig. Ja, prästgården här tycks wara liksom af Flora siälf utsirad». Denna skrift, som för övrigt är helt liten och där de omnämnda arterna äro få till antalet, är av intresse, då den, som vi sett, belyser Linnæi kärlek till hembygden och då den ger en liten inblick i den flora, som han först av alla lärde känna och som blev grunden för hans botaniska vetande. Man tycker sig se, då man bläddrar i den skriften, den unge studenten, eller djäknens, under sommarens besök i hemmet ströva omkring i den bygd, som här ligger utbredd för oss i dag. Man tycker sig se, hur han gladdes över den lilla vackra *Cornus suecica*, som växte »ad templum Stenbrohultense copiosissime», hur han fröjdades över fyndet av trybusken, allenast i ett enda stånd på ön Möklanäs, »hwilken öe är älliast upfyld med allehanda rara örter». Man kan se honom, hur han här nere bland alarna på Möckelns strand letade och samlade de rara arter, som dolde sig på sjöbotten, eller hur han vid varje förnyat besök i hemmet granskade »fåhusålan», om de välkända rariteterna där funnos kvar.

Den andra Linnæanska ungdomsskriften, som berör fädernelandskapets flora, skrevs ett år tidigare (1728) och utgjorde en liten katalog över sällsyntare växter i Småland (*Catalogus plantarum rariorum Smolandicæ*). Denna har sitt speciella intresse såsom varande det första arbetet av Linnæus, som nu föreligger i tryck, ehuru publiceringen skedde först 160 år efter författandet. I denna skrift möta vi dock blott ett par exakta växt-

lokaler angivna, och dessa gälla, på ett undantag när, Växjö-trakten. Ingen enda uppgift utpekar direkt Stenbrohults socken, men beträffande en växt torde helt visst just denna bygd avses. Om den växten läser man nämligen, att den »fins ned wid Skånska gräntzen i några skogar ömnogt». Det är den allra första växtlokalen, Linnæus överhuvud taget i sina skrifter angivit från Småland; den låg just i hans hembygd och den växt, det gällde är den, som då kallades *Campanula serpillifolia* och som nu är känd under namnet *Linnæa borealis*.

Vid den tid, då Linnæus sammanskrev dessa båda nu omnämnda skrifter, hade han redan dragit ut i världen och lämnat fädernehemmet. Hans småländska ungdomstid här nere var förbi; han var nu student och de besök, han gjorde i Stenbrohult, blevo numera allt sällsyntare. Avstånden voro långa då för tiden, resorna besvärliga och tidskrävande och Linnæus själv gick så upp i sina arbeten, att oftast ej ens ferierna unnades till vila i hemmet. Vi veta emellertid, att han sommaren 1729 vistades här i Stenbrohult och att då det för hans framtid så avgörande beslutet fattades, att han skulle få försöka sin lycka vid det uppsvenska lärdomsätet. Med 100 dlr silvermynt på fickan, allt vad han från hemmet erhöll, tog han avsked av de sina och först 3 $\frac{1}{2}$ år senare trädde han åter in under hemmets tak. Han fann då modern sjuk och svag och den yngsta systemen insjuknad i smittkopporna. Han fick praktisera som läkare och båda patienterna tillfrisknade. Den kur, han därvid lät sin syster genomgå, kan nu förefalla oss underlig, men läkarvetenskapen stod då ej på vår tids ståndpunkt. Linnæus lät nämligen slakta ett får, det största som fanns, och lade systemen däri. »Sen hon legat der 5 à 6 timar, begynte yran gå bort och kopporna slå ut. Hon blef frisk och lefde många år sedan.»

Julen samma år (1732) kom han åter hit ned. Familjen var samlad till julaftonens middag och husfadern läste just bordsbönen. Då träder Carl oväntad in och fick så fira den julen i familjekretsen. Med särskilt vemod skildes han den gången från hemmet, ty han förstod, att det var sista gången, han såg sin moder i livet, och oron besannades, ty vid sommarens början gick hon bort.

De två följande besöken stodo i samband med hans betydelsefulla utländska resa. Hembygden, som ju låg vid resans väg, passerades på såväl ut- som hemfärden och barndomshemmet besöktes då. Om det förra av dessa besök skriver Linnæus, att han där »fant för sig alla sina syskon och gamle fader. Modern saknades, som död blifvit sedan man senaste gången var hemma. Huset i confusion.» Den 14 april (1735) skrev fadern sina välgångsönskingar i sonens minnesbok och följande dag styrdes kosan på vägen söderut ur socknen. Det klingar som en fanfar av vårliga förväntningar i Linnæi avskedsord: »Då man reste från Stenbrohult, var vädret herrligt, rågen höll på gå upp, björken slå ut sina löf och sko-

garna klinga som ett paradis af foglar.» Och förhoppningarna gingo i fullbordan. Efter 3 $\frac{1}{4}$ år stod han åter här. Han hade då vunnit världsrykte och »med hjertans glädje blef han emottagen, helst han i gubbens egna händer då fick aflemna många sina utgifna böcker».

Ännu ett par gånger fick Linnæus återse sitt Stenbrohult, då han, numera som välbeställd professor i Uppsala, företog sina beryktade resor till Öland-Gotland (1741) och Skåne (1749). Under den förra gjorde han på återfärden i augusti ett fyra dagars uppehåll hos fadern i det gamla hemmet, och som han nu var ute för att samla iakttagelser över de trakter, han bereste (det gällde ju egentligen Öland och Gotland, men Småland försumrades ej heller därvid), så finna vi här i hans resejournal åtskilliga anteckningar även från Stenbrohults socken. Han beskriver gårdarna och byarna, som här nere i Småland lågo »långt härligare och skönare, än man gierna ser dem på andra ställen, fast de ej äro så store och widlyftige». Även i annat tycker man sig kunna läsa mellan raderna i hans skildring en viss stolthet framskymta över fädernebygden. Ej blott »Harar och Hierpar woro här i Småland större än i Norrland, ja ock större än i sielfwa Roslagen», utan även »Folket, här på orten, ... woro af begge kiönen merendels större än på andra ställen, hwilket torde wara af de gamla Giöthers oblandade ätt, emedan man härnedre ser sällan främlingar, och Bonden gifter sällan sin dotter til någon annor än den, som är född i Socknen». I detta samband lämnar han också en skildring av den dräkt, som här då bars av männen och kvinnorna, vilka senare, som han säger, »hålla sina förfäders uhrgamla seder och klädedräkt så helig, som någonsin någon Fröken de aldranyaste moder ifrån Paris». Det var tydligen på den gamla goda tiden. Att i övrigt redogöra för denna Linnæi allmogesildring torde vara obehöfligt, då den finnes nyligen återgiven i Hembygdföreningen Linnés vackra publikation, och ju därför är lätt tillgänglig för de flesta här närvarande.

Nästa gång (det var en annandag pingst), han passerade Stenbrohult, hade nära 8 år förflutit och mycket var då här förändrat. »Här fant jag foglarna utödde, boet upbränt och ungarna förskingrade, at jag näppligen igenkände det rum, der jag sjelf blifwit utkläkt. Jag tykte mig se campum, ubi olim Troja, på det stället der min salig Fader Kyrkoherden Nils Linnæus anlagt den trädgården, som fordom blänkte af de raraste örter i Sverige, hwilken en häftig wädeld aldeles förstört, förr än tiden honom bårtrykte, förledit år d. 12 Maji. . . Jag som för 20 år sedan kände hwar enda inbyggare i Socknen, fant nu knapt 20 personer öfrige, dem jag alla i min barndom sedt unga drängar, de gingo nu med grå hår och hwita skägg, utlefde, och en ny werld hade kommit i stället.»

I Linnés eget exemplar av hans Skånska resa, som nu finnes i Linnéan Societys bibliotek i London, har han efter den sista dagen, han denna

gång vistades i Stenbrohult (den 16 maj) inskrivit följande rader, som jag för en del år sedan avskrev: »Aftonen blef lugn; sjön Möcklen stod som en spegel; den skiöna bokskogen speglade sig i watnet. Echoerna gofwo gjenliud af ett Triste Vale och jag valedicerade min ungdoms flora, som med mig lekt i barndomswähren.»

Detta avsked från hembygden blev emellertid ej, såsom han tyckes hava tänkt sig, det allra sista; även på hemresan från Skåne passerades Stenbrohult, där han vilade ut, innan färden togs norrut för att aldrig mer leda hit tillbaka.

Om också Linnæus från den dagen aldrig mer beträdde sin hemhembygds jord, så voro dock ej banden, som knöto honom vid densamma, helt och hållet brutna. Han satt nu som den frejdade vetenskapsmannen vid Uppsala universitet och han var den ledande hövdingen ej blott inom sitt eget lands naturvetenskapliga forskning. Och dock var och förblev han under allt detta även i Fyris-staden alltjämt smålänningen, vilken — han har själv ofta klagat däröver — kände sig lössliten från sin hembygd och »så fjerran kastad ifrån käre anhörige». Det starkaste bandet, som under hans senare decennier förenade honom med detta landskap, var förhållandet till de hembygdens unga söner, som lågo som studiosi vid universitetet. Detta band blev ännu fastare, då han (1744) av Smålands nation valdes till dess inspektor och han därmed kom att vid lärdomssätet, så att säga även officiellt, representera hembygden. En kort erinran om Linnæi verksamhet som inspektor inom Smålands nation och hans förhållande till de unga landsmännen torde därför här vara helt naturlig.

Linnæi namn stod visserligen redan förut i Smålands nations matrikel, allt ifrån den dag då han som studiosus inskrevs vid universitetet, och i nationens protokoll förekommer det också under de närmaste åren vid flera tillfällen. Men först som inspektor för nationen kom han att i särskild grad spela en roll i dess historia och för dess enskilda medlemmar. Under ett tredjedels sekel stod han i spetsen för Smålands nation och av protokollen framgår, att under denna tid inför Linnæus avhöllos 116 landskapssammanträden. Mera än detta säger oss emellertid i all sin korthet den i nationsprotokollet av den 12 mars 1777 lämnade uppgiften, att inspektors sjuklighet orsakat landskaps uteblivande hela föregående år.

Linnæi sätt att sköta sitt inspektorat var i högsta grad patriarkaliskt. Redan platsen för nationens sammanträden visar detta, ty som ingen särskild nationslokal fanns, samlades man nämligen i regel i Linnæi eget hem eller i det botaniska auditoriet, någon gång också på Hammarby. Linnæus använde också tydligen nationssammanskomsterna att med faderlig välvilja ge sina unga landsmän råd, förmaningar och varningar. Dessa admonitioner kunde gälla de mest skilda saker, såsom då han förmanade de samlade

landsmännen, att »när man komer på Landskap, eller ock går til någon af Herrar Professorerna bör man altid hafwa wärja på sig, och utom des hålla sig snygg och ren i kläderna», eller då (såsom nationsprotokollet av den 24 mars 1756 täljer) »Herr Arkiatern och Riddaren, uti en kort, men ganska sinnrik oration, förmanade Landsmännen att agte sig för otidiga utlätelser om Regeringsform etc.» Tydiligen hade de politiska striderna under detta frihetstidens stormigaste år ej alldeles lämnat de unga studenterna oberörda. Oftast gällde dock dessa inspektors anföranden, helt naturligt förresten, de unga, särskilt de yngsta, landsmännens studier och leverne, varningar för »källaregång och spelande» och annat dylikt, som vi här ej hava anledning att närmare ingå på.

En sida i nationslivet, som Linné med intresse omfattade, var de föredrag, orationer, på latin eller svenska, vilka av landsmännen höllos vid deras sammankomster. Många skilda temata blevo där ventilerade, men för oss här erbjuda de orationer ett speciellt intresse, vilka behandlade ämnen, hämtade från landsmännens egen hembygd, ty dylika synas hava tillvunnit sig smålänningen Linnés särskilda gillande. Detta framgår bl. a. av att han i anledning av en av Samuel Krok »på utsökt Swensko utarbetad Oration om Urshults och Almundsryds inbyggares seder» föreställde nationen »huru nyttigt och angenämt det woro, om Nations Ledamöterna wille på samma sätt, hwar och en i sin ordning, afgifwa någon uplysning om födelseorten». Så blev ock fallet i orationer, som avhandlade åkerbruket i Småland, linberedningen i Småland, Östra härads näringsfång, Jönköpings stad, Ädelfors guldgruva, småländska nationen i Uppsala, Smålands konungar och hövdingar (de regibus et ducibus Smolandiae) och Smålands företräden (de præstantia Smolandiae).

Den småländska nationens protokoll tala emellertid icke blott om dessa allvarligare förhandlingar inför Linné som inspektor. De tälja även om många festliga tillfällen, då landsmännen samlades som gäster i det Linneanska hemmet. I många fall voro dessa en direkt följd av och, som det synes, en nästan obligatorisk tacksamhetsgärd för de hedersgåvor, som nationen vid ofta återkommande tillfällen förärade Linné. På den tiden ansågs det nämligen i Uppsala tillbörligt, att nationen belönade, ja, man kunde nästan säga, avlönade sina inspektors genom presenter (vanligen olika slags silverpjäser) för den möda, de nedlade till nationens bästa. Egentligen är det underbart, att de nog ofta fattiga smålänningarna ville och kunde så ofta (det rörde sig i regel om vart tredje år) prestera så stora uppooffringar, som de verkligen gjorde. Bland vårt sällskaps Linnésamlingar i den gamla trädgården i Uppsala utgöra nu några av dessa hedersgåvor dyrbara klenoder, som än i dag vittna om de unga landsmännens värnads och tillgivenhet för sin inspektor.

Vi hava redan nämnt, att nationen någon gång även samlades hos

Linné ute på dennes Hammarby. En märklig dag i detta ställes historia är förbunden med ett dylikt besök. Det var en vårdag (den 21 maj 1769), då höggunstige Herr Inspektör behagade »samtelige ledamöterna af Nationen till Sin Gård Hammarby bjuda, hwaräst the på thet hederligaste långt inpå natten undfågnades och roades». Nationens ledamöter bevisades då den hedern att få inviga den av Linné uppe på höjden uppförda museibyggnaden och de voro de första, som under hans egen ledning fingo beskåda de där inrymda samlingarna. Den »fria, behagliga och vidsträckt utsikt», som man då hade från museihöjden och som särskilt framhålles i protokollet över dagens händelser, är nu, som vi veta, rätt skymd av den uppvuxna granskogen; samlingarna i museet äro borta, och huset står nu nästan tomt och övergivet. Men mången av oss, som i vårens tid vallfärdat dit upp och gripits av den stämning, som minnena där skänka, vi förstå nog, att den dagen, då Linné där kring sig samlade sin hembygds söner, det var en hedersdag i nationens historia.

När Linné för sista gången vände sig till sina landsmän, då hade han i själva verket redan slutat sina dagar och hans röst tystnat. Men i de föreskrifter om sin egen begravning, som han lämnade efter sig, bestämde han bl. a.: »Lätt mine landsmän bära mig till grafven och gif dem en liten medaillie af dem, som äro präglade med min bild.» Och så sänktes i graven i Uppsala domkyrka under småländsk hedersvakt den störste av det landskapets söner.

Många år ha nu gått, sedan Carl Linnæus såg dagen där borta i det lilla hemmet i Råshult. Mycket har här försvunnit och mycket har förändrats sedan dess. Det hus, där han föddes, och det hus, där han som barn levde, hade båda under hans egen livstid härjats av lågorna. Faderns trädgård fick han också själv se förintad. Ett sekel förgick, och så blev även den gamla kyrkan utdömd och en ny restes i dess ställe. Klockstapelns murknande stockar kunde då knappast uppbära den gamla klocka, som i 2 $\frac{1}{2}$ århundrade kallat Stenbrohults menighet hit samman och som också sände sina toner ut över bygden den vårliga söndag, då Carl Linnæus här blev döpt. Den blev flyttad till det nya templets torn och en ny kyrkklocka, gjuten, som det står på den, av E. M. Fries, ringde in en ny tid för Stenbrohults socken. Smyckad i grönt, som den lantliga kyrkan ju var under pingsten, hänryckningens tid, stod väl även denna kyrka, då »nattvardsbarnens» skald förrättade den högtidliga invigningsakten och därvid också manade fram minnet av Stenbrohults störste son.

Ännu ett sekel förgick. Den moderna tiden har brutit in över bygden, och från den snabbt förbiilande järnvägsvagnens fönster kan främlingen nu se den minnespelare, som blev rest vid Linnés barndomshem. En flyktig tanke, en undrande blick kanske, och så brusar tåget vidare.

Och dock, år må komma och gå och tiden må verka med sin nivelerande kraft. När våren bryter in över denna bygd, när göken här utropar den kommande sommaren, då tälja blommorna, då sjunga fåglarna på nytt varje år till eder, som bo i denna trakt, till främlingen som vallfärdat hit, om den Sveriges ryktbare son, som just här hade sin hembygd.

STENBROHULTS PRÄSTGÅRD PÅ LINNÉS TID

AV

GOTTH. VIRDESTAM

DÅ RIDDAREN KARL TUKASON I BÖRJAN AV 1300-TALET på grund av ett i sjönöd givet löfte byggde en kyrka på Möckelns strand, utbröts samtidigt den västra delen av Virestads socken till en egen församling, som fick namnet Stenbrohult. Till prästboställe uppläts jord av kyrkans grundare, och prästen fick sin bostad invid kyrkan, med stor sannolikhet på samma plats strax söder om densamma, där prästgården bevisligen under århundraden legat. Såväl kyrka som prästgård förlades till en höjd, som troligen då var bevuxen med lummig lövskog, liksom fallet var med samtliga de backslutningar i trakten, där yxan och elden ungefär samtidigt röjde plats för människoboningar. En ättling av det gamla hultet på kyrkplatsen var troligen »then stora lijnd», vilken 1702 stod på kyrkogården vid södra sidan av kyrkan och invid vilken bonden Joen i Stockanäs detta år begrovs.

Om den första prästgården veta vi ej mera än vad gamla Smålandslagens kyrkobalk, bevarad i en avfattning från samma tid, i allmänhet stadgar om laga hus på boställe. Dessa voro fyra: boningshus eller sätesstuga, gäststuga, lada och ladugård. Först 1644 få vi bestämda uppgifter om byggnaderna på Stenbrohults prästgård. I inventariet nämnas detta år »västra stugan» med 6, »söra stugan» med 2 och »frambkammaren» med 4 fönster, ävensom »farstugolofftit» med 1 och »söra lofftit» med 2 fönster. Dessutom fanns det en liten kammare i förstugan, en särskild liten stuga utan närmare benämning samt en källare, »som s. h. Anders hade låtit gräfwä, mura och bygga efter s. Biskoppens befallningh». Det dåvarande bruket att uppräkna icke husen utan rummen — ett minne från den tid, då varje hus innehöll blott ett rum — kan ju vålla villrådighet vid försöket att be-

stämma de olika byggnadernas utseende och läge på platsen. Så mycket framgår dock tydligt, att gårdens huvudbyggnad, »söra stuga», utgjorts av en ryggåsstuga, till vilken — troligen i öster — slutit sig en framkammare och som — sannolikt i väster — flankerats av en med stugan sammanbyggd loftbod, rymmande på nedre botten förstuga och en liten kammare. »Wästra stuga» utgjorde ett särskilt hus, om vars inredning intet är känt, och »söra loftit» har troligen varit en fristående loftbod. I 1661 års inventarium uppräknas samma västra-stuga med 6 fönster, sätessstugan, d. v. s. »söra stuga», nu med 4 fönster, framkammaren med 4 fönster och »jordstugan», möjligen den 1644 nämnda »lilla stuga» med 2 fönster. Dessutom hade tillkommit en drängkammare.

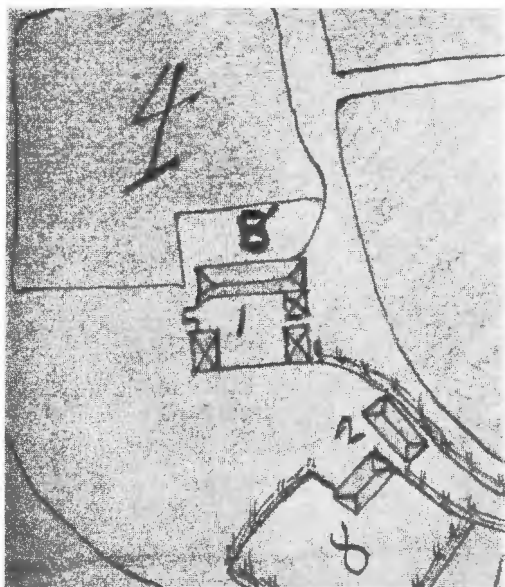

Fig. 1. Plan av Stenbrohults prästgård 1696.
(Detalj ur 1696 års karta). 1. Mangården. 2. Fägård.
4. Hårdvall. 8. Kålgårdar. (4 och 8 sedan plats för Nils
Linnæus' trädgård.)

Med dessa hus följde en del möbler, som gingo i arv från den ene boställsinnehavaren till den andre. 1644 mottog tillträdande kyrkoherden Nils Torgeri 2 bord, 3 stolar, därav 2 med svarvade ryggstöd, 7 sängar och 1 hylla, vilka hade sin plats i »västra stuga», och ett bord, stående i sätessstugan. Att döma av de många sängarna i det förstnämnda huset är det sannolikt, att detta använts som nattstuga. Vid Petrus Broder-sonius' tillträde 1661 hörde till

jordstugan 3 sängar, till sätessstugan 1 bord, till framkammaren 1 säng och till drängkammaren likaledes 1 säng. Till inventariet räknades vidare ett vattenkar och ett handfat, som var »bööt med en kopparboot och påsatt med 12 naglar». Allt detta lösöre värderades 1644 till 20 riksdaler 16 öre. Nämnas bör också, att varje kyrkoherde skulle av företrädaren eller hans sterbhus bekomma »itt paar käflingsoxar» till ett värde av 10 $\frac{1}{2}$ daler samt 3 stycken kor. Ingen präst behövde alltså börja sitt församlingsarbete med ett par tomma händer.

Den prästgård, som här knapphändigt skildrats, antändes den 24 maj 1682 av våldeld och nedbrann i grund. De av kyrkoherde Petrus Broder-sonius med församlingens hjälp nyuppförda byggnaderna lära vi till deras läge känna genom en 1696 av Peter Hamnell ritad karta. Omkring 110

alnar (66 m.) från den södra kyrkogårdsmuren och skild från denna genom en s. k. hårdvall, hård och stenig jord, ömsevis brukad till åker och ömsevis till äng, låg i riktning åt öster och väster sätesstugan, vilken — om man kan rätta sig efter skalan — var 50 alnar (30 m.) lång. Rät vinkel mot denna bildade på östra sidan tvenne bodar, vilkas sammanlagda längd synes ha varit 20—25 alnar (12—15 m.) Dessa sistnämnda byggnaders yttre långsidor voro i rak linje med sätesstugans östra gavel. I gårdsplanens sydvästra hörn var ett mindre hus beläget, men annars var där-

Stenbrohults prästgård under Linnés uppväxtår.

Rekonstruktionsförsök av G. Virdestam.

ifrån i väster och söder fri utsikt kring nejden. Nedanför höjden låg i sydost ladugården med stall och logelador.

Det är att beklaga, att vi sakna en med kartan samtidig beskrivning över de olika husen och rummen i denna prästgård. Den har sitt intresse icke minst därför, att det var i den, som Linné växte upp. Levertin har försökt att avhjälpa denna brist genom att på Stenbrohults prästgård överflytta vissa partier av den skildring, som Samuel Ödmann lämnat av prästgården i Vislanda under Samuels Wiesels tid. Detta torde dock vara att generalisera allt för mycket, i all synnerhet som den anteckning, vilken enligt Levertin skulle styrka, att de båda prästgårdarna haft ett snarlikt utseende,

är okänd. Syneprotokoll och besiktningsinstrument över prästgården från 1700-talet ha förgäves eftersökts i olika arkiv och torde sannolikt ha förkommit. Även denna annars bekväma utväg att vinna kännedom om en prästgårds forna yttre och inre utseende är således här stängd.

Under sådana förhållanden är det av särskilt värde, att i kyrkoarkivet finnas bevarade tvenne förteckningar över de rum, som förstördes vid branden 1746, då största delen av mangården lades i aska. Den ena av dessa, nedskriven av Samuel Linnæus, lyder: »Anno 1746 d. 20 april om söndagsnatt itändes västra byggningen af en outsläckelig våldeld, som ödelade 1. nattstugan med öfverrum och sahlen derunder och matkammaren. 2. köket, förstugan, bislaget, svalen, scholekammaren, dufslaget. 3. sätesstugan, en kammar på vänstra sidan och en på högra, med bokkammare och dufslag deröfver. (4) sädesbo, köttloft, pigekammar, mjölbod, mangelstuga, bod under trappan, dufslag deröfver, hönshus. Allt detta låg vid

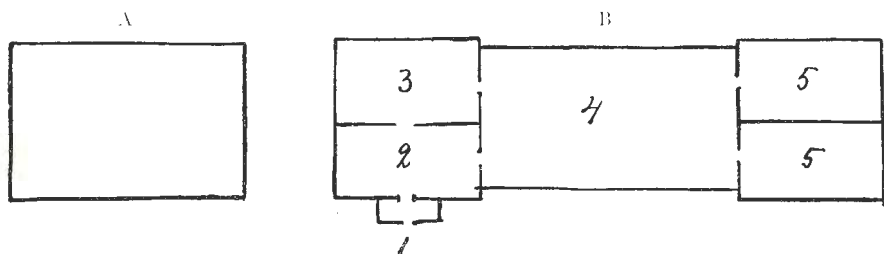

Fig. 3. Plan av Stenbrohults prästgård (nedre botten) under Linnés ungdomstid.

A. Västra byggnaden, uppförd av Nils Linnæus och innehållande nattstuga, sal och matkammare, till läget ej bestämbara. B. Gamla sätesbyggnaden. 1. Bislag. 2. Förstuga. 3. Kök. 4. »Stuva». 5. Framkamrar.

solens uppgång i aska. Hela inre gården blef åter upbyggd, den östra och norra byggningen af församlingen, men den västra af pastor före hans död.» Den andra anteckningen omtalar, att 1743—45 års kyrkoräkningar »blefvo genom en stor våldeld, som sig tilldrog i Prästegården d. 20 april 1746, tillika med stufva och tvenne kamrar, kiök, sahl, nattstufva och tvenne kamrar öfverrum i en räcka, Sädesbodar i en räcka östantill, Drängstufva och kamrar med öfverrum på vestra sidan på gården och en gammal bygning sönnantill endast bevarad av mangårdshusen, i aska lagda.»

Vid försöket att sammanföra de nämnda rummen till olika hus är det lämpligast att utgå från den första anteckningen. Vad som i början vållar huvudbry är uppgiften om den västra byggningen, vilken icke återfinnes på 1696 års karta. Detta hus uppfördes emellertid av Nils Linnæus, och då den andra här ovan angivna anteckningen förmåler, att alla de brunna boningshusen lågo i »en räcka», vilket uttryck också användes om de på kartan i rät linje liggande sädesbodarna, framgår härav, att den

s. k. västra byggnaden stått i rad med den gamla sätesstugan. Eftersom elden uppkom i denna västra byggnad, är det tydligen denna, som nämnes först och som alltså innehållit nattstuga, sal och matkammare samt på övre våningen två kamrar. Till detta i jämförelsevis modern stil uppförda hus gränsade den gamla sätesstugan med en i väster belägen, med stugan sammanbyggd loftbod. Denna upptages i förteckningen som ett särskilt hus (n:r 2), ett minne från den tid, då alla dylika loft varit fristående. Man har här genom ett bislag, d. v. s. en liten verandalik utbyggnad, kommit in i förstugan, där rakt fram sannolikt funnits ingång till köket

Tvänne av lindarna på Stenbrohults gamla prästgård.

Linden t. v. är med säkerhet en linnean. Mellan träden framskymtar den 1883 uppförda prästgårdsbyggnaden.

och åt höger till »stufvan», d. v. s. sätesstugan i inskränkt mening. På en trappa från gården kom man till loftets svale, en utmed framsidan löpande betäckt men utåt öppen gång, vilken förde in i loftet. Här synes blott ha funnits ett enda rum, skolkammaren, där alltså sönerna undervisats av sina informatorer, Linné kanske redan 1714 av Johan Telander och hans broder Samuel i slutet av 1720-talet av Andreas Neander. I eller över svalen har varit anbringat ett duvslag. Dörren till höger i förstugan ledde, som nämnt är, till »stufvan», familjens vardagsrum, som var en envåningsbyggnad med öppen takstol. Rakt fram i detta säkerligen stora rum funnos på östra gaveln tvenne s. k. framkamrar, en till höger och en till vänster, båda med dörrar till »stufvan». Ehuru det ej framgår av beskrivningen, är det dock ganska säkert, att dessa båda kamrar utgjort undre

våningen i en med ryggåsstugans östra gavel sammanbyggd loftbod av samma yttre utseende som den förut nämnda. På loftet har funnits kyrkoherdens bokkammare eller arbetsrum, och utanpå detsamma har ett annat duvslag haft sin plats. I samma loft kan också hava varit pigkammare och något förvaringsrum för mjöl eller kött. Dessa rum ha annars funnits i de två på kartan upptagna sädesbodarna, där bland annat mangelstuga och hönshus förmodligen inhysts. Nils Linnæus, som synes ha älskat duvor, hade även på en av dessa bodar uppsatt ett duvslag. Under den

Fig. 4. Stenbrohults gamla kyrka och prästgård 1829.

Efter litografi i Kalender för barn 1830. Sthlm 1829.

Bilden är sedd från sydost och anblicken av kyrkan, kyrkogården, prästgården och den däremellan liggande trädgården torde från detta håll i stort sett ha varit densamma på Linnés tid. Skorstenen på sätesbyggnaden synes över träden på gården. Man bemärke kyrkan med kor av sten och långhus och vapenhus av trä.

nedersta boden lät Linnæus på egen bekostnad gräva och välva en rymlig källare, vilken hade sin nedgång från gårdsplanen. Utom de nu uppräknade byggnaderna, vilka jämte den lilla stugan »sönnantill» kallades för den inre gården, lågo runt omkring en del andra smärre hus. Sådana voro gäststuga och drängstuga, den senare i väster på sluttningen mot sjön, samt badstuga och svinhus. Alla hade uppförts av Linnæus, varvid gäststugan och drängstugan försetts med loft.

En granskning av husen på prästgården ger således vid handen, att sätesstugan vid Nils Linnæus' tillträde 1709 utgjort en vanlig ryggås-

stuga med loftbodar och att inga andra boningshus därjämte funnits. För att bereda utrymme åt sin växande familj uppförde Linnæus den västra byggnaden. Såväl denna som övriga nybyggnader försågos med loft och byggdes på kyrkoherdens egen bekostnad. Under dennes tjänstetid föredde gården samma grundplan som på 1696 års karta, blott med den ändringen, att väster om sätesstugan tillkommit ytterligare ett hus. Gården var nu väl försedd med byggnader både av 1600-talstyp och av mera tidsenligt slag.

Den eldsvåda, som utbröt i prästgården natten mellan den 19 och 20 april 1746, förstörde fullkomligt den västra byggnaden, sätesstugan och de båda sädesbodarna. Vinden har troligen legat på från sjön, så att elden

Fig. 5. Stenbrohults kyrka och gamla prästgård.

(Efter blyertsteckning av arbetaren C. V. Andersson.)

Sätesbyggnaden framskyntar på gården bakom de tre stora lindarna och den nyligen kullfallna asken (t. h.) T. v. nära sjön drängstuga. Samtliga hus revos 1883. Huset längst t. h. sockenstuga och skolkhus.

från det västra huset med lätthet spritt sig österut. Nils Linnæus fick nu åter taga itu med byggnadsarbete och uppförde än en gång på egen bekostnad den västra byggnaden. De övriga brunna byggnaderna voro laga hus och återuppbyggdes alltså av församlingen.

Tyvärre finns det från 1700-talet varken någon karta eller något syneprotokoll, som ger oss upplysning om de nybyggda husen. Sätesbyggnaden, som 1755 fick brädbeklädnad utanpå timret, var 1771 så dålig, att det regnade in och sängar, kläder och gardiner blevo alldeles fördärvade. Efter åtskilligt motstånd av församlingen blev huset de närmaste åren ombyggt, varefter det 1774 rödfärgades. Förut hade säkerligen samtliga prästgårdshus varit omålade. Hur grundlig ombyggnaden var, är obekant, men det är ganska troligt, att den ej sträckte sig till någon föränd-

ring av rumsindelningen, ej heller till någon utökning av husets storlek. I stort sett hade sätesbyggnaden vid sin tillkomst 1746 säkerligen ungefär samma utseende, som det ett syneprotokoll av 1827 beskriver. Häri omtalas ett boningshus, $31\frac{1}{4}$ alnar (18,75 m.) långt, $14\frac{3}{4}$ alnar (8,85 m.) brett och $7\frac{1}{2}$ alnar (4,5 m.) högt samt innehållande 4 rum och kök på nedre botten och 2 rum på den övre. Byggnadens mellanparti upptogs av förstuga och sal med sängkammare och förmak på den högra sidan och kök och köks- eller pigkammare på den vänstra. På övre våningen, som 1827 skulle höjas $\frac{1}{2}$ aln, funnos adjunktsrum och gästkammare. Samma syneprotokoll omtalar en på västra sidan av gården befintlig och prosten Wickelius' sterbhus tillhörig byggnad, vilken var så förfallen, att den ej förtjänade att repareras. Den mätte 17 alnar (10,2 m.) i längd, $8\frac{1}{2}$ alnar (5,1 m.) i bredd och $5\frac{3}{4}$ alnar (3,45 m.) i höjd och innehöll på nedre botten kammare och drängstuga, på den övre 2 rum. Det är här alldeles säkert

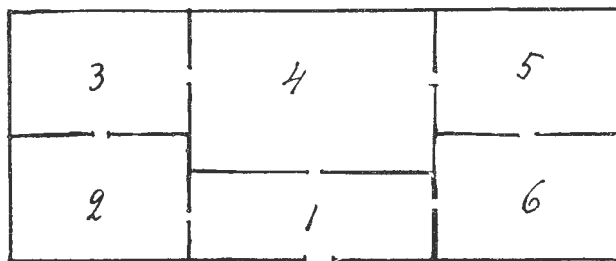

Fig. 6. Plan av den 1883 rivna prästgården i Stenbrohult.

1. Förstuga. 2. Kök. 3. Köks- eller pigkammare. 4. Sal. 5. Förmak. 6. Sängkammare.

fråga om den ovannämnda, av Linnæus på egen bekostnad efter branden för andra gången uppförda s. k. västra byggnaden, vilken efter hans död inlösts av den ene kyrkoherden efter den andre och slutligen degraderats till drängstuga. På östra sidan av gården stod samtidigt en gammal mjöl- och mangelbod, som på övre botten innehöll sädesbod. Under detta hus befann sig den av Linnæus grävda källaren. Emedan boden hindrade en lämplig infart till mangården och från sätesbyggnaden skymde utsikten till ladugårdshusen, revs den nu och nybyggdes något längre österut. Att tillägga är, att alla de här uppräknade byggnaderna synbarligen legat på samma plats som motsvarande hus före branden. Detta framgår bland annat därav, att vid en 1925 verkställd utgrävning av tomten kollager från 1746 års brand påträffats på flera ställen inom grundlämningarna till de därefter uppförda husen.

Ovannämnda av Nils Linnæus uppförda sätesbyggnad utsynades 1881 och revs 2 år senare, då den nya prästgården på en i närheten vid landsvägen liggande plats stod färdig. Vid utsyningen var det gamla boningshuset icke blott omodernt — rummen voro blott omkring 1,80 m. och

fönstren 0,75 m. höga — utan också i hög grad förfallet. Att det hade något samband med Linné var icke obekant för synenämnden, att döma av följande ord i protokollet: »När huset uppfördes vet ingen med säkerhet, men det uppgives, att när vår store Carl von Linnés fader, kyrkoherden Nils Linnæus, ett år efter sin nämnde sons födelse den 13 maj såsom kyrkoherde flyttade hit från komministersbostället Råshult, han då där uppförde huset och att hans världsberömda son således här tillbringat sina barndoms- och ungdomsdagar.» Uppgiften är, som vi sett, felaktig, men dock vittnande om vördnad för platsens höga minne. Sätessbyggnaden såldes till en bonde i Rephult (i norra delen av socknen), vilken av timret uppförde ett ännu kvarstående boningshus. Att den nya prästgården icke, såsom vid synen 1881 bestämdes, kom att förläggas intill den gamla i omedelbar närhet av kyrkan, påstås ha berott på den dåvarande prästfruns rädsla för grannskapet till kyrkogården. Förändringen är djupt att beklaga, ty den plats, där de nya husen byggdes, kan icke i naturskönhet — och naturligtvis ej alls i rikedom på minnen — jämföras med den gamla.

Övergiven och öde ligger nu den forna prästgårdstomten med anor från ett halvt årtusende tillbaka. Det enda, som minner om den flydda storhetstiden, är den av Nils Linnæus byggda källaren och trenne åldriga lindar, av vilka åtminstone en torde vara en linnean. I deras hägn ha de senaste åren, 1924 och 1926, tvenne oförgätliga minnesfester, båda med småländska botanister som huvudtalare, blivit firade, och så länge dessa den linneanska släktens vårdträd susa, skola de till sentida släkten bära hågkomsten av det hem, där den svenska naturforskningens ypperste fick sin första daning för sin framtida livsuppgift.

KÄLLOR.

- Stenbrohults kyrkas räkenskapsböcker, 1644, 1661 (i Vadstena landsarkiv).
Anteckningsbok om präster, tillhörig Stenbrohults kyrka (i Vadstena landsarkiv).
1696 års karta över Stenbrohults prästgård med beskrivning (Kungl. Lantmäteristyrelsens arkiv).
Stenbrohults sockenstämmoprotokoll från 1700-talet (i Vadstena landsarkiv).
Syneprotokoll över Stenbrohults prästgård åren 1827, 1843 och 1881 (i Allbo häradsrätts arkiv).
Iakttagelser gjorda vid utgrävning av prästgårdstomten 1925.

LINNÉ'S BLOMSTERRABATTER Å HAMMARBY

ENLIGT EN ORIGINALHANDSKRIFT AV LINNÉ

AV

OTTO GERTZ

UNDER DE TVÅ SISTA DECENNIERNA AV SITT LIV ägde LINNÉ som bekant fräse- och sätesgården Hammarby. Han inköpte denna jämte en annan, likaledes i Danmarks socken (ungefär en mil från Uppsala) belägen egendom, Sävja, år 1758 av hovjägmästaren ANDERS SCHÖNBERG. Året därpå förvärvade han den till Hammarby gränsande gården Edeby, och 1776 — två år före sin död — erhöll han för sig och sina barn besittningsrätten till ett ej långt från Hammarby beläget akademihemman, Hubby, utgörande tvenne gårdar.

De första åren bodde LINNÉ och hans familj i den gamla gården å Hammarby. Men 1762 »bygger LINNÉ på Hammarby, som han märkte sig blifwa swag, att barnen måtte hafwa hus», om han fölle ifrån. I stället för det nästan förfallna boningshuset uppförde han då den byggnad i två våningar, som ännu utgör gårdens huvudbyggnad. Här inrättade han sig enkelt och hemtrevligt, i vissa hänseenden präktigt och dyrbart, och under ferierna kunde han i detta bekväma och stilla hem, när så behövdes, vila ut efter terminens rastlösa arbete. På Hammarby firade LINNÉ den 9 juli 1764 sitt silverbröllop i kretsen av vänner och anhöriga.

Åren 1768 och 1769 uppförde LINNÉ på Hammarby ännu en byggnad, den på en bergsknalle norr om gården ännu kvarstående museibyggnad, där han under de sista tio åren av sin levnad hade sina samlingar förvarade.¹

¹ I ett brev till sin förtrogne vän, arkiater ABRAHAM BÄCK den 1 juli 1769 har LINNÉ lämnat en planteckning av inredningen av detta sitt Museum Hammarbyense.

Att LINNÉ, blomsterkungen, omgivit sig på Hammarby med sina älsklingar, Floras barn, är bekant. På sluttningen nedanför museet anlade han år 1773 en sibirisk trädgård, där han inplanterade växter, som blivit honom tillsända från det inre Ryssland av kejsarinnan KATARINA. Även på andra platser å egendomen hade LINNÉ växter av skilda slag. En del av dem stå kvar än i dag, förvildade och spridda över vida områden. »I parken täckes marken af en yppig matta, bestående af *Aquilegia*, *Myrrhis*, *Mercurialis perennis*, *Tulipa silvestris*, *Lilium Martagon*, *Epimedium alpinum*, *Crepis sibirica*, *Asarum europæum*, *Corydalis nobilis*, *Campanula latifolia*, *Galanthus nivalis*, *Leucoium vernalum* m. fl. från hans tid kvarstående örter . . . Vandrar man den smala stig, som mellan på hvarandra vräkta flyttblock slingrar sig upp till museet, finner man rikliga rosetter av *Sempervivum globiferum* på de mossklädda stenarna samt här och där ättlingar af en för 40—50 år sedan död finn-oxel (*Sorpus fennica*).» Och framför huvudbyggnaden står en av de tvenne på LINNÉS tid planterade hästkastanjerna,¹ ävensom en nu ålderdomsskröplig sibirieapel (*Pyrus baccata*).

Omkring 50 år tidigare var växtligheten i Hammarbyparken i stort sett densamma. År 1858 meddelar akademiträdgårdsmästaren DANIEL MÜLLER följande förteckning över de där från den Linnéska trädgården kvarstående växterna: *Campanula latifolia*, *Aquilegia vulgaris*, *Epimedium alpinum*, *Lilium bulbiferum*, *Lilium Martagon* och *Sempervivum soboliferum*. Även en snigelart, *Helix pomatia*, vars stamfäder LINNÉ ditfört, levde då som än i dag kvar i trädgården.²

16 år tidigare meddelar ELIAS FRIES följande anteckningar från Hammarby (Botaniska Notiser, 1842, pp. 10, 20—22). »Ännu efter 70 års förvildning quarstå i parken af LINNÉS landtställe, Hammarby, växter, som säkerligen blifvit planterade af LINNÉS egen hand, helst efter LINNÉS död detta ställe endast varit bebodt af Bönder, som bestämdt icke infört någon enda exotisk vext. Öfver dessa reliquiæ Linnæanæ torde framdeles en förteckning förtjena lemnas; bland kritiska vexter kunna derifrån citeras

¹ Det vill säga ännu vid den tid, då prof. TH. M. FRIES skrev sin Linnébiografi, ur vilket arbete ovanstående citat är hämtat (II, 1903, p. 393). Numera är sedan länge även den andra (västra) av de Linnéska kastanjerna borta. Den bläste omkull ett par månader efter Linnéfesten 1907. Före år 1823 hade den östra kastanjen skattat åt förgängelsen. På gården står numera ett kastanjeträd, som uppvuxit ur frö från det 1907 kullblåsta trädet. År 1917 plomberades den gamla sibirieapeln.

Enligt M. FLÖDERUS l. c. p. 114 finnas, utom å Hammarby, av LINNÉ planterade träd a Sävja — sex askar, av vilka fyra ännu stå kvar som lummiga träd — samt några askar i Odinslund.

² Den här förekommande formen av *Helix pomatia* är enligt WESTERLUND l. c. pp. 58, 59) var. *Gesneri* HARTM., som, förutom från LINNÉS Hammarby, är i Uppland känd från Vårdsätra.

Semprevivum globiferum, *Hieracium pyrenaicum*. *Blitum chenopodioides*: utom dessa finnes der *Vaillantia cruciata*.»¹

Första bandet av Linnésällskapets årsskrift inledes med en ingående skildring av Hammarby och dess historia, författad av Linnéättlingen prof. TYCHO TULLBERG. Vid redogörelsen för gårdens öden under den Linnéska tiden citerar denne, vid tal om dåvarande trädgårdsanläggningar å Hammarby, ett brev från LINNÉ till prof. ANTOINE GOUAN i Montpellier, daterat den 1 april 1765,² av vilket framgår, att LINNÉ utanför sina fönster hade tvenne rabatter med prydnadsväxter och utmed husets fasad klängeväxter av skilda slag; ävenledes omnämnas krukväxter, som stodo i fönstren. Sammanlagda antalet uppgår till 56.³ Några växter — särskilt i den ena rabatten — äro emellertid antydda endast genom släktnamn — *Hyacinthi*, *Fritillariæ*, *Lilia*, *Scillæ*, *Ornithogala*, *Tulipæ*, *Narcissi*, *Ixiæ*, *Digitalis*, *Passifloræ* (tres) och *Celosia* (tres cristatæ)⁴ —, vadan antalet i själva verket torde ha varit avsevärt större. Prof. TULLBERG förmodar, att de i brevet antydda blomsterrabatterna legat på husets sydsida, en på vardera sidan om förstugubron.

Huru ifrågavarande växter varit anordnade på rabatterna — i systematisk följd eller utan ordning — har hitintills varit obekant. År 1924 gjorde jag bekantskap med en egenhändig handskrift av LINNÉ, vilken på

¹ Närmare uppgifter lämnar ELIAS FRIES angående följande fyra växter. »I parken vid LINNÉS Hammarby finnes i mängd *Crepis grandiflora*... Vexten måste ha varit känd af LINNÉ och kan icke vara någon annan än LINNÉS *Hieracium Pyrenaicum*.» — »På mossslupna stenar under granar, som omgifva LINNÉS fordna Museum..., vexer *Semprevivum soboliferum* SIMS. i mängd, otvifvelaktigt planterad af LINNÉ; det kan således icke betviflas, att LINNÉ med *Semprevivum globiferum* förstod äfven denna...» — *Rosa laxa*: »Förvildade exemplar från Hammarby vid Upsala lemnas i [FRIES] Herb. Norm. VIII.» — *Blitum chenopodioides* L. »Ännu finnes den förvildad vid Linnés Hammarby och är *Blitum petiolare* LINK, som redan LAMARCK antog.» — *Vaillantia cruciata* »är WILDENOWS *V. chersonensis*».

Från Hammarby och trakten därikring nämner FRIES *Lappula minor* och *Epilobium tetragonum*: »ymnig i kärren, knappt ett stenkast från LINNÉS Museum på Hammarby».

»I den gamla Linnéanska trädgården [i Uppsala]», skriver ELIAS FRIES vidare (pp. 4, 87. »quarstå *Symphytum orientale*, *Potentilla recta*, *P. intermedia*, *Rumex divaricatus* m. fl.» En annan där befintlig växt från LINNÉS tid är *Corydalis fabacea*.

² Enligt prof. TULLBERGS ovan citerade beskrivning av Hammarby (p. 26). Originalbrevet. å British Museum, omnämnes i RENDLES Guide (1907, p. 9): »Letter from LINNÉUS to ANTOINE GOUAN, describing the flowers he sees from his window. Upsala, 1 sept. 1765.» Dateringen här, september, stämmer bättre än den av TULLBERG uppgivna, april, som väl torde vara tryckfel.

³ Av dessa funnos 12 arter å ena rabatten, 25 å den andra. Klätterväxterna voro 8. krukväxterna i fönstren 11.

⁴ Prof. JUEL har meddelat en förteckning över de arter, som av ovan nämnda släkten kunnat tänkas ifrågakomma (TULLBERG, l. c. pp. 26—28). Såsom av den här i det följande publicerade handskriften framgår, torde arterna emellertid i flera fall ha varit andra.

ett lyckligt sätt kompletterar de uppgifter, denne meddelat i ovannämnda brev till GOUAN. Handskriften ifråga — ett folioark med växtförteckningar, utan datering och överskrift — tillhör, som jag redan i korthet omnämnt i denna årsskrift, Botaniska Institutionen i Lund och ingår i framlidne prof. O. NORDSTEDTS till biblioteket donerade autografsamling. I den av NORDSTEDT uppsatta, till samlingen hörande förteckningen nämnes den endast »handskrift af LINNÉ (4 sidor)». Enligt vad prof. NORDSTEDT för flera år sedan meddelat mig, hade den varit utlånt till prof. TH. M. FRIES, som emellertid ej lyckades utreda, vad där meddelade växtförteckningar avsåge.¹ Varifrån och vid vilket tillfälle NORDSTEDT förvärvat handskriften, känner jag ej. Då han visade mig densamma, syntes den mig ej erbjuda något större intresse, och jag gjorde därför icke några förfrågningar rörande dess proveniens. Jag skulle emellertid våga en gissning, att här föreligger den originalhandskrift av LINNÉ, som tidigare tillhört läroverksadjunkten EWALD ÄHRING och vid bokauktionen efter hans död (i Uppsala den 29 och 30 november 1888) försålles. Auktionskatalogen upptager nämligen nr. 1028, »en handskrift af LINNÉ».

När jag egnade handskriften en mera ingående granskning, fann jag en slående överensstämmelse mellan de där upptagna växterna och dem LINNÉ nämner i brevet till GOUAN. Handskriften är visserligen mera utförlig och upptager flera arter, men de 56 växterna i brevet återfinnas samtliga i handskriften, med undantag av fyra: *Crocus*, *Hyoscyamus physalodes*, *Actæa Cimicifuga* och *Campanula Erinus*, den senare stående i kruka i fönster.

Studerar man handskriften med särskild hänsyn till de där anförda växtarterna, visar det sig, att den måste härröra från 1760-talet, sannolikt år 1765 eller följande år.

Handskriften meddelar å första sidan en schematisk skiss över tvenne långa rabatter med växternas platser angivna genom nummer, hänvisande till en i två kolumner uppställd växtförteckning. Rabatterna äro enligt skissen belägna invid husväggen, vars fönster (fenestræ) — två vid varje rabatt — likaledes äro där antydda. Handskriftens två följande sidor upptaga tvenne mera detaljerade växtförteckningar.

De tre förteckningarna — i det följande betecknade I: Tabula, II: Index 1 och III: Index 2 — innehålla ett olika antal växter. Mellan de två sistnämnda äro avvikelserna helt obetydliga och inskränka sig i det stora hela till de vid grupperingen använda skilda principerna. Å skissen (Tabula) är emellertid växtantalet väsentligt mindre, endast 67, medan de två andra förteckningarna, Index 1 och 2, upptaga vardera omkring 150.

¹ Någon närmare upplysning härom har icke kunnat vinnas ur de på Botaniska Institutionen i Lund förvarade skrivelserna från FRIES till NORDSTEDT.

Växtarternas fördelning inom sexualsystemets klasser ter sig enligt Index 1 på följande sätt:

Monandria	1	Polyandria	12
Diandria	7	Didynamia	6
Triandria	6	Tetradynamia	4
Tetrandria	1	Monadelphia	2
Pentandria	25	Diadelphia	5
Hexandria	24	Polyadelphia	1
Octandria	3	Syngenesia	16
Enneandria	1	Gynandria	2
Decandria	7	Monœcia	1
Dodecandria	2	Diœcia	5
Icosandria	12	Polygamia	4

Index 2 upptager på samma sätt:

Arbores	33
Bulbosæ	25
Perennes	60
Annuæ	30

Index 1 upptager 146 arter och former, vartill komma ytterligare 4 former av *Tulipa Gesneriana*, vilkas namn ej äro angivna. Följande fyra här nämnda växter förekomma ej i Index 2: *Blitum capitatum*, *Pæonia officinalis*, *P. tenuifolia* och *Dolichos sp.* I Index 2 har å andra sidan tillkommit ett antal ej i Index 1 upptagna växter: *Circœa lutetiana*, *Linum perenne*, *Lychnis chalcædonica*, *Bellis perennis* och *Phaseolus laciniaius*. Med de ävenledes här antydda 4 *Tulipa*-formerna blir antalet 152.¹

De olikheter, som sålunda föreligga mellan de båda förteckningarna, innebära ingalunda, synes det mig, att dessa tillkommit oberoende av varandra. Tydligt har LINNÉ, när han i Index 2 grupperade om växterna efter annan indelningsgrund, kommit att erinra sig en och annan växt, som han funnit önskvärd. Särskilt Index 1 bär spår av senare tillsatser. Bland växter, som sålunda efteråt blivit här införda, kunna nämnas: *Poa vivipara*, *Aira vivipara*², *Solanum radicans*, *Tropæolum majus*, *Tr. minus*, *Saxifraga punctata*, *S. rotundifolia*³, *Mitella diphylla*, *Cotyledon spinosa*, *Peganum Har-*

¹ I index 2 nämnes en växt, *Alcea rosea*, tvenne gånger.

² *Aira vivipara* sände LINNÉ 1769 till PIETER BODDAERT i Utrecht. I sitt brev den 5 juli samma år beskriver han närmare denna intressanta form och lämnar råd angående dess odling.

³ LINNÉ har i *Species plantarum* (1753) tvenne arter med detta namn.

mala. *Pæonia officinalis*, *P. tenuifolia*, *Anemone Hepatica*, *Dodartia orientalis*, *Bignonia radicans*, *Digitalis purpurea*, *Peltaria*, *Alcea rosea*, *Matricaria asteroides*, *Calendula pluvialis*, *Sisyrinchium*, *Epimedium* och *Paricaria officinalis*. I Index 2 ha på samma sätt senare tillskrivits: *Solanum radicans*, *Bignonia radicans* och *Iris biflora*.

LINNÉ torde ha uppgjort dessa två förteckningar, när han först tänkte anlägga en botanisk trädgård vid Hammarby. Efter allt att döma förslagsvis uppgjorda, har LINNÉ ur dem¹ utvalt — till större delen väl ur Uppsala botaniska trädgård — de arter, han för odling funnit särskilt lämpliga. Efter hand som dessa växter inplanterades, blevo de å planteringsskissen upptagna dels som nummer, angivande deras plats å rabatterna, dels med namn i den till numren hörande förteckningen. Att växtantalet är å skissen mindre än i de två följande förteckningarna (Index 1 och 2), förklaras väl därav, att utrymmet å rabatterna var begränsat och samtliga för plantering påtänkta växter där ej fingo plats.

Anmärkningsvärt är, att första kolumnen å planteringsskissen slutar med nr. 32 och den andra börjar med 51. Man skulle härav kunna sluta, att ytterligare en — numera förkommen — skiss förefunnits, upptagande de saknade numren 33—50 och kanske numren efter 85, varmed den förra slutar. Möjligheten härav kan ej förnekas. En dylik anordning är emellertid föga sannolik redan av den anledning, att invid väggen på byggnadens nordsida, där de senare rabatterna skulle legat, knappast andra än utpräglade skuggväxter kunnat trivas. Det troliga är, att rabatterna varit endast två och att dessa legat vid byggnadens sydsida utanför LINNÉ'S arbetsrum och salen. De båda invid vardera rabatten befintliga fenestrar motsvara sydsidans fönster å ritningen över byggnaden (TULLBERG, l. c. p. 39).

Det förefaller vid första påseendet av skissen, som om rabatterna varit belägna vid byggnadens västra del, en på södra och en på norra sidan av huset. Men LINNÉ har uppenbarligen tänkt sig skissen hållen vågrätt, med papperet vänt för ena rabatten åt vänster, för den andra åt höger. Rabatterna komma på detta sätt var för sig att upptaga området invid byggnadens södra vägg från gaveln mot förstugubron. Hade LINNÉ menat två rabatter invid västra delen av byggnaden, skulle han på skissen antytt de två på västra gaveln befintliga fönstren.

Att numren 33—50 saknas å skissen, förklaras som nämnt därav, att planteringen av de båda rabatterna påbörjats samtidigt, varvid den först satta växten å östra rabatten erhållit nr. 51, emedan LINNÉ förmodat, att den västra rabatten kunde hysa ett femtiotal växter. Då emeller-

¹ Å skissen äro upptagna tvenne växtnamn, *Matricaria integrifolia* och *Helianthus perennis*, som ej återfinnas i förteckningarna Index 1 och 2. Kanske äro de tillfälligtvis använda synonymer till de där nämnda *M. asteroides* och *H. multiflorus*.

tid utrymmet ej räckte till för flera än 32, ha numren 33—50 ej kommit med.

Planteringen torde ha företagits från var och en av gavlarna mot byggnadens mitt (förstugubron). Numreringen av växterna har därvid gått å den första från väster mot öster, å den andra från öster mot väster, och i allmänhet skett i fortskridande följd. Mellan redan planterade har emellertid senare på sina ställen inskjutits en och annan växt. Så i den västra rabatten *Sisyrinchium*, i den östra *Solanum quercifolium*, *Parietaria judaica*, *P. officinalis*, *Matricaria integrifolia*, *Solanum radicans*, *Peganum*, *Peltaria*, *Digitalis*, *Saxifraga punctata*, *S. rotundifolia*, *Bignonia* och *Mitella*. LINNÉs kända svaghet, då det gäller tal och siffror, kommer på flera ställen till uttryck. Ett och samma nummer har sålunda använts för olika växter. Så förekomma 84 och 85 ej mindre än tre gånger och varje gång betecknande helt skilda växter (84: *Saxifraga punctata*, *Bignonia*, *Mitella*; 85: *Sisyrinchium*, *Digitalis*, *Saxifraga rotundifolia*). Numren 54, 55 och 69 stå å skissen utan bifogade växtnamn, och å andra sidan är platsen för resp. 72 (*Rheum*), 84 (*Saxifraga punctata*) och 85 (*S. rotundifolia*) ej säkert angiven. Numret 79 med därtill hörande växtnamn saknas. Såsom av skissen framgår, ha vid planteringen växterna — sammanlagt 67 stånd — ej anordnats i systematisk följd¹, utan grupperats efter en mera dekorativ synpunkt utan bestämd ordning. De stå i regeln i enkla rader, flerstädes dock i tvenne och undantagsvis i tre rader, säkerligen på grund av ståndens olika yppighet. En och samma art har på sina ställen inplanterats i flera stånd under olika nummer, såsom *Antirrhinum Peloria*, *Aquilegia canadensis*, *Digitalis purpurea*, *Phlox*, *Geranium striatum*, *Anthemis millefolia*, *Helianthus perennis* och *Lychnis chalcidonica*. De motsatta ändarna av bägge rabatterna börja med *Antirrhinum Peloria* (nr. 1, 51), en växt, som sedan många år varit föremål för LINNÉs livliga intresse.²

¹ Prof. TH. M. FRIES uppger i sin Linnébiografi (II, p. 391), att LINNÉ i den gamla trädgården å Hammarby — den "vilda skogslunden" öster om gården — inplanterat utan ordning sällsyntare växter. Utan att direkt betvivla denna FRIES' uppgift, framhåller prof. TULLBERG l. c. p. 32, att det var "i högsta grad olik LINNÉ att så där utan ordning plantera växter i en trädgård, då ju ett av hans mäst framträdande karaktärsdrag var att ordna och systematisera allt, varmed han sysselsatte sig". Den ovan beskrivna anordningen av de å rabatterna invid byggnaden planterade växterna utgör emellertid ett säkert bevis för att LINNÉ i detta fall latit den systematiserande principen vika.

² Denna före LINNÉ okända form av *Linaria vulgaris* med aktinomorfa blommor anträffades år 1742 vid Södra Lilla Gässkäret öster om Nord-Ijusterö i Roslagen av studeranden M. ZIÖBERG och beskrevs 1744 av LINNÉ i dissertationen de Peloria. Sedermera togs den vid Leufsta och Uppsala 1746, varom LINNÉ i brev den 3 oktober 1746 underrättade sin vän ABRAHAM BÄCK. Följande året fann JOHAN LECHÉ växten i Västergötland. I sina Observationumculæ per æstatem Añ 1747 meddelar denne därom följande: "*Peloria* ad litus glareosum Lacus ad Grefsnæs vulgo Loholms siö. Hujus plantæ quidam flores Peloriæ Linnæi exacte referebant; quidam aliquibus saltem corollæ partibus; quidam nulla, sed figuram Linariæ natu-

Anmärkningsvärt är, att å skissen förefinnas på sina ställen påfallande stora luckor mellan växtstånden. Detta kunde tyda på, att de fria platserna voro intagna av redan förut där växande plantor. Ett skäl för en sådan förmodan finner jag däruti, att några arter, som LINNÉ nämner i sitt brev till GOUAN 1765, ej förekomma i handskriften. Förutsatt att denna härrör från år 1766, vilket enligt vad i det följande utredes är sannolikt, kunde då å rabatterna ha kvarstått från ett föregående år exempelvis de i Gouanska brevet nämnda *Crocus*, *Hyoscyamus physalodes* och *Actaea Cimicifuga*. Och för övrigt hade troligen redan år 1764 förefunnits å Hammarby en plantering av blomväxter. Därpå tyder följande uppgift i 1764 års edition av LINNÉS *Herbationes Upsalienses*: »Herr Præses' gård Hammarby mottager de trötta kamraterna i sin trädgård, där utom åtskilliga främmande växter finnes *Thalictrum simplex*.» (Svenska upplagan, p. 28).

Växterna å rabatterna tjänade uppenbarligen flera ändamål. Bortsett från den för LINNÉ personligen så naturliga tillfredsställelsen att å sitt lantställe se sig omgiven av sina älskade blommor, fann han väl i dessa ett utmärkt material för de privata föreläsningar och kollegier i botanik,

—
ralem servabant, idque in eodem individuo. An glareæ et quisquilæ in eadem contentæ hujus metamorphoseos causa?»

LINNÉ trodde sig i denna *Peloria* ha funnit en växt, som otvivelaktigt ledde sitt ursprung från en annan art, en lära, vilken givetvis väckte stort uppseende. JOHAN BROWALLIUS, naturvetenskapsmannen och teologen, skriver den 24 juni 1745 till LINNÉ med anledning av det beskrivna *Peloria*-fyndet: »Pijlora [*Peloria*] har] gjordt allarm i lägret Man bör achta sig för den farliga satsen, som skulle detta species efter skapelsen wara tillkommit.

I I. F. BORCHGREYINKS kompendium efter LINNÉS föreläsningar år 1766 heter det p. 23 om *Antirrhinum*: »*Peloria* horer og hid, er en hybrida af Antirrh. linaria: Berer Froe, men opwoxer ey noget deraf. Om Planten kunde produceres, blev det et nyt genus, og burde hore til Pentandria. Den propageres nu allene ved Roden.

Samma år skrev JOHANN BECKMANN i anteckningar från sitt besök å Hammarby följande rörande LINNÉS *Peloria* (p. 119: »Als er [LINNÉ] sie in den Garten bekommen, fand er, dass sie keinen Saamen bekam, und daher erklärte er sie . . . für plantam hybridam. Allein ich erfuhr von dem Sohne, dass sie nicht einmal dieses, sondern nichts weiter wie eine Varietät sey; denn er habe oft die *Linaria*, aus der die *Peloria* entstanden seyn solte, mit den gewöhnlichen Blumen der *Linaria* und auch der *Peloria* zugleich gefunden, und zwar hier inn Upsala sehr häufig. Als er sie dem Vater gezeigt, habe er sie nicht ansehn und nichts weiter hernach davon hören, noch reden wollen.» BECKMANN fäller i detta sammanhang följande, nästan profetiska yttrande: »In der That bleibt die *Peloria* dennoch eine ausserordentliche Pflanze, indem man noch kein ähnliches Beyspiel einer selbst in der Blume so weit abweichenden Varietats-weis. Scheint es nicht, dass die Varietates einmal eine ganze Veränderung und Reformation unserer Botanik machen werden? Det är nästan som siade dessa ord om den hundra år senare nyfödda genetiken.

DUCHESNE meddelar i sitt arbete *Histoire naturelle des Fraisiers 1766*, att *Peloria* ej utvecklats gröningsdugliga frön. I brev den 29 september 1768 beder han LINNÉ sända honom denna växt från Uppsala. I brev till FRANÇOIS SAUVAGES samma år skriver LINNÉ om sin *Peloria*: »Constantissima fuit per 10 annos» (enligt citat av prof. JUEL i *Hortus Linnæanus*, p. 94¹).

han under ferierna meddelade på Hammarby. I förteckningen förekomma nämligen många av de mera intressanta växter, LINNÉ beskrev i en serie av dissertationer på 1760-talet. Ävenledes torde LINNÉ ha till Hammarby tidvis förflyttat från den akademiska trädgården i Uppsala en del växter, vilkas utveckling han för närmare undersökning ville följa.

Växtstånden på rabatterna tillhöra 59 arter, ett antal, som ej obetydligt överstiger det i brevet till GOUAN angivna. Härtill komma ännu krukväxterna i fönstren, 11 i nämnda brev. Dessa äro, som naturligt är, icke angivna å planteringsskissen, men återfinnas i Index 2, på ett undantag när, *Campanula Erinus*. Där nämnas också följande arter, vilka ej äro upptagna i brevet till GOUAN¹: *Ficus Carica*, *Gnaphalium orientale*, *Ipomoea caerulea*, *Gomphrena rubra*, *G. alba*, *Phaseolus lacinatus*, samtliga markerade, liksom krukväxterna över huvud, med en stjärna och genom understrykning av namnet.

I Index 2 har LINNÉ använt åtskilliga andra beteckningar, som torde åsyfta planteringen och skötseln av ifrågavarande växter. Vid jämförelse med Hortus culinaris. en LINNÉS vid ungefär samma tid utgiven dissertation (1764), har jag trott mig finna följande rörande betydelsen av dessa tecken. Understrykning och stjärna — vid de i kruk inom hus växande — skulle sålunda ange mera köldkänsliga arter (*calidiores*), som endast kunna odlas inom hus. Såsom sådana nämnas: *Coffea arabica*, *Thea baho-bca*, *Ficus Carica*, *Turnera ulnifolia*, (*Vinca rosea*), *Gnaphalium orientale*, *Impatiens rubra*, *I. purpurea*, *Celosia cristata*, *C. castrensis*, *Zinnia multiflora*, *Ipomoea caerulea*, *Datura fastuosa*, *Anastatica hierochuntica*, *Gomphrena rubra*, *G. alba*, *Phaseolus lacinatus*, *Forskohlea tenacissima* och (*Commelina cristata*).² Dessa utgöra kanske ett väl stort antal — ett tjugutal —, men fyra sydfönster stodo till förfogande, och en och annan blev säkerligen utflyttad. Detta var enligt skissen fallet med *Ficus Carica*, ävensom — enligt brevet till GOUAN — med *Zinnia multiflora*.

Ett kors före namnet torde ange sådana på kalljord odlade perenna växter, som måste uppdragas i drivbänk och vintertid täckas till skydd mot kolden eller före järnnätterna flyttas inom hus. Denna beteckning förekommer för följande: *Passiflora caerulea*, *Clematis Viticella*, *Cheiranthus incanus*, *Nolana prostrata*, *Mesembryanthemum crystallinum*, *Calendula pluvialis*, *Tropaeolum majus* och *Tr. minus*. Kors jämte understrykning av namnet — hos tvenne annueller, *Aster chinensis* och *Senecio elegans* — synes utmärka, att dessa växter till följd av känslighet för frost först sent på våren utplanterades å kalljord. Enbart understrykning förekommer för

¹ Index 2 upptager 24 träd och buskar, ett trettioatal Bulbosæ, 38 Perennes och 20 Annuae, som ej nämnas i brevet till GOUAN.

² *Vinca rosea* och *Commelina cristata* äro anförda inom parentes, emedan dessa namn ha i Index 2 betecknats med stjärna, men, uppenbarligen av förbiseende, ej understrukits.

Vitis och *Alstrameria*; sannolikt felaktig beteckning i stället för kors. Emellertid synas nyssnämnda beteckningar även i andra fall ej vara fullt konsekvent genomförda.

I den ena rabatten funnos å platsen invid stånden 22—25 se[*min*]a canadensia, i den andra mellan 51—56 och 63—74 »semina rariora in margine extra bulbos», således växter i en rad utanför andra där befintliga. Då lökväxter (»bulbi») ej äro på skissen upptagna från sistnämnda plats med undantag av *Lilium Martagon*, synes härav framgå, att vid planteringen här förefunnits växter, kvarstående från ett föregående år. En ytterligare anteckning: »Margine toto solo Prunis laxatius», antyder, att framför rabatterna, måhända även utmed byggnadens båda gavlar, planterats på vissa avstånd från varandra *Prunus*-arter.

Å sista sidan i handskriften nämnas tre arter, vilka kanske härröra från en senare anteckning. Dessa växter, *Lathyrus tuberosus* — ej nämnd i Index 1 och 2 —, *Epimedium [alpinum]* och *Circea*, planterades emellertid på andra platser, den förstnämnda »inter podium omissum¹ et parietem», mellan husväggen och en då ej använd gammal sten eller grund — kanske senare begagnad som sockel för någon av de stora urnor, som på LINNÉS tid stodo utanför byggnaden —, *Circea* »strax nedan för ingången» och *Epimedium* »neder emot Labyrinten», en numera bortglömd plats i trädgården eller parken. De rika vegetationer av *Circea* och *Epimedium*, som än i dag förefinnas i Hammarbyparken, härröra troligen från de nämnda, av LINNÉ planterade stånden.

När det gäller att bestämma tiden för handskriftens tillkomst, ge vissa i förteckningarna omnämnda växter god vägledning, emedan med avseende på dem kunnat med viss säkerhet fastställas det år, LINNÉ erhöll dem. Dessa växter, som sålunda erbjuda ett särskilt intresse, må här något utförligare omnämnas.

Fumaria spectabilis. I brev till sin vän, arkiater ABRAHAM BÄCK skriver LINNÉ den 22 april 1765: »I dag fick jag frön af *Fumaria spectabilis* från yttersta Sibirien.» I ett följande brev, från Hammarby den 23 juli samma år, heter det: »*Fumaria spectabilis*. som aldrig varit i Europa, hwars frö jag fick från Camtschacca i våras, har nu et stånd nyss upkommit af frön.» Växten omnämnes även i LINNÉS tacksägelsebrev den 23 april 1765 till greve CLAES EKEBLAD, som ombesörjt sändningen av densamma jämte *Cimicifuga* och *Trollius asiaticus* »ifrån bortersta ändan af Sibirien». *Fumaria spectabilis* blommade väl först följande år (1766), och LINNÉ lämnade då i en dissertation: *Necessitas promovendæ historiæ na-*

¹ Läsarten osäker.

18 Antark. paper.
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32

14 *Fragaria nana*
 20 *Asper. grandiflora*
 21 *Vib.*
 22 *Tradescantia*
 23 *Phlox*
 24 *Andros. parvifl.*
 25 *Silphium*
 26 *Thaps.*
 27 *Galium nigr.*
 28 *Cycl. alba*
 29 *Andros. multifl.*
 30 *Hesperis*
 31 *Veronica*
 32 *Sedum*

Fenestra
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32

85 *Asper. nana*
 63 *Phlox*
 89 *Dryas*
 85 *Asper. nana*
 87 *Andros.*
 64 *Callifera*
 65 *Asper. nana*
 66 *Andros.*
 67 *Asper. nana*
 68 *Cycl. alba*
 69 *Andros. multifl.*
 70 *Andros.*
 71 *Andros.*
 72 *Andros.*
 74 *Andros. multifl.*

63 85
 84
 84 69
 65 66
 68 67
 69
 73
 70
 71
 79

Fenestra
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32

turalis in Rossia, resp. ALEX. DE KARAMYSCHIEW¹, (p. 24) den första avbildningen — efter levande exemplar — av denna numera allmänt odlade trädgårdsväxt. Det torde väl ha varit av detta år 1766 blommande stånd, som skott planterats i Hammarby. Då *Fumaria spectabilis* nämnes i handskriften, skulle denna senare ej kunna vara tidigare än från år 1766.

Cotyledon spinosa är likaledes en växt, som LINNÉ erhöll år 1765. I skildringen av sitt besök i Sverige 1765—1766 omnämner JOHANN BECKMANN (l. c. p. 49), att han vid första sammanträffandet med LINNÉ, den 6 september 1765, fick se unga, nyss uppkomna plantor av *Cotyledon spinosa* i Uppsala botaniska trädgård. Denna växt hade LINNÉ erhållit från sin lärjunge ERIC LAXMANN — senare professor i Petersburg —, som år 1764 blivit predikant vid tyska församlingen i Barnaul, hörande till Kolywanska bergverken i Sibirien, och därifrån torde ha sänt LINNÉ frön av växten i fråga. Sannolikt hade LAXMANN sänt även ovannämnda *Fumaria spectabilis*. LINNÉs lärjunge JOHAN PETER FALCK, prof. i Petersburg, utbedjer sig nämligen i brev till LINNÉ den 30 maj 1766 »några frön af *Fumaria spect.* och andra, som Hr LAXMANN öfversändt».

Thea bahoea. Efter nära 20 års ihärdiga ansträngningar hade LINNÉ den 3 oktober 1763 lyckats genom kapten CARL GUSTAF EKEBERG erhålla levande tebuskar till Uppsala, groddplantor, av vilka vid framkomsten två voro vid liv.² Tebusken på Hammarby härrörde tydligen från denna EKEBERGS sändning och hade väl sommartid under LINNÉs ferier flyttats från Uppsala botaniska trädgård ut till Hammarby för att tjäna hans fortsatta undersökningar av densamma. År 1765 blommade *Thea* i Uppsala, och samma år utgav LINNÉ sin dissertation *Potus theæ* med utförlig beskrivning av växten och redogörelse för dess historia och odling i Sverige.

¹ Denna avhandling bär å titelbladet tryckåret 1764. Avtrycket i *Amoenitates academicae* vol. 7) har emellertid årtalet 1766, vilket bättre stämmer med de ovan anförda uppgifterna beträffande den i avhandlingen beskrivna och avbildade *Fumaria spectabilis*. I brev till ERIC LAXMANN den 12 mars 1764 skriver emellertid LINNÉ: »Herr KARAMITSCHEV gifwer nu ut under mig en disputation, i hwilken han har catalogue på alla uptäktta Sibiriske växter...» Detta kunde å andra sidan tyda på, att avhandlingen blev färdigtryckt först år 1766 och beskrivningen över *Fumaria spectabilis* därvid bifogades. I skrivelse till LINNÉ den 10 november 1764 ber ANTOINE NICOLAS DUCHESNE i Versailles om frön af *Fumaria spectabilis* jämte, bland andra *Semina desiderata*, *Actæa cimicifuga*, *Aster sibiricus*, *Claytonia sibirica* och *Saxifraga crassifolia*. Den sistnämnda växten erhöll DUCHESNE till Trianon år 1766 (brev den 10 september samma år).

² Se SWEDERUS, Uppsala botaniska trädgårds historia (p. 101 ff.), LINNÉs Egenhändiga anteckningar (p. 61 och LINNÉs brev till EKEBERG och JACQUIN (1764). — Tidigare försök med frön, erhållna från bland andra JOHN ELLIS och CARL GUSTAF BUNGE (BUNGENCRONA) (brev till Vetenskapsakademiens sekreterare, P. W. WARGENTIN, december 1760), eller plantor genom PEHR OSBECK, MAGNUS LAGERSTRÖM m. fl. hade ditintills gäckat alla LINNÉs förhoppningar att få se denna av honom så varmt efterlängtade växt i odling i Uppsala.

Coffea arabica. Frön härav erhöll LINNÉ år 1761 av riksrådet greve CARL GUSTAF TESSIN. (Brev från LINNÉ den 18 maj 1762¹). Om *Coffea* skrev LINNÉ år 1761 en dissertation *Potus coffeæ*, där växten ingående beskrives.

Kanske största intresset erbjuder emellertid *Fragaria monophylla*. I sin avhandling *Fraga vesca* (1772) nämner LINNÉ beträffande denna växt: »monophylla nuper detecta a D^{no} DUCHESNE et cum Horto Upsaliensi communicata». Prof. ANTOINE NICOLAS DUCHESNE i Versailles beskrev denna egendomliga *Fragaria* i *Histoire naturelle des Fraisiers*, contenant les vues d'économie réunies à la botanique, Paris 1766.² Av tvenne DUCHESNES brev framgår, att LINNÉ i slutet av år 1764 eller i början av 1765 erhållit från Versailles såväl frön som rotstockar.³ Då DUCHESNE i dessa sina skrivelser meddelar flera viktiga och intressanta upplysningar beträffande *Fragaria monophylla*, må dessa här meddelas. I brev den 10 november 1764 heter det: »In horto patris mei colendissimi e seminibus *Fragariæ vescae* nata est proles inter multas unica, foliis non ternatis, sed omnino simplicibus. Tribus adhinc annis viget, et, innumeris flagellis reptans, progeniem a matre non dissimilem præbet. Mensibus maii et junii proxime elapsis flores fructusque maturos tulit, suavissime saporis, coccineo nitentes colore, foecundo semine divites Semina hujus *fragariæ* a me collecta et radicem vivam mitto tibi . . .» I ett följande brev, den 20 augusti 1765, skriver DUCHESNE vidare: »Gratulor mihi, . . . quod denique *fragaria* nostra *monophylla* Versaliis nata anno 1761, novum naturæ miraculum, in manus tuas viva rite provenerit, et sit nunc horti Upsaliensis alumna, prole sua, ut spero, non degener, tum flagellis tum seminibus. ⁴

¹ Redan tidigare, på 1750-talet, hade dock *Coffea* varit i odling i Uppsala. Enligt ett LINNÉS brev den 9 april 1754 till sin lärjunge, assessor JOHAN GUSTAF WAHLBOM i Kalmar hade han av denne erhållit frön av växten.

² Detta DUCHESNES arbete synes vara sällsynt och har ej varit mig tillgängligt. Ett utförligt referat har lämnats av GUILLEMIN i *Dictionnaire classique d'histoire naturelle*, Tome 7, Paris 1825, pp. 28—33.

³ Se även LINNÉS brev till ALLIONI den 14 februari 1766: »*Fragariam* accepimus ex Gallia, foliis simplicibus, nec ternatis.»

⁴ Härav framgår, att de uppgifter DE VRIES meddelar i sin mutationsteori (I, p. 136) beträffande *Fragaria vesca* f. *monophylla* äro oriktiga. Denna form uppstod ej, såsom där uppgives, i början av 1800-talet, utan år 1761 i ett enda individ bland normalt gestaltade stånd av *Fragaria vesca*. Likaledes finner DE VRIES' uppgift, att den bevisligen uppstått även på annat ställe, nämligen i Lappland, där den skulle anträffats av LINNÉ, intet stöd i dennes skrifter. Ej heller förmåler något LINNÉS brev till DUCHESNE om något sådant av LINNÉ gjort fynd. Hade LINNÉ själv anträffat ifrågavarande *Fragaria*-form, skulle han för övrigt otvivelaktigt antytt detta i dissertationen *Fraga vesca* (1772), där han med några ord omnämner DUCHESNES *Fragaria monophylla*.

Det omnämnda fallet, *Fragaria monophylla*, kan sålunda icke åberopas som parallell till det bekanta förhållandet med blodboken m. fl. växter, att en och samma avvikande form kan uppstå

Av ett visst intresse för handskriftens datering är vidare LINNÉs anteckning: »22—25 se[mi]n]a canadensia sata». Dessa frön torde vara de LINNÉ erhållit från prof. JOHN HOPE i Edinburgh och som han omnämner i brev till arkiater BÄCK den 23 juli 1765: »HOPE har sändt stor sambling af frön från Canada.» Då fröna säkerligen såddes omedelbart efter sändningens framkomst, kunde detta tyda på, att handskriften knappast kan vara senare än från år 1765 och sålunda varit samtidig med brevet till GOUAN. HOPES brevväxling med LINNÉ ger emellertid vid handen, att han i flera år fortsatte att sända frön till LINNÉ. Sålunda omnämnas frösändningar från Canada 1765 och 1766 — ej mindre än 200 från sistnämnda år — samt från Amerika åren 1767, 1768, 1772 och 1773. Vilka arter dessa frön tillhört, framgår ej av breven.¹

På 1760-talet erhöLL LINNÉ till Uppsala vidare följande i handskriften nämnda växter: *Alströmeria peregrina*², *Saxifraga crassifolia*³ och *Peltaria alliacea*⁴ år 1760 (av CLAS ALSTRÖMER, DAVID DE GORTER och NICOLAUS JOSEPH JACQUIN), *Nolana prostrata*⁵, *Zinnia multiflora*⁶, *Paeonia tenuifolia*, *Rheum palmatum*⁷ och *Forsskålea tenacissima* år 1762 (av DAVID VAN

flera gånger på vitt skilda platser och under omständigheter, som utesluta antagandet av gemensamt ursprung. Beträffande *Fragaria vesca* f. *monophylla* kan det ifrågasättas, huruvida icke samtliga fynd, som av denna art beskrivits, hänföra sig till descendenter av den år 1761 hos ANTOINE DUCHESNE (pater) i Versailles uppkomna. En tacksam uppgift synes mig vara att utreda, huruvida den i Bjäsarps skog ej långt från Skurugata (Ekesjö socken) (Botaniska Notiser, 1849, p. 83) — växtens så vitt bekant enda spontana fyndplats i Skandinavien — förekommande *Fragaria vesca* f. *monophylla* är identisk med den från Versailles beskrivna. De olika av DUCHESNE omnämnda och till LINNÉ sända *Fragaria*-formerna finnas enligt Dr. B. D. JACKSON l. c. p. 14 i LINNÉs herbarium i London. Den viktigaste litteratur, som föreligger beträffande *Fragaria vesca* f. *monophylla*, har sammanställts av ASCHERSON och GRAEBNER i Synopsis der mitteleuropäischen Flora, VI: 1, p. 650.

¹ I Systema nature editio XII, 1767, omnämnes *Anemone canadensis*, »D. Hope». Upptagen i prof. JUELS sammanställning av i LINNÉs arbeten beskrivna växter från Canada.

² Se även LINNÉs brev till J. BURMANN den 10 september 1761. *Alströmeria* satte frukt år 1764. Brev till GOUAN den 27 juli 1764.

³ Rotstockar av *Saxifraga crassifolia* sände LINNÉ på 1760-talet till Versailles, RICHARD, hortulanus Regius Trianonensis». Brev från DUCHESNE till LINNÉ den 14 oktober 1766.

⁴ PIETRO ARDUINO i Padua sände LINNÉ frön av *Peltaria (Clypeola)* 1763. (Brev till LINNÉ den 14 juni 1763. Växten blommade i Uppsala 1764 enligt brev från LINNÉ till JACQUIN.

⁵ Enligt ett LINNÉs brev till GOUAN hade han tidigare erhållit denna växt av DAVID VAN ROYEN under annat namn (*Atropa humifusa*).

⁶ Ännu då LINNÉ utgav Species plantarum editio II, 1763, hade han enligt egen uppgift ej sett denna växt (p. 1270). I brev till ARDUINO den 2 augusti 1763 skriver emellertid LINNÉ om *Zinnia multiflora*: »jam habeo copiose». Året därpå sände han frön av växten till JACQUIN. Brev 1764.

⁷ »Blommade förledit år [1763] och gaf frucht härligen uti Horto academico, hwar af jag fått rätt mycket.» (Brev till BÄCK den 27 juli 1764). Se även LINNÉs brev till ARDUINO den 3 november 1764.

ROYEN, NICOLAUS LAURENTIUS BURMANN, DAVID DE GORTER [*Peonia, Rheum*] och PETER FORSSKÅL). Uppgifterna härom i ALSTRÖMERS brev till LINNÉ den 7 maj 1760, i CARL VON LINNÉ d. y:s *Decas plantarum rariorum Horti Upsaliensis* (1762—1763), *Plantæ rariores Horti Upsaliensis* (1767) samt i dissertationen *Opobalsamum* (1764).

När JOHANN BECKMANN besökte Hammarby år 1766 (l. c. p. 102), blommade *Forsskålea tenacissima* därstädes. Och i brev till BÄCK, den 23 juli 1765 från Hammarby, skriver LINNÉ: »*Commelina cristata* blommar nu hos oss.» *Lycium barbarum* nämnes från Hammarby i ett brev från LINNÉ till GOUAN något senare år, 1766 eller 1767: »e quo habeo in prædio meo domuncula mæstivam.» (Enligt prof. JUELS Hortus Linnæanus, p. 92).

Andra i handskriften nämnda intressanta växter hade emellertid LINNÉ lärt känna redan på 1750-talet eller tidigare, såsom *Antirrhinum Peloria* och *Tussilago Anandria*, vilka han beskrev i dissertationer 1744 och 1745. Ej minst dessa hade han väl tänkt sig som material vid privata kollegier.

Anmärkningsvärt är, att ett stort antal i handskriften upptagna sibiriska växter återfinnas i KARAMYSCHEW skildring av Sibiriens flora i LINNÉS dissertation 1766. Vid upprepade tillfällen framhöll som bekant LINNÉ, att just sibiriska växter egna sig för plantering i Sverige, emedan de bättre än många andra tåla vårt lands klimat.¹

Å andra sidan förtjänar att framhållas, att i handskriften saknas de växter från Sibirien, som LINNÉ senare planterade å Hammarby på ett därför avsett område, Sibirien eller Hortus sibiricus. År 1773 mottog han som bekant från kejsarinnan KATARINA en större frösändning, »en mängd frön från Peregrinatores Botanicos Sibiria» (»PALLAS, GMELIN, FALK, GÜLDENSTEDT, som några år rest öfver Sibirien att botanicera»). Större delen av dessa frön — till antalet 4 å 500 — hade redan på hösten samma år uppvuxit i den sibiriska trädgården (Brev till JONAS HOLSTEN den 9 november 1773).² Då handskriften ej nämner dessa växter, måste den ha tillkommit före sistnämnda år.

Ävenledes är att märka, att handskriften ej heller upptager några av de lökväxter från Godahoppsudden, som LINNÉ i slutet av år 1768 erhö

¹ Utförligast kanske i brevet till ERIC LAXMANN den 12 mars 1764, där LINNÉ skriver: »Af Sibiriske växter har jag knapt 100 lefwande i trädgården. Inga växter trufvas bättre i våra trädgårdar än desse. . . . Hade wi de trån och örter, som wäxa i Sibirien, skulle våra trädgårdar få en ny glans och ny värld. Herr Magistern kunde göra vårt fädernesland wackert och härligt, om Herr Magistern wille sända mig frön af de i Sibirien wildt wäxande planter, och därigenom få hela efterwerlden at prisä sig. . . . *Actea cimicifuga*, *Hyoscyamus physalodes*, *Hyoscyon erectum*, *Fumaria spectabilis*, *Trollius asiaticus* . . . och flere så härliga växter, som aldrig warit i Europeiske trädgårdar. En enda af dem woro en juwel.

² LINNÉS Egenhändiga anteckningar, pp. 66, 197. Se även LINNÉS brev till BÄCK den 3 augusti 1773.

från I. N. BURMANN.¹ Vidare saknas flera bland de växter, varav LINNÉ år 1768 sände frön till prof. CARLO ALLIONI i Turin (Brev från LINNÉ den 8 april 1768). Dessa avsändes visserligen från Uppsala, men då ej mindre än 9 av de i brevet uppräknade 13 växtarterna ej förekomma i Hammarbyhandskriften, synes detta tyda på, att ifrågavarande växter år 1768 voro till stor del nya och åren förut ej funnits i odling, varken i Uppsala eller å Hammarby.

Med stöd av vad som anförts, torde handskriftens datering kunna bestämmas till åren 1766 eller 1767, troligen 1766.

Vad beträffar nomenklaturen, följer den i allmänhet *Species plantarum* (1753). 25 av de i Index 1 och 2 anförda växterna återfinnas emellertid ej i detta LINNÉS arbete. *Ixia bulbifera* upptages i *Centuria II plantarum* (1756, p. 4), *Datura fastuosa*, *Vinca rosea* och *Pæonia tenuifolia* i *Systema naturæ*, editio X (1758—1759), *Veronica sibirica*, *Hydrophyllum canadense*, *Celosia castrensis*, *Oenothera pumila*, *Peltaria alliacea*, *Geranium striatum*, *Zinnia multiflora* och *Parietaria judaica* i *Species plantarum*, editio II (1762—1763), *Matricaria asteroides* i *Mantissa plantarum* (1767) samt *Alströmëria* och *Fragaria monophylla* i LINNÉS dissertationer om dessa växter (1762, 1772). CARL VON LINNÉ d. y. beskrev i *Decas I plantarum rariorum Horti Upsaliensis* (1762) *Nolana prostrata* och *Solanum radicans*.

Följande växtnamn äro ej upptagna i LINNÉS tryckta arbeten: *Ipomœa cœrulea*, *Lilium non bulbiferum*, *Hyacinthus scriptus*, *H. nutans*, *Fritillaria apennina*, *Phaseolus laciniatus*, *Helianthus perennis*, *Matricaria integrifolia* och *Salix rubra*. Kanske föreligga här i några fall av LINNÉ givna provisoriska namn, som han sedermera utbytt mot andra. *Lilium non bulbiferum* är sannolikt *L. bulbiferum non bulbiferum*, redan nämnd i *Demonstrationes plantarum in Horto Upsaliensi* (1753), men kan också vara *Lilium non bulbosum* och betecknar då *Hemerocallis fulva*; *Hyacinthus nutans* är troligen *Ornithogalum nutans*. Ovisst är, huruvida *Fritillaria apennina* är felskrivning i stället för *Fr. pyrenaica* — ett antagande, som kunde synas troligt —, eller om namnet tillkommit på grund av en tillfällig sammanblandning med *Adonis apennina*, vars blomma i någon mån erinrar om den hos *Tulipa minor* (*T. silvestris*) (*Species plantarum*, 1762, p. 772). Namnet *Helianthus perennis* antyder säkerligen motsatsen till *H. annuus* och är då troligen ett synonym till *H. multiflorus*, som nämnes i Index 1 och 2. Tidigare synonymer för denna art äro nämligen *Chrysanthemum americanum perenne* MORIS. och *Corona solis perennis* VAILL. Sistnämnda namn upptager LINNÉ i *Hortus Upsaliensis* (1748). *Salix rubra*, ett synonym till *S. purpurea*, förekommer i CASPAR BAUHINI *Pinax*. *Hyacinthus scriptus* betecknar möjligen *H. non scriptus*. Vilken *Dolichos*-art, LINNÉ

¹ SWEDERUS, Uppsala botaniska trädgårds historia, pp. 119, 120.

menar, kan ej avgöras. Måhända betecknar *Phaseolus laciniatus* samma växt. *Matricaria integrifolia*¹ är möjligen *Andryala integrifolia*, som dock icke i någon av LINNÉS tryckta skrifter betecknats med detta namn. Troligen föreligger här blott ett synonym till *M. asteroides*.

Av intresse äro även följande växtnamn, som LINNÉ endast tillfälligtvis synes ha begagnat i föreliggande handskrift: *Hyacinthus amethysteus* och *Thea bahoea*. I *Species plantarum* m. fl. arbeten har den förra namnet *H. amethystinus*, i dissertationen *Potus theæ* den senare *Thea Bohea*. Med avseende på ett par blott med släktnamnen betecknade växter, *Cerinth* och *Sisyrinchium*, är det ej fullt säkert, huruvida LINNÉ avsett *Cerinth* *major* eller *C. minor*, *Sisyrinchium Bermudiana* eller *S. palmifolium*. Det är dock föga sannolikhet för, att sistnämnda art, ehuru känd och beskriven av LINNÉ, varit odlad på hans tid i Uppsala eller å Hammarby.

Följande i Hammarbyhandskriften nämnda växter äro ej upptagna i prof. JUELS katalog över Linnéska trädgården i Uppsala, *Hortus Linnæanus*: *Clematis Viticella*, *Phlox divaricatus*, *Ipomœa cœrulea*, *Cotyledon spinosa*, *Mitella diphylla*, *Saxifraga punctata*, *Rosa villosa*, *Ranunculus acris plenus*, *Aster chinensis*, *A. grandiflorus*, *Parietaria judaica*, *Hydrophyllum canadense*, *Celosia castrensis* och *Oenothera pumila*. Då det får anses uteslutet, att LINNÉ gynnat sin privata trädgård å Hammarby på bekostnad av den akademiska i Uppsala, är det att antaga, att dessa växter vid samma tid odlats i Uppsala botaniska trädgård, och den anförda förteckningen får sålunda betraktas som ett komplement till ovan nämnda katalog, *Hortus Linnæanus*.

Av den utredning, jag sökt lämna rörande den här beskrivna Linnéska originalhandskriften å Lunds Botaniska Institution, torde framgå, att denna erbjuder ett stort intresse för Linnéforskningen och särskilt för vår kännedom om Hammarby och dess utseende mot slutet av 1760-talet. Jag har därför i det följande (pp. 50—54) avtryckt de i berörda handskrift meddelade växtförteckningarna och i reproduktion efter fotografisk kopia återgivit den å dess första sida befintliga skissen över blomsterrabatterna. Den rubrik, jag bifogat har fritt formulerats, dels med JOHAN JACOB DILLENI *Hortus Elthamensis* (Londini 1732) som förebild, dels med ledning av LINNÉS egenhändiga underskrift i det testimonium, han år 1766 utfärdade för sin lärjunge JOHANN BECKMANN.

Huru länge LINNÉS blomsterrabatter på Hammarby vidmakthöllos och i vad mån de genom omplantering under de följande åren av LINNÉS levnad erhöilo nya uppsättningar av växter, är ej bekant. En på universitets-

¹ *Matricaria integrifolia* hade LINNÉ kanske erhållit från DUCHESNE. I brev till LINNÉ från Paris den 26 oktober 1767 skriver PETER HERNQUIST, att han i Versailles' trädgård sett bland rara växter *Matricaria integ[rifolia]*.

biblioteket i Uppsala befintlig teckning, »Hammarby i Dan[mark]s s[locke]n, 1794» — reproducerad i prof. TULLBERGS arbete över Hammarby och, som mina undersökningar givit vid handen, härrörande från en av LINNÉs mera bekanta lärjungar, prosten PEHR OSBECK i Hasslöv¹ — visar gårdens utseende på 1790-talet. Framför huvudbyggnaden synes på denna bild en rad av glest stående smärre träd, kanske de i handskriften omnämnda *Pruni* (»margine toto solo Prunis laxatius»). Det kan emellertid också tänkas, att de senare stått vid byggnadens gavlar, och de avbildade träden torde då ha varit de mera buskartade växter och smärre träd, som enligt Ham-

¹ År 1923 inköpte jag på bokauktion i Lund ett gammalt trasigt exemplar av LINNÉs *Systema naturae*, editio X (1758, tom I), vilket enligt namnteckningen tillhört komminister KARI A[DOLPH THEODOR] LINDWALL i Nottebäck (1821—1912). I boken funnos inklistrade avbildningar av ett stort antal djurformer, bilder, vilka visade sig vara utklippta dels ur de till boken hörande planscher, dels ur planscher i LINNÉs *Fauna Suecica*, *Wästgöta-Resa* och flera hans dissertationer — *Museum Adolpho-Fridericianum* (1746), *Surinamensia Grilliana* 1748, *Chinensia Lagerströmiana* (1754) —, dels även ur JOHAN LECHES *Novae insectorum species* resp. I. UDDMAN, Åbo 1753. Då särskilt insekterna voro å dessa avbildningar rikligt företrädde, kunde detta häntyda på, att tillsatserna blivit gjorda av någon entomolog på LINNÉs tid. I boken funnos några lösa blad med anteckningar, det ena med beskrivning — »aflemnad till Herr Archiatern och Riddaren LINNÆUS» — över en *Ichneumon Larvarum* (Syst. Nat. X, p. 567, n:o 60) närliggande insektart. Handstilen visade karakteristiska egenskaper, som jag återfann å den kortfattade anteckningen på Hammarbybilden 1794. Tidigare biblioteks- och arkivstudier hade gjort mig närmare förtrogen med handskrifter av PEHR OSBECK, och en närmare jämförelse med dennes efterlämnade papper å Landsarkivet i Lund ställde utom tvivel, att såväl anteckningarna i ovan nämnda bok och däri liggande lösa papper som även påskriften å Hammarbyteckningen måste härröra från denne LINNÉs lärjunge, bekant ej mindre som entomolog än som botanist och kulturhistoriker. Under det trägna, mer än 40-åriga skriftställarskap, OSBECK utövade, har hans handstil visserligen växlat ej obetydligt, men just i OSBECKS handskrifter från 1790-talet visar den i karakteristiska detaljer en slående överensstämmelse med handstilen i de nämnda anteckningarna.

Huruvida OSBECK själv utfört teckningen över Hammarby, är oviss. Vid författandet av sina vetenskapliga arbeten hade OSBECK tränade tecknare till biträde — MAGNUS LINDGREN, DALMAN, MYRIN —, men den mera oövade hand, som Hammarbyteckningen röjer, synes mig tala för, att han själv ritat bilden ifråga. Såsom redan TULLBERG påpekat, saknas å denna teckning den stora kastanjen framför byggnaden, vilket, även detta, tyder på, att ej någon mera van tecknare ritat skissen. Likaledes ger den klumpigt avbildade stora fågeln i bure framför byggnaden vid handen, att tecknaren varit en diletterant. Kanske härrör bilden från något tillfälle, då OSBECK bevisat Vetenskapsakademiens sammanträde i Stockholm och under resan avlagt besök å sin forne, högt ärade lärares gård Hammarby.

I detta sammanhang må tilläggas, att den fullständiga, i 9 prydliga volymer bundna samlingen av LINNÉs originaldissertationer i den Agardhska boksamlingen på Lunds Botaniska Institution tillhört PEHR OSBECK, som likaledes ägt ett därstädes befintligt interfolierat exemplar av LINNÉs *Nomenclator botanicus* (Lipsiæ 1772), i vilket OSBECK antecknat de växter, han under åren 1781—1787 hade växande i sin botaniska trädgård å Hasslöv. I samma arbete har han även meddelat en förteckning över växterna i sitt herbarium. Ytterligare en bok ur OSBECKS bibliotek, SCHEUCHZERI *Agrostographia*, har funnit en fristad på Lunds Botaniska Institution.

marbyhandskriften planterats utanför fönstren, sålunda från vänster till höger å bilden: *Prunus Armeniaca*, *Thuja occidentalis*, *Gleditschia triacanthos*, *Amygdalus nana* och *Prunus Persica*. De stå dock väl långt framför byggnaden, och några av de sistnämnda ha säkerligen vuxit i spalier utmed väggen. Å andra sidan sett kunde ett eller annat träd ha gått ut under de 30 år, som förflutit, sedan planteringen skedde, och andra inplanterats.

I inledningen till denna uppsats har jag anført de uppgifter, som ELIAS FRIES, DANIEL MÜLLER och TH. M. FRIES meddelat angående de efter LINNÉS tid å Hammarby kvarstående förvildade växterna. Även i prof. TULLBERGS skildring av våra dagars Hammarby finnas utförliga meddelanden om växter, vilka där levat kvar som minnen från LINNÉS tid. Från gårdsplatsen nämnes sålunda en häck av *Caragana frutescens* och från en liten trädgård omedelbart väster om huvudbyggnadens gavel *Philadelphus coronaria*, *Prunus Mahaleb*, *Lonicera tatarica* och *Phalaris arundinacea* f. *picta*. I trädgården längre väster ut kvarstodo tidigare, bland andra, *Hesperis matronalis*, *Oenothera biennis* och *Dianthus barbatus*, vidare å området för den sibiriska trädgården *Sorbus hybrida* och en vitblommande *Potentilla* samt från ännu andra delar av gården och parken *Caragana arborescens*, *Evonymus europæus*, *Vinca*, *Petasites*, jämte hela den rad av växter, som prof. FRIES' i sin Linnébiografi anför därifrån. Kanske döljer sig bland dem en eller annan flykting från växtbestånden å LINNÉS forna rabatter vid huvudbyggnadens södra sida.

Sedan egendomen Hammarby år 1879 övergått i Statens ägo, har den genom skickligt och pietetsfullt utförda förändringar återställts i flera hänseenden till det skick, vari den, så vitt känt, befann sig på LINNÉS tid. Sålunda ha efter år 1880 kommit till stånd trädgårdsanläggningar, varvid man följt den grundsatsen, att endast sådana växter finge där förekomma, som bevisligen varit på LINNÉS tid odlade i Hammarby eller i uppländska trädgårdar. Genom den nu återfunna och här offentliggjorda handskriften har vunnits en säker vägledning för trogen efterbildning av de Linnéska blomsterrabatterna. Det är att hoppas, att Linnéstiftelsen låter dessa anläggningar återuppstå till ytterligare en erinran om den tid, då Hammarby var en given medelpunkt för vårt lands vetenskapliga liv och »kunskaps-sökande män kommo från världens skilda trakter för att där från mästartens egen mun höra visdomsord, som skulle för dem blifva ledande och lysande under kommande dagar.»

[Catalogus plantarum exoticarum, quas in praedio Hammarbyensi aluit nobilissimus Dominus Carolus à Linné Equi. Archiat. et Prof. Bot. Upsal. Acad. Reg. Paris. Soc.]

[I. Tabula].

1 Peloria	52 Viticella
2 Helianthus perennis	53 Helianthus perennis
3 Passiflora	57 Ficus
4 Alcea	56 Gramina vivipara
5 Trachelium	75 Solanum quercifolium
6 Ranunculus plenus	76 Parietaria judaica
7 Delphin[ium] grandiflo[rum]	77 Parietaria officinalis
85 Sisyrinchium	58 Linum perenne
8 Armeniaca	59 Monarda didyma
9 Fumaria spectabilis	78 Matricaria integrifolia
10 Aquilegia canad[ensis]	80 Solanum radicans
11 Geranium striatum	81 Peganum
12 Cotyledon spinosa	83 Peltaria
13 Alstroemeria	82 Digitalis
14 Nolana	60 Claytonia
15 Iris variegata	61 Geranium striatum
16 Lilium	62 Persica
17 Cerinthe	84 Saxifraga punctata
18 Antirrh[inum] purpur[eum]	85 Digitalis
19 Fragaria monoph[ylla]	63 Phlox
20 Aster grandiflor[us]	84 Bignonia
21 Vitis	85 Saxifraga rotundifolia
22 Tradescantia	84 Mitella
23 Phlox	64 Colli[n]sonia
24 Oenothera pumila	65 Amygdalus nana
25 Silphium	66 Martagon
26 Thya	67 Aquileg[ia] canad[ensis]
27 Helleborus niger	68 Lychnis chalced[onica]
28 Lychnis chalced[onica]	73 Anthemis millefol[ia]
29 Anthemis millefolia	70 Gleditsia
30 Hepatica	71 Anandria
31 Veronica sibirica	72 Rheum
32 Echinops	74 Delphin[ium] elatum
51 Peloria	

Margine toto solo Prunis laxatius.

Sef[imin]a canadens[ia] sata.

Semina rariora in margine extra bulbos.

[II. Index 1].

<p>1 MONANDRIA
Blitum capitatum</p> <p>2 DIANDRIA
Syringa vulgaris
—— persica
Veronica sibirica
Monarda didyma
Amethystea cærulea
Ziziphora tenuior
Collinsonia canadensis</p> <p>3 TRIANDRIA
Ixia bulbifera
Iris variegata
—— biflora
Commelina cristata
Poa vivipara
Aira vivipara</p> <p>[4 TETRANDRIA]
Epimedium [alpinum]¹</p> <p>5 PENTANDRIA
Cerinthe
Echium vulgare
Nolana prostrata
Primula ver[is] rubra
—— lutea
—— Auricula
Dodecatheon Me[a]dia
Hydrophyllum canadense
Phlox divaricata
Ipomœa cærulea
Trachelium cæruleum
Coffea arabica
Datura fastuosa
Solanum quercifolium
—— radicans
Lycium barbarum
Claytonia sibirica
Vitis vinifera
Celosia cristata
—— castrensis
Vinca rosea
Gomphrena globosa
Chenopodium Vulvaria
Viburnum Opulus pl[enus]
Turnera ulmifolia</p> <p>6 HEXANDRIA
Tradescantia virginiana</p> | <p>Allium Moly
—— descendens
Narcissus poeticus
—— Tazetta
Lilium candidum
—— non bulbif[erum]
—— Martagon
—— album
Fritillaria Imperialis
—— pyrenaica
Tulipa gesner[iana] alba
—— lutea
—— rubra
——
——
——
——
Hyacinthus botryoides
—— comosus
—— orientalis
—— scriptus
—— amethysteus
—— serotinus
—— nutans
Scilla amœna
Alstroemeria pelegrina
Colchicum autumnale</p> <p>8 OCTANDRIA
Tropæolum majus
—— minus
Oenothera pumila</p> <p>9 ENNEANDRIA
Rheum palmatum</p> <p>10 DECANDRIA
Dictamnus albus
[Saxifraga] punctata
—— rotundifolia
Saxifraga crassifolia
Mitella diphylla
Forskohlea tenacissima
Cotyledon spinosa</p> <p>11 DODECANDRIA
Peganum Harmala
Euphorbia segetalis</p> <p>12 ICOSANDRIA
Prunus Armeniaca
—— virginiana</p> |
|--|--|

¹ I originalet tillskriven i kanten vid Diœcia.

- Amygdalus Persica
 ——— nana
 Philadelphus coronarius
 Mesemb[r]yant[hemum] crystallin[um]
 Rosa alba
 — gallica
 — canina
 — villosa
 — eglanteria
 Fragaria integrifolia
 13 POLYANDRIA
 Papaver orientale
 Thea bahoea
 Paeonia officinalis
 — tenuifolia
 Aquilegia canadensis
 Delphinium elatum
 — grandiflor[um]
 Clematis Viticella
 Anemone Hepatica
 Ranunculus acris plen[us]
 Isopyrum Fumarioides
 Helleborus niger
 14 DIDYNAMIA
 Dodartia orientalis
 Bignonia radicans
 Antirrhin[um] Peloria
 — purpureum
 — chalepense
 Digitalis purpurea
 15 TETRADYNAMIA
 Anastatica hierochuntica
 Peltaria [alliacea]
 Cheiranthus incan[us] purp[ureus]
 — albus
 16 MONADELPHIA
 Geranium striatum
 Alcea rosea
 17 DIADELPHIA
 Fumaria spectabilis
 — semp[er]virens
 Dolichos
 Robinia Caragana
 frutex
 18 POLYADELPHIA
 Hypericum Ascyron
 19 SYNGENESIA
 Gnaphalium orientale
 Tussilago Anandria
 Senecio elegans
 Aster chinensis
 — grandiflorus
 Matricaria asteroides
 Zinnia multiflora
 Anthemis millefolia
 Cotula coronopifol[ia]
 — turbinata
 Helianthus multiflorus
 Calendula pluvialis
 Silphium laciniatum
 Echinops sphærocephalus
 Impatiens Balsamina rubr[a]
 — — — purp[urea]
 20 GYNANDRIA
 Sisyrinchium
 Passiflora cærulea
 21 MONOECIA
 Thya orientalis
 22 DIOECIA
 Salix viminalis
 — rubra
 Populus alba
 Juniperus virginiana
 23 POLYGAMIA
 Parietaria judaica
 — officinalis
 Gleditsia triacantha
 Ficus Carica.

[III. Index 2].

ARBORES

Coffea* arabica¹Thea* bahoea**Ficus* Carica*Vitis* vinifera*Amygdalus* Persica*Prunus* Armeniaca

— virginiana

Robinia Caragana*Gleditsia* triacantha*Thya* orientalis*Juniperus* virginiana¹ Kursiv stil antyder understrykning av namnet i handskriften.

Populus alba
 Salix viminalis
 — — rubra
 Robinia frutex
 Viburnum Opulus
 Philadelphus coronarius
 Syringa vulgaris
 persica
 Amygdalus nana
 *Turnera ulmifolia
 *Vinca rosea
 †Passiflora caerulea
 †Clematis Viticella
 Lycium barbarum
 Rosa alba
 gallica
 canina
 villosa
 eglanteria
 Solanum quercifolium
 — radicans
 Bignonia radicans

BULBOS.E

Tradescantia virgin.
 Ixia bulbifera
 Allium descendens
 — Moly
 Colchicum autumnale
 Narcissus poeticus
 — Tazetta
 Lilium candidum
 — non bulbiferum
 Martagon
 — — album
 Fritillaria Imperialis
 — apennina
 Tulipa g. alba
 — lutea
 — rubra
 —
 —
 —
 Hyacinthus botryoides
 — comosus
 — orientalis
 — scriptus
 — amethysteus
 — serotinus
 — nutans

Scilla amœna
 Alstrœmeria peregrina

PERENNES

Helianthus multiflorus
 Silphium laciniatum
 Aster grandiflorus
 Collinsonia canadensis
 Monarda didyma
 Cirœa lutetiana
 Aquilegia canadensis
 Oenothera pumila
 Phlox divaricata
 Hydrophyllum canadense
 Dodecatheon Meadia
 Rheum palmatum
 Veronica sibirica
 Hypericum Ascyron
 Papaver orientale
 Delphinium elatum
 — grandiflor.
 Linum perenne
 Saxifraga crassifolia
 Fumaria spectabilis
 Claytonia sibirica
 Tussilago Anandria
 Cotyledon spinosa
 Anthemis millefolia
 *Gnaphalium orientale
 †Cheiranthus incanus
 — albus
 †Nolana prostrata
 Primula rubra
 — lutea
 — Auricula
 Trachelium caeruleum
 Lychnis chalconica
 Dictamnus albus
 Alcea rosea
 Ranunculus plen. acris
 Echinops sphaeroceph.
 Antirrhin. Peloria
 — purpureum
 Bellis perennis
 Fragaria integrifolia
 Anemone Hepatica
 Parietaria judaica
 Geranium striatum
 Iris variegata
 — biflora
 Helleborus niger

Epimedium	* <i>Datura</i> fastuosa
Poa vivipara	* <i>Anastatica</i> hierochuntica
Aira vivipara	* <i>Gomphrena</i> rubra
Pelloria	* — alba
Digitalis	† Mesembryant. crystallinum
Matricaria asteroides	† Calendula pluvialis
Alcea rosea	‡ Tropaeolum majus
Dodartia	† — min. plen.
Peganum	Fumaria sempervirens
Mitella	Cotula coronopifolia
Sisyrinchium	— turbinata
Saxifraga rotundifolia	Antirrhin. chalepense
punctata	* <i>Phaseolus</i> laciniatus
ANNUÆ	* <i>Forskohlea</i>
* <i>Impatiens</i> rubra	Euphorbia segetalis
* — purp.	Cerithe
* <i>Celosia</i> cristata	* <i>Commelina</i> cristata
* — — castrensis	Echium vulgare
† <i>Aster</i> chinensis	Chenopodium Vulvaria
‡ <i>Senecio</i> elegans	Ziziphus ¹ tenuior
* <i>Zinnia</i> multiflora	Amethystea cærulea
* <i>Ipomæa</i> carulea	Isopyrum fumarioides

Lathyrus tuberosus inter podium omisum et parietem.

Epimedium neder emot Labyrinten.

Circeæ strax nedan för ingången.

ANVÄND LITTERATUR.

- A. AFZELIUS. Egenhändig anteckningar af Carl Linnæus om sig sielf. Med anmärkningar och tillägg. Stockholm 1823.
- P. ASCHERSON & P. GRAEBNER. Synopsis der mitteleuropäischen Flora. Bd VI: 1. Leipzig 1900—1905.
- CASPAR BAUHINUS. *Itzæ* theatri botanici. Basileæ 1623.
- JOHANN BECKMANN'S Schwedische Reise in den Jahren 1765—1766. Herausgegeben von TH. M. FRIES. Upsala 1911.
- [JENS FINNE BORCHGREVINK.] Collegium botanicum Linnæanum calamo excaptum a Borchgrewink Upsaliæ A^o 1766. (OVE DAHL. Carl von Linnés Forbindelse med Norge. Trondhjem 1907).
- M. G. C. Lettres inédites de Linné à Sauvages. Alais 1860.
- JO. JAC. DILLENI Hortus Elthamensis. Londini 1732.
- ANTONIE N. DUCHESNE. Histoire naturelle des Fraisiers, contenant les vues d'économie réunies à la botanique. Paris 1766.
- C. M. EKBORN. C. v. Linnés egendom Hammarby. (Norden. National-kalender för år 1854. pp. 110—114).
- M. FLÖDERUS. Några traditioner från det linnéska huset. (Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift. II. 1919. p. 111).

¹ Felskrivning i stället för *Ziziphora*.

- C. FORSSTRAND. Linnés ekonomi och hans kvarlåtenskaps öden. (Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift. V. 1922. p. 70).
- ELIAS FRIES. Bidrag till några Linneanska vexters riktiga bestämmande. (Botaniska Notiser. 1842. pp. 1, 17).
- Bidrag. (Botaniska Notiser 1842. p. 86).
- Herbarium normale plantarum rariorum et criticarum Sueciæ. Fasc. XII. Upsaliæ 1846. (Botaniska Notiser. 1849. p. 82).
- TH. M. FRIES. Linné. Lefnadsteckning. I, II. Stockholm 1903.
- O. GERTZ. Linnæana i framlidne professor Otto Nordstedts kvarlåtenskap. (Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift. VIII. 1925. p. 43).
- Några äldre fyndortsuppgifter för Västergötland. (Botaniska Notiser. 1925. p. 388). p. 393.
- [GUILLEMIN]. Dictionnaire classique d'histoire naturelle. Tome 7. Paris 1825. pp. 28—33.
- VAN HALL. Epistolæ ineditæ C. Linnæi. Groningæ 1830.
- B. D. JACKSON. Notes on a Catalogue of the Linnean Herbarium. London 1922.
- H. O. JUEL. Hortus Linnæanus. (Skrifter utgivna av Svenska Linné-Sällskapet. Nr 1. 1919).
- Early investigations of north american Flora, with special reference to Linnæus and Kalm. (Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift. III. 1920. p. 61).
- JOHAN LECHÉ. Novæ insectorum species. Resp. ISAAC UDDMAN. Aboæ 1753.
- Observatiunculæ per æstatem A:i 1747 factæ. (Manuskript i Linnean Society. Kopia å Uppsala universitetsbibliotek).
- CAROLUS LINNÆUS. De Peloria. Upsaliæ 1744.
- De Anandria. Upsaliæ 1745.
- Fauna Suecica. Stockholmæ 1746. Editio altera 1761.
- Museum Adolpho-Fridericianum. Holmiæ 1746.
- Wästgöta Resa. Stockholm 1747.
- Surinamensia Grilliana. Holmiæ 1748.
- Hortus Upsaliensis. Stockholmæ 1748.
- Species plantarum. Holmiæ 1753. Editio secunda 1762—1763.
- Demonstrationes plantarum in Horto Upsaliensi. Upsaliæ 1753.
- Chinensia Lagerströmiana. Holmiæ 1754.
- Centuria II plantarum. Upsaliæ 1756.
- Systema naturæ. Editio X. Holmiæ 1758—1759. Editio XII 1766—1768.
- Potus coffeæ. Upsaliæ 1761.
- Planta Alströmeria. Upsaliæ 1762.
- Herbationes Upsalienses. (Amœnitates academicæ. Vol. 3. Editio II. Holmiæ 1764. p. 425).
- Botaniska Exkursioner i trakten av Uppsala (Herbationes Upsalienses). Akademisk avhandling under Linnés præsidium Upsala 1753. Översatt från latinet av C. A. BROLÉN. (Valda avhandlingar av Carl von Linne, i översättning utgivna av Svenska Linné-Sällskapet. Nr 1. 1921).
- Hortus culinaris. Holmiæ 1764.
- Opobalsamum declaratum in dissertatione medica. Upsaliæ 1764.
- Potus theæ. Upsaliæ 1765.
- Dissertatio academica demonstrans necessitatem promovendæ historiæ naturalis in Rossia. Upsaliæ 1764 [1766]. (Amœnitates academica. Vol. 7. Holmiæ 1769. p. 438).

- CAROLUS LINNÆUS. Mantissa plantarum. Holmiæ 1767.
 ——— Fraga vesca. Upsaliæ 1772.
 ——— Nomenclator botanicus. Lipsiæ 1772.
- CARL VON LINNÉ. Bref och skrivelser af och till Carl von Linné, med understöd af Svenska Staten utgifna af Uppsala Universitet. Första Afdelningen. I—VIII. Andra Afdelningen. I. Stockholm och Uppsala 1907—1922.
- Brev till och från ALLIONI, ALSTRÖMER, ARDUINO, BODDAERT, BRÖWALLIUS, BURMANN, BÄCK, DUCHESNE, EKEBERG, EKEBLAD, FALCK, GOUAN, HERNQUIST, HOLLSTEN, HOPE, JACQUIN, LAXMANN, SAUVAGES, TESSIN, WAHLBOM, WARGENTIN. — Outgifna bref citerade efter afskrifter i handskriftsamlingen å Uppsala universitetsbibliotek.
- Fil. Decas plantarum rariorum Horti Upsaliensis. Stockholm 1762—1763.
 ——— Fil. Plantarum rariorum Horti Upsaliensis fasciculus primus. Lipsiæ 1767.
- D. MÜLLER. Upsala Trädgårdar och Anläggningar. (Svea. Folk-kalender för 1858. 14. årg. pp. 136—146).
- PEHR OSBECK. Utkast til Beskrifning öfver Laholms Prosteri. 1796. Utgiven av BERT MÖLLER. Lund 1922.
- M. AF PONTIN. Ett Besök vid Linnés landtställe Hammarby, under en Resa till Upsala m. fl. st. 1834. (Svenska Trädgårds-föreningens Års-skrift. 1835. pp. 35—50).
- A. B. RENDLE. Memorials of Linnæus. British Museum (Natural History). Special Guides N:o 3. London 1907.
- H. E. RICHTER. Caroli Linnæi Systema, Genera, Species plantarum. Lipsiæ 1840.
- JOHANNIS SCHEUCHZERI Agrostographia. Tiguri 1719.
- C. SCHREIBERS. Linnæi epistolæ ad N. J. Jacquin. Vindobonæ 1841.
- R. SERNANDER. Linnés Säfte. Sveriges Natur. (Svenska Naturskyddsföreningens Årsskrift. 1910. p. 57).
- M. B. SWEDERUS. Botaniska trädgården i Upsala 1655—1807. Ett bidrag till den svenska naturforskningens historia. Falun 1877.
- T. TULLBERG. Linnés Hammarby. (Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift. I. 1918. p. 1).
 ——— Handledning vid besök på Linnés Hammarby. 1918.
- F. UNGER. Linné's Museum in Hammarbü. (Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissenschaften. Mathem.-naturv. Classe. Bd 9. Wien 1852. p. 784).
- H. DE VRIES. Die Mutations-Theorie. Erster Band. Leipzig 1901.
- C. A. WESTERLUND. Fauna Molluscorum. I. Stockholm 1871. p. 88.
 ——— Synopsis molluscorum extramarinorum Scandinaviæ (Sueciæ, Norvegiæ, Daniæ et Fenniæ). (Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica. XIII. 1896. N:o 7). p. 58.
- T[HORILD] W[ULFF]. Ett pomologiskt Linnéminne. (Sveriges Pomologiska Förenings Årsskrift. XII. 1911. p. 4).
- [FR. E. ÄHLANDE]R. Svenska Naturskyddsföreningen på Linnés Hammarby. (Sveriges Natur. 1918. p. 150).
- J. E. ÄHRLING. Carl von Linnés Svenska arbeten i urval med noter utgifna. Stockholm 1878—1880.
- [J. E. ÄHRLING.] Förteckning öfver framlidne Filosofie Doktor I. E. Ährlings efterlemnade boksamling. (Bokauktionerna i Upsala. 1888. N:o 25. [29 och 30 November].)

MÅRTEN TRIEWALD OCH HANS STOCKHOLMSTRÄDGÅRD

AV

CARL FORSSTRAND

BLAND DE TALRIKA BORGARE AV TYSK NATIONALITET, som i slutet av 1600- och början av 1700-talet funnos i Stockholm, intog grovsmedsmästaren och hovslagaren MÅRTEN TRIEWALD en framskjuten och aktad ställning. Han var ålderman i sitt skrå eller ämbete och en välbärgad man. Ett vittnesbörd om det senare finnes däri, att han år 1694 genom köp blev ägare av ett hus i kvarteret Medusa och vid den lilla, emellan Järntorget och Kornhamnstorg löpande gränd, som efter honom kallades Triewalds gränd och som ännu i dag bär detta namn, fastän emellanåt av mångelskorna på Kornhamnstorg och andra i språkligt hänseende mindre nogräknade individer förändrat till »Trivialsgränd».¹ Huset finns kvar ännu, men påbyggt och moderniserat, och endast portgången med sina kryssvalv samt trappans tunnvalv och de järnsmidda trappräckena erinra om den tid, då ålderman Triewald där residerade och med larmet från smedjan och hovslageriet uppmuntrade sina grannar. Att minnet av den hedervärde borgaren bevarats åt eftervärlden, beror emellertid icke på honom själv, utan därpå att han i sitt äktenskap med BRIGITTA NOTH hade två söner, vilka han skänkte en vårdad uppfostran och som bägge blevo framstående och ryktbara män.

Fastän den äldre av dessa, den år 1688 födde SAMUEL, steg högt på den sociala rangskalan² och var en mycket lärd man, vars verksamhet som skald och kritiker berett honom även en bemärkt plats i vår vitterhets hävder, stannar dock intresset i högre grad vid den yngre brodern,

¹ Det är möjligt, att denna benämning ej har något att göra med adjektivet *trivial* = vardaglig, utan härrör från den gamla Trivialskolan, som var belägen i närheten, vid Järntorget.

² Efter studier i Tyska skolan i Stockholm och vid Uppsala universitet valde Samuel T. ämbetsmannabanan och var i skilda värv anställd både i svensk och holsteinsk tjänst. Han blev svensk adelsman 1723, holsteinskt statsråd 1738 och avled ogift i Kiel 1743.

vilken var född den 18 november 1691 och efter fadern fick dopnamnet MÅRTEN. Han tillhörde nämligen de framsynta fosterlandsvänner, som mångsidigt intresserade och verksamma, sedan Sverige genom det långvariga kriget förlorat sin stormaktsställning och blivit ekonomiskt ruinerat, nitiskt arbetade för återvinnandet av nationellt välstånd genom handels, sjöfartens och näringarnas förkovran, praktiska åtgärder, uppfinningar och allmännyttiga företag. Redan före Carl XII:s död hade anstalter gjorts i denna riktning, av bland andra KRISTOFFER POLHEM och EMANUEL SWEDENBORG, men det var först efter fredssluten och under frihetstidens första decennium, som det riktigt blev vind i seglen, och i främsta ledet bland dem, som begagnade sig härav och som genom sin verksamhet i praktiska värv blevo föremål för uppmärksamhet och erkännande, märktes Mårten Triewald. I likhet med brodern Samuel hade han genomgått Tyska skolan i Stockholm och åtnjutit undervisning av de dugliga lärarna rektor STEINMEYER och konrektor SPÖRING, men han fortsatte ej studierna vid något av rikets universitet, utan beslöt sig för att utbilda sig till köpman och därigenom sörja för sin utkomst. Hans strävanden härutinnan kröntes emellertid ej med framgång. Handelsförbindelser, som han inledde med Danzig och Lybeck, misslyckades, och sedan ett av honom med stenkol från England befraktat fartyg gått förlorat och han blivit bedragen av skepparen, befann han sig på bar backe, i det att de medel, han av sin fader erhållit, voro slut. I denna bekymmersamma belägenhet och då han ej ville anlita fadern om ytterligare bistånd, lyckades han dock år 1716 lämna Stockholm och begiva sig till London, för att där bjuda lyckan handen. Han fick emellertid pröva många motgångar och befann sig till sist i nästan utblottat tillstånd, då han sammanträffade med en hos det Grillska handelshuset i Stockholm anställd sjökapten vid namn ROBERT DICKERSON, vilken välvilligt erbjöd honom sina tjänster och ekonomiskt understöd. Genom hans bemedling blev han också introducerad hos holsteinska ministern i London FABRITIUS, vilken anställde honom som ett slags sekreterare och i vars hus han gjorde flera nyttiga bekantskaper. Bland dessa var en köpman REDLEY, som beredde Triewald anställning på sitt kontor och därefter som inspektor över sina stenkolsgruvor i Newcastle. Därmed hade den unge mannen kommit på sin rätta plats, ty nu fick han tillfälle att ägna sig åt de mekaniska försök, för vilka han hade anlag och under umgänge i Fabritius' hus med NEWTON och andra lärda män vunnit uppmuntran, samt att göra sig förtrogen med konstruktionen av de vid gruvbrytningen använda maskinerna och apparaterna. Särskilt studerade han de redan nu i bruk varande men primitiva »eldmaskinerna» (ångmaskinerna) och uppfann för dem flera förbättringar.

Efter tio års vistelse i England, varunder Triewald även torde ha gjort bekantskap med sin berömde landsman JONAS ALSTRÖMER och rönt

inflytande av hans initiativrika personlighet, återvände han till fosterlandet och bosatte sig i Stockholm. Han var nu i besittning av mångsidigt vetande och rik erfarenhet samt brann av verksamhetslust. Det dröjde ej heller länge förrän han blev uppmärksammas och använd. Han förstod konsten att göra sina kunskaper kända och erkända, han byggde ett »eldverk eller hävtyg», som väckte stort uppseende, och han fick uppdrag att hålla föreläsningar i fysik och mekanik. Dessa föreläsningar, som åren 1728 och 1729 höllas på riddarhuset och bevistades av flere bland riksråden och andra högt uppsatta personer, bekostades med ränthemden å en donation av brukspatron SEBASTIAN THAM och fortsattes sedan med några avbrott under 1700- och 1800-talen och under benämningen »de Thamiska föreläsningarna» till dess nya bestämmelser infördes angående medlens användning. Utnämnd till »director mechanicus», var Triewald under de närmast följande åren mest sysselsatt med inrättningar för järn- och stålförädling vid några av de västmanländska bruksegendomarna, men blev i slutet av 1730-talet och sedan han blivit kapten-mekanikus vid fortifikationen och erhållit en pension å 600 daler silvermynt av rikets ständer bofast i Stockholm. Där utvecklade han sedermera och till dess han vid blott några och femtio års ålder den 8 augusti 1747 borttrycktes av döden en livlig och mångsidig verksamhet, vilken är av särskilt intresse, därför att han ofta samarbetade med LINNÉ. Denne hade på hösten år 1738 bosatt sig i Stockholm för att som praktiserande läkare vinna sin utkomst, och det är mycket sannolikt att han kort därefter gjorde bekantskap med Triewald, vilken förmodligen med sina livliga vetenskapliga och kulturella intressen hade väl reda på, att den unge doktorn var en vida märkligare man än de anspråkslösa förhållanden, i vilka han under de första månaderna av sin Stockholmstillvaro levde, gävo vid handen. I alla händelser hade bekantskapen redan under våren 1739 övergått till umgänge och vänskap, och följderna härav blev ett gagnande samarbete, som ej blott gällde de två herrarnas privata och framför allt botaniska intressen utan även blev av stor betydelse från nationalekonomiska och vetenskapliga synpunkter. I detta hänseende må särskilt erinras om inrättandet av Vetenskapsakademien, vilken tillkom på initiativ av Triewald och efter rådpläging mellan honom och Linné och medelst anslutning av fyra andra vetenskapligt intresserade och fosterlandsälskande herrar, nämligen Jonas Alströmer samt dåvarande kanslijunkaren, sedermera riksrådet och kanslipresidenten, greve ANDERS JOHAN VON HÖPKEN, hovrättsassessorn, sedan presidenten friherre STEN BIELKE och friherre CARL WILHELM CEDERHJELM.

Vid tidpunkten för akademiens stiftande rädde flestades i Europa ett livligt intresse för grundandet av akademier och lärda samfund. Visserligen hade flera sådana tidigare inrättats, såsom den högt ansedda franska akademien och de likaledes ryktbara italienska akademierna, *Acca-*

demia dei Lincei i Rom och *Accademia platonica* i Florens m. fl.; men under 1700-talets första decennier tillkommo flera nya, och även Sverige hade då fått sitt första lärda samfund, nämligen den av ERIK BENZELIUS D. Y. stiftade *Societas Litteraria & Scientiarum i Uppsala*, vilken år 1728 erhöll benämningen Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala och fortlever än i dag. Detta samfund sysslade emellertid med strängt vetenskapliga uppgifter och utgav sina skrifter på latinska språket, varigenom dess verksamhet blev obekant i vidare kretsar och icke fyllde de anspråk på vetenskapens popularisering, som för förverkligandet av frihetstidens nationalekonomiska idéer och för näringsarnas utveckling och förkovran sökte göra sig gällande. När därför Mårten Triewald, som i England stått i livlig förbindelse med den engelska vetenskaps-societeten och lärt känna dennas uppgifter och arbetssätt, beslöt sig för att i hemlandet söka omsätta sina iakttagelser och erfarenheter eller, som Linné på sitt klassiska sätt uttrycker sig, »gick havande med en vetenskapsakademi», funnos alltså goda förutsättningar för planens förverkligande. Linné och Triewald och de med dem associerade fyra herrarna påskyndade också förberedelserna, så att den nya akademien kunde hålla sitt första sammanträde den 2 juni 1739. Jämte stiftarna hade då infunnit sig de första invalda medlemmarna, bland vilka märktes flera av tidevarvets ryktbaraste män såsom AUGUSTIN EHRENSVÄRD, CARL JOHAN CRONSTEDT, KRISTOEFER POLHEM, ANDERS CELSIUS m. fl. Till akademiens förste preses utsågs genom lottning Linné, och dess förste sekreterare blev Höpken. Sällan har väl något samfund börjat under så lovande och lysande auspiciers som detta, och under de etthundraåttiosju år, som sedan dess förflutit, har ju också akademien på ett sällsamt framgångsrikt sätt, sig själv till heder och fosterlandet till både ära och gagn fyllt de vid stiftandet hysta förhoppningarna. Knappast tänker väl dock någon numera på de mycket anspråkslösa former, under vilka företaget började, och på den stora olikhet, som råder mellan akademiens verksamhet då och nu och detta i avseende såväl på innebörden som utförandet. Det vore frestande nog, ej minst från kulturhistoriska synpunkter, att ingå på en redogörelse härfor, men jag vill begränsa mig till ett påpekande av den stora skillnaden i både innehåll och yttre hänseende mellan akademiens storslagna publikationer nu och de små oktavvolymerna, i vilka den första serien av dess handlingar framträdde. Åtskilligt av vad som offentliggjordes i dem kan näppeligen betecknas som vetenskap; men man bör betänka, att akademiens uppgifter i början voro helt olika mot vad de senare blivit, och att många av de i de gamla årgångarna av handlingarna införda uppsatserna och framför allt rönen mest voro avsedda att gagna samtiden med upplysningar i praktiska och ekonomiska ting. Deras ofta ganska naiva uppfattning ökar blott det nöje, varmed man läser dem.

Mårten Triewald var en flitig medarbetare i de första nio årgångarna

av handlingarna, eller så länge han var i livet. Hans bidrag röra sig bland vitt skilda ämnen; de åskådliggöra sålunda hans mångsidiga intressen, och de erbjuda ofta en roande läsning och god behållning. Särskilt är detta fallet med de uppsatser och rön, som handla om hans iakttagelser och verksamhet som trädgårdsodlare. Troligen hade han fått intresse för trädgårdskonsten under den långvariga vistelsen i England, där densamma på 1720-talet, liksom både förut och senare, stod mycket högt; men även i Stockholm fann han uppmuntran och lockelser till hortikulturellt arbete. Med den praktfulla kungsträdgården, de vackra anläggningarna invid flera av de högadliga palatsen och storborgarnas malmgårdar, var Stockholm nämligen på 1700-talet en riktig trädgårdsstad, där särskilt på de yttre malmarna nästan varje hus hade sin trädgård eller täppa och ett flertal handelsträdgårdar funnos. Såsom infödd stockholmare var Mårten Triewald säkerligen väl hemmastadd med allt detta, och det är även troligt, att han var förtrogen med tidevarvets ganska rika trädgårdslitteratur, såsom JAHANN ALICHS *Den Svenska Lust-, Örte- och Trädgården*, G. F. DAHLMANS *Trädgårdsmästaren* och J. L. KAMMECKERS *Trädgårdzman* m. fl., ävensom att han efter bekantskapen med Linné fick ökad lust att själv ägna sig åt trädgårdsskötsel samt råd och bistånd vid dennas utövande. Härom träffas för övrigt direkta antydningar i hans i Vetenskaps-akademiens handlingar införda meddelanden med hortikulturellt innehåll.

Redan några år innan han lärde känna Linné hade emellertid Triewald börjat sin verksamhet som trädgårdsodlare i Stockholm. Den 8 maj 1735 inköpte han nämligen på stadsauktion en i kvarteret Murmästaren på Kungsholmen och mellan Hantverkare- och Garvaregatorna belägen tomt, som var 199 alnar lång och 76 alnar bred och som han dels ämnade bebygga, dels förse med en »plantage, staden till prydnad och publicum till nytta». Å denna tomt, som Triewald i november samma år efter erlagd avgift fick magistratens tillstånd att besitta såsom å fri och egen grund belägen och som till grannar hade löjtnant NUMERS och handlanden VON DER LITHS gårdar, uppförde han boningshus och anlade en trädgård, vilken jämte vanliga prydnads- och köksväxter innehöll en mullbärsplantering. Han var nämligen mycket intresserad för silkesodling, varom han i Vetenskaps-akademiens handlingar införde flera avhandlingar eller uppsatser. I den första av dessa berättar han, hur han kom på tanken att göra försök med silkesodling därigenom att han i den lilla trädgården vid Bielkeska palatset i Stockholm (sedermera Arvfurstens palats) år 1735 fick se ett svart mullbärsträd, som hade levat på kalljord i 26 år och fastän det blivit skadat under den svåra kölden 1709 åter växt upp och befann sig i stor frodighet. Triewald kom härigenom till den uppfattningen att mullbärsträd kunde väl tåla vid Stockholmsklimatet, varför han beslöt sig för att införa plantor från Holland och odla dem i sin trädgård på Kungs-

holmen samt införa silkesodlingen i Sverige. Detta kröntes med växlande framgång; en sommar, då det rådde stor torka, gick så gott som hela mulbärsodlingen förlorad, därigenom att han försummade att vattna rötterna, som ännu på hösten befunnos vara friska och levande. En annan gång ströko mulbärsträden med på grund av den starka kölden; men sedan han på Linnés uppmaning planterat en sort mulbärsträd, som väl

Ur *Föreläsningar över nya naturkunnigheten.*

tålde klimatet, hade han bättre tur, och av de nämnda berättelserna till akademien framgår, att silkesodlingen slog väl ut och beredde honom mycken glädje.

Någon utförligare beskrivning över den säkerligen intressanta anläggningen har jag ej lyckats påträffa, men i en dagbok av en bland Triewalds bekanta, sedermera kammarherren AXEL REUTERHOLM, finnas några meddelanden, som skänka en föreställning både om trädgården och dess skapare. Reuterholm, som var son till Linnés gynnare och vän, landshövdingen i Falun, friherre NILS REUTERHOLM befann sig 1738 och 1739 i Stockholm för att bevista den där samlade riksdagen och blev troligen genom Linné bekant med Triewald. »Denne är», skriver han »en

hovslagares son här i Stockholm, men med så lycklig framgång hållen till bokliga konster och har med sådan nytta rest, att han vad fysiken och mekaniken angår är alldeles professorsmässig och även i flera delar av mathesi applicata äger mycken kunskap. Ett ganska snyggt hus har han nyligen byggt sig här ute på Kungsholmen och därvid inrättat en täck trädgård. Han viste mig där mullbärsträd, som han för sina silkesmaskars skull planterat, och mandelträd, vilka redan uthärdat en vinter och voro i gott stånd. Med mullbärsträd är att märka, att första våren, som de sättas, böra stammarna hållas täckta med halm för soltorkans skull, allt intill de grönskas, ty annars dö de av hettan, innan stammen blir van att draga saft från jorden. Frukträden, som han hade, voro merendels alla av den så kallade dvärgträdsarten, men som dessa gärna vinna vidlyftiga kronor, hade han, för att spara platsen, dem instängda mellan ett dubbelt spaljé av anseende som ett halvt hjul eller en utbredd solfjäder, varför det ock på franska kallas *Éventail*, som tjänte att behålla trädet i en flat växt samt att hjälpa de svaga grenarna bära den stora frukt, som gemenskapen plägar vankas för denna arten av träd. Ananas, en amerikansk frukt av kostbar art och som skall vara alldeles makalöst smaklig, hade han här i knoppande blomma och frodig växt (detta var den 8 juni). Sina silkesmaskar, som han nu för åtta dagar sedan fått utkläckta till stor myckenhet, viste han mig. De voro till skepnaden som de små kolmaskar, tjocka som en råghalm, dock något tjockare vid huvudet och grå där, men annars grönaktiga till färgen. De lågo uti därtill gjorda papplådor, tjugtals och hundratals på mullbärsblad, som voro under dem lagda och dem de begärligt förtärde. Även matades somliga på försök med salladsblad och sades trivas väl därav. Deras exkrementer lågo tjockt i lådorna, svart, fint och torrt som ett fint reffelkrut. Jag spar till en annan gång vidare beskrivning på den cypress, han har planterat och låtit stå ute över vintern, även mirobalaner. Med få ord sagt: många kuriositeter såg jag hos denne artige man med stort nöje.»

Anläggningen i kvarteret Murmästaren tycks emellertid ej ha varit tillräcklig för att tillfredsställa Mårten Triewald. Han behövde större utrymme »för åtskilliga angelägna plantagers anläggande och till mulbete åt drag-Creatur», och därför köpte han i oktober 1739 av kommandören ERIK GABRIEL SPARRMAN och för ett belopp av 10,500 daler kopparmynt ett ganska betydande område, eller omkring tolv tunnland, som, beläget mellan Mälaren och Stadshagen samt gränsande intill Rålambshov, kallades Marieberg. Enligt stadsingenjörens designation utgjordes det samma till största delen av berg och var bevuxet med buskar och mest odugliga träd, »så att ganska små fläckar av gröda här och var uppbukas kunna till vallgång och mulbete». De upplysningar jag funnit om vad Mårten Triewald lyckades göra av eller åstadkomma på den sålunda

ganska svårhanterliga terrängen äro mycket ofullständiga och knapphändiga. Han torde emellertid till boningshus hava apterat och troligen ombyggt någon av de byggnader, som förut funnos på platsen och som räknade sin tillkomst från 1600-talet, då riksrådet BENGT SKYTTE erhöll området till betesplats. Det ställe, han sålunda skapade och troligen blott använde som sommarnöje, kallades vanligen Marieberg men även Elisabethsberg, efter Triewalds fru i andra giftet ELISABET WORSTER. Denna ägde detsamma efter hans död och till slutet av 1750-talet, då det jämte närliggande område inköptes av intressenterna i Mariebergs porslinsfabrik. Enligt ELSERS¹ uppförde Triewald även ett annat lust- eller sommarställe, som fick namnet Silvieberg och av honom försålles till franske legationssekreteraren MONDAMAIR. Även detta ställe övergick sedermera i porslinsfabrikens ägo. Om Triewalds anläggningar på Mariebergsområdet ha inga upplysningar kunnat vinnas utom angående en ruddamm. I Vetenskapsakademins handlingar för 1746, 3:dje kvartalet, finnes nämligen under rubriken »Rön huru iglar och fyrfotor kunna fördrivas utur ruddammar», en berättelse av Triewald om hur han hade iakttagit, hur det i hans ruddamm vid Elisabethsberg svärmade av iglar och fyrfotor (vattenödlor), vilka förorsakade stora ledsamheter, särskilt då man skulle draga not, och inverkade menligt på rudorna, som eljest trivdes övermåttan väl och tilltogo i storlek. Med anledning härav beklagade sig Triewald hos Linné, vilken rådde honom att slå ut salt i dammen, ty iglar och fyrfotor trivdes aldrig i salt vatten. I september månad lät Triewald kasta ut ett spann grovt salt i dammen, med den påföljd att alla iglar och fyrfotor försvunno och sedan ej visade sig mer. Men rudorna trivdes och växte ännu bättre än förut och tycktes även ha fått en behagligare smak, »sedan de blivit av med det otäcka följet».

Till Triewalds anläggningar på Kungsholmen hänföra sig även följande uppsatser i akademins handlingar: *Nyt Påfund af Drifbänkar, som undfå sin värma af ånga* (1739), *Anmärkningar vid utländska frukt- och andra Träds planterande i Sverige, af egna rön och försök* (1740), *Ett fördelaktigt påfund att fylla melonbänkar, som bibehålla en ständig värma uti fyra månader* (1741) samt *Försök och lyckligt rön att Glycyrrhiza eller spansk lakritz kan växa i Sverige och uthärda våra vintrar*.

Sistnämnda uppsats, som omfattar flera trycksidor, inledes med följande betraktelser eller uttalanden: »Att vi i vårt kalla Clima kunna äga många nyttiga träs frukter och rötter, som vi med mycken penningsspilla ännu nödgas införskrifva från främmande länder, lär ingen förnuftig kunna neka, som eftersinnar att allt det vi uti våra köksträgårdar odla äro främmande växter, och att inte våra förfäder en gång vetat att kål och morötter kunde växa i Sverige, ej längre tillbaka än den store kung Gustaf

¹ Stockholm. D. 2. Stockholm 1800.

den förstes tid. Månnтро ej rätt så väl många medicinaliska och till färgerier tjänliga örter och rötter äfvenså väl hos oss kunde vinna borgarrätt. Om man allenast kunde våga något utur sin pung och göra sig möda för det allmänna och efterkommande, hvartill man ingen ringa uppmuntran kan hafva af de vackra rön, som vår store Botanicus doctor Linnæus ådagalagt, och då man finner att Lucullus efter det Mitridatiska kriget var den förste, som bragte ifrån Pontus körsbär uti Italien, de växa nu i våra bondetäppor och de vi kalla spanska äro bättre här än de som växa uti Spanien, alla äpplen äro först komna från Asien och Syrien uti Europa, plummon ifrån Armenien, Syrien och särdeles från Damascus, o. s. v. Det vore fördenskull önskligt, att de som hafva mera råd och uppmuntran, än jag någonsin haft, ville vårda sig om det, som kunde lända vårt landtbruk till förkofran och efterkommande till fromma, utan afsikt på just egen vinst och sytta. Uti en sådan afsikt har jag ock gjort mig mycken kostnad och möda, hvaraf jag nu ett försök ibland dem som lyckats har den äran att framlägga.»

Härefter följer berättelsen om hur Triewald uti England hade iakttagit, att odlingen av spansk lakrits skänkte gott resultat, och hur han med anledning härav från England införskrev ett parti plantor av *Glycyrrhiza siliquosa hispanica*: *C. B. Glycyrrhiza siliquis glabris Hort. Cliff.*, vilka han utplanterade i sin trädgård på Kungsholmen. Han fann att de utan den ringaste täckning kunde uthärda våra vintrar och skildrar därefter deras framgångsrika odling, tillvaratagande m. m.

Triewald gjorde även framgångsrika försök med odling av knölvialen (*Lathyrus tuberosus*) eller »ardacker» eller »jordmöss», vars vackra blommor och goda rötter han prisar.

Det var emellertid ej blott hortikulturella studier och försök, som sysselsatte Mårten Triewald, när han gjorde sig ledig från sina mekaniska göromål och uppfinningar. Han hade många andra intressen, och medan resultaten av hans egentliga yrkesverksamhet framlades i särskilt utgivna böcker och skrifter, såsom *Föreläsningar öfver nya naturkungheten, Konsten att lefva under vatten* m. fl. eller i smärre avhandlingar i Vetenskapsakademiens handlingar, riktade han dessa även med uppsatser och rön av det mest omväxlande innehåll. Som exempel härpå må anföras, hur han en gång uppvaktade och förmodligen även roade det lärda samfundet med berättelsen om en kvinna i England, som hade gått havande i tretton år, innan hon blev förlössad, och om de ovanliga händelser, som tilldragit sig under tiden, eller hur han en annan gång lämnade beskrivning på en maskin, som kallades *Arcuccia* och som nyttjades av mödrar och ammor i Florens för att förekomma att de kvävde dibarnen, om de somnade ifrån dem. Han uppehöll sig dock med förkärlek med mindre uppseendeväckande, men därför ej mindre nyttiga saker, såsom angående *Medel att*

bota hästar för kvarka, kvickdrag och andra sjukdomar. eller att göra tvålv av ormbunksaska, eller att förbättra de ryska iskällarna, eller med en utförlig beskrivning på ostronfisket i England o. s. v. Han fuskade till och med i läkareyrket och införde i handlingarna en redogörelse för hur han år 1743 hade botat en tjugusjuårig grindvaktare vid Hornsberg från grubbel och griller och slutligen fullt utbildad galenskap genom att ge honom invärtes kamfer i tid efter annan ökade doser, tillsammans med honung och svagdricka. Triewald har i Vetenskapsakademiens handlingar lämnat en utförlig redogörelse för den månadsrasande mannens behandling och tilllägger, sedan han omtalat kurens gynnsamma resultat, att han hoppas det den vunna erfarenheten av kamfers bruk skall »hjälpa många olyckliga människor, som äro besatte af den onde ande, och att läkare skola få anledning att använda kamfer äfven mot andra svåra sjukdomar, där Genus nervosum och blodet ej äro uti så stor intervalla som i Mania».

Det förnämsta av Mårten Triewalds många tryckta arbeten äro de ovannämnda föreläsningarna över naturkunnigheten, vilka utkommo åren 1735 och 1736 samt omfatta två band och äro illustrerade med talrika i koppargravyr utförda planscher, föreställande maskiner, redskap, verktyg o. s. v. På de flesta av dessa planscher äro anbragta de furstliga och adliga subskribenternas på arbetet vapensköldar. Utgivningen möjliggjordes nämligen genom subskription, och bland de talrika subskribenterna finner man hertigarna CARL FREDRIK, CARL PETER ULRIK och FREDRIK AUGUST av Holstein samt riksråden M. J. DE LA GARDIE, CLAËS EKEBLAD, GUSTAF BONDE, OLOF TÖRNRLYCHT, THURE G. BIELKE m. fl. framstående och ryktbara personer. Verket är tillägnat Triewalds gynnare och chef vid fortifikationen, generalmajoren och friherren, sedermera riksrådet, greve AXEL LÖWEN, och första bandets försättsplansch utgöres av ett porträtt av författaren, efter originalteckning av G. E. SCHIRÖDER och graverat av E. GERINGIUS. Detta porträtt skänker den föreställningen att Mårten Triewald var en man med välmående, jovialiskt och förnöjt utseende. Härav kan man måhända draga den slutsatsen, att han i likhet med sin gode vän Linné hade både nöje och god behållning av att »koxa i naturen».

Om Mårten Triewalds privata förhållanden har jag lyckats erhålla blott knapphändiga upplysningar. Någon bouppteckning har ej anträffats, men det är sannolikt, att han var en välbärgad man. Utom arv efter föräldrarna torde han ha erhållit åtminstone någon del av kvarlåtenskapen efter den förmögne brodern, vilken avled ogift och barnlös. Före sitt äktenskap (år 1740) med ovannämnda Elisabet Worster, som var dotter av en till Stockholm inflyttad engelsk köpman, var han gift med MARGARETHA BRANDT, vilken var dotter av direktören GEORG BRANDT och avled 1738. Det första äktenskapet var barnlöst; i det andra fanns enligt

hans minnestecknares i Vetenskapsakademiens utsago »små livsplantor, änkan till hugnad i hennes bedrövelse».

Nämnde minnestecknare var professorn i teoretisk filosofi vid universitetet i Lund LARS LAUREL, vilken å Vetenskapsakademiens vägnar höll sitt åminnestal på stora riddarhussalen den 23 december 1747. Det rätt utförliga anförandet är ett lovtal i tidevarvets vanliga stil, med många vackra fraser och mycket blommor, men ganska få biografiska uppgifter. De av dessa, som befunnits användbara, ha i det föregående beaktats. Ur det övriga innehållet må här blott anföras talarens slutomdöme om den bortgångne, vilket säkerligen överensstämde med samtidens uppfattning och även torde gillas av eftervärlden: »Han var en man av ett lyckligt snille, som fattade snabbt, tänkte både kvickt och djupt, en man av oge- men flit och arbetsamhet, en man av ett gott hjärta, vars diktan och traktan var allenast att gagna, en man, som var i mot och med av lika uppsyn, en hittig, tilltagsen och drivande man, en både nöjsam och all- varsam man, en hatare av ett förställt väsende, en redlig vän, en man, som älskade Gud, ärade sin kung och var sitt fädernesland huld och tro- gen, en god och genomärlig svensk.»

LINNÉS FÖRSÖK TILL INHEMSK TEODLING

AV

GUSTAF DRAKE

»Han ansåg ingen sak högre än att stänga den
port, hwarigenom bortgår allt silfwret i Europa.»

L. i Egenh. ant.

LINNÉ SÄGER I 1746 ÅRS ALMANACKA¹ OM TEETS HISTORIA:
»Det berättas, at en helig Eremit, som länge lefde i China utan sömn, ändteligen en gång somnade, och därmed trodde sig mycket hafwa syndat, skar därför af sina ögnelåck, at han alltid wakande kunde hafwa gudeliga speculationer, och af dessa ögonlock säjes Théé hafwa upwuxit.»

Ehuru te omkring år 600 i hela Kina odlades som njutningsmedel, blev det dock först i början av 1600-talet infört till Europa genom Holländska-Ostindiska kompaniet. Till dess spridning bidrogo de lovord, som några holländska läkare uppstämde över tedrycken som läkemedel: den skulle höja livskraften, stärka minnet och alla själsförmögenheter och i hög grad utspäda blodet. En man, vars namn är oupplösligt förbundet med bruket av te i Europa, är CORNELIUS BONTEKOE². Utbildad i Holland i jatrokemiska skolans läror, var han av den åsikten, att människans blod för att förebygga sjukdom, men i synnerhet vid redan inträffat sjukdomsfall, måste utspädas och »ju mer blodet utspäddes och ju tunnare hon

¹ Doct. C. LINNÆI *Anmärknningar om Théé och Théé-drickandet*. Denna uppsats är likalydande med artikeln om The i LINNÉS *Dietetik* af A. O. LINDEFORS, Uppsala 1907.

² Född 1618, hette han ursprungligen DEKKER, men kallade sig BONTEKOE, emedan hans föräldrahus i Alkmar hade en med en brokig ko målad skylt; han studerade i Leyden och verkade som läkare i Haag, Amsterdam, Hamburg och slutligen i Berlin som livmedicus hos kurfursten av Brandenburg samt avled 1686.

altså blefwe, desto lättare skulle hon kunna löpa genom de fina ådrorne: råder fördenskull, at man skall dricka thée så mycket man någonsin kan, begynnandes med 8 eller 10 koppar och hålla dermed uti, så länge magen kan emottaga och blåsan släppa ifrån sig, och det morgon och afton, natt och dag.»¹ I sin *Tractaat van het Excellenste Kruyd Thee* 1679, översatt till flera språk, förordade han bruket av te med sådan iver, att han, säkerligen med orätt, beskyldes för att vara mutad av importörerna. Som exempel på hans överdrivna föreställningar om teets egenskaper må följande citeras: »Hier ist euer Præservativ, euer Antidotum, euer Panacæa, euer nie vollpriesenes Hülffs-Mittel / umb Euch von allen Elende zu befreyen / so Ihr es in der Zeit kennen lernet / und Euch desselben sonder Furcht bedienet. Ja wenn Euch nun schon viele Ungemach betroffen haben / hier in unser Thee ist euer Hülffe / eure Genesung / oder sicherlich eure grosse Erleichterung / wir sagen Euch / was wir erstlich in uns selbst / und hernach in vielen befunden haben.»² Även poetiska betraktelser över teets välgörande egenskaper sågo dagen:

(§ 9) »Summa, alles was da kräncket
 Unser Leib und Glieder all /
 Deren beyden ohne Zahl
 Und was nur zur Kranckheit lencket /
 Nimmt ohn Weh
 Weg der Thee;
 Drum so preise seine Kräfte /
 Höher als die Lebens-Säfte.»³

Från att sålunda hava använts uteslutande som läkemedel började te vid ingången till 1700-talet av förnäma personer drickas som njutningsmedel och spred sig småningom till de lägre klasserna. Före Ostindiska kompaniets tillkomst var importen av te till Sverige mycket ringa. Sedan detta sällskap 1731 bildats, blev te en alltmer viktig beståndsdel av fartygens returlaster och kompaniet bidrog i hög grad att göra tedrycken populär i Sverige. År 1752 infördes med skeppet »Prins Carl», enligt anteckningar av pastor OSBECK, vilken medföljde detta fartyg som skepps-predikant, 1,232,187 skålpund te av ett flertal olika sorter, förpackade i flere tusen kistor, byttor och kanistrar.

LINNÉ var icke någon vän av te och han varnar i flere skrifter för dess dagliga bruk: »Efter som thée förswagar nerverne och hjernan, hwilket sjelfwa Chineserne tilstå, så är icke underligt, at thée mycket och

¹ LINNÉ, *Dietetik*, a. a. s. 114.

² BONTEKOE, *Kurtze Abhandlung* . . ., Budissin 1685, s. 447.

³ VALENTINI, B. M., *Museum muscorum*, Frankfurt am Mayn 1714, s. 211.

länge brukadt gör en darrhändt, helst der det skal drickes med hett watn. Så medgifwa och Chineserne sjelfwe, at thédrickandet skadar i ögonpassioner och colique.»¹ Han insåg dock den nationalekonomiska nyttan, om det kunde lyckas att kultivera växten i Sverige. Hans förhoppningar härpå kunna spåras tillbaka till hans vistelse på Hartecamp och det är troligt, att han där fått impulsen därtill, särskilt genom studiet av KÄMPFERS² reseberättelse. I *Hortus Cliffortianus*³ skriver nämligen LINNÉ: (»)Sju gånger under några år hava frön blivit förda till denna trädgård, och jag vet, att den ej har funnits i någon trädgård i hela Europa (ehuru Breynius säger sig hava sett den åtminstone i Amsterdams trädgård), alldenstund fröna, enligt vittnesbörd av Kämpfer, som själv varit i dess hemland, mycket fort härskna, uppfyllda som de äro av en myckenhet olja och detta till den grad, att knappt vart femte frö gror, därför i långt högre grad härskna, när de två gånger skola passera linjen, innan de framkomma till Europa; ej heller hoppas Kämpfer, att levande plantor kunna föras till Europa från Japan genom det glödheta Indien, emedan de under färden borttvina; men om de det kunde, skulle de på Sicilien, i Spanien och Italien, varest ett stort antal med japanska likartade växter trivas, komma att leva i ungefär samma klimat som i sitt hemland. Jag tror, att om färska frön väl inneslötos i salpeter och på så sätt framforslades, de endast behöfde behandlas med utomordentlig omsorg.(«)

Trots det nedslående resultatet från CLIFFORDS försök är LINNÉ vid sin återkomst till Sverige övertygad om att kunna lyckas. I sin uppsats om medicinalväxter⁴ skriver han: »Thea folia... At icke The skulle kunna wäxa i Europa och Skåne, så wähl som i China och Japan, är intet mera twifwel. Dock har det aldrig kommit till Europa, emedan des oljefulla store frön härskna / och des stam / som ej tol hetta / hafwer förtorkats / då det förts siöwägen och två gånger måst passera linien. Om fröt kunde skaffas öfwer Ryssland från China til Sverige wuxo det ofelbart.» Samma förhoppningsfulla uttalande förekommer flere följande år i ett flertal brev och skrifter.

¹ LINNÉ, *Dietetik*, a. a. s. 114.

² ENGELBERT KÄMPFER, f. 1651 i Lemgo i Westfalen, studerade bl. a. i Uppsala under professor RUDBECK d. ä., deltog 1682 i en svensk beskickning till Ryssland och Persien, fortsatte genom Kina till Japan och företog mångåriga forskningsfärder i Ostasien, död 1716 som livmedicus hos fursten av Lippe. Över sina iakttagelser i Orienten utgav han *Amoenitatum exoticarum politico-physico-mediarum fasciculi I*, Lemgov 1712, däri han lämnar en god teckning av tebusken och en utförlig beskrivning över tefabrikationen i Kina och Japan. Han var den förste, som fick tillfälle att närmare undersöka Japans flora.

³ S. 204.

⁴ *Professor Linnæi uppsats på de Medicinal-Wäxter som i Apothequen bewaras, och hos oss i Fäderneslandet wäxa.* Vetenskapsakademiens handlingar 1741, s. 96.

När därför planerna på TERNSTRÖMS¹ resa diskuterades, var utsikten att få teplantor från Kina en bidragande orsak till LINNÉS iver, att resan skulle komma till stånd. I brev till Vetenskaps-akademien d. 10/9 1744 skriver LINNÉ²: »Om han där till kommer, är jag för wisso säker, at han skall sambla inlagde örter och frön af alt det han om kommer, och om möjligt är, skaffa frön af Thee, det sal. Turelon³ nu ej mehra kan.» I instruktionen för TERNSTRÖM blev därför anskaffandet av te den första punkten: »1. At skaffa en Thebuske uti kruka, älr åhtminstone frö där af, så bewarade som han fått af mig muntelig instruction.»⁴ Även på KALM⁵, vilken hade planer på att få komma ut med ett ostindiskt skepp, hade LINNÉ hyst förhoppningar. I brev till BJELKE skriver nämligen KALM d. 24/1 1745⁶: »2:o at man då kunde få tilfalle, at få derifrån til Europa frö af Théé, som eljest är ogjörlikt at få och föra hit om ei en Botanicus komme djt: at han vil lära mig sättet, at så visst som $2 \times 2 = 4$ bringa dem hit til Sverige oskadde, och at de sedan utsådde skola växa upp: at detta enda skulle skaffa herr Baron et odödeligt namn och nation en lyster.»

Bästa sättet att erhålla frön trodde LINNÉ vara att med karavaner föra dem från Kina genom Sibirien och Ryssland. Han vände sig därför 1745 till GMELIN⁷, vilken på grund av sina resor i Sibirien ansågs äga de bästa förutsättningar att ordna denna sak, och lovade honom ryktbarhet, om han kunde lyckas: »Si posses introducere hunc fruticem in Europam majus Tuum foret nomen, quam ullius Regis qui vixerit.» Denne misslyckades dock på grund av kinesernas misstänksamhet och stränga bevakning, (»)ty varje ryss, som ankommer till kinesiska muren, får där två kineser, som iakttaga alla hans göromål.(») ⁸

¹ CHRISTOPHER TERNSTRÖM, f. 1703, var den förste av LINNÉS till främmande länder utsända »apostlar»; 1745 fick han medfölja ett av Ostindiska kompaniets fartyg; genom motiga vindar kom fartyget först i medlet av oktober 1746 till Polo Condor, en ögrupp utanför Cambodja, där det måste kvarligga till april följande år. Under denna tid avled T. d. 5/12 1746.

² *Brev* I: 2 s. 33.

³ HANS TOURLEON, superkarg vid Ostindiska kompaniet; 1739 ledamot av Vetenskaps-akademien, d. 1743. I ledamotsförteckningen stavas namnet TEURLEON (ÄHRLING, *Brev*, s. 98).

⁴ *Brev* I: 2, s. 53. Bland TERNSTRÖMS kvarlätenskap funnos »Någre Théé nötter, eller fröen til Théé träd». (*Brev* I: 8, s. 160.)

⁵ PEHR KALM, 1716—1779, professor i Åbo. Företog åren 1747—1751 en resa till Nordamerika.

⁶ *Linné-Sällskapets årsskrift* 1924, s. 44.

⁷ JOH. GEORG GMELIN, 1709—1755, botanices professor i Petersburg, 1749 i Tübingen, företog 1733—1743 vidsträckt resor i Rysslands mest avlägsna delar. För det vunna botaniska bytet finnes redogjort i hans stora, först efter hans död avslutade arbete *Flora sibirica*, 1747—1769.

⁸ Disp. *Potus Thee*, 1765, s. 14.

Även baron BJELKE¹, vilken 1744 i sällskap med KALM företog en längre resa till Ryssland, varunder han knöt intima förbindelser med naturforskarna i Petersburg, synes LINNÉ hava anmodat enligt brev från BJELKE till LINNÉ²: »Nu har jag begjärdt ifrån China frön eller kärnor af Thé, jemte beskrifning till climat etc. af den ort, hwarest det längst till Norr finnes. Men af Hr Professoren skall jag begjära råd huru, hwaruti och på hwad sätt de bäst skola conserveras. Männe icke i dosor med fin sand? och så snart jag får det swaret, skall jag än vidare skrifwa till de herrarna, som äro omkring storfursten, att till äfwentyrs genom hans protection winna det snarare.»

Nästa gång försöket finnes omtalat är i skeppspastorns OSBECKS³ reseberättelse. Han skriver⁴: »år 1752 jan. 4. All ting hoppade nu af glädje, äfwen min Tebuske, som stod uti en kruka. Han föll ned på däckets under styckens låssande, och kastades, mig owetandes, öfwer bord, sedan jag skött honom långa tider på skeppet. Således förföll min önskan, at wid hemkomsten kunna aflämna et lefwande Te-träd til mina hemmavarande landsmän.»⁵ Vid hemkomsten skrev OSBECK till LINNÉ: »The träd, som jag conserverat några månader på skeppet i Canton, blef wid början af resan förstördt tillika med ett annat träd, af det senare hade jag ett till Goda Hoppets udde, där det frös bort.»

1757 tror sig LINNÉ hava nått sina önskningars mål; i brev till BÄCK skriver han⁶: »Audivistin me Theam accepisse.» Med skeppet »Friederic Adolp», som i juli anlände till Göteborg, medfördes tvenne som äkta ansedda teträd, vilka direktören för Ostindiska kompaniet MAGNUS LAGERSTRÖM tog om hand och härom underrättade LINNÉ⁷: »Och därjemte har jag den Glädjen at kunna fågna Herr Archiatern med det som wij länge förgäfves wäntat på, neml. at jag fått hem 2 Lefwandes Theeträn, aldeles helbregda och behållna, fulla med Blad och Stora Blomster Knoppar, til Upsala Botaniska Trädgårds tjänst och prydnad, som nu stå i min lilla Parterre här i Staden och dem min Hustrus Cousin OpperStyrmannen

¹ STEN CARL BJELKE, 1709—1753, vice president i Åbo hovrätt, en av Vetenskaps-akademien stiftare.

² *Brev* I: 3, s. 199.

³ PEHR OSBECK, 1723—1805, kyrkoherde i Hasslöv, ledamot av Vetenskaps-akademien 1758.

⁴ *Dagbok öfwer en Ostindisk Resa* 1750, 1751, 1752, s. 196.

⁵ Episoden refereras oriktigt av LINNÉ i disp. *Potus Theæ*: »Unicum Theæ fruticem, a China in patriam redux D. Pastor Osbeck, cis promontorium Capitis bonæ spei traduxit, quem turbo, nescio quis, subito ortus, de stega navis in mare dejecit.» Detta är tydligen en förväxling med uppgiften i reseberättelsen s. 263: »Nu begynte trädet Camelia, som jag haft med mig ifrån China, at träna bort. Teträd, fåglar m. m. ifrån China plåga gemenligen wid Cap högden taga skada och dö, innan man kommer till Europa.»

⁶ *Brev* I: 5, s. 31.

⁷ *Brev* I: 8, s. 174.

Levinus Olbers under resan sködt och lyckeligen hemfördt.» För att erhålla ekonomisk hjälp med deras överförande till Uppsala vände sig LINNÉ till Akademiska konsistoriet, vars protokoll härom lyder¹: »Berättar Rector, att Archiatern och Riddaren Linnæus fådt ifrån China öfwerskickade till Gjötheborg 2^{ne} Thé Träd, som äro de aldraförsta, hwilcka till något ställe i Europa hittills kunnat inbringas. Och som Archiatern och Riddaren icke allenast på flere tillförene misslyckade försök kostnad användt, utan och nu ser sig omöjeligen kunna så granlaga växter från Gjötheborg hitskaffa utan flere personers tillhielp och wårdande under wägen, hwilcket besynnerlig och känbar utgift måste fordra; då hemställte Rector Consist^o acad^{co} om ej skjäligt wore, att i ett mål, som ej mindre hedrar denna Kongl. academien och hela riket, än det i framtiden gagnar, bewilja Archiat: och Riddaren Linnæus 2 à 300: dlr Kop^{mt}. Och resolverades, det kommer trehundra daler Kop^{mt} att, af Academie Räntekammaren, till Arch. och Riddaren Linnæus utlemnas, som deraf godtgör sig de omkostningar, hwilcka till bem^{te} Träns hitskaffande betarfwas.» Även LAGERSTRÖM var villig att bidraga med penningmedel och föreslog ett sätt för transporten:² »att låta träden med sin öfverhöljde Bur, som uti godt varmt wäder kunde öpnas, men uti ondt eller kalt wäder, och om nätterne tilslutas, uppå 2^{ne} behållne och från Hästryggen på marken släpande swigtande Stänger framdragas, under 2^{ne} de påliteligaste karlars upsyn och wård.» Emellertid fick LAGERSTRÖM reda på, att ett till Danzig destinerat fartyg fått order att anlöpa Stockholm för att avlämna en laddning sill. »Iag som fandt denna oförväntade Lägenheten beqvämligast accorderade således genast med Skepparen, och war icke allenast så lyckelig att öfverenskomma med honom, om en skäligh betalning, för ett godt Rum uti hans Cajuta, utan ock att finna, att en beskedelig Ost Indisk Matros wid Namn Iohⁿ Beckman som med samma Skepp, hvarå träden warit hemkommit, och sedt deras Skötsel under den långa resan från China, tingat sig på samma fartyg, passage åt Stockholm.» Matrosen fick »en hederlig Discretion för sitt under öfverförslen hafvande beswär». LINNÉ'S oro för dessa »teträd» avspeglas i brevet från LAGERSTRÖM: »Iag beklagar för öfrigit rätt hjerteligen, att Herr Archiaterns glädie öfver desse trädens lyckelige Ankomst til Europa, skall för honom hafva warit beledsagad med så mycken oro och ängslan, hvarom des til mig aflätne 2^{ne} Bref af d. 5te och 15. aug. nog tydeligen wittna.» Växterna framkommo lyckligt till Uppsala, »och trefvos ganska väl, och, utom det, de hade något breda blad, voro så aldeles lika den äkta Thee-busken, at den störste Örtkännaren ej viste annat. Vid blomningstiden visade sig först Chinesens bedrägeri, det var icke Thee-

¹ Brev I: 8, s. 177.

² Brev I: 8, s. 176.

busken, utan örten *Camellia*, som man haft möda föra ifrån Ostindien.¹ LINNÉs harm och missträkning kan lätteligen tänkas.

År 1760 fick LINNÉ en handfull frön från Kina,² av vilka åtta stycken ansågos grobara, emedan de sjönko i vatten,³ men trots detta grodde de ej.

Följande år lyckades en av Ostindiska kompaniets fartygschefer medföra en tebuske ända till Göteborg, »men här gjorde en olyckshändelse det bästa hopp om intet. Sjöfolket skyndade sig efter en lång sjöresa hufvudstupa i land till staden, lemnade Theeplantan på bordet i Cajutan, hvarest den af skepprättorne så upåts at den utdödde kort därefter.»⁴ »Sic in magnis rebus adversa semper fata», säger LINNÉ härom pessimistiskt i brev till ELLIS.⁵

Men slutligen randades den dag, då LINNÉ skulle se sina länge närda förhoppningar gå i uppfyllelse. I augusti 1763 hade kapten CARL GUSTAF EKEBERG⁶ med skeppet »Finland» landat i Göteborg, medförande levande teplantor och genast meddelat LINNÉ denna glädjande nyhet. Han hade följt LINNÉs instruktion »at före dess afresa från Canton taga helt friska frön och så uti kruka, så at de först uppkommo på denna sidan af Aequator» med sådan framgång, »at alla de sådde frön voro plantor vid hans ankomst till Götheborg».⁷ Man kan lätt tänka sig LINNÉs förtjusning och iver att få plantorna till Uppsala, varför han omedelbart nedskrev följande temperamentsfulla brev:⁸

»Edel och Högachtad Herr Capitaine.

Aldrig har jag blifwit så altererad af något bref, som af Herr Capitainens af den 13 sistl., för hwilket jag ödmjukast tackar. Om Herr Capitainen nedkommit från Himmelen, önskade jag wäl aldrig mer att lyckeligen få råka Herr Capitainen. En hel låda med insecter från Cap. b. spei! en fjerding med frön och rötter från Cap. b. spei! en korg med frö-

¹ *Samling af Rön och Uptäkter*, Göteborg 1781, Bd I, s. 253.

² Brev till ELLIS d. 34 1761: »habui praeterito anno integrum manipulum seminum e China; et in his 8 semina erant vivida, fundum aquae petebant, sed non germinabant.»

³ S. k. vattenprov på fröns grobarhet, vars riktighet dock redan av samtida betvivlades. Brev till OSBECK d. 31° 1755: »Lägg fröen i vatten och se äfter om de sjunka; annars tror jag de äro effoeta.» Disp. *Plantae officinales*: »Semina, quae in aquam demissa, natant, nec fundum petunt, rejicienda sunt, inde enim perspicui potest, ea corrupta esse, quod tamen pauci observant.»

⁴ *Samling af Rön och Uptäkter*, a. a.

⁵ d. 16° 1761: »fuit nostras capitaneus navalis qui adduxerat fruticem ad Kattegat, sed una nocte Glires decorticabant totum, ut periret.»

⁶ 1716—1784, berömd fartygschef i Ostindiska kompaniets tjänst, gjorde som kapten tio resor till Östasien, ledamot av Vetenskaps-akademien 1761.

⁷ *Samling af Rön och Uptäkter*, a. a.

⁸ *Brev* I: 6, s. 9.

sorter! m. m. äro saker, som jag kunnat önska mig, men aldrig trott mig winna. Gud beware Hr Capitainens lif och låte mig lefwa, till dess jag får se all denna härlighet. Käre Hr Capitaine, kom snart hem till Eder Fru. Om jag ej är i Staden wid genomresan, har jag gjort anstalt att en expresse innom 2 timmar skall hämta mig in ifrån min gård.

Men lefwande Theträd! är de möjligt? är det verkligen Theträd! Sannerligen om det är The, skall jag göra Hr Capitainens namn beständigare än Alexandri Magni. Men jag är säker, att de aldrig komma oskadde till Upsala; ödet står alltid emot för stora saker. Jag törs ej tänka härpå för alteration och frugtan, att de skola förgås på vägen. Jag är gammal, men wore jag wiss på att de wore äkta Theträd, jag wågade gå till Götheborg och bära dem sielf i famnen till Upsala. Är det rätta theträd, så beder jag Hr Capitainen för Guds skull; för Fäderneslandets kärlek; för naturwetenskapens skull; och för allt hwad heligt och i werlden namnkunnigt är, haf om dem den aldraömmaste omsorg. Jag frucktar, att det är Cassine, som nog liknar The till blader och utgifwas i Holländska Botaniska Trägårdar för Theträn. Den Alsmäktige Guden göre Hr Capitainens resa hit snart och lyckeligen. Käre, tala ej om för någon härom, *ne audiat Nemesis*. Jag får ingen ro natt eller dag, förrän jag får se Hr Capitainen med The, med Capska insecter. Gud låte intet mått eller mahl skada dem. Jag lefwer och dör.

Edel och Högachtad Herr Capitainens

Upsala den 18 Augusti
1763.

ödmijuke tienare
Carl v. Linné.*

EKEBERG skickade nu till Uppsala halva antalet av plantorna, 14 stycken, vilka till LINNÉS stora bedrövelse dogo under vägen. Emellertid hade fru EKEBERG, som nedrest till Göteborg för att möta sin man, tagit vård om de återstående exemplaren och ägnade dem omsorgsfull vård. För att erhålla dessa skrev LINNÉ den 17 september följande brev¹: »Om detta bref råkar ännu Hr Capitainen i Göteborg, så kommer jag åter med en ödmjuk bön, om de små plantor, som Hr Capitainen ännu äger, ty de förre woro aldeles förderfwade, såsom det plägar gå med stora saker.

Jag är så rädd, att desse senare olyckas, att jag drömmer derom hwar natt. Hr Capitainen, som haft så oändelig mycken möda ospard för dem och warit den förste i werlden, som kunnat föra dem till Europa, lär ej trottas wid min bön, ehuru han är nog enträgen.

Mon woro det intet möjligt att få en fattig karl i Göteborg, till exempel någon Wästgöthe, som bure hit Hr Capitainens kruka eller växter i handen; då kunde han hafwa dem inne om nättren, att de ej fruso. Man

¹ *Brev*, I: 6, s. 11.

kunde slå sönder krukan, att klimpen dock hölle ihop; binda därom tjock mossas; så blefwe den lättare att bära, och kunde således transporteras, om det wore till Italien. Jag består honom, som skaffar mig dem i händren, 100 dlr kint för sitt omak. Wore jag förmögen, så bestode jag 10 gånger mera, men dryg familie förhindrar mig. Det går omöjligen an att föra dem i kruka, därest de ej upptagas och bindas i mossas, ty skakningen i wagn rister hwart jordkorn från rötterna, såsom det skedde med de förre.

Min ända in i grafwen wördade Hr Capitaine, gör för Guds skull, för Fäderneslandet, för Wetenskapen, för Edert odödellige namn och hjälp i denna saken allt hwad hjälpas kan. Hr Capitainen har öfwerwunnit det största, som ingen dödlig för honom; låt nu ej blifwa utan effect.

Om någon kunde fås att bära de oskattbara plantor, så tillsäges han att ej gå ut om mornarne, så länge det ännu fryser. På fjorton dagar kunde han wara här ifrån Götheborg, ty jag menar, att det är allenast 50 mil. 100 daler betalar jag honom för växterne, då han lämnar mig dem i händren lefwande; han har då 2 daler milen; en bondedräng plägar därmed sig åtnöja. War nådig och hjälp för Guds skull.

Jag såg af de förra döde växter och af deras förwissnade blader att växterne woro de rätta, så att derom kan jag ej mer twifla, utan är nu helt wiss och öfvertygad, och det så wisst, som 2 gånger 2 är 4.»

Det i detta brev framställda förslaget till försändning behövde dock icke tillgripas, ty fru EKEBERG åtog sig wälvilligt att överbringa plantorna och den tunga lådan, vari de växte, fördes i täckvagn hela vägen, stående på fru EKEBERGS knän, varigenom all svårare skakning förhindrades.

Den 3 oktober överlämnades de åt den överlycklige LINNÉ, som skyndade sig att meddela in- och utländska korrespondenter den glada nyheten samt nedskrev därom i sina *Egenhändiga anteckningar*¹: »1763. *Thé* får änteligen LINNÉ lefwande från *China*, hwarpå han arbetat i så många åhr, och som ingen tillförene kunnat erhålla; ty hwarken tåla frön eller roten att transporteras. LINNÉ hade tillsagt, att frön skulle läggas, rätt som man reste från *China*, i jord och sedan wattnas, som en drifbänk. Detta skedde, och således wälsignade Gud honom äfwen i denna puncten, att han fick första ähran se (lefwande) *Thé* infördt igenom EKEBERG i *Europa*.»

EKEBERGS gärning hugfäste LINNÉ genom att i disputationen *Potus Theæ* med erkännande ord omnämna hans bragd; senare botaniska verk upptaga härifrån notisen, och sitt löfte att göra hans namn odödligt har LINNÉ således hållit.

Ehuru LINNÉ säkerligen hade väl reda på, huru teplantorna skulle skötas, vände han sig dock till en verklig expert på området, nämligen

¹ S. 61.

superkargen C. H. BRAAD¹ i brev d. 8/11 1763²: »jag har nu fått lefwande Thebuskar; få se om jag kan bringa dem fort. Wet H:r Supercargeuren, huru de cultiveras, så war god och med ett par ord underrätta mig.»

De unga plantorna trivdes i början väl, men förtvinade så småningom till LINNÉS stora sorg. 1765 funnos endast två exemplar kvar, men om

Kvist av tebusken.

Ur Linnés disputation *Potus Theæ*.

dessa hyste LINNÉ grundade förhoppningar, att de skulle fortleva, och han utger i december sin berömda disputation *Potus Theæ*³, innehållande föl-

¹ 1728—1781. Företog 1748—62 fyra resor till Kina och vistades en längre tid i Arabien och Ostindien, meddelade i Vetenskaps-akademiens handlingar *Berättelse om Coffe-planteringen och handeln uti Yemen eller Lyckliga Arabien* (1761), om vilken LINNÉ skriver »Hr Braads rön om Coffe är artigt, som det är gjort in loco natale.»

² *Brev* I: 3, s. 297.

³ Denna är utförligt refererad i *Oeconomisk tidning*, Upsala 1765. Respondens var PETRUS C. TILLÆUS.

jande avdelningar: *Nomen, Descriptio, Synonyma, Locus, Præparatio, Origo, Elogium, Succedanea, Qualitas, Propinatio, Vires, Mercatura, Adportio*, den sista skildrande hans misslyckade försök och slutliga framgång. Det ena exemplaret dog snart därefter, men det återstående kom till blomning enligt brev till BÄCK¹: »Thea egregie non modo vivit, sed et floribus luxuriat et nobis spem promittit sempiternam.» Ännu är LINNÉ således förhoppningsfull, men efter ett par år tyckes han dock ana, att den kvarlevande plantan ej skall kunna uthärda klimatet.² Huru länge denna sedan fortlevde, är ej känt, men ännu 1781 synes den ha funnits kvar enligt en uppgift i *Samling af Rön och Uptäkter*: »Hr Lettsom felar, då han säger at desse Thebuskar äro utdödde. Nu mera är ej eller Upsala trädgård den enda i Sverige, der Thee-buskar finnas. Uti den botaniska Trädgården på Christinedahl vid Götheborg skötes både Thee-bohe-busken och det slaget som frambringar grönt Thee.»³

Bland de korrespondenter, som LINNÉ underrättade om teplantornas lyckliga ankomst, var A. J. VON HÖPKEN. Han delade dock icke LINNÉs sangviniska förhoppningar. I brev d. 24¹/₁₁ 1763 skriver han⁴: »Hr Archiaterns skrifvelse af d. 12 hujus har iag hafft den ähran at erhålla och tackar hr Archiatern för meddelandet af den märckvärdiga observation om Theets fortplantande här i Sverige. Densamma blir af en stor nytta at afskaffa det öfverflödiga bruk, ty elliest föreställer iag mig, at det Theet, som kommer ifrån China, blir altid begärligaste, emedan det kommer långväga hit. Det allmänna tycket är däruti besynnerligt och kan icke förändras.»

LINNÉ misslyckades således i sina bemödanden att acklimatisera en viktig kulturväxt i Sverige. Den ringa kännedom man då ägde om att även andra faktorer än klimatet i dylikt fall äro avgörande, var orsaken till den ogynnsamma utgången. I detta sammanhang må dock erinras om, att från Uppsala trädgård utgått och spritt sig ett stort antal träd, buskar och örter, som nu äro allmänna i våra parker och trädgårdar.

FÖRSÖK I ANDRA TRÄDGÅRDAR.

Samtidigt med och även före LINNÉ pågingo liknande försök ute i Europa. Ryktena om lyckligt resultat avfärdar LINNÉ i *Potus Theæ*: »nec in ullo horto botanico crevit, antequam huc fuit allatus», samt skriver i

¹ *Brev I*: 5, s. 145.

² Brev till ELLIS d. 1¹/₁₁ 1767: »nec adeo læta videtur climato nostro».

³ LINNÉ särskilde två arter: *Thea Bohea* med 6 kronblad och *Thea viridis* med 9 kronblad samt någon olikhet i bladformen.

⁴ *Brev I*: 7, s. 166.

*Egenhändiga anteckningar*¹: »*Thebusken* säges hafva varit sedd i flere Trädgårdar. Men ganska säkert är, att han aldrig funnits i någon, förrän han kom till *Upsala*.» CLIFFORDS fåfänga försök omtalar LINNÉ i *Hortus Cliffortianus*. Den häri omnämnda boken av BREYNIUS², vari denne påstår, att tebusken skulle finnas åtminstone i Amsterdams trädgård, hade dennes son³ år 1739 sänt till LINNÉ. I brev⁴ av den ¹²/₉ tackar han för boken och skriver: »Hoc novi Cassinem meam etiamnum hodie in Hortis Belgii, præsertim in ipso Horto Amstelodamensi pro vera Thea demonstrari.» Sonen vidhåller dock faderns uppgift i svar av d. ²³/₁₂⁵: »Veram Theam in Horto Med. Amstelodamensi conspectam fuisse non est quod dubites.»

Vid det kungliga lustslottet Trianons trädgård voro vederbörande mycket stolta över, att frön, som blivit hemförda av en fransk abbé, grott och utvecklat sig, men förståndaren började misstänka, att det var någon annan växt än te, kanske efter påpekande av HERNQUIST, som i brev till LINNÉ d. ²⁶/₁₀ 1767 skriver: »Thee trädets trifwes wäl. Et står ännu sub dio til försök, et annat förwaras in loco temperato, men jag twiflar om det är det rätta?» När därför J. J. BJÖRNSTÅHL⁶ besökte trädgården, förde RICHARD frågan på tal och BJÖRNSTÅHL skrev härom till LINNÉ d. ¹⁶/₁ 1768⁷: »Nu får Hr Archiatern så mycket större revange på den osanningen, att The var allraförst i Europen infört till Trianon, hvilket stod i gazetterne en gång, som Hr Richard än till datum är alldeles oviss, om det är The heller en annan ört. Både han och Hr Duchesne hafva bedt mig, att jag skulle supplicera hos Hr Archiatern, att Hr Arch. ville skicka öfver ett prof af The ifrån Upsala, hvaraf de kunde dömma härom. Jo, sade jag, det vill jag göra, allenast ni ville sätta i Gazetterne, att ni fått det rätta The ifrån Upsala.» LINNÉ erhöll en kvist av växten ifråga och meddelade, att samma misstag förelåg, som han själv en gång varit utsatt för, nämligen att en *Camellia* blivit uppdragen i st. f. en tebuske.⁸

I England var det i synnerhet ELLIS⁹, som anställde försök. Han

¹ s. 210.

² JACOB BREYNE, 1637—1697, tysk botanist och läkare. Det omnämnda arbetet är *Prodromus fasciculi rarior. pl. in Hortis Hollandiae*, Gedani 1689.

³ JOH. PHILIPP BREYNE, 1680—1764, naturforskare i Danzig. Han utgav 1739 en ny upplaga av fadrens arbete jämte tillägg.

⁴ Brev II: 1, s. 323.

⁵ Brev II: 1, s. 326.

⁶ f. 1731, professor i Lund, anträdde 1767 en utländsk resa, under vilken han idkade trägna studier i olika länder, till dess han 1779 avled i Saloniki. Hans dagbok är utgiven av GJÖRWEIL: *Resa till Frankrike, Italien...*, Stockholm 1780—84.

⁷ Brev I: 3, s. 228.

⁸ Brev till ELLIS d. ⁸/₁₁ 1769: »accepit et Rex Gallorum Theæ fruticem, cujus ramulum ad me mitti curavit, sed non erat vera Thea, verum *Camelliae* species.»

⁹ JOHN ELLIS, 1711—1776, köpman i London, upptäckare av flugfällan, *Dionæa muscipula*. Brevväxlingen mellan LINNÉ och ELLIS är tryckt i *A Selection of the Correspondence of Linnaeus...* London 1821.

experimenterade med olika metoder att förvara frön under långa resor och kom till det resultat, att den bästa metoden var att innesluta dem i vax.¹ LINNÉ betvivlade metodens riktighet, särskilt sedan han 1761 fått frön av ELLIS, vilka ej grott, och vidhåller, att hans egen metod är den bästa. 1770 d. ¹⁶/₁ kan dock ELLIS meddela, att han lyckats och att nära 100 plantor då funnos i England, samt skriver i ett senare brev d. ²⁵/₉: »The wax inclosure is the best method.»

Efter ELLIS intresserade sig LETTSOM² för frågan och han hyste stora förhoppningar att få till stånd en inhemsk tekultur. »Hr v. Linnés hopp kan altså möjligen gå i fullbordan, at efter et halft seculum Thee-culturen torde komma sig så före och utbredas i Europa, at Chineserne icke skola finna mycken räkning uti denna nu så viktiga handel. De til Ängland bragte Thee-buskar bekräfta detta hopp; de växa frodigt och trifvas ganska väl i drifhus om vintern och fördraga om sommaren fria luften. Hr Lettsom i sin patriotiska ifver låfvar sig en tid, då denna krydda skal växa så väl på Britisk grund som Chinesisk, och förslå i tillräckelig mängd ej allena til inrikes behof, utan ock at kunna exporteras til främmande; en förhoppning som i sanning, enligt erfarenheten med många andra Indiska växter, har mycket gynnande uti sig.»³

SURROGAT.

Samtidigt med dessa LINNÉs planer på en inhemsk teproduktion sökte myndigheterna att inom Sveriges gränser finna ett lämpligt surrogat. På förslag av Sparsamhets Commissionen »til hämmande af then öfwerflödiga Consumtionen på Thé och Coffé här i landet» befallde Kungl. Maj:t Collegium Medicum, »at genom Trycket almänt Kundgjöra the Swenske växter, som äro hälsosamme, och til smaken intet obehaglige, samt kunna brukas i stället för Thé och Coffé.» Collegium Medicum infordrade i sin tur ytt- randen från »Provincial-Medicis och Medicinska Faculteterna wid Rikets Universiteter, hwilka swenska örter hälst skulle kunna föreslås, til at smäningom wänja Landets Inwånare ifrån öfwerflöd i Thé och Coffé, som kan intet annat wara än för thet allmänna förderfweligit och skadeligt för Hälsan.» Medicinska fakultetens i Uppsala svar uppsattes av LINNÉ d. ¹¹/₁₀ 1745 och lyder⁴: »Hwad Theet angår, så är det ostridigt, at wij uti hela Europa hafwom ingen växt, som med sielfwa Theet är i någon förwantskap, at wij altså ingalunda kunna ernå ett genuinum Succedaneum. Faculteten håller för sin del den aldra tienligaste utwägen at sielfwa Theet

¹ *Directions for bringing over seeds and plants from the East-Indies.*

² JOHN COAKLEY LETTSOM, 1744—1815, med. doktor. Han utgav *Dissert. inaug. sistens observationes ad vires Thee partinentes*, Ludg. Bat. 1769 samt *Natural History of the Tea-Tree.*

³ *Samling af Rön och Uptäkter*, a. a.

⁴ *Brev I*, 1, s. 247.

förskaffades ifrån China hit til Sverige, då det inom en kortare tid kunde blifwa tillräckeligt icke allenast för Sverige utan snart för hela Europa, hälst man är aldeles försäkrad at Thee-Busken kan tåla vårt klimat åtminstone i de södersta Provincier, hälst och man wet, at han äfwen växer norr om Pechin och at wintrarne i Pechin äro starckare än som kring Stockholm; men transporten bör skie med Caravanerna igenom Ryssland, emedan hwarken träd ell:r frön kunna passera Linien. Den omkåstnad, som härvid skulle skie, tycks wara ganska ringa för ett Rike och ingalunda at räkna emot den besparing och nytta, som sielfwa Theet kunde åstadkomma.» Som ersättningsmedel föreslås *Melissa officinalis*, *Veronica officinalis*, *Veronica Chamædrys* och *Linnæa borealis*. Resultatet av skrivierna blev *Kongl. Collegii Medici Kundgiörelse om Thet missbruk och öfwerflöd, som Thé och Coffé Drickande är underkastat, samt Anvisning på Svenska Örter at bruka i ställe för The*, Stockholm 1746. I denna kungörelse upptagas 45 olika växter som tesurrogat och Collegium Medicum kan därför med stolthet utropa: »Et så stort förråd hafwe wi af Swenska Örter, som kunna brukas til Thé.» Bland de uppräknade surrogaten voro »Linnæi ört» och pors. Om den förre säger LINNÉ¹: »Linnæa war en allmän växt öfwer alla dessa skogar och Bergslager, så at den, som wil samla dess blader til Thé, kan få henne här i största myckenhet. Ingen svensk ört är ännu funnen tjenligare til Thé, ty des runde Blader gifwa en god smak, och därtill rensa blodet framför alla andra växter, så at ännu intet säkrare medel är emot Torrwärk, Gikt och Flussar.»² Om porsen skriver LINNÉ i sin lapska flora³: »Simon Paulli⁴ var alldeles övertygad, att denna växt absolut var den verkliga tebusken, och han skrattade därför åt européerna, som hämtade te ifrån Indien. Han förklarade nämligen, att bladformen vore densamma, att bägge växterna voro buskar, och att, sedan infusion en gång gjorts på bladen och dessa därefter torkats, de skulle äga ungefär samma smak samt till sina verkningar ej visa någon olikhet. Men härutinnan gjorde han sig skyldig till tokiga fantasier.»

Ett verkligt suveränt surrogat omtalar LINNÉ i Västgötaresan⁵: »The hade Probstén Walborg förfärdigat af en svensk växt så behändigt, at den til skapnad, storlek, färg, lukt och smak, så nära kom öfwerens med Chinesiskt Thé de Bou, at den, som icke wore synnerlig kännare af The, ej lätt skulle märka åtskilnaden, åtminstone om han blefwe härwid litet wand, skulle han så gärna dricka detta som det Chinesiska. Jag har druckit åtskilligt Thé, som warit tillagadt at imitera det Chinesiska; men

¹ *Hästgöta-Resa*, förrättad 1746, Stockholm 1747, s. 254.

² Linnæan kallas ännu i Spanien för *te de succia*.

³ *Flora lapponica*, översatt av TH. M. FRIES, Upsala 1905, s. 251.

⁴ 1603—1680, medicine och botanices professor i Köpenhamn. *Tractat de Abusu Tabaci et Herba Thee*.

⁵ S. 196.

mins mig icke smakat något, som kommit närmare. Inventor häraf sade, at han kunde förskaffa sig hwarje dag många R af detta Thé, och at han hade sina orsaker, hwarföre han icke nu wille göra det allmänt bekant, eller säga af hwad ört bladen togos. Bladen woro hoprullade som et ordinairt The de Bou, och färgade icke gult; de utslogo sig i watnet, äfwen som The-blad och hade ungefär samma skapnad. De woro så wäl afplockade, at wi icke på ett enda ställe kunde se, om folia woro opposita eller alterna. Det war ej anständigt för en Botanices Professor, at fråga en annan namnet på en Swensk ört, då han sjelf hade bladen för sig utslagna i watnet, ej heller borde man beswära någon at upptäcka, det han en annan gång sjelfmant wille göra. Man bör honom pris som et sådant Thé påfunnit, och så nätt preparerat, hälst som det är tagit af en ört, som är långt hälsosammare än Théträdet, och hos oss växer ganska mycket, men aldramäst på Carls-örne. Örten är allmänt bekant; den Botanicus, som känner Origani 480 närmaste släkting, behöfwer ej vidare min beskrifning. Detta Thé bör kallas Konungs-Thé, efter wi hafwom Kejsar-The¹, som kommer ifrån China.» I andra upplagan av *Flora suecica* införde LINNÉ för *Origanum vulgare* synonymnamnet *Theæ succedaneum Wahlborgii*.

Vetenskaps-akademien hade flera gånger att utreda frågor om insända surrogat. Vid sammanträdet d. 15 juni 1754 uppvistes »prof af et slags Thé, som skal mäst brukas af allmänheten i China och kallas Bat-schia.» Inspektoren över pärlfiskerierna i Finland HEDENBERG hade i Kina »skaffat sig frön der af och planterat på sin gård i Finland, hvarest det växer frodigt.» Några ledamöter hade »smakat der på kokadt Thé-vatten, hwilket de funnit nog osmakeligt». Prov skulle insändas till LINNÉ, vilket antagligen hade dröjt och kom att bestå av vad man trodde vara frukter av detta »chinesiska thé», ty först i augusti 1755 avgav LINNÉ sitt utlåtande²: »hwar till skall den innelyckte rosa salicina tiena, som medföljde utan beskrifning. är en liten kotte, som göres af insecter på krypwide.» Därefter insändes ett bättre prov, ty i ett senare utlåtande heter det³: »Bladerne äro accurat af samma krypwide och så wist det, som 2 gånger 2 är 4. Thebusken är så distingerad ifrån Myrwide, som påfågel ifrån kråka. jag har många the quistar inlagde med blad och blommor. jag må aldrig tro at någon welat persuadera academien, at detta Myrwide woro af Chinesiske the frön upwuxne, ty då är den en skielm och bedragare. ej håller doger detta på något sätt till *succedaneum theæ*, ty i all *salix* är något som vår natur ej tohl.» I ett tidigare brev till BÄCK den ¹⁸/₇ 1755 avhandlar LINNÉ

¹ Så kallas ännu den förnämsta tesorten, de spädaste bladen från den första skörden, vilka ej kommo i handeln, utan inköpes för hovets räkning.

² *Brev I: 2*, s. 195.

³ *Brev I: 2*, s. 196.

ironiskt samma fråga¹: »jag gratulerar den obekante, som fått the trädet at wäxa hos oss och som kunnat warit den första, som brakt det ifrån China till Europa; tillförene wet jag wist att ingen det giort, ehuru hwar annor säger sig sedt det i Amsterdam och andra trädgårdar. Den som det giort behöfwer intet annor ährestod; nog står den längre än Kon. Ludvig d. XIV:s i Paris. Jag twiflar icke på att det ju tohl våra wintrar, ty i Peching, där det växer, är kallare wintrar än hos oss, ehuru det ligger mera i söder, som wij se af Mathematicorum journaler. Stackars Chineser, de mista årligen endast genom detta mera än 100 tunnor guld årligen. tänk altså hwad stora provincier äro icke där igenom tillagde vårt land. jag hade trott, att ödet hade lemnat denna decouvert till nogon stor potentat. för 8 år sedan war en köpman i stockholm, som sade sig fått ett härligt The ifrån China och för godt köp. Han gaf mig det at profwa. ett stort chinesisiskt papper med svartkonst bokstäfwer låg utom kring; ibland bladerne funnos knoppar och blommor af rätta theet; men då jag uppblötte bladen, woro de Slåbärsblad. Detta Theet är helt ächta, tagit af en liten buske, äfwen som Thebusken är: uti ena struten äro bladen secundum artem rostade. men det går ej an at draga strå för gamla kattor. jag kiänner rätt wähl den lilla Salix palustris, som växer på många ställen, och mäst kring Åbo.»

Apotekaren i Örebro FRANZ JOACHIM VON AKEN hade insänt torkade blad av liguster, som skulle kunna användas i st. f. verkligt te. Doktor P. ZETZELL fick i uppdrag att anställa prov och han avgav följande utlåtande²: »De torkade blad af Liguster, som blifvit inlämnade från Nerike och föreslagna att nyttjas i stället för Théé-blad, befinnas, som följer: 1:o I uppkokadt vatten lades 2 qwintin af dessa blad, at utdragas på sätt som sker med infusion af Théé. Wattnet blef deraf först blekgult, och ju längre det stod, dess mer jernrost-gult. 2:o Lukten af den utdragna vatten-ången var oangenäm. 3:o Smaken af infusionen var vämjaktig och litet sträf... Altså är verkan af denna infusion i människans kropp, blötande i anseende till varma vattnet, och i anseende till bladen, öpnande, drifvande och lindrigt ihopdragande. Därföre äro vatnet och blad af Liguster för detta nyttjade til gurgelvatten, men nu ur bruk komne. Altså kan den, som har smak för Liguster-Infusion, dricka den utan fara, i stället för Théé.»

* * *

Till överbibliotekarien J. M. HULTH frambäres härmed ett vördsamt tack för avskrifter av icke offentliggjorda brev till Ellis, Gmelin och från Osbeck, förmedling av boklån ur Svenska Linné-Sällskapets och Uppsala universitets bibliotek samt för tillhandahållandet av bilden å sid. 77.

¹ Brev I: 4, s. 347.

² Vetenskaps Academiens förhandlingar för år 1763, s. 253.

LINNÉS SJÄLVKÄNSLA

AV

ELIS MALMESTRÖM

LINNÉ-STUDIETS UPPGIFT F. N. ÄR Å ENA SIDAN ATT utforska och i detalj klarlägga LINNÉS vetenskapliga originalitet och betydelsen av hans inlägg i den dåtida diskussionen och å andra sidan att djupare än som hittills skett lära känna Linnés liv och personlighet. Varken den förra eller den senare uppgiften — i den mån de böra skiljas åt — kan lösas utan ett noggrant aktgivande på de i samtiden givna historiska förutsättningarna för Linnés framträdande. Härmed avses icke en allmän, halvljus bakgrund, mot vilken Linné-gestalten kan avteckna sig, utan en grundlig, konkret kunskap om religiösa, kulturella och vetenskapliga förhållanden i alla de miljöer, i vilka Linné levat, från Stenbrohult, Växjö, Lund, Uppsala o. s. v. tillbaka till Uppsala. Med de många resorna vill detta icke säga litet. Men mycket återstår också, innan den väldige eklektikernas många litterära beroenden och lån blivit uppdagade. Alldeles i detalj varken kan eller behöver detta ske. Bilden av Linné såsom naturvetenskapsman är visst icke klar. Det visar nyutkomna undersökningar.¹ På samma sätt förhåller det sig med bilden av Linnés personlighet.

Härtill kommer ytterligare något. Linné-forskningen har icke råd att isolera sig. Likaväl som det från dess sida måste anses vara ett berättigat krav att religions-, kultur- och litteraturhistoriker icke uttala sig om Linné utan att ha tagit del av denna forsknings resultat, likaväl måste en samvetsgrann Linné-forskning stå i kontakt med andra vetenskapliga di-

¹ Se t. ex. F. BRVK, *Linné als praktischer Entomologe*. Linnés gesammelte Schriften, entomologischen Inhaltes, Bd I. Sthm 1924.

scipliner, som utifrån sina frågeställningar och metoder belysa Linnés liv och gärning.¹ Av kritik och samarbete ha båda parterna allt att vinna.

I.

Den litterära Linné-gestalten har redan sin historia, under vars gång han har fått vara med om mycket. Han har genomvandrat det banala äreminnet, han har behandlats i prisskrift; skalderna FRANZÉN, TEGNÉR, SNOILSKY och KARLFELDT, för att blott nämna några, ha besjungit honom; han har figurerat i historiska romaner och i dramatiska barnspel, han har fått beröm av STRINDBERG och blivit icke utan beröm godkänd av LIDFORSS; han har i sensationens namn blivit liberal frihetshjälte; med utgångspunkt från honom har LEVERTIN ritat en av sina vackraste arabesker: vad kan en litterär gestalt mer begära? Alltför sent tog en kritisk och vederhäftig forskning hand om honom, tvådde bort mycket av sminket och ställde fram de stora grunddragen. Men THORE MAGNUS FRIES' Linné-biografi är icke en sammanfattning utan en utgångspunkt, icke den färdiga bilden men ett utkast. Sedan dess dagar ha mer än en vetenskaplig frågeställning klarnat och mycket blivit tydligt, som då var dunkelt. Bl. a. voro på den tiden de teologiska kategorierna knappast så utredda och allmänt tillgängliga, att Linné med framgång kunde behandlas som religiös typ. På sistone har också psykologien mer inriktat sig på de stora personligheternas sjäsliv, och den vill säkerligen också ha ett ord med i laget, då det gäller att bedöma Linné. Och dock är det icke slut härmed. Det finns något, som heter framtiden. Vad den kommer att bjuda, får den själv visa. Utan tvivel blir det på detta område bl. a. ännu en stor Linné-biografi. Men detta blir icke förrän detaljundersök-

¹ Följande skrifter bl. a., utkomna under de senaste åren, ha i olika avseenden lämnat värdefulla bidrag till kännedomen om Linné: F. BRYK, *Vandringar i naturens och kulturens riken*, Sthm 1924; F. BÖÖK, *Linnés skånska resa, Svensk vardag*, Sthm 1922; H. HILDÉN, *Studier i naturen i linnésklets svenska diktning*, Sthm 1925; M. LAMM, *Upplysningstidens romantik*, I, Sthm 1918; E. LEUFVÉN, *Upplysningstidens predikan*, I, *Frihetstiden*, Uppsala 1926; H. SCHÜCK och K. WARBURG, *Huvuddragen av Sveriges litteratur*, Sthm 1918, där Linné behandlas för sig i ett välskrivet kapitel (Schück); L. STAVENOW, *Frihetstiden, dess epoker och kulturliv*, 3 uppl., Gbg 1921; O. SYLWAN i F. BÖÖK m. fl., *Svenska Litteraturens Historia*, I, Sthm 1918—19, där förf. dock överdrivit det naivt omedvetna och lyckligt optimistiska i Linnés natur; N. SÖDERBLOM, *Humor och melankoli och andra Lutherstudier*, Uppsala 1919, där den framstående religionshistorikern på en sida synnerligen träffande karakteriserat den mentalitet, varur Nemesis-åskådningen vuxit fram, ehuru även han överdrivit det ljusa i Linnés läggning; G. VIRDESTAM, *Stenbrohult i forntid och nutid*, I—III, Växjö 1923—25. Bland skrifter om Linnés lärjungar förtjäna nämnas: H. HJÄRNE, *Två Svenska Japanfarare* (C. P. Thunberg), Sthm 1923; H. SCHÜCK, *Minnesteckning över Petter Forsskål*, Sv. Ak:s handl., Sthm 1923; H. WIJMARK, *Samuel Ödmann*, Sthm 1923.

ningarnas tid är fullbordad. Det finns ingen anledning f. n. att önska den alltför kort.¹

Ett av de ämnen, kring vilka diskussionen alltsedan Linnés egen tid rört sig, är det, som här upptages till behandling, nämligen Linnés självkänsla. Detta ämne, av icke ringa betydelse för uppfattningen av Linnés personlighet, hör tydligt till dem, som ha sin historia och som helt visst även i framtiden kommer att locka till undersökning.

Linné är icke så enkel, som man ofta velat göra gällande. Han har etiketterats som så mången andens storman och så har saken varit klar. Empiriker, optimist, naiv och omedelbar har varit ett ganska stående omkväde. Naturligtvis finns det hos honom en mycket stark känsla för empirien. »Rön» var något, som Linné hela sitt liv älskade. »Autopsien» var för honom ett program och en metod. Men man får ej förgäta, att Linné var icke så litet spekulativt lagd och rätt ofta »spekulerade» i ordets äldre mening. Att denna spekulatation stundom var mindre lyckad, motbevisar icke dess förekomst.² Det vill synas som om den jämte fromheten får träda fram överallt, där den noggranna naturiakttagelsen lämnar forskaren i sticket. Detta skulle så i sin mån förklara, varför Linné som systematiker lyckats sämre med djuren och mineralierna än med växterna.³ Med Linnés optimism förhåller det sig på samma sätt som med hans empirism. Han var optimist, då livet lekte för honom, och han har givit strålände uttryck åt sin glädje. Men pessimismen fanns där bakom, och under de senaste 30 åren av Linnés liv kunde den långa tider vara förhärskande och göra den enligt gängse uppfattning gladaste och soligaste av våra stora kulturpersonligheter mörk och förstämd, retlig, nervös och ängslig.⁴ Detta är ju intet förvånansvärt. Det sammanhänger rent allmänt sett med nordbons lynne och läggning. Personligen motiveras Linnés förstämning och retlighet av hans överansträngning. Men denna sida av Linnés personlighet ställs i skuggan av andra. Och dock säger den väl så mycket som optimismen. Linné är också naiv, det måste erkännas, ofta naiv på det allra bästa och lyckligaste sätt: omedveten om sig själv.

¹ I en uppsats om *Vår historiska vetenskaps arbetsvillkor*, Sv. Dagbl., B-uppl., ¹⁵/12 1926, har CARL HALLENDORFF framhållit, hur mycket som återstår för svensk historieforskning. »Frågar man, vilka områden av svensk historia, som skulle tarva närmare beaktande, så måste svaret bli snart sagt alla! Det finnes knappast något av historiens områden, där forskningen kunnat drivas längre än att nödortfärdigt fastslå de stora dragen . . . det gäller icke minst om personhistorien.» Och det har sin tillämpning även på Linné-forskningen, alldeles särskilt den stort lagda Linné-forskning, som Svenska Linné-Sällskapet har på sitt program.

² Se min framställning i *Carl von Linnés religiösa åskådning*, Sthm-Uppsala 1926, s. 120—127, 154—160, se särskilt s. 155 not 3.

³ Behovet av en undersökning av Linnés hela naturfilosofi gör sig ofta gällande. Det är svårt att beträffande Linnés naturfilosofiska åskådning nödgas röra sig med antaganden blott.

⁴ Se mitt o. a. a., s. 90—115.

Det är *mycket* i hans uppträdande, åtbörder och ord, som i denna naivitet får sin förklaring. Men visst icke allt. Ty Linné kan vara ganska själv-upptagen. Det framgår av åtskilligt i hans liv. Bara det faktum, att han skrivit en rad autobiografier, är belysande. Hans stora ömtålighet för kritik pekar i samma riktning. Med det omedelbara och direkta förbinder sig en utpräglad självkänsla. Linné förenar i sig flera motsatser, även om han ej är en sådan *complexio oppositorum* som August Strindberg, för att här begagna NATHAN SÖDERBLOMS träffande ord om denne.

II.

Hurudan var denna Linnés *självkänsla*? Och hur skall den bedömas? Det är på de frågorna vi söka ett svar.

Först då några exempel ur Linnés egna skrifter.

I *brevens* mer förtroliga uttalanden kommer naturligt nog Linnés sinnelag alldeles direkt fram. Som bevis på en mindre berömvärd själv-belåtenhet anföras citat, sådana som de två följande. Linné säger 1751 i brev till ABR. BÄCK: »jag skrifwer nu på species plantarum, har kommit till Poa på 8 dagar. får jag lof skryta litet äller något mer, så tror jag knapt at sådant warit för uht på 10[!] à 1000 åhr. får jag fullborda det, så blifwer det braf. hwar om icke, så önskade jag, at ett par ark trycktes, at werlden kunne se hwad warit at göra.»¹ Sex år senare skriver Linné till P. WARGENTIN: »Nu är jag färdig att begynna mitt mästestycke, sådant som det av mig kunnat framkläckas: *Systema naturæ edit. 10:ma*; nog har jag upoffrat på det arbete och tid.»² Flera ord av liknande innebörd kunde anföras.³ Det är, när talet rör sig om Linnés vetenskapliga arbete, framför allt reformationen i botaniken, som självkänslan tager sig starkare uttryck. Typiskt nog visar detta sig redan i företalet till den blott tillämnade, aldrig utgivna *Fundamenta mea botanica*, där själva titelns formulering vittnar om ett utpräglat självmedvetande.⁴ Även i brev framhåller Linné vid denna tid, 1733, att hans system är »långt reellare än de andras».⁵

Utom i breven kommer i *de vetenskapliga skrifterna* Linnés självkänsla fram på olika sätt. Linné citerar, menar man, alltför mycket sig själv, och förbigår andras arbeten. Bekant är, att A. VON HALLER kände sig förbisedd av Linné. F. BRYK har också påpekat, hur omsorgsfullt

¹ BS I, IV, 154.

² BS I, II, 208.

³ Se t. ex. blott BS I, V, 202 och VI, 239.

⁴ Företalet finnes tryckt i *Carl von Linnés Ungdomsskrifter* samlade af EW. ÄHRLING, I, Sthm 1888, s. 60, 93—96.

⁵ BS I, V, 315.

Linné uppräknar *alla* sina arbeten under rubriken Opera botanica i Flora svecica.¹ Och Bryk tillägger: »hier tritt die Autoreneitelkeit, gepaart mit der Lust, dem Leser zu imponieren, zu stark zum Vorscheine; zu dieser billigen Auffassung muss man um to eher noch gelangen, wenn man sich vor Augen hält, dass gleichseitig wertvolle schwedische botanische Schriften, die unbedingt LINNÉ kannte, absichtlich unterdrückt wurden». Här åsyftas särskilt ROBERGS skrifter, vilka ej upptagas under rubriken *authores Sveci*. När Linné yttrar sig om sina egna insatser, sker det ofta på sådant sätt, att hans föregångare ej vederfaras full rättvisa.² Genom Linnés vana, att ej lämna fullständig uppgift på källor och sagesmän, har hans förtjänst upphöjts på andras bekostnad. Men särskilt har man fäst sig vid Linnés stora förmåga att redan tidigt annonsera ut sina skrifter.³ Han skrev recensioner eller korta anmälningar om sina egna alster i *Hamburgische Berichte* 1732—37 och i SALVII *Lärda Tidningar*. Detta är i och för sig intet anmärkningsvärt, eftersom ett sådant förfaringssätt var allmän sed under denna tid. Men innehållet i Linnés anmälningar är för vårt ämne belysande. Att Linné själv kan ha skrivit dem, som införts i *Lärda Tidningar*, är numera ställt utom allt tvivel, sedan Bryk i Vetenskapsakademiens bibliotek funnit Linnés manuskript — med av Salvius gjorda tillägg och ändringar — till anmälan om Systema naturæ 1766—68 (ed. XIII).⁴ Linnés artikel om detta sitt »mästerstycke» finnes i årgången 1767, Num. 34, s. 134—136. Det är av ett visst intresse att med förbigående av Salvii ändringar se vad Linné här säger. »Förtalen till hwar och en Classe», heter det bl. a., »äro wärkeligen mästerstycken, ty Author har där uti icke allenast wist alla djurens delar och terminos artis, utan och Naturens inrättning med hwart och ett slägte.» Sedan Linné erinrat om att det var 30 år sedan första upplagan av Systema naturæ utgavs, tillägger han, att verket nu »wuxit till sådan högd uti denna sin sista edition, öfwer hwilken wij gratulera icke allenast author utan ock hela den curieuxa werlden». Linné gratulerar alltså sig själv. Även om det är på Salvii begäran eller rentav efter hans diktamen — vilket dock alls icke av lätt insedda skäl är troligt — är det onekligen rätt starkt. Skulle man med avseende på de tidigare anförda brevcitaten⁶ vara böjd att anse dem som skämtsamma och rent tillfälliga överdrifter, blir man efter detta auto-referat i *Lärda Tidningar* en smula betänksam. Går man i denna tidskrift

¹ F. BRYK, *Linneus im Auslande*, Nachtrag, Sthm 1921, s. 12.

² F. BRYK, *Linne als prakt. Entom.*, s. 18.

³ Se F. BRYK, *Carl von Linnés eigene Referate über sein Systema nature*, Sthm 1922, s. 7 ff.

⁴ Faksimile finnes såsom bilaga 3 i F. BRYK, *Linneus im Auslande*, Nachtrag. Jfr s. 31—32.

⁵ F. BRYK, a. a., bilagan, jfr s. 32.

⁶ Se s. 87.

igenom referaten av de under Linnés presidium ventilerade avhandlingarna, som ju till största delen voro skrivna eller dikterade av Linné, stöter man ständigt på uttryck som man känner igen från Linnés skrifter.¹ Och då kommer även här, om man har det anförda i minnet, allt beröm, som slösas på Linné och hans vetenskap, i en egendomlig dager.

Slutligen rymmes i Linnés *självbiografier* och självbiografiska anteckningar mångt ord vittnande om Linnés medvetande om sin betydelsefulla vetenskapliga insats. Han har ock vid genomläsningen av det nedskrivna funnit en del stöta på självberöm. Han överlämnar emellertid i ett fall rätten att stryka och ändra. Till ärkebiskop MENNANDER skriver han nämligen: »Jag har här upkastat mitt eget elogie och funnit, att *propria laus sordet* [eget beröm luktar illa], ja stinker, så att jag aldrig i werlden wisade det för någon, om icke för den endaste, som af alla varit min gynnare alt ifrån mine usle åhr . . . Men jag blygs att visa det för M. K. B:rs ögon och gjorde det aldrig, om jag ej wore öfwertygad om M. K. B:rs kärlek och oryggeliga upriktighet.»² Detta var 1762. 1769 tillägger han åter till Mennander om om samma sak bl. a.: »sjelfkiärligheten insmyger sig här och där». Det är just med utgångspunkt från sådana ställen i självbiografierna, vilka Linné här syftar på, som man riktat anklagelsen mot honom för en till fåfänga stegrad och förvänd självkänsla. Linnés eget omdöme synes göra en sådan fullt berättigad.

Nu är det naturligtvis omöjligt att skriva en självbiografi utan att yttra sig om sig själv. Det kunde därför i viss mån synas vara endast en lek med ord att kalla ett omdöme en rättvis självkaraktistik, ett annat fåfängligt självberöm, allra helst som det senare likaväl som det förra kanske rör sig med fullt objektiva fakta. Det måste under alla omständigheter medgivas, att gränsen kan vara svår att draga. Men kan den också icke i det enskilda fallet dragas med absolut säkerhet, kan man dock i stort sett känna, om och när den överskrides. När Linné t. ex. på ett berömt ställe i sin största självbiografi talar om, hur underbart hans liv gestaltat sig under Guds ledning,³ har det religiösa momentet i medvetandet undertryckt eller utrensat varje behagfull betoning av det egna jaget. Här har Linné givit ett vackert uttryck åt sitt livsresultat. Men å andra sidan kan man icke känna någon tvekan om, att Linné gått för långt i uttalanden om sig själv. Hur detta skall ses och finna sin förklaring blir en senare sak.

¹ Man kan taga som prov t. ex. inledningen till referatet av avh. de Curiositate nat. eller avslutningen av referatet av de Surinamensibus Grillianis, *Lärda Tidn.* Num. 52 år 1748, s. 205 och 208.

² TH. M. FRIES, *Linné*, Sthm 1903, II s. 352. Jfr *Egenhändig Anteckningar af Carl Linnæus om sig sielf*, Sthm 1823, p. VI. Citatet är här mycket förvanskadt.

³ Stället är lättast tillgängligt i ordagrann avskrift i TH. M. FRIES, *Linné* II, Sthm 1903, s. 338, Jfr även *Egenh. Ant.*, s. 88 ff.

Givetvis skifta de stämningar som skymta bakom autobiografiernas anteckningar. När känslan, likt en pendel, slår över från starkt självmedvetande till dess motsats, som varken är ödmjukhet eller förnimmelse av skuld utan psykisk depression och ett resignerat konstaterande av personlig bristfullhet, kan Linné skriva: »jag kan intet säga mig fri från något fehl, utom det att jag aldrig varit paricida».¹ Det är skäl i att hålla ett sådant ord i minnet bl. a. för att ej göra Linné ensidigare än han är.

III.

I ett avseende har Linné träffande karakteriserat sig själv. Han kunde icke förstålla sig. Han anlade ingen mask, han var naturlig och i hög grad sig själv. Så kom hans självkänsla ofta fram i ljuset. Att den icke alltid gjorde det — såsom av föregående framgått — ligger ju i sakens natur. Den räknades emellertid Linné till förfång. Å andra sidan har Linnés öppenhet räknats honom till förtjänst. Den självkäre och fåfänge förräder sig icke såsom Linné gör. Han är försiktigare, mer diplomatisk. I omedelbarheten ligger i och för sig en storhet. Dessa pro et contra ha tidigt uttalats av de vittnen, som urskuldade och anklagade.

Lärjungen, den ansedde entomologen J. CHR. FABRICIUS säger utan tvekan: »Sein Ehrgeiz war unbeschränkt, und sein Wahlspruch: Famam extendere factis, war das wahre Bild seiner Seele.»² Linné ville gärna bliva smickrad. Det var hans svaga sida. »Sein Ehrgeiz gründete sich indessen auf die Kenntniss seiner eigenen Grösse, auf die Verdienste, die er um die Wissenschaft hatte, in welcher er so lange das Ruder und den Szepter geführt».³ Fabricii bild av Linné har sitt stora värde, tecknad som den är efter personlig bekantskap med läraren kanske redan under dennes livstid. Att en del drag äro något feltecknade⁴ ändrar icke intrycket av strävan efter objektivitet och sanning. Betecknande är, att han i den lugnaste ton och som ett allmänt känt faktum talar om Linnés »Ehrgeiz», humanisternas och forskarnas outsläckliga äregirighet, och samtidigt konstaterar, att denna alltid såtillvida hade något berättigat som den grundade sig på obestridliga vetenskapliga förtjänster. Den var icke inbilsk och fördomsfull men heller icke direkt klädsam. Fabricius söker vara rättvis. Den sans, varmed han framför sitt omdöme, gör onekligen intryck.

C. G. ROLLIN ingiver icke samma känsla av objektivitet och veder-

¹ CARL LINNÆI Vita (till 1753), K. V. A:s bibliotek.

² J. CH. FABRICIUS, *Einige nähere Umstände aus dem Leben des Ritters von Linné*. Deutsches Museum, I, Leipz. 1780, s. 434.

³ FABRICIUS, a. a. s. 435.

⁴ Se min undersökning i Sv. Linné-sällskapets årsskrift VII, 1924, s. 55 ff.

häftighet. Han är också endast vittne i andra hand, och stöder sig säkerligen, utom på några av Linnés skrifter, främst på sin sagesman, brukspredikanten, Theol. Cand., Mag. JOHAN WALDIUS vid Österby bruk. När Rollin på ett ställe talar om »den illa dolda egenkärlek, som öfverallt framlyser i Linnés anteckningar om sig sjelf»,¹ får yttrandet helt stå för Rollin. Om man också är villig att erkänna, att Linné med alltför stor glädje ordat om sig själv, känner man en bestämd lust att reservera sig mot uttrycket »illa dold». Det ger en bismak av fariseism, och den har ingen kunnat anklaga Linné för. Ett annat yttrande av Rollin bottnar säkerligen i hans sagesmans omdöme. Det fanns, menar han, »en viss benägenhet hos Linné att understundom tala med så der halft berömmande ord om sig sjelf».² Huruvida Rollin återgiver och rätt återgiver en annans ord är naturligtvis nu omöjligt att avgöra. Även här gör det svävande uttrycket, »halft berömmande», ett tråkigt intryck men sannolikt har Rollin avsett just detta. Hos honom finns ej heller såsom hos Fabricius någon hänvisning till Linnés faktiska storhet eller betydelsen av hans verk.

För övrigt ha Linnés flesta levnadstecknare erkänt en viss fåfänga, även om de varit angelägna att mer snudda vid saken än närmare gå in på den.³ Bland dem som med den djupaste sympati för Linné utan tvekan och utan lust att bortförklara något talat om hans »Ehrgeiz», må nämnas F. BRYK och A. RANDEL. Bryks bidrag till en noggrannare kännedom om Linnés karaktär äro betydande. Han har i ljuset framdragit fakta, som för vårt ämne ha avgörande vikt. I tydlig anslutning till Bryk talar också Randel om »den store naturforskarens svaghet för berömmelsens yttre fåfängligheter».⁴

Ha vi haft anledning något lyssna till dem som, ofta i motsättning till ett okritiskt lovordande, direkt talat om Linnés svaghet för äregirighet m. m., ha vi också anledning höra dem, som taga Linné i försvar, naturligtvis med tillbörligt aktgivande på halten av deras skäl. Många av dem, som yttrat sig om Linné, ha vi ingen skyldighet att taga hänsyn till; SV. HEDINS *Minne af von Linné, Fader och Son*,⁵ liksom J. W. BECKMANS *Tvenne Äreminnen öfver Arkiatern och Riddaren Carl von Linné*,⁶ äro grumliga källor, andra, oss närmare liggande, äro ofta ovederhäftiga eller osjälvständiga. Det döda godset i Linné-litteraturen är ovanligt

¹ C. G. ROLLIN, *Nemesis divina, eller Guds sätt att redan här i tiden vedergälla människors onda gerningar*. Sthm 1857, s. 49.

² ROLLIN, a. a., s. 76.

³ Typiskt är t. ex. E. RIBBINGS lilla anmärkning i *Carl von Linné*, Sthm 1918, s. 263.

⁴ A. RANDEL, *Svenska Linné-Sällskapets årsskrift 1922*, rec. i *Aftonbladet* 28/5 1922.

⁵ Sthm 1808.

⁶ Tryckta i *Minnen af Lediga Stunder*, Sthm 1824.

skrymmande. Det urval av omdömen, som här framlägges, är betingat främst av omdömenas pregnans och betydelse i diskussionen.

Emot Linné-lärjungen Fabricii vittnesbörd kan ställas en annan lärjunges, nämligen JOHANN BECKMANNS i dennes dagbok för åren 1765—66.¹ Beckmann relaterar en föregiven anledning till spänningen mellan Alb. von Haller och Linné och tillägger, att han ej kan tro en viss berättelse därom, »da H. Archiater in Wahrheit von allem Stolze so weit entfernt ist».² Det är svårt att avgöra, om Beckmann med dessa ord velat vederlägga beskyllningar, som han under vistelsen i Uppsala eller i Sverige f. ö. hört framställas. Han fortsätter emellertid med tydlig syftning på den person, som framför ovannämnda berättelse: »Es ist gewiss, welches ich auch aus andern Beyspielen weis, dass der Neid der Schweden den H. Archiater sonderlich verfolgt hat; und er ruhet auch noch nicht. Ich habe sehr wenige Schweden gefunden, die es haben leiden können, dass ich Linné oder einen andern grossen Schwedischen Gelehrten gelobt. Die mehrsten können nur ihres und ihrer nächsten Freunde Lob vertragen.» Utan tvivel grundar sig denna uppfattning på Beckmanns egna iakttagelser, men kan ej också Linnés synpunkt på saken här skimra igenom? I varje fall har väl Beckmann mot denna bakgrund av »förföljelse» velat teckna Linnés bild i gillande, sympatiska drag; fri, generös, von allem Stolze entfernt. Någon överensstämmelse med Fabricius torde icke kunna konstrueras, icke ens om man pressar uttrycken Ehrgeiz och Stolz. Och då det ej går att tvivla på Beckmanns uppriktighet, återstår blott att konstatera *hans* sätt att se. Det är intet att sörja över, tvärtom. Men det kan icke ändra eller väga upp andras inlägg i frågan.

En rikare nyanserad ståndpunkt framträder i den parentation, som M. DE CONDORCET höll i Franska Vetenskapsakademien strax efter Linnés död, 1778. Linné hade sänt in ett curriculum vitæ. Det är den autobiografi, som i original finnes i Vetenskapsakademiens bibliotek i Stockholm.³ På originalet har P. Wargentin skrivit: »Jag har skickat en renskrifven Copie häraf til k. Franska Vetenskaps-Academien i Jul. 1776.» Utan tvivel presenterade sig Linné bättre genom denna självbiografi än genom någon av de två längre, som finnas i Uppsala universitets bibliotek.⁴ Själva levnadsloppet är mer koncentrerat och karakteristiken är anmärkningsvärt säker och objektiv, fyndig och snabb. Med stöd av denna källa kunde Linnés minnestecknare, den berömde matematikern och encyklopedisten ytra:

¹ JOHANN BECKMANNS *Schwedische Reise* ... herausgegeben von TH. M. FRIES, Uppsala 1911.

² A. a., s. 108.

³ CARL LINNÆI Vita (till och med 1762); jfr TH. M. FRIES, *Linné I*, bilaga I, s. 4.

⁴ *Sign.* X 274 a och X 274 b.

»C'est avec une égale simplicité qu'il y parle de ses travaux, de ses découvertes, ou qu'il convient de ses défauts. Il avoue qu'il fut peut-être trop facile à s'émouvoir, ou à s'irriter; que lent à embrasser une opinion, il tenoit peut-être avec trop d'opiniâtreté à celles, qu'il avoit une fois adoptées; qu'il ne souffrit avec assez de moderation ni les critiques, qui s'élevèrent contre lui, ni les contradictions, qu'il éprouva de la part de ses rivaux. Ces aveux prouvent seulement que M. de Linné eut pour la gloire une passion véritable, et que cette passion a comme toutes les autres, ses excès et ses faiblesses; mais combien peu d'hommes ont comme lui le courage d'avouer ses faiblesses, et surtout le courage plus rare d'en souffrir seuls et dans le secret?»¹

Condorcet har i varje avseende funnit och framhåvt det bästa hos Linné. Man kan underskriva varje ord: sådan kan Linné vara. Men därför är det ej sagt, att han alltid är sådan. Hans okonstlade erkännande av sina fel, sin retlighet, sin misstänksamhet mot andras meningar, sin ömtålighet för kritik, har vunnit Condorcet. Om Linnés vetenskapliga förstarangsstorhet behövde han, den Franska Vetenskapsakademiens sekreterare, så mycket mindre hysa någon tvekan, som Linné ju hörde till den utvalda samlingen av utländska ledamöter. Här betonar han också hans *moraliska* storhet. Fastän gripen av sannskyldig åtrå efter berömmelse, har Linné dock mod att tillstå de fel och svagheter, som följa varje starkare lidelse. Condorcet betraktar tydligen Linnés passion véritable pour la gloire som den egentliga drivkraften i hans vetenskapliga arbete, men han blundar icke för att denna kraft, med nödvändighet eller ej, dock har mindre goda följder med sig. Mången söker i sin önskan att imponera överslåta och döljda svagheter. Linné lider under dem, eljest skulle han ej bekänna att han observerat dem i sitt liv, men han visar sig sådan han är utan att vilja maskera sig. Detta personliga mod av moralisk kvalitet sätter Condorcet högre än en formell fullkomlighetssträvan.

Även om man har i minnet, med vilken begränsad kunskap om Linné minnestecknaren rörde sig, kan man ej jäva hans vittnesbörd. I lyckliga stunder var Linné den öppne och generöse som både såg sina egna fel och andras förtjänster. Sådan har han tett sig för mången och sådan även för Condorcets fantasi. I denna fantasi låg sanning men ej hela sanningen. Ty Linné kunde slå om, tala skarpa ord om sina »förföljare» och starkt framhålla sin egen förtjänst. Även då lyser det fram en brinnande lust att hävda sig själv. Och då passar ej Condorcets omdöme in. Dess ensidighet är påtaglig och röjer sig framför allt i sin brist på en djupare förklaring av Linnés självtillräcklighet. Men å andra sidan visar det en med fin intuition gjord psykologisk inblick i Linnés väsen och Condorcet håller sig alls icke till ytan.

I sin principiella uppfattning av Linnés självkänsla kommer C. A. AGARDH Condorcet mycket nära. Hemligheten är troligen, att Agardh

¹ Marquis de CONDORCET, *Éloge de M. de Linné* i Histoire de l'Académie royale des sciences, 1778, Paris 1781, s. 81 f.

gått till samma urkund som den franske vetenskapsmannen, Linnés förut nämnda autobiografi i Vetenskapsakademiens samlingar. Agardhs ord ha med tämligen stor visshet haft opinionsbildande karaktär. När man nu läser igenom hans *Äreminne öfver Arkiatern Carl von Linné*,¹ fångas man ovillkorligen av originaliteten, friskheten i synpunkter, den medryckande kraften i föredraget och språkets glans. Det var icke någon ovärdig, som 1821 vann »dubbla Stora Priset» i Svenska akademien. Då citat ur denna Agardhs skrift numera äro sällsynta och Agardhs ord om Linnés självkänsla är ett ypperligt försvar för Linné, återgivas de här i sin helhet.

»Han var ärelysten, han var fåfäng, ja, äfven mer än hvad man af en så utmärkt man skulle väntat, men icke högmodig: fåfäng som ett barn, ej som en kvinna. Främmande var honom det slags blygsamhet, som gerna vill låta ana en förborgad, en stor förtjenst under försäkringarne om egen oduglighet, och som hoppas att i samma mån, man ned-sätter storskrytarens värde, skall man äfven upphöja den ödmjuke hycklarens. Linné var för stor att dölja sig. Sådan som han viste att han var, sådan visade han sig i känslan af sin ära och icke ens likgiltig för dess yttre tecken. Han gladde sig innerligt åt allt, som befordrade vettenskapen, och han kunde aldrig skilja sin person ifrån denna. När man bevisade honom ära, smickrades han deraf, icke mer än en annan; men hans barnsliga och öppna sinne tillät honom ej att dölja det. Han gladde sig deråt öfverljuddt. Men man såg, att det var icke blott för sin egen person, utan ännu mera för den kära sakens skull.»

Agardh erkänner alltså å ena sidan att Linné var ärelysten och fåfäng — »men icke högmodig» —, å andra sidan söker han visa, hur dessa drag icke ha något egentligen fult eller föraktligt över sig. Han njöt icke sin storhet. Han gladde sig icke hemligen åt sin ära. Hycklare var han ej. Han satte värde på beröm, men så som varje annan, och han visade det öppet, naivt, barnsligt, utan att ängsligt vilja dölja det.

Agardhs försvar för Linné skulle vara uttömmande och ovederläggligt, om man med hänsyn till den mänskliga naturens beskaffenhet finge antaga, att ingen människa i Linnés levnadsställning och med hans inflytande kunde undgå fåfänga och ärelystnad. I så fall måste man ju framför den, som låtsade likgiltighet för yttre utmärkelser och erkännanden sätta den, som oförställt visade sin glädje över sådant. Uppriktigheten bleve det avgörande. Men detta antagande kan ingen på allvar göra, ty erfarenheten vederlägger det. Och det är av ett annat Agardhs ord om Linné fullt klart, att ej heller Agardh sett saken så förenklad. På tal om OELENSCHLÄGER skriver han nämligen till Tegnér: »Dennes [Oelenschlägers] fåfänga har ingenting föraktligt; och den uppkommer hos alla dem, hvilka äro öfverhöljda på ena sidan af beröm och på den andra af tadel. Detta var äfven orsaken till Linnés fåfänga. Och att du [Tegnér] och Berzelius icke hafva någon, härleder sig kanske till en del deraf att ni ej behöfva

¹ Finnes i *Svenska Akademiens Handlingar ifrån År 1796*, X, Sthm 1826, s. 47—108.

hafva den».¹ Fråga är emellertid, om Linné, objektivt sett, »behöfde» den mer än Tegnér. Den förre har knappast vunnit mindre erkännande än den senare. Men rent subjektivt hade han säkerligen större behov därav. Agardhs resonemang är emellertid av betydelse som en berättigad varning emot att isolera Linnés självkänsla till en »egenskap» i stället för att genom den, alltså från en viss synpunkt, lära känna Linné personligen, hela hans väsen.

I markerad anslutning till Agardh² har TH. M. FRIES granskat anklagelsen mot Linné »för egenkärlek och narraktig fåfånga».³ I stort sett kan denna granskning underskrivas, då den gäller Linnés sätt att mottaga yttre utmärkelser, arkiaterstiteln, nordstjärnans ordenstecken och adelskapet. Här har Fries' grundlighet helt visst varit av behovet påkallad. Men när Fries i fortsättningen berör Linnés begärlighet efter beröm och hans betraktelser över sitt eget liv i autobiografierna, har Fries, med en mångfald träffande och klargörande anmärkningar, stödda på citat ur Linnés skrifter, i viss mån slagit in på den nära till hands liggande utvägen att upplösa det, som skulle lösas, och bortförklara det, som skulle förklaras. Det vill med andra ord säga, att Fries, som principiellt ser saken som Agardh, icke med hänsyn till psykologiska motiv och personlig utveckling hos Linné tillräckligt långt sökt förstå, av vad anledning den starka självkänslan med inre nödvändighet framträtt så som den gjort. Erkänner man nämligen, att det ligger en viss sanning i de framförda beskyllningarna, kan man i det enskilda fallet ej låta varje rest av anklagelsens innebörd förflyktigas genom att anföra andras gynnsamma omdömen, uppdraga jämförelser med dem, som varit svagare, eller peka på orsakande omständigheter. Det ligger alltid en risk i att återföra det personliga på de yttre motiven, som föranleder dess framträdande. Det individuella kan uppslukas av det allmänna, det personligt originella av det tillfälliga yttre. Men det oförbehållsamma erkännandet skall i detta sammanhang i fullt mått skänkas Fries, att han sökt samvetsgrant tillvarata Linnés intressen.

IV.

Efter denna historiska överblick blir det vår uppgift att söka förstå Linnés självkänsla, att klarlägga dess inre, personliga motivering, för att därmed få klarhet över dess art såväl som dess roll i Linnés liv. De åsikter som i det föregående passerat revy, ha redan delvis rätt ut frågan och benat upp synpunkterna. Utan vidare kan dock icke frågeställningen godkännas. Den står alltför mycket i tecknet »skyldig — icke skyldig».

¹ *Ur Esaias Tegnér's papper*, bref från hans samtida, Sthm 1882, s. 309.

² TH. M. FRIES, *Linné*, Sthm 1903, II, s. 345 not 1.

³ A. a. II, s. 349—355.

Den räknar ej heller i allmänhet med vissa fakta, som dock äro av största vikt, t. ex. Linnés autoreferat i *Lärda Tidningar*. Men kanske det största felet är — och detta gäller framför allt dem, som försvarat Linné — att man utan tillräckliga skäl betraktar Linné som en harmonisk och ljus gestalt. Man synes förutsätta en inre jämvikt och balans, som i själva verket icke finns. I den traditionella uppfattningen av Linnés karaktär passar det ärelystna icke in. Så har man på förhand brutit udden av frågans spets.

Naturligtvis vore det orätt att förbise Linnés barnslighet. Få stora män har väl som han kunnat vara så omedelbara, så öppet mänskliga. Den saken behöver alls icke diskuteras. Men fråga är, vad man vinner med ett påpekande av Linnés stundom enastående naivitet. Den naive visar sin självkänsla på ett sätt, den kritiske, reflekterande eller självmedvetne på ett annat. I varje fall behöver icke självkänslan vara av ett högre slag därför att den är naiv. Icke heller kan den härledas ur naiviteten, och om den kunde det, skulle ingenting därmed vara vunnet. Man hade endast visat, hur en moralisk affekt på visst sätt, i psykologiskt avseende, var beroende av en rent naturlig läggning utan att dock därmed ha gjort saken mycket begripligare. Skall en moralisk egenskap kunna förstås, måste den härledas ur personlighetens sammanhang, tron på nationella, kulturella eller religiösa värden. Ty självkänslan här är icke en känsla i vanlig mening, den hör icke under naturens utan under moralens kategori. Den förstås därför icke till sin uppkomst och art, om den främst härledes ur psykologiska faktorer. Den måste här närmast härledas ur Linnés religiösa tro. Så mycket betyder dock erinringen om Linnés naivitet, att vi påminnas om, i vilket slag av temperament hans självkänsla framträder.

Då jag på annat ställe¹ undersökt Linnés personliga utveckling med huvudvikt lagd på betydelsen av de kriser och konflikter, som alltid blotta sinnelagets art och trons väsen, erinringar jag här blott om så mycket, som för vårt här avhandlade ämne kan behövas. Det är två år, som för Linné personligen voro mer ingripande än de övriga nämligen 1734 och 1748. Den religiösa erfarenheten blev vid båda dessa tillfällen i stort sett densamma. Den förnämsta olikheten består i den psykologiska bakgrund, mot vilken denna erfarenhet i ena eller andra fallet framträder. Men därmed att Linné efter 1748 blir förstämd, retlig, misstänksam och orolig, färgas naturligtvis på många sätt den åskådning, vilken han söker bygga upp kring erfarenheten från 1748 och åren därefter. Denna erfarenhet är icke frälsning eller rättfärdiggörelse i kristen mening, den kan enklast karakteriseras som frigörelse ur ett moraliskt tvångsläge, vilket uppkommit

¹ Se min avh. *Carl von Linnés religiösa åskådning*, Sthm 1926, s. 32—115 huvudsakligen.

däri genom, att med egenrättfärdighet förbundna hämndkänslor fått övermakt i Linnés sinne och hotade detta med sitt tryck. Linnés religiösa liv är icke enbart traditionsbundet. Men hans erfarenhet var icke tillräckligt djupgående för att skänka honom inre ro, frimodighet och trosvisshet. Hans frigörelse var ej den hela personlighetens omfattande förlossning; som blott kan förnimmas ur ett fördjupat synd- och skuldmedvetande. Hos honom fanns alltid en rest av hans gamla onda, som lät honom föra en aldrig avslutad kamp mot övermod och fruktan. Det är just det typiska i Linnés andliga position efter 1748, att varken övermodet eller fruktan äro besegrade. Hade de kunnat övervinnas, hade även hans psykiska labilitet så småningom övergått i den inre harmoni, i vars ljus man så gärna ställer Linné-gestalten. Nu nådde han aldrig den jämvikt, han på moralens gyllene medelväg eftertraktade. Hans sedliga ideal upplyser oss om hans inre läge; den fria hängivelsen och överlåtelsen, varur den etiska uppgiften av sig själv gives, ersättes med bud om en försiktig vandel, som skall skydda emot andras avund och hans eget högmod. Detta sedliga ideal — det behöver ej här närmare utvecklas — bestyrker på sitt sätt den bild vi ha av Linné under de senare 30 åren av hans levnad, »balanserade mellan depression och självöverskattning».¹

Det är i denna aldrig utjämnade spänning mellan övermod och fruktan, förstämning och stolt självmedvetande, som Linnés självkänsla hålles vid liv. I depressionens ögonblick framträder den på ett indirekt sätt. Han vill sluta att skriva mer, han ämnar nu förstöra, vad han börjat på, ingen skall få höra något vidare av honom o. s. v. Litanian är en smula enformig, men den har också bara en grundtanke: eftersom han enligt sin livsfilosofi ej kan hämnas direkt, skall han göra det genom att skada eller avbryta sitt av alla högt skattade verk.² Däri ligger i detta fall Linnés självkänsla, att han med full visshet vet, att hans verk är så enastående värdefullt, att ingen, icke ens hans motståndare, kan önska se det avbrutet eller nedlagt. Så kommer självkänslan fram på indirekt sätt. Vi ha förut sett, hur den i andra ögonblick kommer fram alldeles direkt. Förneka den kan man blott, om man söker bortförklara det för Linné absolut typiska i hans personliga utveckling. Den pekar ständigt hän på hela hans inre ståndpunkt, och kan kanske rättvisast karakteriseras som ett av de yttre tecknen till att denna rymde aldrig helt lösta konfliktelement. Den visar att Linné av en icke övervunnen fruktan för vedersakare och avundsmän behöfde hävda sig själv för att kunna tro på sitt verks framgång. Endast i denna mening kan det med Agardh sägas, att Linné »behöfde» sin fåfånga. Hade han kunnat undvara sin självkänsla, hade han ej haft den.

¹ O. WIESELGREN, *Linné och Strindberg*, Svensk Tidskrift, Sthm 1926, s. 403.

² Jfr mitt a. a., s. 107.

LITTERATURFÖRTECKNING

I denna upptagas ej de i not 1 å s. 85 förtecknade böckerna.

- AGARDH, C., *Äreminnen öfver Arkiatern Carl von Linné*. Sv. Ak:s Handl. ifrån År 1796, X.
- BECKMAN, J. W., *Minne af Lediga Stönder*. Sthm 1824.
- BECKMANN, J., *Schwedische Reise in den Jahren 1765—66*. Tagelbuch, herausgeg. von TH. M. FRIES. Upps. 1911.
- BRYK, F., *Linnéus im Auslande*, Nachtrag. Sthm 1921.
- , *Carl von Linnés eigene Referate über sein Systema nature*. Sthm 1922.
- , *Linné als praktischer Entomologe*. Linnés gesammelte Schriften entomologischen Inhaltes. Bd I. Sthm 1924.
- CONDORCET, de, *Eloge de Mr. de Linné*. Histoire de l'Académie royale des sciences, 1778. [Paris] 1781.
- FABRICIUS, J. CH., *Einige nähere Umstände aus dem leben des Ritters von Linné*. Deutsches museum, I, Leipz. 1780.
- FRIES, TH. M., *Linné*, II. Sthm 1903.
- HALLENDORFF, C., *För historiska vetenskaps arbetsvillkor*. Sv. Dagbl., B-uppl., 15/12 1926.
- HEDIN, S., *Minne af von Linné, Fader och Son*. Sthm 1808.
- LINNÉ, C. v. *Carl Linnæi Vita* (till 1753). Autobiografi. KVA.
- , *Carl Linnæi Vita* (till 1762). Autobiografi. KVA.
- , *Bref och skrivelser af och till Carl von Linné* . . . Utg. af TH. M. FRIES. I, II, IV—VI. Sthm och Upps. 1907 ff. [Cit: BS].
- , *Egenhändiga Anteckningar af Carl Linneus om sig sielf*. Utg. af A. AFZELIUS. Sthm 1823.
- , *Carl von Linnés Ungdomsskrifter*, samlade af EWALD ÄHRLING. Utg. av KVA. I. Sthm 1888.
- Lärda Tidsningar*. Utg. af A. SALVIUS. Sthm 1748.
- MALMESTRÖM, E., *Anteckningar vid studiet av Linné*. Sv. Linné-Sällsk:s Årsskrift VIII. Upps. 1924.
- , *Carl von Linnés religiösa åskådning*. Ak. avh. Sthm-Upps. 1926.
- RANDEL, A., *Svenska Linné-Sällskapets årsskrift 1922*. Rec. i Aftonbladet 25/1 1922.
- RIBBING, ELISA, *Carl von Linné*. Sthm 1918.
- ROLLIN, C. G., *Nemesis divina, eller Guds sätt att redan här i tiden veder-gälla människors onda gerningar*. Sthm 1857.
- TEGNER, E., *Ur Esaias Tegnér's papper*, bref från hans samtida. Sthm 1882.
- WIESELGREN, O., *Linné och Strindberg*. Svensk Tidskrift. Sthm 1926.

LINNÉ'S REDOGÖRELSE FÖR DE PÅ APOTEKEN FÖRVARADE OCH I SVERIGE VÄXANDE MEDICINAL- VÄXTERNA

BOTANISKA FÖRKLARINGAR OCH ANMÄRKNINGAR

AV

H. O. JUEL

I VETENSKAPSAKADEMIENS HANDLINGAR FÖR ÅR 1741, kvartalet april—juni, införde LINNÉ en redogörelse på de i Sverige brukliga såväl inhemska som utländska medicinalväxterna. Vid tiden för denna uppsats användes hos oss ännu 1686 års Pharmacopoea Holmiensis samt en Apothekare-Taxa, antagligen tryckt 1699.¹ Den förra meddelade alls inga uppgifter om drogerna från naturvetenskaplig synpunkt, och i Taxan är det blott de svenska namnen på drogerna, som beträffande inhemska växter ge någon ledning för identifieringen. I Flora Svecica (ed. I, 1745) meddelar LINNÉ fullständiga uppgifter om alla inhemska växtdroger, och i sin Materia Medica (1749) behandlar han alla då hos oss brukliga växtdroger från botanisk synpunkt. Den här föreliggande uppsatsen kan sägas innehålla förstudier till båda dessa arbeten och har karaktären av ett preliminärt meddelande. De botaniska upplysningar, som lämnas, äro knapphändiga och röra i främsta rummet växternas förekomst eller odlingsbarhet i vårt land. Därutöver meddelas endast svenska namn på hos oss inhemska eller allmänt odlade arter samt uppgifter om utbredningen av de inhemska. Dessa äro i uppsatsen ordnade efter sexualsystemet.

Vid identifieringen av de här uppräknade drogerna ha använts de båda nämnda arbetena, i vilka växterna anföras med de namn, som på den tiden

¹ LINNÉ'S exemplar av 1699 års Medicinal-Ordningar jämte Apothekare-Taxa förvaras på Hammarby. På dess sista blad har LINNÉ skrivit en lista över Sveriges läkare med årtalet 1738.

användes inom botaniken. Deras sedermera av LINNÉ införda binära namn ha därefter uppsökts i RICHTERS Codex Linnaeanus, och slutligen ha dessa med hjälp av nyare arbeten utbytts mot moderna benämningar, där sådant påfordrats.

De här uppräknade 464 drogerna återfinnas med helt få undantag i LINNÉ'S Materia Medica av 1749. Sedermera har största delen av dem successivt utmönstrats ur våra farmakopéer, tills i den sista upplagan blott omkring 70 av dem återstå. I noterna anges här, i vilken upplaga av vår farmakopé en drog senast är medtagen. Följande förkortningar användas:

- Fls = LINNÉ'S Flora Svecica, 1745.
 MM = LINNÉ'S Materia Medica, 1749.
 Ph 1817 = Pharmacopoea Svecica (ed. V), 1817.
 Ph 1846 = d:o ed. VI, 1846.
 Ph 1869 = d:o ed. VII, 1869.
 Ph 1901 = Svenska Farmakopén (d:o ed. VIII och IX), 1901 och 1908.
 Ph 1925 = d:o (d:o ed. X), 1925.

PROFESSOR LINNÆI UPSATS PÅ DE MEDICINAL VÄXTER SOM I APOTHEQUEN BEWARAS, OCH HOS OSS I FÄDERNES-LANDET WÄXA.

På Kongl. Wetenskaps Academiens anmodan, har jag här upptecknat de Medicinal växter, som i Apothequen brukas. Hwar wid jag först upsat.

1 De i Sverige wilt växande örter, med rummet och orten på hwilka de nu finnas, hwar af man ser, at

I Skåne finnes Calamus, Ononis, Papaver errat, Aquilegia, Verbena, Centaurium minus, Stoechas citrina, Caprifolium, Symphytum, Melilotus, Bryonia, Sambucus, Bellis minor, Cichorium, Arnica, Ptarmica, Betonica, Antirrhinum.

På Öland Viola mart. Esula &c.

I Lappska fiellen Angelica sativa, Acetosa hispanica, Rhodia, Arnica.

I Wesmanland Viscum.

2 De som allmänt sås eller sås kunna uti våra trädgårdar och kåltäppor.

3 De som ei utan möda kunna planteras i den afsigt, at af dem betiena sig uti Apothequen, emedan de tola mindre köld och fodra starkare värma; altså förnämligast i Skåne och på Öland borde cultiveras.

4 De som näppeligen kunna i Sverige fortkomma, at man där af kan nogonsin hafwa nytta i Apothequen.

Wid hwarjo wäxt har jag kort upsat de delar, som af densamma samblas til Apothequen, med de præparata, som Apothekarne af dem utarbета.

Swenske namnen äro dels tagne af Rudbecken, dels ock i Provincierne lärde.

Nyttan här af är at hwar man må kunna se hwilka växter hos oss wilt wäxa och hwarest; hwilka böra och kunna säs; hwilka ock man fåfängt söker cultivera.

I.

WÄXTER SOM I APOTHEQUEN BRUKAS, OCH I SWERIGE WILDT WÄXA.

KALI, sal alcali: Souda.	Saltört, i Skåne wid hafsstranden.
VERONICA, herba, conserva, syrupus, aqua.	Ärenpris, allmän i skogsbygden.
BECCABUNGA, herba, conserva, aqua.	Bäckgröna, allmän i Kärren.
VERBENA, — — — aqua.	Järnört, i Skåne på slätten.
VALERIANA MINOR, radix —	Wenderot, allmän i sidlänte ängar.
GRAMEN, — — radix — — aqua.	Hwitrot, i alla åkrar och Trägårdar skadelig.
SCABIOSA, radix, herba, flores, syrupus, aqua.	Skabbört, allmän i åkrar.
MORSUS DIABOLI, radix, herba.	Wädd, allmän i ängarne.
MATRISYLVA, herba.	Myska, i Roslagen och Skåne skogbygd.
PLANTAGO, radix, herba, semen, aqua.	Groblad, allmän allestädes.
TRIBULUS, Nuce aquaticæ.	Ankarnötter, sägs finnas i Östergötlands Hafsstrander.
ALCHIMILLA, radix, herba, aqua.	Daggört, allmän i skarpa ängar.
CUSCUTA, herba — — —	Silkegräs, på Humble och Lin öfwerflödig.
BUGLOSSA, radix, herb. flor. conserv. syrup. aqua.	Oxtunga, i Upland och Skåne allmän.

KALI: <i>Salicornia herbacea</i> L.
VERONICA: <i>V. officinalis</i> L. Ph 1817.
VERBENA: <i>V. officinalis</i> L.
VALERIANA MINOR: <i>V. officinalis</i> L., omfattar också <i>V. sambucifolia</i> Mik. Ph. 1925.
GRAMEN: <i>Agropyrum repens</i> (L.) P. B. Ph. 1846.
SCABIOSA: <i>Knautia arvensis</i> (L.) Duby.
MORSUS DIABOLI: <i>Succisa pratensis</i> Mnch.
MATRISYLVA: <i>Asperula odorata</i> L.
PLANTAGO: <i>P. major</i> L.
TRIBULUS: <i>Trapa natans</i> L.
BUGLOSSA: <i>Anchusa officinalis</i> L.

CYNOGLOSSUM, radix, herba.	Hundtunga, allmän wid Städer och Byar.
SYMPHYTUM, rad. herb. flor. cons. syrup.	Wallört, i Skåne på slätten wid Städer.
PULMONARIA MACULOSA, herba.	Lungört, i Upland, Småland, Skåne.
PRIMULA VERIS, rad. herb. flor. cons. aqua.	Öxlägg, allmän i Ängarne.
TRIFOLIUM AQUAT. herb. cons. aqu. spiritus.	Skiörbiuggsört, allmän i Kärren.
CAPRIFOLIUM, herba, aqua.	Löpliljor, i Skåne wid Helsingborgs reddan.
NUMMULARIA, herba.	Penningört, i Skåne på slätten, doch sälsynt.
LITHOSPERMUM, semen.	Stenfrö, i Skåne och på Ön Kofsan.
DATURA, semen.	Älskogswilla, i Södermanland och Skåne wid Städer.
HYOSCYAMUS, radix, herba, semen, oleum.	Bolmört, allmän wid byar.
VERBASCUM, radix, herba, flores, aqua, oleum.	Kongslus, allmänt på sandbackar.
SPINA CERVI, baccæ, syrupus domesticus	Wägtorn i Upland och Skåne.
FRANGULA, cortex —	Torste, allmän i sidlänte ängar.
SOLANUM, herba, aqua —	Nattskatta, allmän wid städerna.
HEDERA ARBOREA, folia, baccæ.	Murgrön, på Omberg, Wiksberg i Småland, Skåne, låter ock lätt plantera sig.
RIBES RUB. cond. rob. }	Winbär, bägge i Westerbotn och Torne tract.
NIGR. exsicc. syrup. }	
HIRUNDINARIA, radix, herba, aqua.	Apsyn, i Upland och Skåne.
HERNIARIA, herba.	Knutört, i Upland, Östergötland, Skåne.
ATRIPLEX SYLV. herba —	Willmolla, allmän öfwer alt.
BONUS HENRICUS, herba.	Hundmolla, allmän wid Byar.
GENTIANA VULG. radix.	Baggesöta, i Norrige och kanske Bohuslän.

PULMONARIA MACULOSA: *P. officinalis* L. var. *maculata* Asch. Fls har följande:

»Pulmonariae maculosae Herba, cum qua convenit specie et viribus nostra, licet maculis destituatur.»

TRIFOLIUM AQUATICUM: *Menyanthes trifoliata* L. Ph 1925.

CAPRIFOLIUM: *Lonicera periclymenum* L.

NUMMULARIA: *Lysimachia nummularia* L.

LITHOSPERMUM: *L. officinale* L.

DATURA: *D. stramonium* L. Ph 1925.

HYOSCYAMUS: *H. niger* L. Ph 1925.

VERBASCUM: *V. thapsus* L. Ph 1869.

SPINA CERVI: *Rhamnus cathartica* L. Ph. 1817.

FRANGULA: *Rhamnus frangula* L. Ph 1925.

SOLANUM: »Solani Herba» i MM och Ph 1817 är *S. nigrum* L. I Fls står däremot »Solani Folia» under *S. dulcamara* L.

HEDERA ARBOREA: *H. helix* L.

HIRUNDINARIA: *Cynanchum vincetoxicum* L.

ATRIPLEX SYLVESTRIS: *Chenopodium rubrum* L. enl. Fls och MM. Här tycks dock avses *Ch. album* L.

BONUS HENRICUS: *Chenopodium bonus Henricus* L.

GENTIANA VULGARIS: *G. lutea* L. och *purpurea* L. Ph 1925. LINNÉ avser här den senare, i Norge förekommande arten.

GENTIANELLA, herba —	Jordgalla, mycken i Upland. Småland.
CENTAURIUM MIN. herb. flor. cons. sal. aq. spirit. extractum.	Tusendygård, i Roslags skiären och Skåne slätt mer än tillräckelig.
ULMUS, cortex. med. — —	Almträd, är allmänt.
SANICULA, herb. — — —	Särläka, i Roslagen önnog.
DAUCUS SYLV. semina —	Will Morot, i Upland och Skåne slätt.
GENTIANA ALB. radix —	Ängesöta, (Laserpitium har samma kraft önnog).
BRANCA URSI, herba — —	Biörnram, allmän; doch borde Acanthus tagas och brukas, som ei växer hos oss.
ANGELICA SATIV. rad. herb. sem. aqu. spirit. oleum, extr.	Angelica, i Lappska och Dalska fiellen til- räckelig för hela Europa, och bäst af all.
ANGELICA SYLVESTRIS, radix.	— — allmän.
CICUTA, empl. — — — —	Syllnåbbar, i Dalarne, Westerbotn, Öster- botn.
CICUTARIA, herba — —	Hundkiäxa, allmän.
CARVI, sem. confect. aqu. spirit. oleum.	Kumin, i Westerbotns ängar önnog.
PIMPINELLA NOSTR. rad. herb. sem. aqu. cons.	Pimpernella, allmän på backar.
SAMBUCUS, fol. flor. bacc. sem. cort. rob. cons. aqu. oleum acet. spiritus flor. spiritus baccar.	Hyll, i Skåne wid alla byar ynnog. bär där årligen mogen frucht, och tillräckelig.
HEPATIC ALBA, herb. flor.	Parnassblomma, allmän i sidlånte ängar.
ROS SOLIS, herb. — —	Tårört, allmän i Kärren.
LILIUM CONVALLIUM, flor. cons. aqu. spirit.	Bäckblad, allmänt på backar i ängar.
SIGILLUM SALOMONIS, radix.	Getram, allmän i bergsskrefvor.
CALAMUS VULGARIS, radix, aqua, spi- ritus, extract.	Kalmus, wid Christianstad mer än tillräc- kelig.
BERBERIS, bacc. cond. rob. succ. syr. sem.	Berberisbuske, i skogar och Trägårdar til- räckelig.
GENTIANELLA: Gentiana campestris L. och amarella L.	
CENTAURIUM MINUS: Erythraea-arter. Ph 1846.	
ULMUS: U. scabra Mill. Ph 1846.	
GENTIANA ALBA: Laserpitium latifolium L.	
BRANCA URSI: Heracleum Sphondylium L., som hos LINNÉ även torde omfatta sibi- ricum L. Fls säger: »Brancæ ursi Herba ex hac planta perperam desumitur, quæ ex Acantho colligi deberet.»	
ANGELICA SATIVA: A. archangelica L. Ph 1869.	
CICUTA: C. virosa L. Ph 1817.	
CICUTARIA: Anthriscus silvestris Hoffm. Ph 1817.	
CARVI: Carum carvi L. Ph 1925.	
PIMPINELLA NOSTRAS: P. saxifraga L. Ph 1901.	
SAMBUCUS: S. nigra L. Ph 1925.	
HEPATIC ALBA: Parnassia palustris L.	
ROS SOLIS: Drosera rotundifolia L.	
LILIUM CONVALLIUM: Convallaria majalis L. Ph 1817.	
SIGILLUM SALOMONIS: Polygonatum officinale (L.) All. och multiflorum (L.) All.	
CALAMUS VULGARIS: Acorus calamus L. Ph 1925.	
BERBERIS: B. vulgaris L. Ph 1846.	

LAPATHUM ACUT. rad. herb. sem.	Hästsyra, allmän i god jord.
ACETOSA NOST. rad. herb. sem. conserv. syrup. aqua.	Ängsyra, allmän i ängar.
ACETOSA HISPAN. rad. — —	Spansksyra, i Lappska fiellen öfverflödigt.
LAUREOLA, cort. sem: coccogind.	Kiällerhals, i Roslagen, Bleking, Lappland.
MYRTILLUS, Bacc. syrup.	Slynron, allmän i skogarne.
PERSICARIA, herb. aqu.	Loppeört, allmän i fet jord.
CENTUMNODIA, herba —	Knäfleört, allmän på vägar, åkrar, gårdar.
PYROLA, herba — — —	Wintergrön, allmän i skogsbygden.
ROSMARINUS SYLV. herba —	Sqwatram, allmän i kärren.
SAXIFRAGA ALBA, rad. herb. flor.	Stenbräckia, allmän i ängar.
ACETOSELLA, herb. cons. syr. sal.	Giöksyra, allmän i skogarne.
SEDUM MIN. herba aqua.	Fetknop, allmän på tak och backar.
AGRIMONIA, herba, aqua.	Åkermönia, allmän i Upl. Skåne.
SEMPERVIVUM MAJ. herba.	Huslök, i Småland på taken.
ACACIA NOSTR. cort. flor. fruct. succ. syrup. aqu.	Slån, allmänt och öfverflödigt.
SORBUS DOMESTICA, baccæ.	Oxel, i Norrlands skären.
SORBUS AUCUPARIA, baccæ.	Rönn, allmän.
SAXIFRAGA RUBRA, rad. herb.	Summil, allmän i torra ängar.
ULMARIA, rad. herb. aqu.	Miödört, allmän i våta ängar.
ROSA SYLV. flor. aqu. fungus fruct.	Niupon, allmän i ängar.
RUBUS IDÆUS, sol. syrup. aqua. spirit. acet.	Hallon, allmän i ängar.
CHAMÆMORUS, fructus condit.	Hiortron, allmänne i Norrland.
FRAGARIA, herb. syrup. aqu. spirit. acet.	Smultron, allmänne på backar.
ANSERINA, herba. — — —	Gåsört, allmän wid vägar.
PENTAPHYLLUM, radix, herba.	Fämfingersört, allmän wid åkerrenar.
TORMENTILLA, radix herba, extractum.	Blodrot, allmän öfver alt.

LAPATHUM ACUTUM: Rumex hydrolapathum Huds. Ph 1846. Här avses dock snarare R. domesticus Hartm.

ACETOSA NOSTRAS: Rumex acetosa L.

ACETOSA HISPANICA: Rumex arifolius All.

LAUREOLA: Daphne mezereum L. Ph 1869.

MYRTILLUS: Vaccinium myrtillus L. Ph 1925.

PERSICARIA: Polygonum hydropiper L.

CENTUMNODIA: Polygonum aviculare L.

PYROLA: P. rotundifolia L.

ROSMARINUS SYLVESTRIS: Ledum palustre L. Ph 1869.

SAXIFRAGA ALBA: S. granulata L.

ACETOSELLA: Oxalis acetosella L. Ph 1817.

SEDUM MINUS: S. acre L. Ph 1846.

SEMPERVIVUM MAJUS: S. tectorum L.

ACACIA NOSTRAS: Prunus spinosa L.

SORBUS DOMESTICA: S. suecica (L.) Krok och kanske fennica (Kalm) Fr.

SORBUS AUCUPARIA L. Ph 1817.

SAXIFRAGA RUBRA: Filipendula hexapetala Gil.

ANSERINA: Potentilla anserina L.

PENTAPHYLLUM: Potentilla reptans L.

TORMENTILLA: Potentilla erecta (L.) Hampe. Ph 1925.

CARYOPHYLLATA, radix, herba.	Näglickerot, i ängar här och där tillräckelig.
NYMPHÆA ALB. radix flores, cons. syrup. aqu. oleum.	Näckeblad, allmän i alla Siöar.
PAPAVERRAT, herb. flor. cons. syr. aqu. tinct.	ÅkerWalmod, på Skåne åkerfält ömno.
CHELIDONIUM MAJ. rad. herb. aqu.	Swalört, wid Städer och Byar, allmän.
TILIA flor. cort. carbo., aqu. cons. spirit.	Lind, allmän, helst åt Söder.
ESULA, cort. rad. herba.	Törel, den rätta sägs på Öland växa.
CONSOLIDA REGAL. flores.	Riddersporre, ibland winter-rågen.
AQUILEGIA, herb. flor. sem. aqu.	Åkerleya, i Skåne sparsamt: planteras lätt.
HEPATICANOBILIS, herba, flores.	Lefwerört, i Skogarne öfverflödigt.
RANUNCULUS ALBUS, aqua.	Hwithwerf, i Skogarne allmän.
CHELIDONIUM MINUS, radix, herba.	Flenört, i Skåne och Upland wid Städer.
CONSOLIDA MEDIA, herba.	Käringeruka, allmän i Upl. Smål.
SERPILLUM, herb. cons. aqu. oleu.	Skogstymian, allmän på Backar.
CALAMINTHA MONT. herb.	Bergmynta, allmän i Bergen.
ORIGANUM VULG. herba.	Dosta, i Roslagen, Skåne ömno.
HEDERA TERRESTR. herb. syrup. cons. aqu.	Jordref, allmän wid Giärdsgårdar.
BETONICA, herb. flor. cons. syr. aqu.	Betonica, i Skåne på slätten mycket litet: låter dock lätt sig plantera.
NEPETA, herba — — —	Kattmynta, i Skåne, Upland.
MENTHA SYLVESTRIS, herba.	Hästmynta, allmän i åkrar.
MARRUBIUM ALB. herba,	Andorn, wid Byar och Städer.
ANTIRRHINUM, herba. —	Kalfskalle, i Skåne på slätten litet, dock no.
CARDIACA, herba. — — —	Bonäsla, wid Byar och vägar.
LINARIA, herba, unguent.	Flugört, Öfverflödigt här och där.

CARYOPHYLLATA: Geum urbanum L. Ph 1846.

PAPAVERRATICUM: P. rhoeas L.

CHELIDONIUM MAJUS L. Ph 1817.

ESULA: Euphorbia palustris L.

CONSOLIDA REGALIS: Delphinium consolida L.

HEPATICANOBILIS: Anemone hepatica L.

RANUNCULUS ALBUS: Anemone nemorosa L. Ph 1846.

CHELIDONIUM MINUS: Ranunculus ficaria L.

CONSOLIDA MEDIA: Ajuga pyramidalis L.

SERPILLUM: Thymus serpyllum L. Ph 1925.

CALAMINTHA MONTANA avser här Satureja vulgaris (L.) Fritsch. (Clinopodium vulgare L.) MM säger: »Calaminthæ montanæ loco in nostris officinis male Clinopodium substituitur.» Den rätta är Satureja calamintha (L.) Scheele.

HEDERA TERRESTRIS: Glechoma hederacea L. Ph 1817.

BETONICA: Stachys officinalis (L.) Trev.

NEPETA: N. cataria L.

MENTHA SYLVESTRIS: M. arvensis L.

MARRUBIUM ALBUM: M. vulgare L.

ANTIRRHINUM: A. orontium L.

CARDIACA: Leonurus cardiaca L.

LINARIA: L. vulgaris Mill.

EUPHRASIA, herb. cons. aqua, spirit.	Ögontröst, allmän öfver alt.
SCROPHULARIA, radix. —	Swinört, wid Byar.
THLASPI, semen. — — —	Åkertaskor, allmän i åkrarne.
BURSA PASTORIS, herb. aqua.	Taskört, allmän allestädes.
DENTARIA, radix. — — —	Tandrot, i Roslagen och Skåne.
ERYSIMUM, herba, syrup.	Wäggsenap, allmän wid Städer och Byar.
ALLIARIA, herba. — — —	Hwitlöksört, i Upland, Skåne.
SOPHIA CHIRURGOR, semina.	Hundsenap, allmän wid hus.
NASTURTIUM AQUAT. syrup. herb.	Kiällkrasse, här ock där wid Källor och
cons. aqu. spirit.	Bäckar.
GERANIUM ROBERT, herba.	Storknäf, i Bergen här och där.
MALVA VULG, rad. herb. sem. aqu.	Kattost, allmän wid Byar.
FUMARIA, herb. sem. cons. syr. aqu. css.	Jordrök, i alla åkrar med wintersäden all-
extr.	män.
ARISTOLOCHIA FABACEA, radix.	Hohlröt, i Skåne och Upland här och där.
ONONIS, radix, herba, aqua.	Ploghäfta, på Skåne slätt ömnog.
OROBUS, sem. — — —	Wärarter, här ock där öfverflödlig.
TRIFOLIUM ALBUM, flores.	Wäpling, allmän i ängar.
MELILOTUS CITRIN, herb. flor. sem.	Amur, på Skåne slätt, emellan Lund och
	Malmö.
HYPERICUM, herb. flor. sem. aqu. oleum.	Johannisört, allmän på åkerrenar.
AURICULA MURIS, herba.	Musöron, allmän på skarpa ängar.
TARAXACUM, radix, herba, aqu.	Leyontand, allmän om wärtiden.
CICHOREUM, rad. herb. flor. sem. cons.	Binke, endast på Skåne slätt, allmän.
syr.	
BARDANA, radix, herba, sem.	Karrborrar, allmän på många ställen.
EUPATORIUM, herba. — — —	Brunskiär, besynnerligen i Skåne ömnog.
GNAPHALIUM, flores. —	Kattfötter, allmän på alla skarpa ängar.

THLASPI: T. arvense L.

DENTARIA: D. bulbifera L. Ej upptagen i MM.

ERYSIMUM: Sisymbrium officinale (L.) Scop.

SOPHIA CHIRURGORUM: Sisymbrium sophia L.

NASTURTIUM AQUATICUM: N. officinale R. Br.

MALVA VULGARIS anges i Fls vara M. sylvestris L., men enligt MM och Ph 1817 ock 1846 är det M. rotundifolia L.

FUMARIA: F. officinalis L. Ph 1846.

ARISTOLOCHIA FABACEA: Corydalis cava (L.) Schw. et K.

ONONIS: O. repens L.

OROBUS: Lathyrus vernus (L.) Bern. Ej upptagen i MM.

TRIFOLIUM ALBUM: T. repens L.

MELILOTUS CITRINA: M. officinalis Desr. Ph 1869.

HYPERICUM: H. perforatum L.

AURICULA MURIS: Hieracium pilosella L.

TARAXACUM: T. officinale Web. Ph 1925.

CICHOREUM: Cichorium intybus L.

BARDANA: Arctium lappa L. (Lappa officinalis All.) Ph 1846.

EUPATORIUM: E. cannabinum L.

GNAPHALIUM: Antennaria dioica (L.) Gaertn.

STOECHAS CITR. flores. — —	Gyllene Kattfötter, endast på Skåne slätt, där öfverflödigt.
ARTEMISIA, ALB. RUBR. herb. syr. aqu. sal.	Gråbo, allmän i alla åkrar.
ABSINTHIUM VULG. herb. aqu. sp[irit]. oleum, essent. extr. cons. syr. cineres, sal.	Malört, på många ställen wid Gårdar tillräckelig och öfverflödigt.
FARFARA, rad. herb. flor. cons. syr. aqu.	Hostört i Skåne, Östgötaland, Dalarne, Uppland.
ARNICA, herba, flores.	Hästfåbber, i Skåne, Lappska fiellen, Småland wid Löshult.
VIRGA AUREA, herba. — —	Groört, allmän i ängar.
BELLIS PRATENSIS, herba.	Prästkragar, allmän i ängar.
CHAMOMILLA NOSTR. herb. flor. syr. aqu. oleum.	Söt-tupper i Upland, Småland, doch Skåne mäst.
MILLEFOLIUM, herba, — aqua.	Rölleka, allmän på åker-renar.
PTARMICA, herba, flores.	Pytter, i Skåne wid slätten önnog.
BELLIS MINOR, flor. — — —	Marie-Blommor, på Skånska slätten, öfverflödigt.
CYANUS, flores, — — aqua.	Blåklint, allmän i åkrarne bland Winter-Rågen.
VIOLA, flores. cons. syrup. oleum, sem.	Fioler, på Öland önnog. Linder.
SATYRIUM, radix, cons. electuar.	Ståndpes, allmän i ängar.
URTICA MAJOR, radix, herb. sem. aqu.	Nätsla, allmän vid byar.
QUERCUS, cort. fol. glandes, cupul. aqu.	Ek, allmän utom Norlanden.
FAGUS, fructus, cineres clavellati.	Bök, allmän i Småland, Skåne.
CORYLUS, lignum, — — —	Hassel, allmän.
PINUS SYLV. summit. resin. colophon. pix. oleum.	Tall, alla skogar fulla.
ABIES, resina. — — — —	Grahn, alla skogar fulla.
BRYONIA, rad. bacc. sem. extr. fœculæ.	Hundkurbis, i Skåne öfverflödigt wid byar.

STOECHAS CITRINA: *Helichrysum arenarium* (L.) Mnch.

ARTEMISIA: *A. vulgaris* L. Ph 1869.

ABSINTHIUM VULGARE: *Artemisia absinthium* L. Ph 1925.

FARFARA: *Tussilago farfara* L. Ph 1925.

ARNICA: *A. montana* L. Ph 1925.

VIRGA AUREA: *Solidago virgaurea* L.

BELLIS PRATENSIS: *Chrysanthemum leucanthemum* L.

CHAMOMILLA NOSTRAS: *Matricaria chamomilla* L. Ph 1925.

MILLEFOLIUM: *Achillea millefolium* L. Ph 1925.

BELLIS MINOR: *B. perennis* L.

CYANUS: *Centaurea cyanus* L.

VIOLA: *V. odorata* L. J. LINDER, utgav *Flora Wiksbergensis*, 1716.

SATYRIUM är enl. Fls *Orchis mascula* L., enl. MM *Platanthera bifolia* (L.) Rich. Enl. Ph 1925 fås »salep» av diverse arter av *Orchis*-gruppen.

URTICA MAJOR: *U. dioica* L.

QUERCUS: *Q. robur* L. Ph 1925.

PINUS SYLVESTRIS L., »tallstrunt» Ph 1869.

ABIES: *Picea abies* (L.) Karst. Ph 1817.

SALIX, folia, — — aqua — —	Pihl, allmän öfver alt.
MYRTUS BRABANTICA, folia.	Pors, är allmän.
VISCUM, aucup. coryl. quercin. tiliae.	Mistel, i Wesmanland kring Mälaren, och i Smål. uti Sunnerbo.
LUPULUS, juli. — — — —	Humble, ofwan Biörnborg i skogen, allmän hos oss planterad i Humblegårdar.
POPULUS, oculi, — unguent.	Asp, är allmänt träd.
MERCURIALIS, herba. — —	Bingelört, i Skåne, wid Wiksberg, wid Pietteryd i Småland.
JUNIPERUS, lign. bacc. rob. oleum, spirit. sandaraca.	Enträd, i alla skogar.
FRAXINUS, cort. folia. sem. lign. oleum.	Asken, är på många ställen at finnas.
RHODIA, radix. — — — —	Rosenrot, öfverflödigt ock allenast i Lapska fiellen.
EQUISETUM, herba. — — —	Skäfte, i Lappl. Skåne, Östgiötland.
FILIX, radix. — — — —	Bråken, allmänt på de mästa ställen.
POLYPODIUM, radix. — — —	Stensöta, allmän i bergsskrefwor.
TRICHOMANES, herba. — —	Stenkrusa, allmän i bergsskrefwor.
RUTA MURARIA, herba. — —	Stenbunke, i bergen wid Roslags-Tullen i Stockholm.
ADIANTUM AUREUM, herba.	Biörnmossa, allmän allestädes.
MUSCUS CLAVATUS, herba. sem.	Tångmossa, allmän i skogar.
MUSCUS ERECTUS, herba. —	Lumrik, allmän under Enbuskar.
PULMONARIA ARBOREA, herba.	Lung-Mossa, i Skåne, Småland, på Bök-träden.
MUSCUS QUERCINUS, herba.	Laf, allmän på gamla trän.
CREPITUS LUPI. — — — —	Käringfis, allmän öfver alt.
CORALLINA. — — — —	Stenört, i Westerhafwet ömnog.

SALIX: enl. Fls och MM S. alba L., men enl. Ph 1817 och 1846 S. pentandra L.
 MYRTUS BRABANTICA: Myrica gale L.
 LUPULUS: Humulus lupulus L. Ph 1869.
 POPULUS: enl. Fls och MM P. nigra L., men här och i Ph 1817 P. tremula L.
 MERCURIALIS: M. perennis L. Fls säger: »Minime hæc officinalis est.» Den upptages dock i MM.
 JUNIPERUS: J. communis L. Ph 1925.
 FRAXINUS: F. excelsior L. Ph 1846.
 RHODIA: Rhodiola rosea L.
 EQUISETUM: E. arvense L.
 FILIX: Dryopteris filix mas (L.) Schott. Ph 1925.
 POLYPODIUM: P. vulgare L. Ph 1846.
 TRICHOMANES (heter i Fls »Adianthi rubri Herba»): Asplenium trichomanes L.
 MUSCUS CLAVATUS: Lycopodium clavatum L. Ph 1925.
 MUSCUS ERECTUS: Lycopodium selago L.
 PULMONARIA ARBOREA: Sticta pulmonaria (L.) Hook.
 CREPITUS LUPI: Lycoperdon perlatum Pers.
 CORALLINA: C. officinalis L.

II.

WÄXTER SOM I APOTHEQUEN BRUKAS, OCH ALLMÄNT HÄR
HOS OSS FORTKOMMA KUNNA.

TRITICUM, amyllum.	Hwete,	} på alla åkrar.
HORDEUM, mundat. excort.	Korn,	
LINUM, semina, oleum.	Lin,	
CANNABIS, semina, oleum.	Hampa,	} i alla Kåhltäppor.
BRASSICA, semina.	Kåhl,	
RAPA, semina.	Rofwor,	
RAPHANUS, semina.	Rättikor,	
ARMORACIA, radix.	Pepparrot,	
SINAPI, semina. — — —	Senap,	} äro ingen obekante.
NASTURTIUM HORT. herba, semina.	Krassa,	
ALLIUM, radix, aqua, oxymel.	Hwitlök,	
CEPA, radix. — — —	Rödlök,	
PORRUM, radix. — — —	Purrio,	} Libbesticka, på bondgårdar.
LEVISTICUM, radix. herb. sem. oleum.		
CEREFOLIUM, herba, semina.	Kyrfwel,	
PETROSELINUM, rad. herb. sem. aqu.	Persilia,	} i alla kiöksgårdar.
oleum.		
APIUM, radix, herba, semina.	Sellerij,	
ANETHUM, herb. flor. sem. aqu. oleum	Dill,	} säs af de mästa.
CORIANDRUM, semina — —	Coriander,	
FABA, flor. sem. farin. sal. aqu.	Bönor,	
PISUM, semina. — — —	Ärter,	}
PHASEOLUS, semina.	T. bönor,	

TRITICUM sativum Lam. Ph 1925.
 HORDEUM vulgare L. Ph 1846.
 LINUM usitatissimum L. Ph 1925.
 CANNABIS sativa L. Ph 1901.
 ARMORACIA rusticana Fl. Wett. Ph 1846.
 SINAPI: Brassica nigra (L.) Koch. Ph 1925.
 NASTURTIUM HORTENSE: Lepidium sativum L.
 ALLIUM: A. sativum L. Ph 1869.
 CEPA: Allium cepa L. Ph 1846.
 LEVISTICUM officinale Koch. Ph 1846.
 CEREFOLIUM: Anthriscus cerefolium (L.) Hoffm.
 PETROSELINUM sativum Hoffm. Ph 1901.
 APIUM graveolens L.
 ANETHUM graveolens L. Ph 1817.
 CORIANDRUM sativum L. Ph 1869.

BETA, alb. rubr. herba —	Betar,	} allmänne i sallater hos hwar en.
ATRIPLEX SATIV, herb. sem.	Molla,	
SPINACIA, semina. — — —	Spinat,	
LACTUCA, herb. sem. aqua.	Lactuc,	
ENDIVIA, herb. sem. syr. aqua.	Endiwier,	
PORTULACA, herb. sem.	Portselak,	} Desse wäxa wäl allmänt i våra kiöksgårdar, dock mogna sällan hos oss, men i Skånska trädgårdarne härligen; borde alså där ifrån hämtas.
PIMPINELLA SANGUIS. herb. sem.	Pimpernella,	
THYMUS VULG. herb. sem. aqu.	Timian,	
SATUREJA, herb. sem. aqu. oleum.	Kyndel,	
MAJORANA, herb. sem. cons. aqu. oleum.	Meyran,	
OCYUM, herb. semina, aqua.	Basilika,	} Desse wäxa wäl allmänt i våra kiöksgårdar, dock mogna sällan hos oss, men i Skånska trädgårdarne härligen; borde alså där ifrån hämtas.
MENTHA CRISP. herb. cons. syr. aqu. spirit. oleum.	Krusmynta,	
MELISSA, herb. sem. syr. aqu. spirit. oleum.	Melis,	
SALVIA, herb. flor. sem. aqu. spirit. oleum.	Salwia,	
LAVENDULA, herb. flor. sem. aqua, spirit. oleum.	Lawendel,	
ROSMARINUS, herb. flor. sem. aqu. cons. oleum.	Rosmarin,	} Wäxa allmänt, böra drifwas med giödsel.
CASTANEA, fructus, cortex.	Castanier, i Skåne fast nogot swårt.	
CUCUMIS, semina. — —	Gurkor,	
MELO, semina. — — —	Meloner,	
CITRULLUS, semina. — —	Citruller,	
CUCURBITA, semina. — —	Pomper,	} alla desse wäxa lätt, allenast de få sig tienlig jord, och för dem utsökt.
TANACETUM, herb. flor. sem. aqu. oleum.	Renfana,	
BALSAMITA, herba. — —	Sw. Salwia,	
ABROTANUM, herba aqua.	Abrodd,	
ABSINTHIUM, PONTIC. herb. aqua.	Romersk Malört.	
CHAMOMILLA ROM. herb. flor. oleum.	Romersk Sötblomster	} alla desse wäxa lätt, allenast de få sig tienlig jord, och för dem utsökt.
MATRICARIA, herb. flor. aqu. oleum.	Matram,	

ATRIPLEX SATIVA: A. hortensis L.

PIMPINELLA SANGUISORBA: Sanguisorba officinalis L.

THYMUS VULGARIS L. Ph 1925.

SATUREJA hortensis L.

MAJORANA: Origanum majorana L. Ph 1817.

OCYUM basilicum L.

MENTHA CRISPA: M. spicata L. var. crispa. Ph 1869.

MELISSA officinalis L. Ph 1869.

SALVIA officinalis L. Ph 1901.

LAVENDULA: Lavendula spica L. Ph 1869.

ROSMARINUS officinalis L. Ph 1869.

TANACETUM vulgare L. Ph 1869.

BALSAMITA vulgaris Willd.

ABROTANUM: Artemisia abrotanum L. Ph 1817.

ABSINTHIUM PONTICUM: Artemisia pontica L.

CHAMOMILLA ROMANA: Anthemis nobilis L. Ph 1817.

MATRICARIA: Chrysanthemum parthenium (L.) Bernh.

PETASITES, radix, flores — —	Pestilenz rot, }	
ENULA, rad. cond. cons. extr. aqu. ess.	Ålands rot }	på sidor i kåhltäppor allmän.
PAPAYER, ALB. NIGR., sem. herb. syr. oleum.	Wallmoga, }	sås af böndren til Blom-qwastar.
CALENDULA, herb. flor. sem. cons. aqua.	Ringblommor. }	
ROSA RUBR. ALB. DAMASC, flor. sem. conserv. condit. aqua, oleum, acet. antheræ. tinct. spirit. succ. elect. mel. sacchar.	Roser, }	
PRUNUS, gall. dulc. damasc. pruneola.	Plomon, }	i alla Trägårdar.
CERASUS RUBR. NIGR. fruct. nuclei. gum. aqu. rob. spirit.	Kiörsbär, }	
BUXUS, lignum, oleum — —	Buxbom, }	
JUGLANS, nuces. rob. oleum.	Wallnöt, i Skåne trägårdar frodigt.	
MORUS, rob. syrupus. — —	Mulbär, tohl wåra wintrar. Triew.	
AMYGDALUS AMAR. dulc. ol.	Mandlar }	
PERSICA, flor. nuclei. syr. aqua.	Persikor, }	
CYDONIA, exsicc. cort. sem. succ. miva. condit. syr. rob. oleum.	Qwitten, }	Behöfwa tämmelig warma, derföre fortast wid wägar wåxa; i Skåne besynnerligen.
MESPILUS, fructus. semina.	Mesplar, }	
VITIS, folia. cineres.	Winranka. }	
ANISUM, sem. aqua spirit. oleum.	Anis. }	
FOENICULUM, rad. herb. sem. aqu. spirit.	Fenkahl, }	
RUTA, herb. sem. cons. aqu. oleum, sal. acetum. Bals. — —	Win - ruta, }	
ASPARAGUS, radix. — —	Sparis, kan nu allmänt planteras.	
NASTURTIUM INDICUM, herba.	Indianisk krassa, }	sås årligen lätt.
BORRAGO, herb. flor. cons. syr. aqua	Stofferblomma, }	
NICOTIANA, herb. sem. pulv. extr.	Tobak, wet nu hwar at så.	

ENULA: Inula helenium L. Ph 1869.

PAPAYER somniferum L. Ph 1846.

CALENDULA officinalis L. Ph 1817.

ROSA RUBRA: R. centifolia L. Ph 1869.

ROSA ALBA L.

ROSA DAMASCENA Mill.

PRUNUS domestica L.

CERASUS RUBRA: Prunus cerasus L. Ph 1901.

CERASUS NIGRA: Prunus avium L.

JUGLANS regia L. Ph 1846.

MORUS nigra L. Ph 1817. M. TRIEWALD, en av Vetensk.-Akad:s stiftare.

AMYGDALUS AMARA: A. communis L. var. amara. Ph 1925.

CYDONIA vulgaris Pers. Ph 1869.

VITIS vinifera L. Ph 1869.

ANISUM: Pimpinella anisum L. Ph 1925.

FOENICULUM vulgare Mill. Ph 1925.

RUTA graveolens L. Ph 1817.

NASTURTIUM INDICUM: Tropaeolum majus L.

NICOTIANA tabacum L. Ph 1869.

CARDUUS BENEDICT. herb. sem. succ.	Carbenedict,	} sås årl. utan möda.
extr. aqu. sal.		
CARDUUS MARIE, herb. sem. aqu.	Sempertin.	} Allmänne i trädgårdar, tola wintrarne.
JRIS NOSTRAS, radix, fœculæ.	Swärds Liljor,	
LILIUM ALBUM, rad. flor. anther. cons.	Hwita Liljor,	
oleum		
PAEONIA, rad. flor. sem. cons. syr. aqu.	Pioner,	} Allmänne i trädgårdar, tola wintrarne.
ess. fœcul.		
TUNICA, flor. sem. cons. syr. aqu.	Näglickor,	
CHEIRI, flores. — — —	Lejcojer,	
MALVA ARBORAEA, flor. semin.	Stockroser,	} allmänna i trädgårdar.
HYSSOPUS, herb. sem. cons. syr. aqu.	Isop,	
oleum.		
SCORZONERA, rad. sem. cond. aqu.	Skorzonerrotter,	
PARIETARIA, herb.		
SCOLAREA, herb.		
HORMINUM, herb.		
ARUM, rad. herb. foecul.		
SCLOPENDRIUM, herba.		
CHAMÆPITHYS, herba.		
SCORDIUM, herba. syr. sem.		
PULEGIUM, herba.		
PSYLLIUM, semina.		
CAPSICUM. Piper indic.		
CHAMÆDRYS, herba.		
RUBIA TINCTORUM, rad. tinct.		
SABINA, herba, aqua, oleum.		
VALERIANA MAJ, rad. herba.		
VINCA PERVINCA, herba.		

Desse har jag sedt i Skåne kring om
Lund och Malmö, i trädgårdarne un-
der öpen luft planterade, helt frodigt
växande och fulkomlige.

CARDUUS BENEDICTUS: *Cnicus benedictus* L. Ph 1925.

JRIS NOSTRAS: *I. germanica* L. Ph 1925.

LILIUM ALBUM: *L. candidum* L.

TUNICA: *Dianthus caryophyllus* L.

CHEIRI: *Cheiranthus cheiri* L.

MALVA ARBORAEA: *Althaea rosea* (L.) Cav. Ph 1817.

HYSSOPUS officinalis L. Ph 1925.

SCORZONERA *hispanica* L.

SCOLAREA: *Salvia sclarea* L.

HORMINUM: *Salvia horminum* L.

ARUM *maculatum* L. Ph 1869.

CHAMAEPITYS: *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb.

SCORDIUM: *Teucrium scordium* L. Ph 1846.

PULEGIUM: *Mentha pulegium* L.

PSYLLIUM: *Plantago psyllium* L.

CAPSICUM *annuum* L. Ph 1925.

RUBIA TINCTORUM L. Ph 1817.

SABINA: *Juniperus sabina* L. Ph 1869.

VALERIANA MAJOR: *V. phu* L. Ph 1817.

VINCA PERVINCA: *V. minor* L.

HELLEBORUS ALBUS, radix.
 HELLEBORUS NIGER, rad. sem.
 ERYNGIUM, rad. herb. condita.
 PIMPINELLA ITAL. radix.
 ALKEKENGI, herb. bacc. sem. aqu.
 MEUM, radix.
 PEUCEDANUM, radix.
 IMPERATORIA, radix.
 BISTORTA, radix.
 RHABARBARUM MONACH. r.
 DICTAMNUS, radix.
 ASARUM, radix, fol. sem.
 SAPONARIA, radix, herb.
 ANTHORA, radix.
 ALTHAEA, rad. herb. flor. sem. syr. lohoc.
 ung.
 ARISTOLOCHIA LONG. NON VERA
 rad. herb.
 CROCUS ORIENT. brit. tinct. extr.
 COCHLEARIA, herb. sem. cons. syr. spirit.
 oleum.
 EBULUS, rad. fol. flor. bacc. sem. cort.
 rob.
 MELISSA TURCICA herb. sem.
 URTICA ROMANA, semina.
 NIGELLA, sem. oleum.

De hafwa i många år uthärdat klimatet,
 winter och sommar, i Upsala acade-
 miæ trädgård, under öpen luft.

tol våra wintrar; är dock ännu hos oss ei
 tillräckeligen planterad.

wäxer frodigt i Apothekarens trädgårdar i
 Stockholm.

wäxer på någre ställen i Upland, Småland,
 mycket ymnog.

pläga årl. säs i blomstergårdar.

HELLEBORUS ALBUS: Veratrum album L. Ph 1925.

HELLEBORUS NIGER L. Ph 1846.

ERYNGIUM: E. campestre L.

PIMPINELLA ITALICA: Sanguisorba minor Scop.

ALKEKENGI: Physalis alkekengi L.

MEUM athamanticum L.

PEUCEDANUM officinale L.

IMPERATORIA ostruthium L. Ph 1846.

BISTORTA: Polygonum bistorta L.

RHABARBARUM MONACHORUM: Rheum rhaponticum L.

DICTAMNUS albus L.

ASARUM europaeum L. Ph 1817.

SAPONARIA officinalis L. Ph 1869.

ANTHORA: Aconitum anthora L.

ALTHAEA officinalis L. Ph 1925.

CROCUS ORIENTALIS: C. sativus L. Ph 1925.

COCHLEARIA officinalis L. Ph 1846.

EBULUS: Sambucus ebulus L.

MELISSA TURCICA: Dracocephalum moldavica L.

URTICA ROMANA: U. pilulifera L.

NIGELLA sativa L. Ph 1817.

LUPINUS, sem.	}	
GERANIUM MOSCHAT. herba.		
BOTRYS, herba, semina. — —		Sedan det inkommit en gång, sår det sig ärligen sielf.
CICER ALB. RUB. sem.	}	
LENS, semina.		
ERVUM, semina.		wäxa lätt, sås ärligen af några.
FOENU. GRÆC. semina.		
GENISTA, herb. flor. sem. sal.		kunna lätteligen planteras.

III.

WÄXTER, SOM I APOTHEQUEN BRUKAS, OCH HOS OSS KUNNA
SÅS, MEN EJ MED NÅGON WINST OCH FÖRMÖN.

CUCUMIS ASININUS, rad. elat.	}	
COLOCYNTHIS, sem. extr. resin. trochis.		
CATAPUTIA, sem. tilligrana.		pläga sås under tiden på drifbänkar för ro skull.
CARTHAMUS, herb. sem.	}	
SOLDANELLA, herba.		Desse som äro fiellörter, och ei uti no-
GENTIANA VULG. radix.		got hett climat wäxa kunna, måste
SPICA CELTICA, herba, flores.		komma fort hos oss, fast de än ei
GALEGA, herba. — —		äro försökte.
CARICÆ, pingui. — — — —		Fikon, allenast de höllias om wint. i Skåne.

LUPINUS albus L.

GERANIUM MOSCHATUM: *Erodium moschatum* L. L'Her.

BOTRYS: *Chenopodium botrys* L.

CICER ALBUM, RUBRUM: *C. arietinum* L.

ERVUM: *Vicia ervilia* L. Willd.

FOENU-GRÆCUM: *Trigonella foenum-græcum* L. Ph 1817.

GENISTA tinctoria L.

CUCUMIS ASININUS: *Ecballium elaterium* (L.) Rich., »sprutgurka» (Medelhavsl.)
Ph 1869.

COLOCYNTHIS: *Citrullus colocynthis* (L.) Schrad., koloqvint (Medelhavsl. — O. Ind.)
Ph 1925.

CATAPUTIA minor: *Euphorbia lathyris* L. (Medelhavsl.) Cataputia major: *Ricinus
communis* L. Ph 1817. — Enl. MM är »Tigliæ (Tilli) grana» frön av *Croton
tiglium* L. (Euphorbiac., trop. As., som dock ej kan menas här.

CARTHAMUS tinctorius L., »safflor» Compos., Orient.).

SOLDANELLA alpina L. Primulac.). Saknas i MM.

GENTIANA VULGARIS. MM har »Gentiana rubra», som torde vara *G. purpurea* L.
Ph 1925 upptar *G. lutea* L. och närlägnade arter.

SPICA CELTICA: *Valeriana celtica* L. (M. Eur. alp.).

GALEGA officinalis L. (Legum., Eur., As.).

CARICÆ: *Ficus carica* L., fikon. Ph 1846.

LAURUS, fol. — — —	Lager,	} kunna växa, dock ei utan i orangerier, blifwa altsa ei tilräckelige.
CITRUS, sem. cond. ess. bals. cons. succ. syrup. cort. flaved aqu. spirit. oleum.	Citron,	
AURANTIUM, cort. cond. syr. flaved. essent. aqu. spir. oleum. flor. cons. sem.	Pomerantz,	
BALAUSTIÆ, flores — —	Granater,	
MARUM VERUM, herb. essent.	}	tola våra wintrar intet, böra i orange- rier bewaras hela wintren, twiflar altsa at de med winst hos oss planteras.
DICTAMNUS CRETICUS, folia.		
THYMUS CRETICUS, herba.		
POLIUM CRETICUM, herba.		
STOECHAS ARABICA, flor.		
SESELI CRETICUM, semina.		
DAUCUS CRETICUS, semina.		
PETROSELINUM MACED. sem.		
ABEL MOSCHUS, semina.		
SESAMUM, semina.		
AMMI, semina.	}	
THAPSIA VERÆ, semina.		
SQUILLA, rad. acet. oxymel.		
SANTOLINA, herba.		
AGERATUM, herba.		
ARISTOLOCH. ROTUND. rad.		
CUPRESSUS, lign. nuces.		
RUSCUS, rad. semina.		
UVULARIA, herb.		

LAURUS nobilis L., lagerbärsblad. Ph 1846.

CITRUS medica L., citronskal. Ph 1925.

AURANTIUM: Citrus aurantium L., pomeransskal. Ph 1925.

BALAUSTIÆ: Punica granatum L., granatäpplen.

MARUM VERUM: Teucrium marum L. (S. Eur.). Ph 1846.

DICTAMNUS CRETICUS: Origanum dictamnus L. (Kreta).

THYMUS CRETICUS: Th. capitatus (L.) Hffgg. & Lk. (Medelh.).

POLIUM CRETICUM: Teucrium creticum L. Ö. Medelh.).

STOECHAS ARABICA: Lavandula stoechas L. (Medelh.).

DAUCUS CRETICUS: Tordylium officinale L. (Umbell., Ö. Medelh.).

PETROSELINUM MACEDONICUM: Athamanta macedonica L. Spreng. Umbell., Grekl., Afr.).

ABEL MOSCHUS: Hibiscus abelmoschus L. (Malvac., O. Ind.).

SESAMUM orientale L.

AMMI: Sison ammi L. Vilken umbellat LINNÉ menat med detta namn, är oklart, kanske Ptychotis ammioides L.) Koch (Medelh.).

THAPSIA VERA. Obekant umbellat.

SQUILLA: Urginea maritima (L.) Bak. (Liliac., Medelhavsl.). Ph 1925, sjölok.

SANTOLINA chamacyparissus L. (Compos., Medelhavsl.).

AGERATUM: Achillea ageratum L. (S. Eur.).

ARISTOLOCHIA ROTUNDA L. (Medelhavsl.). Ph 1817.

CUPRESSUS sempervirens L., cypress.

RUSCUS aculeatus L., »stickmyrten» (Liliac., Medelhavsl.).

UVULARIA: Ruscus hypoglossum L. (do).

SUMACH, flores, semina.	
TAMARISCUS, folia, cort. lig.	
SASSAFRAS, lign. cort. aqu. spir.	
CYCLAMEN, radix.	
STAPHISAGRIA, sem.	
INDIGO, commun. optim.	
LIQUIRITIA, rad. succ. extr. syr.	
CARLINA, radix.	
DORONICUM, radix.	
GRATIOLA, herba	
ASPHODELUS, radix.	
HERMODACTYLI, radix.	
IRIS FLORENTIN. radix.	
MILIUM, semina.	
CYMINUM, semina.	
PERFOLIATA, sem. herb.	
ERUCA, semina	
NINSI, radix — — —	
	Desse tola mer köld, dock wet jag ej om de uthärda våra wintrar i Skåne eller på Öland, det jag dock skulle tro, besynnerligen därest de kommo at ställas emot söder, ty i Holland tola de aldeles wintrarne, som på Öland tyckes wara lindrigare.
	bägge tola wintrarne i Holland, altså ock i Skåne.
	Desse säs lätteligen i Holland, hwarföre ej i Skåne?
	denna dyresta rot och medicament ibland alla, växer i Paris under öpen luft, där hon tycks plågas af värman, tror altså at hon hos oss äfwen så wäl wäxa kunne, som de andre ifr. Canada.

SUMACH: *Rhus coriaria* L. (Anacardiaceae, Medelhavsl.).

TAMARISCUS: *Tamarix gallica* L. (Medelhavsl.).

SASSAFRAS officinale Nees (Lauraceae, N. Amer.). Ph 1869.

CYCLAMEN europaeum L.

STAPHISAGRIA: *Delphinium staphisagria* L. (Medelhavsl.). Ph 1846.

INDIGO: *Indigofera tinctoria* L. (Legum., trop. Afr.).

LIQUIRITIA: *Glycyrrhiza glabra* L., lakritsrot (Legum., SÖ. Eur., Orient.). Ph 1925.

CARLINA acaulis L. (M. o. S. Eur.).

DORONICUM pardalianches L. (Compos., M. o. S. Eur.).

GRATIOLA officinalis L., »jordgalla» (Scrophul., Eur., As.). Ph 1869.

ASPHODELUS ramosus L. (Liliaceae, Medelhavsl.).

HERMODACTYLUS. Anges i MM som »planta dubia», i det somliga anse drogen härleda sig från *Hermodactylus tuberosus* (L.) Mill., andra från *Colchicum variegatum* L. Här torde LINNÉ mena den förra, en mediterrän iridacé, som fanns i Cliffords trädgård (enl. Virid. Cliff.). Men i BURSERS Hortus Siccus finnas »Hermodactyli radices. In officina pharmaceutica», som äro knölar av en *Colchicum*, kanske variegatum L., en sydösteuropeisk art.

IRIS FLORENTINA L., »violrot». Ph 1925.

MILIUM: *Panicum miliaceum* L., hirs.

CYMINUM: *Cuminum cyminum* L. (Umbell., Ö. Medelhavsl.), spiskummin. Ph 1846.

PERFOLIATA: *Bupleurum rotundifolium* L. (M. Eur., N. Afr., V. As.).

ERUCA sativa L. (Crucif., Medelhavsl.).

NINSI är enl. MM *Sium ninsi* L., en ostasiatisk umbellat (enl. Ed. Winkler endast en varietet av *S. sisarum*, sockerrotten), som i Japan varit ett ansett läkemedel. Men då Ninsi här säges vara från Canada, torde LINNÉ förblanda den med »Ginseng sive Ninsin», som är *Panax quinquefolium* L. (Ö. N. Amer.).

IV.

WÄXTER, SOM I APOTHEQUEN BRUKAS OCH NÖDWÄNDIGT
UTIFRÅN HÄMTAS MÅSTE.

JUJUBÆ, bacc. syrup
 OLIVA, oleum.
 TAMARINDUS, fruct. pulp.
 LAURUS, Bacc. elect. aqu. oleum.
 CASSIA, fistul. pulp.
 GRANATUS, cort. sem. syr.
 MYRTUS bacc. oleum.
 ORLEANA, foccul.
 AGNUS CASTUS, semina.
 GOSSYPIUM, sem. bombax.
 VANILLÆ, siliqua.
 PINUS SATIV. nuces. nuclei.
 PISTACIÆ, nuces. nuclei.
 DACTYLUS, fruct. nucl.
 COFFEA, fructus.
 SACCHARUM, species omnes.
 JALAPA, rad. resin. extr.
 ALOE, succotr. hepat.
 CAMPHORA, gum. spir. oleum.
 BENZOE, gum.

Desse kunna fuller växa fort uti oran-
 gerierne, men bära doch aldrig så
 ansenlig frucht, med mindre man dem
 nödigt måste utifrån hämta.

JUJUBÆ: *Zizyphus vulgaris* Lam. (Medelhavsl.) eller *Z. jujuba* Lam. (O. Ind., China, Rhamnac.), »bröstbär».

OLIVA: *Olea europaea* L., olivolja. Ph 1925.

TAMARINDUS *indica* L. (Legum., trop. Afr.).

CASSIA *fistula* L. (Legum., trop. Afr.). Ph 1817.

GRANATUS: *Punica granatum* L.

ORLEANA: *Bixa orellana* L., orleana eller arnotto (trop. Amer.).

AGNUS CASTUS: *Vitex agnus castus* L. (Verbenac., Medelh.).

GOSSYPIUM *herbaceum* L. o. a. arter, bomull. Ph 1925.

VANILLA *planifolia* Andr. (Orchid., Mexico). Ph 1869.

PINUS SATIVA: *P. pinea* L., pinie (Medelhavsl.).

PISTACIÆ: *Pistacia vera* L., pistachekärnor (Medelhavsl.).

DACTYLUS: *Phoenix dactylifera* L., dadlar.

JALAPA enl. MM *Mirabilis jalapa* L. (Nyctagin., Mexico), som nu betecknas som »oäkta jalappa». Senare anger LINNÉ den äkta jalappan vara *Ipomoea jalapa* (L.) Desf., som också Ph 1817 uppger. Den rätta skall dock vara en annan convolvulacé, *Exogonium purga* (Wend.) Bth (Mexiko), som upptas i Ph 1925.

ALOE: *A. vera* L. (Liliac., Medelh.), och andra afrikanska arter. Ph 1925.

CAMPHORA: *Cinnamomum camphora* (L.) Nees (Laurac., Ö. As.). Ph 1925.

BENZOE enl. MM av *Lindera benzoin* (L.) Meissn. (Laurac., N. Amer.). Men rätteligen fås benzoë av *Styrax benzoin* Dryand. (trop. As.). Ph 1925.

STYRAX CALAM, resin. oleum.	} Äfwen desse har man sedt frödigst wäxa genom mödosam cultur, doch aldrig at man kunnat där igenom få saften eller kådan, som af dem ästundas, ty böra de forskrifwas ifrån de rum, på hwilka de wäxa.
OPIUM, species omnes.	
EUPHORBIIUM, gum. oleum.	
LADANUM, gum.	
ACACIA, succ. gum. ammoniac.	
ANIMÆ, gum.	
TRAGACANTHA, gum.	
LENTISCUS, lign. mastix.	
TEREBINTHIUS, comm. cypr.	
MANNA, species omnes.	
SAGOU, foecul.	} Desse kunna så lätt wäxa hos oss i orangerierne, som nogonsin hos utlänningarne, men ännu har man ej lärt med den winst cultivera dem, at ej skadan skulle wara drygare.
AGARICUS, fungus. e ligno prod.	
SUBER, cort.	
LACMUS, succ.	
ZINGIBER, alb. comm. cond.	
ZEDOARIA, rad. sem. aqu. extr. ess. spir. ol.	
SENNÆ, alexandrin. roman.	
CAPPARIS, cortex. oleum.	
CHINA, radix.	

- STYRAX CALAMITA: *Styrax officinale* L., storax Ö. Medelh., Ph 1846.
 OPIUM: *Papaver somniferum* L. Ph 1925.
 EUPHORBIIUM: *Euphorbia officinarum* L. enl. MM. Nu uppges *E. resinifera* Berg. (NV. Afr.), Ph 1925.
 LADANUM: *Cistus creticus* L. o. a. arter.
 ACACIA: *A. senegal* (L.) Willd. (Legum., Afr.), »gummi arabicum». Ph 1925.
 ANIMA i MM (Animi resina): *Hymenaea courbaril* L. (Legum., trop. Amer., amerikansk kopal.
 TRAGACANTHA: *Astragalus*-arter av sekt. *Tragacantha* Orient., tragantgummi. Ph 1925.
 LENTISCUS: *Pistacia lentiscus* L. Anacardiace., Medelh., mastix. Ph 1925.
 TEREBINTHUS communis: *Pinus silvestris* L., pinaster Ait. o. a. arter, vanlig terpentin. Ph 1925.
 TEREBINTHUS cypria: *Pistacia terebinthus* L. Anacardiace., Medelh., Cyprisk terpentin.
 MANNA: *Fraxinus ornus* L. (Medelh.). Ph 1925.
 SAGOU: enl. MM *Cycas circinalis* L. (trop. As.). De egentliga sago-palmerna, *Metroxylon*-arter (trop. As.), omtalas ej i LINNÉs arbeten.
 AGARICUS: *Polyporus officinalis* Fr. M. Eur.—Sibir., Lärksvamp. Ph 1846.
 SUBER: *Quercus suber* L. Medelh., kork.
 LACMUS: *Chrozophora tinctoria* L. Juss. Euphorbiace., Medelh.—Ind.,
 ZINGIBER officinale Rosc. trop. As., ingefära. Ph 1925.
 ZEDOARIA: enl. MM *Kaempferia rotunda* L. Zingiberace., trop. As.. Den rätta är *Curcuma zedoaria* (Koen.) Rosc. trop. As., zittver-rot. Ph 1846.
 SENNÆ alexandrina: *Cassia acutifolia* Del. Egypt. o. a. arter. Ph 1925. *Senna romana* (i MM *Senna Italica*) torde vara *C. obovata* Coll. (Afr., Arab., som fordom lär ha odlats i Italien.
 CAPPARIS spinosa L. (Medelh.), kapris.
 CHINA, radix: *Smilax china* L. (Ö. As.). Ph 1869.

SERPENTARIA VIRGIN. rad.	}	
SARSÆ PARALL, radix.		
ORYZA, sem.	}	
CROCUS, orient. brit, extr, tinct.		
CINNAMOMUM, cort. syr. aqu. spirit.	}	Desse hafwa aldrig wuxit utom ost-indien, äro wid lifs straf of Hollendarne förbudne at friske, och til planterande tienlige, utföras.
oleum bals.		
MYRISTICA, nux. macis, oleum.	}	
CARYOPHYLLUS AROMAT fruct. bals.		
oleum, anthophylli.	}	
CASSIA, caryophyllata, lignea,		
CARPOBALSAMUM,	}	
COSTUS, arabicus, commun.		
CASCHARILLE, cort.	}	Wäxa denna tiden uti ingen Europeisk trädgård.
THYMIATIS, cortex.		
BEHEN, radix alb. rubr.	}	
CACAO, fructus.		
SEBESTONA, fructus.	}	
MYROBALANI, chebuli &c.		
ANACARDIUM, fruct. mel.	}	
GALANGA MAJ. MIN. rad.		
CARDAMOMUM, excort. non exc.	}	
oleum.		

- SERPENTARIA VIRGINIANA: *Aristolochia serpentaria* L. N. Amer., Ph 1869.
 SARSÆ PARILLÆ radix: *Smilax*-arter (Liliac., Amer., sarsaparill. Ph 1925.
 CINNAMOMUM zeylanicum Breyne (Laurac., Ceylon), kanel. Ph 1925.
 MYRISTICA fragans Houtt. Moluck., muskotnöt. Ph 1925.
 CARYOPHYLLUS AROMATICUS L. Myrtac., Moluck., kryddnejlikor. Ph 1925.
 CASSIA CARYOPHYLLATA: enl. MM *Myrtus caryophyllata* L. = *Syzygium caryophyllaeum* Gärtn. (Myrtac., trop. As.). Men skall rätteligen fås av *Dicypellium caryophyllatum* Nees Laurac., Brasil.
 CARPOBALSAMUM: enl. MM av *Commiphora opobalsamum* (L. Engl. Burserac., Arab.), men säges också fås av *Pimenta officinalis* Lindl. (Myrtac., V. Ind.).
 COSTUS: enl. MM *Costus arabicus* L. = *speciosus* Sm. (Zingiberac., O. Ind.). Den rätta »costus» lär dock fås av *Saussurea lappa* Dcne Clarke (Himal.).
 CASCARILLA: *Croton eluteria* L. Benn. Euphorbiac., V. Ind., Ph 1925.
 THYMIATIS: i MM står: »Cascarillam eandem cum Thymiamatis seu Thuris cortice faciunt varii, licet distinctus in officinis nostris vendatur.» I registret kallas den Thymioma.
 BEHEN album: *Centaurea behen* L. (M. As.—Pers.).
 BEHEN rubrum: förmodas i MM vara en *Statice* från Arabien.
 SEBESTENA: *Cordia myxa* L. (Egypt.-As.) eller *C. sebestena* L. (Amer., Boraginac.).
 MYROBALANI: *Terminalia catappa* L. Combretac., O. Afr., trop. As. och T. chebula Retz. (O. Ind.). Men även andra frukter ha kallats myrobalaner.
 ANACARDIUM: sannolikt menas här *Anacardium occidentale* L. (Trop. Amer.).
 GALANGA MAJOR, MINOR: Zingiberacéer. Enl. MM *Kaempferia galanga* L. (O. Ind.), men enl. Spec. pl. ed. II *Alpinia galanga* L. Willd. Sunda-ö. Av denna fås »galanga major», men »galanga minor» av *A. officinarum* Hance (China). Ph 1925.
 CARDAMOMUM: *Elettaria cardamomum* (L.) Whit. & Mort. (O. Ind.), kardemumma, som också fås av andra zingiberacéer. Ph 1925.

CURCUMA, radix.	
PIPER, alb. nigr. long. oleum.	
CUSEBAE, fruct.	
CONTRAYERVA, radix.	} Hafwa aldrig wuxit uti Europa, så wida man sedt, hört, läsit.
COCCULI indici, fructus.	
CHINA CHINÆ cort.	
IPECACUANH, radix.	
PAREIRÆ BRAV, radix.	
ANISUM STELLAT, fruct.	
VOMICA, nux.	
GUMI RESINA, Assa foetid.	
Bdellium.	
Caranna.	
Copal.	
Elemi.	
Galbanum.	
Gutta.	
Lacca.	
Myrrha.	
Olibanum.	} I alla tider, til alla Europeiska apothec quer blifwit utifrån hämtade.
Sagapenum.	

CURCUMA longa L. (Zingiberac., trop. As.), gurkmeja. Ph 1817.

PIPER nigrum L. (trop. As.), peppar. Ph 1869. P. longum (tr. As.), långpeppar.

CUBEBAE: Piper cubeba L. (Sunda-ö.). Ph 1925.

CONTRAYERVA: Dorstenia contrajerva L. (Morac., trop. Amer.), »bezoarrot». Ph 1817.

COCCULI: Anamirta cocculus (L.) Wight & Arn. (Menispermac., trop. As.), kockelskärnor. Ph 1817.

CHINAE cortex: Cinchona-arter (Rubiace., trop. Amer.). Ph 1925.

IPECACUANHA: enl. MM Urugoga, som LINNÉ beskrivit utan artnamn, och som torde vara Urugoga ipecacuanha (Rich.) Baill. (Rubiace., S. Amer.). Ph 1925.

PAREIRA BRAVA: Cissampelos pareira L. (Menispermac., trop.).

ANISUM STELLATUM: enl. MM Illicium anisatum L., men rätteligen I. verum Hook. fil. (Magnoliace., China), stjärnanis. Ph 1925.

VOMICA: Strychnos nux vomica L. (Loganiace., O. Ind.), rävkaka. Ph 1925.

Assa foetida: Ferula assa foetida L. (Umbell., Pers.) o. a. arter, dyvelsträck. Ph 1901.

Bdellium, ej identifierat av LINNÉ, fås av Commiphora-arter (Burserace., Arab., Abyss.).

Caranna: Bursera gummifera Jacq. (V. Ind.).

Copal: enl. MM Rhus copallina L. (N. Amer.). Kopal fås av åtskilliga olika växter, men ej av denna.

Elemi: enl. MM Amyris elemifera L., som är en oklar art. Elemi fås av Bursera-arter (trop. Amer.). Ph 1817.

Galbanum: enl. MM Peucedanum galbanum (L.) Bth. & Hook. (S. Afr.), men numera anges drogen att fås av Ferula-arter (Pers.). Ph 1925.

Gutta: enl. MM Garcinia gutta (L.) Roxb., men numera uppgivas andra arter av Garcinia (trop. As.) lämna gummigutta. Ph 1925.

Lacca: finnes ej i MM. Gummilacka fås av Ficus- och Croton-arter m. fl. Ph 1846.

Myrrha: Commiphora-arter (Burserace., Arab., Abyss.). Ph 1925.

Olibanum: enl. MM av Juniperus phoenicea L. (Medelh.), men anses nu komma av Boswellia Carteri Birdw. (Burserace., Arab.). Ph 1869.

Sagapenum: sannolikt Ferula persica Willd. (Umbell., Kauk.—Pers.).

Styrax.	
Sanguis draconis.	
Opoponax.	
Vernix.	
Sarcocolla.	
BALSAMUS, Tolu.	
peruvian alb. nigr.	
mecca.	
copaivæ.	
MECHOACANNA, radix.	} Är försökt af utlänningar at cultiveras. men ej länge kunnat bestå.
SCAMMONIUM, crud. resin.	
TURPETUM, radix.	}
ACMELLA, herba.	
CAPILLUS VENER. herb.	}
ALCANNA, rad.	
ACORUS VERUS, rad.	} Om desse kunna cultiveras hos oss i Europa, och tillika äga sin förra kraft, är man i twifwels måhl ännu.
RHAPONTICUM, radix.	
RHABARB. VERUM, rad. tinct. extr.	
HYPOCISTIS, succus.	

Styrax: *Styrax liquidum* av Hamamelidacéer; enl. MM *Liquidambar styracifluum* L. (N. Amer.), enl. Ph. 1817 *Altingia excelsa* Pers. (SÖ. As.), enl. Ph 1925 *Liquidambar orientale* Mill. (M. As.), »storax».

Sanguis draconis: drakblodets ursprung var obekant för LINNÉ. Det bästa fås av *Calamus draco* Willd. (Palm., trop. As.), andra sorter av *Dracaena*-arter (Liliac., Afr.).

Opoponax: *O. Chironium* (L.) Koch (Umbell., Medelh.).

Vernix: *Rhus vernicifera* DC. (Anacardiaceae, Ö. As.) och *venenata* DC. (N. Amer.).

Sarcocolla: *S. squamosa* (L.) Endl. (Penaeaceae, S. Afr.).

BALSAMUS Tolu: *Myroxylon balsamum* (L.) Druce (Legum., S. Amer.). Ph 1925.

Peruvianus: *Myroxylon Pereirae* Kl. (Centr. Amer.). Ph 1925.

Mecca: *Commiphora opobalsamum* (L.) Engl. (Burseraceae, Arab.).

Copaiva: *Copaifera officinalis* L. (Legum., S. Amer.). Ph 1925.

MECHOACANNA: enl. MM »*Convolvulus americanus* Mechoacan dictus Raj.», ett namn som LINNÉ ej citerat på något annat ställe. Förmodligen någon jalapparot. För *Ipomoea jalapa* (L.) Desf. anför LINNÉ synonymen »*Bryonia Mechochana nigricans* Bauh.» och »*Jalapa, Mechoacanna nigra* Dale». Den rätta jalapparoten är *Exogonium purga* (Wend.) Bth. (Convolv., Mexico).

SCAMMONIUM: *Convolvulus scammonia* L. (M. As.). Ph 1869.

TURPETHUM: *Operculina turpethum* (L.) Manso (Convolv., O. Ind.).

ACMELLA: *Spilanthus acmella* L. (Compos., subtrop.).

CAPILLUS VENERIS: *Adiantum capillus Veneris* L. (Polypodiaceae).

ALCANNA: *Alkanna tinctoria* (L.) Tausch (Boraginaceae, Medelh.). Ph 1869.

ACORUS VERUS: *A. calamus* L., ansågs skild från den hos oss förvildade, som står i avd. I under namnet CALAMUS VULGARIS.

RHAPONTICUM: *Rheum rhaponticum* L., rabarber.

RHABARBARUM VERUM: enl. MM *Rheum undulatum* L. Numera anses rabarber-roten fås av *Rh. palmatum* L. (V. China) o. a. arter från samma trakt. Ph 1925.

HYPOCISTIS: *Cytinus hypocistis* L. (Rafflesiaceae, parasit på Cistacéer i Medelh.).

CINÆ, sem. cons.	}	
SANTONICUM, sem.		
CATHECU, terra.	}	
BOLETUS, cervin.		
LIGNUM, aloës	}	
colubrinum.		
ebenum.		
nephriticum.		måste hämtas ifrån Indien.
rhodium.		
brasiliense rub. purp. lut,		
santalum alb cictrin. rubr.		
PYRETRUM, rad.	}	
VICTORIALIS, rad.		böra försökas.
CYPERUS, uterq.: radix.		
THEA, folia — — —		At icke The skulle kunna växa i Europa och Skåne, så wähl som i China och Japan, är intet mera twifwel. Doch har det aldrig kommit til Europa, emedan des oljefulle store frön härskna, och des stam, som ei tol hetta, hafwer förtorkats, då det förts siöwägen, och två gånger måst passera linien.
		Om fröt kunde skaffas öfwer Ryssland från China til Sverige wuxo det ofelbart.
SPONGIA.	}	
CORALLIA, alb. rubr.		
PILA, marina.		tagas utur hafsens diup.

CINA: i MM står »Cinae (Santonici) Semina», och det anförda namnet syftar på *Artemisia judaica* L. Ph 1925 har *Flos Cinae*, maskfrö, av A. cina Berg. (Turkest.).

SANTONICUM = CINA.

CATHECU, terra: enl. MM och Ph 1846 är »Catechu vel Terra Japonica» ett vedextrakt av *Areca catechu* L. (Palm., Sunda-ö.), men detta preparat kommer av andra växter, ss. *Acacia catechu* (L. f.) Willd. (O. Ind.). Däremot upptar Ph 1925 »nöten» av *Areca catechu*, betelpalmen.

BOLETUS, cervinus: *Elaphomyces granulatus* Fr. (Ascomycet.), hjortsvamp.

LIGNUM aloës: *Aquilaria agallocha* Roxb. (Thymelacac., O. Ind.).

Colubrinum: *Strychnos colubrina* L. (Loganiac., O. Ind.).

Ebenum: enl. MM av *Bactris minor* Jacq. (Palm., trop. Amer.), en egendomlig uppgift, då ebenholts fås av *Diospyros*-arter (Ebenac., trop. As.).

Nephriticum: enl. MM av *Moringa oleifera* Lam. (O. Ind.).

Rhodium: enl. MM med tvekan förd till *Cytisus canariensis* (L.) Steud. Men det rätta rosensträt fås av *Convolvulus scoparius* L. och *floridus* L. (Kantar.). Ph 1817.

Brasiliense: *Caesalpinia*-arter (Legum., trop. Amer.), bresilja.

Santalum album: *S. album* L. (trop. As.), vitt sandelträ.

Santalum rubrum: *Pterocarpus*-arter (Legum., O. Ind.), rött sandelträ. Ph 1925.

PYRETHRUM: *Anacyclus pyrethrum* (L.) DC. eller *officinarum* Hayne, bertramrot. Ph 1869.

VICTORIALIS: *Allium victorialis* L. (Eur., As.).

CYPERUS: *C. longus* L. (Eur., Orient.) och *rotundus* L. (kosmop.).

FARMAKOLOGISTISKA OCH ANDRA NOTER ÖVER DROGER, SOM ÄNNU FINNAS PÅ APOTEKEN

Av

G. DRAKE.

I.

Valeriana minor. *Rhizoma valerianae*, vänderot, valerianarot, rotstocken med birötter, exciterande, väderdrivande, krampstillande; högt skattat läkemedel vid nervösa och hysteriska åkommor. Om denna drog säger LINNÉ i sina föreläsningar över djurriket: »Är underligt, om man hänger på en trå, så kan man med nöje se, huru katten kan gå kring den hela dagen, smila med svansen, taga höga skutt efter honom, och när de få honom, så äta de honom ändå intet, men hwad de vilja med honom wet ingen.»

Gramen. *Rhizoma graminis*, kvickrot, diureticum och blodrenande medel.

Alchimilla. *Herba alchemillae*, daggkåpa, adstringens, sällan använd i huskurer mot diarré. Bland svenska namn uppger LINNÉ i Fls: Smål., dragblad; växten användes nämligen som botemedel mot dragsjuka, *raphania*, *ergotismus*.

Primula veris. *Radix primulae*, gullviverot, innehåller bl. a. saponin och har på senare tid blivit föreslagen som ersättningsmedel för *Radix senegae*.

Trifolium aquat. *Folium menyanthis*, vattenklöverblad, amaro-tonicum; fordom använd vid ölbrygd i brist på humle. Ett stort antal droger förekommo förr på apoteken i form av *conserva*: den sönderhackade drogen blandades med dubbla mängden socker och erforderlig mängd vatten till en mjuk massa.

Datura. *Folium stramonii*, spikklubbblad, verkar lugnande, krampstillande, narkotiskt; användes mest som rökmedel mot astma. Om fröna säger LINNÉ i *Diet.*: »*Daturae semina* brukas i Turkiet af tjufvar, churuwål det är förbudt wid lifsstraff, emedan man derwid blir känslolös, sitter och gapar, ger bort hwad som begäres och menar, det skal så wara. Sen yran är förbi, kommer man ej det ringaste ihog. En kona i Paris gaf förnäma fröknar in af detta, då de blefwo kränkta, utan at de wiste deraf, hwarföre hon blef lefwande bränd.»

Hyoscyamus. *Folium hyoscyami*, bolmörtsblad, verkar lugnande, smärt- och krampstillande, narkotiskt. Den färska roten har även i nyare tid ofta medfört förgiftningsfall, varom LINNÉ säger i Fls.: »*Radices loco Pastinacae, in cibo per errorum assumtae, infatuant et saepe occidunt.*» Förr användes även fröna, särskilt mot tandvärk: de lades på glöd och röken leddes genom rör till den värkande tanden; det härvid frigjorda maskliknande embryot troddes vara tandens »mask».

Verbascum. *Flos verbasci*, kungsljusblomma, mucilaginosum, expectorans.

Frangula. *Cortex frangulae*, frangulabark, ett milt och värderat avföringsmedel. Drogen måste lagras minst ett år, innan den får användas, emedan färsk bark framkallar kräkning, beroende på ett icke närmare känt ämne, som sönderdelas vid förvaring.

Solanum. *Stipes dulcamarae*, bittersöta, sällan använd som blodrenande medel. Över denna växt utgav LINNÉ år 1771 en disputation och nedskrev i *Egenh. ant.*: »*Dulcamara* begynte han först i Sverige att bruka, och curerade dermed *Syphilis* och

Scorbutus. Fls.: »Infusum mundificans sanguinem praestat omni ex lignis exoticis parato Eximia in febribus phlogisticis et Lochiis supressis, Scabies et Rheumatismo.»

Gentiana vulg. *Radix gentianae*, gentianarot, amaro-tonicum, digestionsförbättrande, mycket använt läkemedel. Namnet »baggesöta» på denna mycket beska rot har uppkommit därav, att roten i Norge ironiskt kallades »söte»; när roten infördes till Sverige tillades här öknamnet för en norrman, »bagge».

Centaurium min. *Herba centaurii*, tusengyllenört, stomachicum, förr febermedel.

Angelica sativ. *Radix angelicae*, angelikarot, stimulans, stomachicum, inom veterinärpraxis för ökande av mjölkens fetthalt. Fordom använd som skyddsmedel mot pest. LINNÉ ansåg den svenska bäst: »Archangelicae exoticae radix nostrata non praestat.» Fls. I *Fl. lapp.* har LINNÉ mycket att berätta om denna rot, som för lapparne utgör ett värderat njutningsmedel.

Carvi. *Fructus carvi*, kummin, väderdrivande, digestionsförbättrande, krydda. »Om den ätes mycket, blir man deraf blek», säger LINNÉ i *Diet.* Många droger, särskilt frukter och frön, förekommo förr på apoteken i form av *confectio*, d. v. s. de överdrogos med socker.

Pimpinella nostr. *Radix pimpinellae*, pimpinellarot, expectorans, excitans.

Sambucus. *Flos sambuci*, fläderblomma, svett drivande medel i form av infusion, »fläderte». *Syrupus*. (*Rob*) *sambuci*, flädermos, den indunstade saften av bären, diureticum..

Calamus vulgaris. *Rhizoma calami*, kalmusrot, amaro-aromaticum, aptit- och digestionsförbättrande medel; av allmogen använd som tuggmedel.

Laureola. *Cortex meserei*, tibast, blåsdragande. Om det förr berömda fröet, *Semen coccognidii*, berättar LINNÉ i *Fl. lapp.*: »Jag har sett, att bönder i Skåne på skämt (ett i sanning farligt tilltag!) givit sina kamrater ett bär av denna växt, samt att den, som förtärt detta, medelst öldricksande försökt släcka den därav uppkomna halsbrännan, men därigenom liksom gjutit olja på elden. På grund härav kallas den *Sörby-peppar* eller *Källarhals*.»

Myrtillus. *Fructus myrtilli*, blåbär, adstringens, vid kronisk diarré: extraktet, *Myrtillin*, vid diabetes.

Rosmarinus sylv. *Herba ledi*, getpors, de blommande årsskotten, numera sällan använd. Över denna växt utgav LINNÉ år 1775 en disputation, var i han bl. a. förordar den mot kikhosta. I *Egenh. ant.* säger han: »Ledum lärde han först vara det förnämsta specifikum emot *Tussis ferina*.» I *Fl. lapp.* meddelar han: »Bönderna i övre Dalarne använda stundom denna växt i st. f. humle, men den åstadkommer ett det grundligaste rus, åtföljt av fullständig redlöshet och därpå följande ytterst svår huvudvärk.» Som bevis på växtens starka och länge kvarblivande lukt meddelar LINNÉ i disputationen, att *Ledum* i det i Uppsala bibliotek förvarade BURSERS herbarium, samlat 1620, ännu efter 150 år bibehåller sin lukt nästan oförändrad.

Rubus idaeus. *Syrupus rubi idaei*, hallonsirap, smakkorrigens.

Tomentilla. *Rhizoma tomentillae*, blodrot, nyintagen i farmakopén, adstringens, mest i veterinärpraxis.

Serpillum. *Herba thymi serpylli*, backtimjan, ingår tillsammans med timjan i ett mycket använt medel mot hosta, *pertussin*.

Malva. *Folium malvae*, malvablad, mucilaginosum.

Melilotus citrin. *Herba meliloti*, meloten, innehåller det vällyktande ämnet *cumarin*, ingår i plåster.

Hypericum. *Herba hyperici*, johannesört, ordinerades av LINNÉ mot lungsot. Han utgav år 1776 en disputation över denna växt. Ingår fortfarande i den förr berömda *Oleum hyperici*, johannesolja.

Taraxacum. *Radix taraxaci*, maskrosrot, diureticum. Ett äldre namn på växten var *Caput monachi*, munkskallar, på grund av det kala fruktfästet, sedan frukterna lossnat.

Bardana. *Radix bardanae*, kardborrot, svett- och urindrivande medel, anses befordra håväxten.

Absinthium vulg. *Herba absinthii* malört, stomachicum, huvudbeståndsdel i de bekanta malörtsdropparna; användes förr som maskmedel, varav namnet vermt. Den flyktiga oljan förorsakar förgiftningssymtomen hos absintdrinkare. *Essentia* utgjorde spiritutdrag av växtdelar och motsvarar våra tinkturer. Ur ett flertal växter trodde man sig genom förbränning och askans utlakning kunna erhålla den verksamma substansen, som kallades *Sal herbarum*. Ett sådant salt var *Sal absinthii*, malörtssalt, utgörande kaliumkarbonat.

Farfara. *Folium farfarae*, hästhovsblad, nyintagen i farmakopén, innehåller slem och ingår i bröstte. Vid denna växt skildrar LINNÉ i Fls. poetiskt vårens ankomst: »Flos primus in plantis suecicis; Tunc gelu tratinsi, vix umbrae solvitur, glacies fluviorum trait, Rana, coaxat in paludibus, Turdus cantat in sylvis, Tetrao fibilat in ericetis et Motacilla florum praenunciat.»

Arnica. *Flos arnicae*, arnikablomma, de från blomfäste och holk frigjorda blom-morna, lindrigt excitans, utvärtes till omslag. Om denna växt skriver LINNÉ i Fls.: »Rusticae Smolandiae folia in pulvere nasali assumunt et inde sternutant uti ab Helleboro, eaque fumo haurint uti Tabacum». Den kallas i Småland »slättergubbar».

Chamomilla nostr. *Flos chamomillae*, kamomillblomma, krampstillande, excitans, adstringens, utvärtes till omslag.

Millefolium. *Flos millefolii*, röllekeblomma, nyintagen i farmakopén, digestionsförbättrande och krampstillande medel. »Av dalkarlarna i Transtrand användes stundom vid ölbrygd denna växt i st. f. humle. Härav bliva dryckesbröderna mycket snart rusiga, och på grund därav har den därstädes erhållit namnet *Galentåra*.» *Fl. lapp.* Den användes förr mot pesten, varav det kvarstående namnet »pestilensblomma».

Satyrium. *Tuber salep*, salep, den senast utvecklade, förvållda och torkade am-roten, nutrierade, involverande och lenande medel. På grund av rotens testikelliknande utseende förr använd som aphrodisiacum enligt »signatura naturalis» i form av *Electuarium* (latverg, mos) *satyriacum*.

Quercus. *Cortex quercus*, ekbark, nyintagen i farmakopén, adstringens. Fröna, *Semen (Glandes) quercus*, ekollon, användas rostade som nutrierande medel, ekollonkaffe. Även svepeskålen, *Cupula quercus*, användes förr.

Fagus. *Pyroleum fagi*, boktjära. Genom förbränning av veden framställdes förr pottaska, *Cineres clavellati*.

Pinus sylv. *Pyroleum pini*, tjära. *Colophonium*, harts. *Gemma (Summitates) pini*, tallstrunt, de utvecklade, hartsrika grenskotten, svett- och urindrivande medel, avkok till bad. »Jag lärde dem göra brännevin af tall struntar, att skölia neder sitt watn med, det de höllo wara otroligt.» *It. lapp.*

Viscum. *Stipes visci*, mistelgrenar. Mistelns växtplats högt i trädens krona (rönn, hassel, ek, lind) gjorde den enligt »signatura naturalis» till ett läkemedel mot epilepsi. På senare tid har misteln åter kommit till heders och berömmes som ett blodtrycksned-sättande och antisklerotiskt medel (*guipsine*).

Lupulus. *Fructus (Juli) lupuli*, humlekottar; stomachicum, sedativum; körtlarne, *Glandulae lupuli*, lupulin.

Juniperus. *Fructus juniperi*, enbär, diureticum, väderdrivande. *Lignum juniperi*, enträ, i kryddblandningar. Fordom pestmedel, bären till tuggning, veden till rökning. *Sandaraca*, enkåda, små harts-korn från äldre grenar. »Sandaraca nostratum est hujus gummi ex acervis Formicarum collectum.» Fls.

Equisetum. *Herba equiseti*, åkerfräken, diureticum.

Filix. *Rhizoma filicis*, träjonrot, ormbunkrot, den på hösten insamlade rotstocken. Denna eller bättre ett på densamma berett eterextrakt förlamar intestinalmaskar och

möjliggör därigenom deras avlägsnande ur tarmkanalen. Ett mycket anlitat och säkert verkande medel mot bandmask.

Polypodium. *Rhizoma polypodii*, stensöta, i huskurer som expectorans.

Musculus clavatus. *Lycopodium*, nikt, sporerne, som ströpulver samt till konspersion av piller.

II.

Triticum. *Amylum tritici*, vetestärkelse, uttorkande, som ströpulver, i liniment och salvor.

Linum. *Semen lini*, linfrö, slemrika frön. *Oleum lini*, linolja, i kalkliniment för brännsår.

Cannabis. *Fructus cannabis*, hamprö, nutriens, emolliens; oljan till framställning av »grönsåpa».

Rapa. *Oleum rapae*, rovolja, huvudsakligen i veterinärpraxis i st. f. den dyrare olivoljan.

Sinapis. *Semen sinapis*, svartsenap, hudretande medel; senapsapper.

Allium. *Bulbus allii*, vitlök, i huskurer mot springmask. Ett fordom berömt läkemedel, jämfäst med teriak och kallad bondeteriak.

Levisticum. *Radix levistici*, libstickerot, urindrivande, ingår i kreaturspulver.

Petroselinum. *Fructus petroselini*, persiljefrö, diureticum, väderdrivande. »Förtager menstrua och är besynnerligt braf at vänja barn af med dien.» *Diet.*

Coriandrum. *Fructus coriandri*, koriander, korrigens för senna. »Är et *anti-hystericum* och förtar *venerem.*» *Diet.*

Thymus vulgaris. *Herba thymi vulgaris*, timjan, ingår i pertussin.

Majorana. *Herba majoranae*, mejram, krydda.

Mentha crisp. *Herba menthae crispae*, krusmynta. »Är en härlig ört, men bör ej brukas för mycket, ty hon gör *sterilitatem*. Men annars i måttelighet förtar hon *acidum ventriculi* och styrker magen i uppkastningar; är god för dem, som ha spenböld; resolverar uti stenpassion; är braf äfven för slag, *vertigo* och fallandesot.» *Diet.*

Salvia. *Folium salviae*, salviablåd, aromatico-tonicum. Ett fordom mycket berömt läkemedel, varom Salernerskolans bekanta vers vittnar: »Cur moriatur homo, cui salvia crescit in horto».

Rosmarinus. *Folium rosmarini*, rosmarinblad, excitans. *Aetheroleum rosmarini* i liniment.

Tanacetum. *Flos tanacetii*, renfana, maskmedel. I *Fil. lapp.* skriver LINNÉ om denna växt: »Jag såg hustrur till nybyggare i Lappland och bönder i Västerbotten flitigt samla och torka denna växt, men att få veta, vartill den skulle användas var ej lätt. Slutligen fick jag den upplysningen, att kvinnorna på dessa trakter därmed tillredde ångsittbad till kroppsdelarnas uppmjukande och lättare stundande barnsbörd.»

Enula. *Radix inulae*, ålandsrot, expectorans, huvudsakligen i kreaturspulver. Ett fordom berömt läkemedel enligt Salernerskolans vers: »Enula campana reddit praecordia sana».

Papaver. *Fructus (Caput) papaveris*, vallmohuvud, till beredning av en rogivande saft».

Rosa rubr. *Petalum rosae centifoliae*, dubbla törnrosblad, ur vilka destilleras rosenvatten. *Acetum rosae*, rosenättika. *Mel rosae*, rosenhonung, förr beredd av spritutdrag på rosenblad med honung. Gallbildningar på *Rosa*-arter, *Bedeguar (nidus insecti)*, uppkomma genom rosengallstekelns styng, då honan på bladskaff och foderblad lägger sina ägg, funno fordom användning som läkemedel.

Rosa damascena. Ur denna rosenart produceras den dyrbara rosenoljan, numera föreskriven till beredning av rosenvatten.

Cerasus rubr. *Syrupus cerasi*, körsbärssirap, smakkorrigens.

Amygdalus amar. *Semen amygdali amarum*, bittermandel, till beredning av bittermandelvatten.

Cydonia. *Semen cydoniae*, kvittenfrö, slemrika frön, någon gång använda till ögonvatten. *Miva cydoniae* var en av fruktsaften framställd sirap.

Anisum. *Fructus anisi*, anis, expectorans, ökar mjölksekretionen. Den flyktiga oljan vanlig ingrediens i bröstdroppar.

Foeniculum. *Fructus foeniculi*, fänkål, likartad föregående.

Ruta. *Herba rutae*, vinruta. »I pesttider kan man ej wara henne förutan, och då bladen sättas uti win, gifwer hon det en angenäm smak och drickes som ett praeservativ för pesten.» *Diet.*

Carduus Benedict. *Herba cardui benedicti*, kardbenedikt, tonicum, lindrigt svett-drivande, förr ett berömt pestmedel.

Paeonia. *Semen paeoniae*, pionfrö, fordom ett berömt medel mot epilepsi. Brukas ännu någon gång som amulett i form av halsband vid tandsprickning hos barn. *Faeculae paeoniae* bestod av ur roten isolerad stärkelse.

Hyssopus. *Herba hyssopi*, isop, excitans, expectorans.

Psyllium. *Semen psyllii*, loppfrö, namnet karakteristiskt för utseendet, slemrika frön.

Capsicum. *Fructus capsici*, spansk peppar, verkar retande, ökar spottavsöndringen, utvärtes hudrodnande; mycket använd i form av impregnerad bomull. I brev till LINNÉ skriver CLAS ALSTRÖMER: »Jag fruktade mista huden i halsen, då jag åt av deras mat på resan. Jag har kommit på den tanken, att spaniörens skräfliga och gutturala uttal förordas mycket af den förskräckeliga Peppar.»

Sabina. *Ramulus sabinae*, sävenbom, i veterinärpraxis.

Helleborus albus. *Rhizoma veratri*, vit prustrot, i veterinärpraxis.

Althaea. *Radix althaeae*, altearot, innehåller rikligt med slem, expectorans, mycket använd i form av sirap och pulver, konstituens för piller. *Unguentum althaeae*, altea-salva, folkmedel för spenbölder hos kor. *Loock* motsvarar *Electuarium*, mos.

Crocus orient. *Stigma croci*, saffran, märkesfiken, exciterande, väderdrivande, krampstillande. »Men är dosis alltför stor, åstadkommer den skrattsjuka, liksom kitslande; derföre böra de, som brukat mycket, agta sig, at det ej stadnar i en sådan tokig *laetitia*.» *Diet.*

Cochlearia. *Spiritus cochleariae*, skedörtsprit, destillerad på den färska örten, mun- och gurgelvatten vid åkommor i tandköttet.

Nigella. *Semen nigellae*, svartkummin, krydda, likartad kummin.

Foeni graec. *Semen foeni graeci*, bockhornsfrö, folkmedel för husdjuren.

III.

Cucumis asinius. *Elaterium album*, vitt elaterium, sediment från den utpressade fruktsaften, drasticum.

Colocynthis. *Fructus colocynthis*, kolokvint, kraftigt laxans. *Trochisci alhandali*, kolokvintkakor, föråldrad form för drogen.

Citrus. *Pericarpium citri*, citronskal, yttre delen av fruktskalet, amaro-aromaticum. *Aetheroleum citri*, citronolja, ur färska fruktskal, *Acidum citricum*, ur fruktsaften.

Aurantium. *Pericarpium (Flavedo) aurantii*, pomeransskal, amaro-aromaticum. *Fructus aurantii immaturus*, pomeransknopp, den omogna frukten. Ur blommorna erhållas neroliolja och pomeransblomvatten.

Sesamum. *Oleum sesami*, sesamolja, den ur fröna pressade oljan har på grund av sin stora hållbarhet under senare tid funnit vidsträckt användning i st. f. den dyrare och mindre hållbara olivoljan.

Squilla. *Bulbus scillae*, sjölök, de i skivor skurna mellersta lökfjällen, ett gammalt läkemedel, diureticum, expectorans, i större dos emeticum, purgans. *Oxymel scillae*, sjölökshonung, genom maceration med ättika och indunstning med honung. Den färska löken användes som rättgift.

Liquiritia. *Radix glycyrrhizae*, lakritsrot, urgammalt expectorans, av vilken fabriksmässigt beredes lakrits, *Extractum (Succus) glycyrrhizae*.

Iris florentin. *Rhizoma iridis*, violrot, den skalade roten, välluktande, mildt excitans och expectorans, i tandpulver och parfym. Längdskurna, flata och glättade stycken tuggmedel för barn under tandsprickningen.

Cuminum. *Fructus cumini*, spiskummin, likartad kummin, men kraftigare.

IV.

Oliva. *Oleum olivae*, olivolja, erhållen genom kallpressning. »Olja lagd på bröstet, hjälper för bröstvärk. Hon är ock god för bölder. På fruntimmer som ha stockade bröst, lägges olja eller färskt smör, och det hjälper.» *Diet.*

Tamarindus. *Pulpa tamarindi*, tamarindmos, fruktköttet, mildt laxans.

Laurus. *Fructus lauri*, lagerbär, stomachicum diureticum. *Oleum lauri*, lagerolja, hudretande.

Cassia. *Fructus cassiae fistulae*, tissel-tassel, mildt laxans.

Granatus. *Cortex granati*, granatbark, medel mot bandmask.

Gassypium. Bomull, kallades förr *Bombax*.

Orleana. Frukmoset avdunstat till fast eller salvartad konsistens, färgmedel.

Vanilla. *Fructus vanillae*, vanilj.

Jalapa. *Tuber jalapae*, jalaparot, purgans. *Resina jalapae*, det ur roten isolerade hartset.

Aloe. *Aloë*, den ur bladen industade saften, ett mycket anlitat laxans.

Camphora. Kamfer, erhållen genom destillation med vattenånga och sublimation ur trädets ved, ett av våra viktigaste och mest använda läkemedel.

Benzoe. Bense, sekret ur barken, excitans, expectorans. Spritutdraget ger med vatten en mjölkliknande blandning, använd som cosmeticum och fordom kallad *Lac virginis*. En lustig förväxling med detta preparat omtalar LINNÉ på sitt humoristiska sätt i Wästgötaresan: »Gutta rosacea sågs på en giftasvuxen jungfru, som midt på kinden först hade fått en liten Pustula eller quæsa, hwilken sedermera utwidgat sig till en handlofves widd. Folket hade rådt henne, at utwärtas bruka qwinnomjolk, hwaraf passionen blifwit värre; de hade ofelbart läsit i Medicorum böcker, at Lac virginale (eller jungfrumjolk) woro godt emot Guttam rosaceam; men de hade förtagit sig, då de tagit qwinnomjolk för Jungfrumjolk, ty den förra prepareras i hwart torp, men den senare allenast på Apotheken.»

Opium, den intorkade mjölksaften från den mogna kapseln. Ännu gäller den gamla sentensen: Sine opio manca est et claudicat medicina.

Euphorbium, den intorkade mjölksaften, hudretande, huvudsakligen i veterinärpraxis.

Acacia. *Gummi arabicum*, arabiskt gummi, det från stam och grenar framsipprade och i luften intorkade slemmet, mycket använt mucilaginosum.

Tragacantha. Dragant, det ur stammen framsipprade och i luften stelnade slemmet, huvudsakligen använt som bindemedel för pastiller, m. m.

Lentiscus. Mastix, sekret från stam och grenar, till tuggning, rökning, tandtinktur.

Terebinthinus comm. *Terebinthina*, terpentin, sekret från stammen.

Terebinthinus cypr. Pistaciaterpentinen ersättes sedan gammalt av *Terebinthina laricina*, venetiansk terpentin, sekret från stammen av *Larix decidua* MILL.

Manna, den ur barken utsipprade och i luften intorkade saften, mildt laxans.

Agaricus. *Agaricus albus*, lärksvamp, antisudorificum.

Zingiber. *Rhizoma zingiberis*, ingefära, exciterande, digestionsförbättrande, väderdrivande medel. Ett flertal droger förekommo fordom å apoteken i syltad form, t. ex. *Conditum zingiberis*.

Zedoaria. *Rhizoma zedoariae*, zitverrot, stomachicum.

Senna. *Folium sennae*, sennablad, och *Fructus sennae*, sennabalja, laxans.

China. *Tuber chinæ*, kinarot, likartad med sarsaparillrot.

Serpentaria. *Rhizoma serpentariae*, serpentariarot, excitans, expectorans, förr mot ormbett.

Sarsae parill. *Radix sarsaparillae*, sarsaparillrot, svett drivande, diureticum, förr antispyiliticum.

Cinnamomum. *Cortex cinnamomi zeylanici*, ceylonkanel, den skalade barken, aromatico-tonicum, carminativum, corrigens för bittert smakande ämnen.

Myristica. *Semen myristicæ*, muskot, frökärnan, exciterande, väderdrivande. *Arillus myristicæ* (*Macis*), muskotblomma, fröhylllet, krydda. *Oleum* (*Balsamum*) *myristicæ*, muskotbalsam, fettat ur fröna.

Caryophyllus. *Flos caryophylli*, kryddnejlika, blomknoppen, smakförbättrande medel. Frukterna (*Antophylli*) voro förr officinella.

Cassia. *Cortex cassiæ*, kassiakanel, en mindre värderad kanel.

Cascharilla. *Cortex cascarillæ*, kaskarillbark, tonicum, digestivum.

Cacao. *Oleum cacao*, kakaofett, mest till beredning av suppositorier.

Galanga. *Rhizoma galangæ*, galangarot, exciterande, väderdrivande.

Cardamomum. *Fructus cardamomi*, kardemumma, exciterande, väderdrivande, smakförbättrande medel. Endast fröna (*Cardamomum excorticatum*) äro användbara.

Curcuma. *Rhizoma curcumæ*, gurkmeja, till färgning av salvor.

Piper. *Fructus piperis* (*Piper nigrum*), svartpeppar. *Semen piperis* (*Piper album*), vitpeppar.

Piper long. *Fructus piperis longi* (*Piper longum*), långpeppar, fruktställningen.

Cubeba. *Fructus cubebæ*, kubeber, antigonorrhœicum.

Cocculus. *Fructus cocculi*, kockelkärna, finner någon gång användning mot ohyra; fiskgift.

China china. *Cortex cinchonæ*, kinabark, tonicum, digestionsförbättrande, febermedel.

Ipecacuanha. *Radix ipecacuanhæ*, kräkrot, den förtjockade delen av biroten, expectorans, svett drivande, kräkmedel.

Anisum stellat. *Fructus anisi stellati*, stjärnanis, expectorans, diaphoreticum.

Vomica. *Semen nucis vomicæ*, rävkaka, amaro-tonicum, ett mycket använt läkemedel.

Asa foetida. *Asa foetida*, dyvelsträck, sekret från stjälk och rot, exciterande, krampstillande.

Galbanum. Galbanum, sekret från stjälken, exciterande, anses befördra menstruation och urinavsöndring.

Gutta. *Gutti*, gummigutta, sekret från stammen, laxans.

Lacca. *Gummi lacca*, schellack, sekret från den dräktiga honan av sköldlusen, *Coccus lacca*, till fernissor, lack.

Myrrha. Myrra, sekret från stammen, excitans, tonicum, expectorans.

Olibanum. Virak, sekret från stammen, stimulans, i plåster.

Styrax. *Styrax liquidus*, storax, sekret från stammen, antiparasiticum.

Sanguis draconis. *Resina draconis*, drakblod, sekret från fruktskärmen, adstringens, av allmogen som djurmedicin.

Tolu. *Balsamum tolutanum*, tolubalsam, sekret från stammen, expectorans, till fernissning av piller.

Peruvian. *Balsamum peruvianum*, sekret från stammen, antiparasiticum, torkande, välluktande, kallas vaniljolja.

Copaiva. *Balsamum copaivae*, kopaivabalsam, sekret från stammen, antigonorrhoeicum.

Scammonium. Skammonium, sekret från roten, laxans.

Alcanna. *Radix alcannae*, alkannarot, färgmedel.

Rhabarb. verum. *Rhizoma rhei*, rabarberrot, tonicum, digestivum, laxans.

Cina. *Flos cinæ*, maskfrö, den outvecklade blomkorgen, maskmedel.

Boletus cervinus. Hjortsvamp, den sporfyllda, torkade svampen, användes av allmogen som aphrodisiacum för husdjuren.

Lignum santalum alb. *Aetheroleum santali*, sandelolja, den ur veden destillerade oljan, antigonorrhoeicum.

Lignum santali rubrum. Rött sandelträ, färgmedel.

Pyrethrum. *Radix pyrethri*, bertramrot, ingår i tanddroppar.

Corallia. *Corallium album et rubrum*, vit och röd korall, huvudsakligen bestående av kalciumkarbonat.

Diet. = Collegium diaeticum eller akademiska föreläsningar över dieten af Carl Linnæus. Uppsala 1907.

Egenh. ant. = Egenhändiga anteckningar af Carl Linnæus om sig sjelf. Uppsala 1823.

Fl. lapp. = Flora lapponica, översatt av Th. M. Fries. Uppsala 1905.

It. lapp. = Iter lapponicum, andra uppl. Uppsala 1913.

PEHR LÖFLINGS KVARLÅTENSKAP OCH EFTERMÅLE.

INVENTARIUM ÖVER KVARLÅTENSKAPEN, FUNNET I BOTANISKA TRÄD-
GÅRDENS I MADRID ARKIV

I BOTANISKA TRÄDGÅRDENS I MADRID ARKIV HAR PATER AUGUSTIN JESUS BARREIRO anträffat och till professor J. ALMKVISTS förfogande ställt ett på spanska språket avfattat manuskript, som innehåller förteckning på de ägodelar, vilka Pehr Löfling efterlämnade vid sin död den 22 februari 1756 i Misión de Sn. Antonio de Coroni i Sydamerika. Genom prof. Almkvists försorg har det spanska originalmanuskriptet¹ blivit översatt till svenska av spanske konsulen i Stockholm MAGNUS NORBECK och är av följande lydelse:

»Bland de dokument, som presenterades i Archivo Venezolano för Undersökningskommittén vid gränsen mellan Venezuela och Columbia, befinner sig en handskrift med följande rubrik: 'Inventarium över Per Lœflings, Hans Maj:ts botaniker (vilken dog i misión de Sn. Antonio de Coroni den 22 februari 1756) kvarlämnade ägodelar.' I denna handskrift befinner sig en order från chefen för expeditionen, hr Josef de Iturriaga, daterad i Muruciri den 21 februari 1756, adresserad till herr Francisco Villalba, att han måtte infinna sig i Coroni, varifrån man underrättat honom, att herr Lœfling var dödssjuk, och att han efter herr Lœflings död skulle upprätta en inventarieförteckning över alla herr Lœflings ägodelar och handlingar samt undersöka, om det fanns andra på något annat ställe, och skulle han deponera dem hos herr Apolinar Diez de la Fuente. Därefter följde hela inventarielistan undertecknad av Villalba Diez de la Fuente, hr Bernito Paltor och herr B. Antonio Condal i Coroni den 23 februari samma år. Där står det i början, att herr Lœfling dog den 22 februari.

I denna förteckning över alla föremål utom enkla persedlar befinner sig ett bibliotek, som botanikern medförde, omkring 40 volymer över olika

¹ Detta har jämte ett tillhörande brev från pater Barreiro av prof. Almkvist överlämnats till Sv. Linné-Sällskapets arkiv.

ämnen samt en bibel och en Ovidio ävensom följande manuskript och handlingar:

Libellus memorialis plantarum Hispania. Anteckningar gjorda under resan från Madrid till Cadiz.

- 1 kappsäck med 13 buntar pressade växter,
- 2 d:o med lösa växter,
- 1 bunt olika papper,
- 29 buntar brev på spanska och svenska,
- 1 bunt anteckningar gjorda under resan från Cumaná till Guayana,
- 1 » med rapporter från floden Coroni,
- 1 » med titeln (Pices, Pisces)? gaditanæ observata.
- d:o Epistolario et not. dat.
- » Experiment.

Andra med olika papper med anteckningar:

- 1 bunt med anteckningar över resan från Piritu och misiones.
- 1 » med geografiska och fysiska anteckningar.
- 1 » med titeln Observaciones in plantas cuma menses.
- 1 » med anteckningar och olika beskrivningar,
- 1 » med beskrivningar gjorda under sjöresan,
- 1 » med beskrivningar och handlingar över botaniken,
- 1 bok med olika anteckningar och beskrivningar över olika händelser.
- 3 ritböcker.

I slutet av inventarielistan bevittna Paltor, Condal y Diez de la Fuente, att den avlidne ägde några föremål (persedlar, böcker och papper) i Guayanans huvudstad i ett rum (vars nyckel befinner sig i denna stads kommandants ägo) samt en låst koffert, som befinner sig i ovannämnda rum, vars nyckel innehas av hr Juan Castel, lärjunge till ovannämnde Kungl. Maj:ts botaniker.

I inventarieförteckningen över de föremål, som Lœffling hade i Guayana, egenhändigt utfärdad av kommandanten Juan Valdés, daterad i Guayana den 3 januari 1756, äro dessutom upptagna:

- 4 buntar manuskript,
- 14 böcker i gott tillstånd, vilkas författare äro obekanta,
- 20 böcker i sämre tillstånd och nästan utan värde.

Efter auktion av bagaget och andra ägodelar erhöles 311 pesos $7\frac{1}{2}$ reales.

Papperen och de andra manuskripten överlämnades till herr Villalba, ombud för Iturriaga, och såldes icke, och böckerna auktionerades genom herr Antonio Paltor till ett värde av 25 pesos.

Ovannämnde herr Francisco Villalba hade i sitt förvar de lådor och värdesaker, som tillhörde expeditionen. Auktionen ägde rum i Sn Pedro och Sts. Zomé de Guayana den 14 juli 1756.

Till den 10 februari 1768, då överkommendanten i Caracas, herr José Solano, beordrade Villalba likvidera räkenskaperna för herr Lœflings ägodelar, kunde dessa icke tillfalla hans arvingar.

Vid likvidation av den Lœfling tillkommande lönen upprättad av Villalba och adresserad till Solano i Caracas den 20 februari 1756 meddelas:

Lönen under den tid av 24 månader och 8 dagar, som Lœfling var i Kungl. expeditionens tjänst, utgjorde 500 pesos årligen (från den 15 februari 1754), vilket datum man startade från Cadiz med Amerika som mål ombord på fregatten 'Santa Ana' tillhörande Compania Guipuresana i Caracas till den 22 februari 1756, vilket datum han avled vid Misión de San Antonio i Varoni i provinsen Guayana i Orinoco, och belöper sig till 1,010 pesos 7 reales och 22 maravedises; i en följande anteckning meddelas, att expeditionens kassör till den avlidne Lœfling under dennes levnad överlämnat två poster kontanta pengar, en å 50 pesos och en annan å 200 pesos såsom resekostnader och transport från Cumana landvägen till Orinoco, undersökande enligt uppdrag allt på vägen, som kunde vara av nytta i hans tjänst, vilka poster icke voro redovisade, men som det ansågs, att dessa användes till kostnader för resa, hästar, transport och betjäning, debiterades detta belopp icke enligt muntlig order från förste kommendanten, herr Joseph de Iturriaga.»

I anslutning till dessa meddelanden om den unge naturforskarens tillhörigheter och om ordnandet av de ekonomiska angelägenheterna efter hans bortgång må några erinringar lämnas om hans personlighet och förbindelser med Linné.

UR LINNÉS LENVADSTECKNING ÖVER LÖFLING.

Pehr Löfling föddes den 20 januari 1729 på Tollfors bruk i Gästrikland. Hans föräldrar voro bruksbokhållaren Erik Löfling och hans hustru Barbara Strandman. Efter studier i hemmet för en informator blev han år 1743 student i Uppsala och ägnade sig där åt medicinska studier. Han bevistade flitigt Roséns och Linnés föreläsningar och blev snart på grund av sina kunskaper och sin vetgirighet föremål för den sistnämndes intresse och välvilja. Då Linné erfor, att han på grund av medellöshet hade svårt att uppehålla sig vid universitetet, anställde Linné honom som informator för sin son Carl och gav honom bostad och kost i sitt hus. Den unge mannen hade vunnit hans bevågenhet genom sina personliga egenskaper och genom sitt livliga intresse för botaniken. Linné har i företalet till den

några år efter Löflings död utgivna beskrivningen över hans resa i Spanien och Sydamerika¹ härom meddelat följande:

»Unge Löfling låg mig stundeligen på hjärtat, och som intet efterlängtat tillfälle yppades för en så ung person, beslöt jag upptaga honom i mitt eget hus, att göra min son sällskap. Ty som informatorer gärna smitta disciplerna med det studium, de själva älska, så kunde jag se förut, att Löflings iver i sin kära vetenskap skulle snarare blåsa under än utsläcka den eld, som från spädaste åren upptänts i min son för blomsterna. Löfling visste ock framför andra nyttja det tillfälle han nu fick. Han avhörde dagligen så publika som privata föreläsningar, umgicks flitigt med sina kvickaste kamrater, var sent och bittida i trädgården och lämnade aldrig någon måltidsstund, [utan] att med sina artiga frågor och tvivelsmål hågkomma Flora. Han levde med mig i största förtroende, ty han ägde en själ ren som guld, utan all skrymtan i tal och åtbörder, vilka stämde så överrens med hans inre, att ingen bedrog sig på stämpeln. Han var aldrig klemig, ej heller bestod hans delice i mat och kläder; det var honom lika om han sov på den hårdaste bänk eller i den mjukaste säng; men för att finna en liten ört eller mossor var den längsta väg honom icke för lång. Då jag om sommartermin 1748 bland mina privata åhörare utdelte vissa stycken att utröna, och trädens knoppar, som jag saknade i vetenskapen, föllo på Löflings lott, var han den ende, som gick i land med sin sak. Hans bekvämlighet att i akademi-trädgården dagligen få betrakta knopparna lättade arbetet, som han 1749 framgav under mitt præsidio uti en disputation *de Gemmis Arborum*, där man finner de artigaste slut draga av hans rön. År 1750, då jag börjat min *Philosophia Botanica*, råkade jag i en så äventyrlig *Arthritis*, att föga hopp för mig var övrigt; men så snart sjukdomen begynte lindras, nödgades jag besvära min kära Löfling att föra pennan, under det jag dikterade utur sängen, så fort boktryckaren hann sätta. Detta arbetet kostade väl i början på en ungdom, men föll herr Löfling efter hand så lätt och angenämt, att han för ingen del ville släppat. Ty som jag i denna bok sökt innefatta kärnan av hela botaniken och herr Löfling aldrig efterlät att fråga mig efter det han ej förstod, blev han till slut så fast i grundsatserna, att jag kunde trotsa alla villoandar i Floras rike, att ingen skulle göra honom till kättare. Ännu hade varken omsorg eller besvär mättat mig, icke otack eller förtal mattat mig, ej heller gynnares hand undandragit sig vid min brinnande lust att utvidga naturalhistorien.»

Met det stora värde, som Linné satte på Löfling, och med det förtroende, han hyste till såväl hans kunskaper och skicklighet som hans

¹ PEHR LOEFLING, *Iter Hispanicum eller Resa till Spanska länderna uti Europa och Amerika, förrättad från år 1751 till år 1756, med beskrifningar och rön öfver de märkvärdigaste växter*. Stockholm 1758.

brinnande lust att arbeta i vetenskapens tjänst, var det naturligt, att Löf-ling skulle bliva en av de hans utvalda lärjungar eller apostlar, vilka i forskningsvärv utsändes till främmande länder och världsdelar. Kalm, Hasselquist, Osbeck, Torén, Montin m. fl. hade redan under 1740-talet skickats »till all världsens ändar och inkommo stundeligen med de allra märkvärdigaste nyheter», och snart kom turen till Pehr Löf-ling att tävla med dem. År 1751 ingick nämligen från konungen av Spanien en anhållan till Linné att sända någon av sina disciplar för att i botaniskt hänseende utforska hans katolska majestäts länder. Linnés val föll på Löf-ling. »Man ser,» skriver han, »att han var i mitt sinne självskriven; jag föreslog, och han var icke sen i överläggning. Han hade redan genom avlagda prov uti teologi, filosofi, disputerande och mera gjort sig färdig att inom $\frac{1}{4}$ år få doktors-hedern. Men resan var honom kärare. Inom en månadsdag efter tillsägelsen hade han redan tagit avsked av fädernesland, släkt och vänner. Jag lämnade således min vardagsgäst och käraste discipel uti den Högstes våld, som styrer våra öden och regerar lika mäktigt i alla länder. Jag tröstade mig vid herr Löflings krafter, ty han var väl vuxen, stor, stark och frisk, var ej bortskämd av veklighet, utan hade alltid levat dygdig och återhållig. Han testamenterade mig ett rent och tacksamt hjärta, det han bevarade heligt intill sista andedräkten, så att jag aldrig ångrar min myckna omsorg för honom. Resan skedde härifrån Stockholm, varest Kongl. Vetenskaps-Akademien täcktes förse honom med ett pråktigt engelskt mikroskop, termométer, Scala geometrica och flera nödiga instrumenter. Dess dåvarande præses, presidenten greve C. Fr. Piper gav honom en kostbar hydrostatisk vågbalk, och samma akademis beständiga sekreterare herr Pehr Wargentin hade all möda ospard vid hans utrustning. Herr archiatern Abr. Bäck, som av särdeles nit för vetenskaper plägar vårda sig om dess idkare, visade även denne mycken gunst, och direktören vid Ost-indiska kompaniet herr Claës Grill, som alltid satt sitt nöje i sådana re-sandes kraftiga underhjälpande, tillät vår Löf-ling fri resa och underhåll på en av sina Portofarare; ja, spanska ambassadören, herr markis de Grimaldi bestod honom icke mindre frikostiga resepenningar, så att han med nöje och nytta kunde anträda resan.»

Den 16 maj 1751 avseglade Löf-ling från Stockholm och anlände efter två månaders färd till Lissabon, varifrån han fortsatte till Madrid. Där stannade han i omkring två år eller till oktober 1753, då han begav sig till Cadix¹ för att såsom deltagare i en vetenskaplig expedition begiva sig till Spanska Amerika. Avfärden från Cadix skedde i februari 1754 och i april landsteg Löf-ling i Cumana. Föga mer än ett och ett halvt år fick han emellertid glädja sig åt studiet av den rika tropiska floran. Under en

¹ Angående hans färd från Madrid till Cadix, se hans i Sv. Linné-Sällskapets årsskrift 1925 publicerade »Dagboksanteckningar».

resa till Guyana angreps han nämligen av feber och borttrycktes såsom här ovan nämnts av döden den 22 februari 1756. Angående Löflings vistelse och verksamhet i Spanien och sedan i Sydamerika hänvisas till hans av Linné utgivna resebeskrivning.

Underrättelsen om Pehr Löflings bortgång väckte Linnés stora sorg och bedrövelse. Flerstädes i sina brev och anteckningar har han häråt givit uttryck; men han kände även den förlust, som fosterlandet och vetenskapen hade lidit genom den unge rikt begåvade och kunskapsrike forskarens frånfälle, och han uraktlät ingalunda att söka bevara och hedra hans minne. I *Den Swenska Mercurius* för oktober 1757 finnes sålunda införd en biografi över den bortgångne, vilken bär titeln »Herr Peter Löflings, Kongl. Spansk Botanici Lefwerne» och som är grundad på en redogörelse av Linné, och det förut omtalade företalet till resebeskrivningen utgöres av en utförligare levnadsteckning, vari Linné skänker varmt erkännande åt sin unge väns både sympatiska personlighet och lovande och betydelsefulla vetenskapliga verksamhet. De ur denna levnadsteckning hämtade, här ovan införda utdragen må följas av Linnés slutord:

»Aldrig har botaniken med något dödsfall mera förlorat, och aldrig lärda världen genom någon olycka kunnat mista mer. Jag smickrar intet; ty det är visat, att ännu aldrig en så grundad och uppmärksam botanist satt sin fot på utländsk botten, ej heller någon resande ännu haft tillfälle att göra så stora upptäckningar som vår Löfving. Han var redan kommen i det härligaste land under solen; men ett land, som ännu aldrig varit skådat av uppmärksamma ögon. Hade han därför levat och som ärnat var kommit att följa expeditionen några tusende mil omkring: till Rio Negro, Orinoco och Amazonfloden, över brasilianska gränsen till de sjöar, som ligga vid ursprunget till floden de la Plata, genom Paraguay, Quito, Peru och till västra amerikanska länderna, till Lima, Buenes, Yres och flera orter, dit aldrig någon privat främmande får komma, så kan man föreställa sig huru mycket nytt och ohört, vår skarpsynta Löfving skolat upptäcka, som lärda världen efter hans tidiga död kanske länge nog måste sakna.»

»Ingen tidning har varit mig bedrövligare än att hava mistat min käraste och bästa discipel, just då jag som mest genom hans flit tänkte rikta vetenskapen. Med Forsynens beslut måste vi dödliga vara nöjda; men aldrig kan jag förgäta min Löfving. Det har varit mitt nöje att skrapa tillsamman de få lämningar, jag kunnat överkomma, i mening att genom deras utgivande rädda hans namn ifrån den glupska tiden.»

LINNÉS BOHAG OCH KONST-STILARNA

AV

SIGURD WALLIN

FAMILJEN LINNÉS BOHAG HAR GENOM EN SERIE LYCKLIGA omständigheter blivit räddat över till vår tid i ett sådant skick, att det för eftervärlden kan tjäna till att ge påtagliga underrättelser om den store mannens hemliv och hans familjs levnadsomständigheter. Den materiella kvarlåtenskapen ger i detta fall rika möjligheter att komma in i tiden avlägsen kulturmiljö närmare inpå livet. Man har här anledning att glädjas över, att när en enskild familjs bohag blivit bevarat oskingrat i en sällsynt utsträckning, detsamma utgjort ramen kring en andlig miljö av det allra största intresse. Linnéminnena måste därför betecknas såsom kulturhistoriskt stoff av extraordinär betydelse.¹

Kvarlåtenskapens öden äro nära förknippade med släktens, i det att det allra mesta genom arv följt Linnés efterkommande och med dem grenats ut på åtskilliga lotter. Med sällsynt samstämmig minnesgodhet ha de många descendenterna förvaltat arvet av de ägodelar, som en gång ingått i den berömda stamfaderns hem. Det är endast därigenom som det blivit möjligt att husgeråd i stor mängd och av alla i ett hem förekommande slag ännu finnas i behåll, ej blott stora och små personliga minnessaker, dyrbarheter och vackra och användbara möbler, utan även de enklaste och ringaste bruksföremål av skilda grupper. Det är en verkligt mångsidig hemmiljö, som den linnéanska kvarlåtenskapen ännu förkroppsligar.²

¹ Innehållet i föreliggande uppsats meddelades i annan form såsom föredrag vid Svenska Linné-Sällskapets högtidssammankomst den 25 maj 1924.

² Jämför närmast följ. i Svenska Linné-Sällskapets årsskrift publicerade uppsatser: T. TULLBERG, *Linnés Hammarby* (1918); samme förf., *Familjetraditioner om Linné* (1919); E. FÖRBERG, *Våra Linnéminnen* (1920); M. FLÖDERUS, *Några traditioner från det Linnéska huset* (1919); M. FLÖDERUS och C. FORSSTRAND, *Linnés ättlingar* (1919); C. FORSSTRAND, *Linnés ekonomi och hans kvarlåtenskaps öden* (1922); O. GERTZ, *Linnéana i framlidne professor Otto Nordstedts kvarlåtenskap* (1925).

Medan alla dessa saker vandrat ur hand i hand och traditionen parallellt gått från mun till mun har stocken av såväl föremål som traditioner kunnat och måst undergå åtskillig förändring. Den kan ha minskats genom förstörelse och genom glömska, härkomstbeteckningar och annat minnesstoff kan ha förbytts och glidit över till andra föremål, men beståndet kan också ha ökat ut materiellt genom att familjepieteten även omslutit saker, som tillhört Linnés närmaste efterkommande och anskaffats under dessas senare levnad, andligt genom att berättelser om till föremål förknippade episoder småningom kunnat fästa sig vid bestämda ting, så att nya sammanhang oförmärkt uppstått. Allt detta är alldagliga processer, vilka man också i detta fall måste inräkna bland möjligheterna.

Ännu en faktor är att beakta, då Linnéminnena skola brukas som kulturhistoriskt stoff. Linnés hem kan icke betraktas som en sluten enhet; det fick naturligen under olika perioder en växlande sammansättning och omfattade under Linnés senare tid tvenne permanenta bostäder, en i Uppsala och en ute på Hammarby.

Före Linnés ankomst till Stockholm 1738 torde man ej ha att räkna med någon större belastning av bohagsting, och det var väl först med giftermålet 1739 och inflyttningen i en ny bostad i Stockholm som hans hem i materiell mening grundades. Två år senare, 1741, flyttade han som professor till Uppsala, en händelse som säkerligen måste ha dragit med sig åtskillig nyanskaffning, men för de närmast därpå följande c:a 15 åren torde man ej behöva antaga annat än enstaka nya föremåls tillkomst.

Efter 1750-talets mitt inträda däremot nya förhållanden, som böra ha medfört mer betydande förändringar och förnyelser i hela bohaget. Huruvida professor Linnés upphöjande i adligt stånd (1757) i och för sig skulle ha givit anledning till en uppförgyllning av hans borgerliga hemmiljö må lämnas osagt, men denna sak sammanfaller nu i tiden nära med övertagandet av fru Linnés arv och inköpet av Hammarby 1758. Det nya boningshuset på Hammarby, uppfört 1762, är en påtaglig anledning till betydande utökning av bohaget, och dess möblerande torde väl ha medfört åtskillig omrangering även av bostaden inne i Uppsala. Efter denna förnyelseperiod ha väl inga liknande anledningar förekommit att göra större nyförvärv till hemmet, varemot enstaka föremål naturligen böra ha tillkommit under hela tiden intill Linnés död 1778.

Det var alltså i runt tal fyra årtionden som Linnés eget hem ägde bestånd. Redan detta är en mer än tillräcklig tidslängd, för att föremålens skaplynne och former skola ha hunnit undergå betydande växling. Då nu det linnéanska arvet också innehåller åtskilligt, som kan ha tillkommit under änkans och döttrarnas tid — av vilka tre levde in på 1830-talet — så omspanner detta bohagskomplex nära nog ett fullt århundrade, och behovet av att sortera det i tidsgrupper är redan härav fullt klart.

Medlen för en dylik uppdelning kunna vara flera, och för att man skall komma fram till ett tillnärmelsevis pålitligt resultat måste de givetvis alla tillgripas och brukas i tur och ordning och i växelverkan. Samtida och senare skriftliga meddelanden, muntlig tradition o. s. v. ge härvidlag många direkta upplysningar eller vägledande antydningar. Det är till en del just denna tillgång som ger föremålsbeståndet dess kulturhistoriska mervärde.

Som ett medel för en första kronologisk grovsortering erbjuder sig emellertid stilkunskapen, vilken, när det gäller en så lång tidrymd som här, kan åstadkomma en sannolikhetsgruppering av ett visst värde. Man får naturligen ej tro på möjligheten att sätta upp bestämda årtalsgränser kring de varandra avlösande stilformerna, så mycket mindre som man här har att räkna med de tidsförskjutningar, som i dylika modefrågor existera mellan olika orter. Och man har grundad anledning förmoda, att Linnés hem hämtat sina ingredienser av möbler och dylikt både från Stockholm, från fru Linnés hemort och från Uppsala. Inom det hemmets väggar hamnade ju för övrigt ett fullkomligt internationellt föremålsbestånd, men detta omfattade egentligen smärre ting, och om man håller sig till möblerna, torde man vara berättigad antaga att de av familjen tämligen undantagslöst förvärvats inom de ovan angivna orterna. Bortser man från möjligheten att gamla föremål kommit in i hemmet, vilket ju en stilgruppering knappast kan avslöja, så bör emellertid en dylik behandling av föremålsbeståndet kunna ha sitt värde för ett fortsatt boutredningsarbete.

Linnés bosättning i Stockholm 1738—39 faller stilhistoriskt under en period, som fått sin karaktär av barockens senaste utvecklingsformer. Det starka franska inflytandet på den karolinska tidens Sverige kvarlevde i åtskilliga reminiscenser i form av fransk régencestil. Men den äldre frihetstidens stilkaraktär hos oss, en blandprodukt av många element, hade dock tagit de djupaste intrycken av de stora handelsnationerna England och Holland. En borgerlig karaktär av gedigen måttfullhet kännetecknar denna kultur jämte en imitationslysten förtrogenhet med exotiska produkter, främst ostasiatiska. Det är alltså denna holländskt-engelska borgerliga senbarock, som man närmast har att vänta sig i Linnés Stockholmshem och i hans första bosättning i Uppsala.

Vår nästa stilform är den franskt influerade rokokon, som åtminstone på tongivande håll avlöste den tidigare frihetstidens stil omkring århundradets mitt. Den utvidgning av Linnés hem med åtföljande förnyelse av bohaget, som måste ha inträffat omkr. 1750-talets slut och 1760-talets början med tillkomsten av Hammarby, bör alltså ha präglats av rokokons former. Dock torde det vara försiktigast att förutsätta möjligheten att vissa barockelement då ännu kunnat finnas kvar hos möbelsnickeriet i Uppsala och färgat även de vid denna tidpunkt nyttillverkade möblerna.

Fig. 1. Skrivbord, senbarock.
Linnés Hammarby.

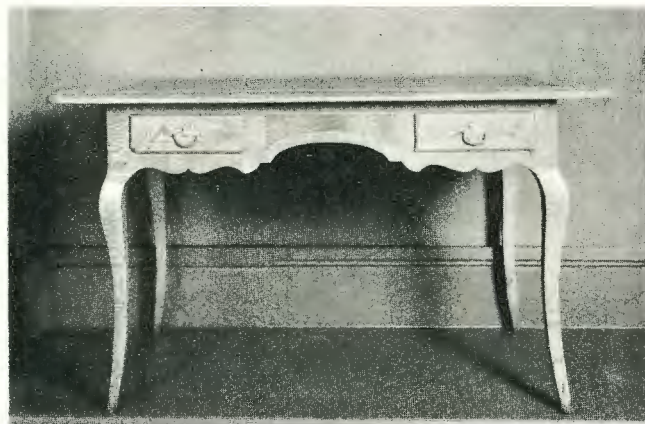

Fig. 2. Skrivbord, tidig rokoko.
Linnémuseet i Uppsala.

Fig. 3. Tébord med fajansskiva, rokoko.
Nordiska Museet.

Fig. 4. Tébord med fajansskiva, gustavianskt.
Linnémuseet i Uppsala.

De båda här antydda huvudperioderna för Linnés bosättning sammanfalla alltså med var sin rådande stilform, den äldre frihetstidens borgerliga senbarock och den senare frihetstidens rokoko. Under de båda årtionden, som Linnés återstående livstid varade, kvarlevde också rokokostilen, men med 1770-talet hade den fått en livskraftigare medtävlare i den nya franska antikiserande stilart, som hos oss acklimatiserades som gustaviansk stil. Gustavianska föremål kunna sålunda ha införlivats med Linnés hem under hans sista årtionde, fastän det saknas anledning antaga att någon nyanaffinering av större omfattning förekommit vid denna tid.

Om man sålunda för Linnés egen livstid ej har att räkna med någon senare stilform än den gustavianska, och även denna endast i dess tidigaste utvecklingsfas, så är förhållandet ett annat rörande dem av hans närmaste anhöriga, som under längre tid överlevde honom. Sonen och den äldsta dottern äro här knappast att räkna med, då deras död infaller blott få år efter faderns. Däremot omfattar fru Linnés änketid den gustavianska stilperioden, även inbegripet vad som plägar kallas för sengustaviansk stil, och de tre yngre döttrarna hunno dessutom att genomleva även empirestilens period.

Ett litet urval av möbler har här återgivits i bild för att tjäna till exemplifiering av de ovan framhållna synpunkterna. Då det ingalunda varit avsikten att i denna uppsats utföra en fullständig gruppering efter stilar av det linnéanska bohaget i dess helhet eller ens av möblemanget, inskränka sig avbildningarna till enbart några lösryckta exempel, valda inom några olika möbelgrupper och representerande de under Linnés egen tid härskande stilarterna.

Fyra olika bord kunna härvid i första hand ge en föreställning om de ovan i korthet karakteriserade stilformernas kännemärken. Det första av dessa (fig. 1), det skrivbord som står i Linnés arbetsrum på Hammarby, är till typen avgjort det äldsta. Det representerar på ett utpräglat sätt den engelskt-holländska senbarocka stilform, som var modern hos oss under frihetstidens tidigare del, Fredrik I:s tid. Det mest i ögonenfallande stilelementet är benens form, den engelska möbelkonstens »cabriole legs». Från ett fullkomligt rakt sargstycke skjuter benet ut med en bred och tjock överdel, så att en bestämt markerad horisontal gränslinje bildas mellan den raka, lodräta sargen och det svängda benet. Från den svällande ansatsen fortsätter benet med rund genomskärning, avsmalnar nedåt och slutar med en utåtböjd rundad fot. Hela benet bildar alltså en lätt svängd S-form, som med en bestämd vinkel övergår i den raka sargen. Det är denna för barocken typiska profilinje som återgår i sargens utsågade underkant nedom de tre lådorna. Mjuka båglinjer avbrytas där i bestämda vinklar av små raka mellanleder. Man kan ytterligare lägga märke till ett sådant stildrag, som att lådornas framvägg ligger utanpå sargen med en vulstprofil i kanten.

Vidare äro lådornas beslag ytterst typiska för stilen, platta skivor utskurna i former av samma karaktär som den nyss omtalade sargkantens, fullt symmetriska och med en lätt ytdekorerings. Bordet visar polerade trätytor med ett enkelt geometriskt ramverk inlagt i skivan och å lådorna. Möbelen med sina klart iakttagna stilregler och sitt omsorgsfulla utförande kan mycket väl antagas vara utgången ur en snickareverkstad i Stockholm. Den tillhör avgjort tiden före 1700-talets mitt och bör alltså, under förutsättning att den såsom ny inkommit i Linnés hem, ha tillhört hans första bosättning.

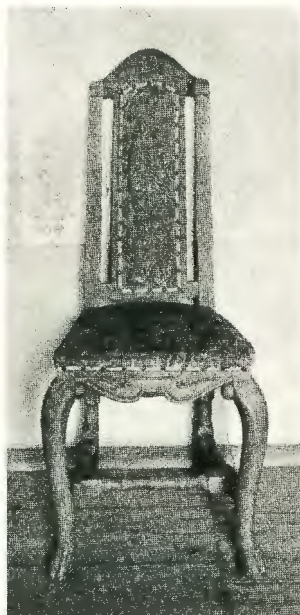
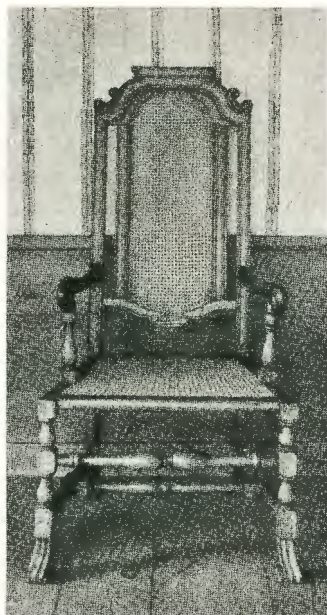

Fig. 5 och 6. Länstol och stol, senbarock.
Linnés Hammarby.

Det andra skrivbordet (fig. 2), som tillhört professor Tullbergs arvsloft och nu står i Linnémuseet i Uppsala, är åtskilligt större än det nyss beskrivna. Till hela sin byggnad är det smäckrare och lättare än detta, och om också formspråket i det stora hela går igen, representerar detta bord klart och tydligt ett mer framskridet stadium i utvecklingen mot rokokon. Sargens utstående kant visar samma art av motiv men i en betydligt mjukare och mer flytande form. Övergången från sargen till benet är långt ifrån så starkt markerad som å barockbordet; det hela har växt samman och tenderar mot rokokons sätt att undvika de tvära avbrotten i linjeföringen. Bordlådorna ha kvar samma konstruktion som å det äldre bordet, men däremot visa beslagen helt annan karaktär. De äro fullt utbildade

rokokobeslag med ytan skulpterad i relief och formerna lätt osymmetriska. Till stilformen står alltså detta bord på övergången till rokokon. Materialet, alm, samt det jämförelsevis enkla utförandet frestar till att gissa, att det utgått från en verkstad, som ej legat i huvudstaden. Det kan under sådana omständigheter mycket väl vara tillverkat ett gott stycke in på den period, som på ledande håll helt behärskades av rokokotiden, och vara gjort på 1750- eller 1760-talet, d. v. s. tillhöra nyanskaffningarna i samband med att Hammarby blev färdigt.

Det tredje bordet (fig. 3), ett tébord med fajansbricka, befinner sig i

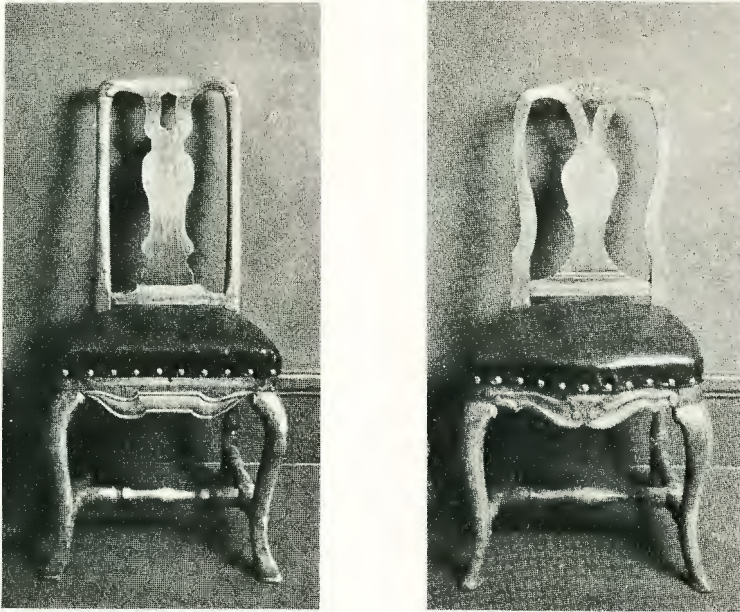

Fig. 7 och 8. Stolar. Övergångsformer mellan senbarock och rokoko. Linnémuseet i Uppsala.

Nordiska Museet, dit det jämte flera andra Linnéminnen testamenterades av ingenjör Jean Bolinder. Till utförandet är detta bord åtskilligt enklare än det nyss beskrivna. Det är gjort av björk och målat med brun oljefärg, och såsom avbildningen visar är det mycket summariskt och en smula tafatt i formgivningen. Snickeriet har tydligen blott utgjort en enkel montering till den dekorerade fajansbrickan, men dess former äro dock ganska klart stilbestämda, och i förhållande till skrivbordet fig. 2 representerar detta brickbord en längre framskriden, fullt utbildad rokokoförm. Sarg och ben äro formade fullständigt som en enhet med en sammanhängande konturlinje. Bordet bör ha tillkommit på 1750- eller 1760-talet, vilket också stämmer med fajansbrickans karaktär. Denna, som torde vara ett Rörstrands-

arbete, är dekorerad i blått med blomguirlander kring kanten och i mitten en grupp av blommor och roccailler.¹

Det fjärde bordet i den här gjorda sammanställningen (fig. 4) är likaledes ett tébord med fajansbricka. Det har såsom skrivbordet fig. 2 från den Tullbergska samlingen kommit till Linnémuseet i Uppsala. Till formerna skiljer det sig avgjort från alla de ovannämnda borden genom sina genomfört raka former. Det är nästan helt tillverkat med hyvel. Dess gustavianska karaktär är alltså klar; den raka sargen med avsneddade hörn samt hörnställda fyrkantiga ben, nedåt avsmalnande och med kannelurer, äro tydliga kännemärken härpå. Vissa former tyda t. o. m. på att det borde föras till den gustavianska tidens senare skede, 1790-talet. Om denna periods engelskt färgade möbelstil erinra t. ex. de små konsolerna i vinklarna mellan

Fig. 9. Linnés föreläsningstol i hans museum på Hammarby.

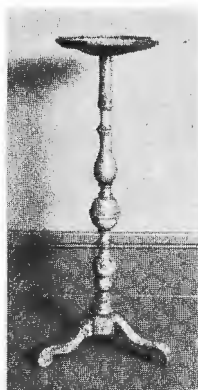

Fig. 10. Gueridon, senbarock. Linnémuseet i Uppsala.

benen och sargen. Försiktigast torde emellertid vara att ej bestämt förneka att pjäsen kan vara gjord redan under den gustavianska stilens tidigare skede, vilket begynte med 1770-talet. Till detta årtionde hör troligen den i blått med blommor dekorerade fajansbrickan, men intet hindrar att bordet kan vara gjort åtskilligt senare än brickan. Det kan alltså ej betraktas såsom säkert, att detta bord verkligen funnits under Linnés egen tid. Om så varit fallet, bör det ha anskaffats under något av hans sista år och då representerat det allra nymodernaste i stilväg.

Dessa här som exempel framställda bord representera alltså hela den stilutveckling, som det linnéanska bohaget kan ha genomlöpt under Linnés egen livstid från senbarock över rokoko till gustaviansk stil.

¹ Jfr G. UPMARK, *Möbler i Nordiska Museet* (Sthlm 1913), sid. 51 och pl. XLIV.

Det i Linné-Sällskapets årsskrift 1922, sid. 78 avbildade spelbordet i rokoko står på ungefär samma stilutvecklingsstadium som det här omtalade brickbordet, men representerar en högre kvalitet med betydligt mer regelmässigt framhävande av stilelementen.

Vill man ur samma synpunkt bland stolarna välja ut några karakteristiska exempel av de skilda stilsorterna, skall man snart finna, att bland de tämligen talrika typerna de flesta äro att hänföra till senbarockens period eller till blandformerna mellan barock och rokoko. Nästan alla tillhöra den holländskt-engelska stilströmningens avläggare i vårt land, medan man för-gäves söker stolar av de motsvarande franska typerna. Det var det förra slagets typer, som mest funno användning hos oss för allt slags enklare

Fig. 11. Insektskåp, senbarock.
Linnémuseet i Uppsala.

bruk och som i största utsträckning ombildades i rustika former. Stolarna i Linnés bohag äro också i stor utsträckning av dylika mer eller mindre förenklade och förgrovade typer, somliga helt av de hos allmogen brukliga sorterna. Fyra olika typer återges här i bild (fig. 5—8), två från Hammarby och två ur den Tullbergsska samlingen, nu i Linnémuseet. Den till typen äldsta är den stora rottingklädda länstolen från salen på Hammarby, vilken representerar en ganska rent återgiven engelsk stilform från 1700-talets tidigare del. Den grovt byggda stolen fig. 6 från Linnés arbetsrum på Hammarby representerar en betydligt allmännare art av försvenskning av

senbarockens engelsk-holländska stoltyper. Karakteristisk är den höga ryggen med sin breda raka ryggbricka i mitten samt krysset mellan fötterna. I benen återfinnes en tillämpning av samma schema som ovan beskrivits på tal om barockborden. Den utsågade och snidade sargen framhålles såsom bestämt skild från de upptill starkt förtjockade benen. Klädseln å denna stol är likaledes typisk för tiden och utgöres av en grov schagg med

Fig. 12. Sekretär, tidig rokokok.
Nordiska Museet.

pressat mönster, en vara som hade sitt egentliga hemland i Holland men som också framställdes i Sverige.¹

De båda stolarna fig. 7 och 8 visa variationer på samma grundtyp och antyda huru denna sakta och följdriktigt ombildades hän emot rokokon. Ehuru ännu ganska starkt barockbetonade kunna stolarna av dessa båda senare typer antagas vara tillverkade ännu på 1750-talet, kanske t. o. m. så sent som på 1760-talet. Den tämligen rika förekomsten av just dessa

¹ En samtida svensk stol med besläktade former och klädsel men närmare ansluten till de utländska stilförebilderna återfinnes i Nordiska Museets stilhäfte, Fredrik I:s tid (Sthlm 1924), sid. 26.

typer och frånvaron av senare sådana i Linnébohaget, talar mycket för antagandet att vid tiden för iordningställandet av Hammarby stolmakeriet i Uppsala nått fram till detta stilstadium.

I museet eller lusthuset på Hammarby står ännu alltjämt Linnés föreläsningstol (fig. 9). Det är en s. k. biblioteksstol, över vilken man sitter grensle och har armbågsstöd framför den fällbara pulpetskivan. Stolens utstyrsel är den enklaste och all slags stoppning saknas. Till typen är den emellertid nära besläktad med en annan dylik stol från ett samtida professorshus i Uppsala, nämligen språkforskaren Johan Ihres (från 1738 skytte-

Fig. 13. Byrå, rokoko.
Linnémuseet i Uppsala.

ansk professor), vilken stol nu befinner sig i Nordiska Museet.¹ Å denna äro sits och armstöd stoppade och klädda med grönt skinn, pulpetskivan klädd med grönt kläde samt allt träverk målat i kinesiserande lackimitation med blommönster i guld mot svart botten. Jämförelsen mellan Ihres och Linnés biblioteksstolar är upplysande, dels som ännu ett exempel på den enkelhet i utförandet som karakteriserar mycket av Linnés bohag, dels därför att den rikare stofferingen på Ihres stol underlättar en tidsbestämning. Det förefaller troligast att biblioteksstolarna tillkommit ungefär vid den tid då de båda lärda tillträdde sina professurer i Uppsala, resp. 1738 och 1741.

I Linnémuseet i Uppsala finnes ett par ljusbord, gueridoner (fig. 10), komna från den Tullbergska samlingen, vilka äro väl ägnade att tjäna som

¹ Se Redogörelse för Nordiska Museet 1924, sid. 27; Fataburen 1925.

stilprov. Både till former och material tillhöra de avgjort det senbarocka stilområdet. De lätt volutsvängda fötterna, det svarvade skaftets profilering och den 8-kantiga skivan höra väl hemma i den tidigare frihetstidens stil, och materialet, masurbjörk och alrotsfanér, äro ock mycket karakteristiska för just denna period. Gueridonerna torde alltså böra hänföras till den första bosättningen.

Som stilprov från en annan grupp av möbler avbildas här ett skåp ur den Tullbergiska samlingen, nu i Linnémuseet i Uppsala. Dess inre med lådinredning för förvaring av insekter finnes återgivet i årsskriften 1922, sid. 76. Å lådorna finnas egenhändiga påskrifter av Linné. För bestämningen av denna enkla oljemålade möbels stilsammanhang torde det vara tillräckligt att hänvisa till skrivbordet fig. 1. Det beslätade i benens förm är tydligt, och man torde lugnt kunna hänföra insektskåpet jämte dess likar i lusthuset på Hammarby till Linnés tidigare möbler.

Blandformerna mellan senbarock och rokok, som mött i flera av de här framhållna exemplen, äro särskilt tydliga i en sekretär, som tillhör den ovan omtalade gruppen av Linnéminnen i Nordiska Museet. Medan möbelns helhetskaraktär samt anordningen av faneringen äro helt rokokomässiga, hänger åtskilligt i konstruktion och detaljformer fast vid den äldre stilens regler. Att här i tur och ordning genomgå dessa element vore att upprepa vad som ovan redan flera gånger framhållits. Sekretären måste vara tillkommen under en period, då rokokostilen redan var fullt utbildad, men den verkstad som levererat möbeln torde ha varit hänvisad till en förenkling i arbetsmetoderna, som ej tillät utförandet av rokokostilens djärvare modelleringskonster. Det bör i sådana fall ha legat nära till hands att gripa tillbaka till den närmast äldre stilens mer snickarmässiga och med hyvel utförbara formen. Sekretärens rent gustavianska beslag måste anses såsom senare tillsatser.

Den karaktär av skulpturverk mer än snickareprodukt, som var en fullödig rokokomöbels förnämsta dygd, framträder däremot tydligt hos byrån fig. 13, som ur den Ödmanska samlingen kommit till Linnémuseet i Uppsala.² Som stilprodukt företräder denna möbel rokokostilen i dess fulla utveckling med dess mjuka flytande linjeföring och dess tendens att av pjäsens skilda beståndsdelar bilda en enda hel och sluten form, liksom vuxen i ett stycke. Byråfasaden sväller som av ett inre tryck, men hela stommen av skiva, hörnstolpar, fötter och botten bilda ett sammanhållande enhetligt ramverk omkring det gemensamma mittfält som bildas av lådorna.

Ytterligare en rokokopjäsa av fullt utbildad och genomförd typ meddelas här i avbildning, en spegel i snidad och förgylld ram (fig. 14), som tillförts Linnémuseet i Uppsala genom testamente av häradshövding H. Behm å Sickelsjö. Denna spegel har ett par nära stilfränder på Hammarby, i

² Förut avbildad i årsskr. 1922, sid. 72.

salongen och i fru Linnés rum. Samtliga äro de goda prov på rokokotidens spegeltillverkning i huvudstaden, vilken utmärkte sig för en smidig och rik formgivning. Den dekorativa fantasien hade här fritt spelrum och gjorde också rokokospeglarna till verkliga prydnadsmöbler, helt och hållet i rokokons anda.¹

Alla dessa utpräglat rokokomässiga pjäser kunna säkerligen hänföras till tiden för Hammarbys möblering.

Den här sammanställda exempelsamlingen ur Linnés möblemang torde, ehuru kortfattat, ge en föreställning om de möjligheter som materialet erbjuder till en stilhistorisk gruppering och därpå grundad rekonstruktion av hemmets karaktär under dess olika skeden. För att nå ett någorlunda tillförlitligt resultat fordras dock helt naturligt en grundlig behandling av materialet i dess helhet, något som här icke ens är försökt. Det är emellertid redan av anförda exempel lätt att konstatera, att det linnéanska möbelbeståndet, oavsett sitt speciella historiska värde, rent möbelhistoriskt sett erbjuder mycket av intresse. Flertalet föremål tillhör nämligen det vida kulturområde, som ligger mellan de förnäma mönsterprodukterna från de tongivande möbelsnickarnas verkstäder och den rena bygdetillverkningens starkt lokalbetonade alster. För vinnandet av en klarare kunskap om detta svåråtkomliga mellanskikt äger Linnés sällsynt fulltaligt bevarade bohag ett särskilt stort allmänt kulturhistoriskt värde.

¹ Till jämförelse erbjuder sig en spegel i utpräglad senbarock form, vilken tillhör Nordiska Museet och bör ha ingått i Linnés första bosättning. Se Nordiska Museets stilhäfte, Fredrik I:s tid, sid. 28.

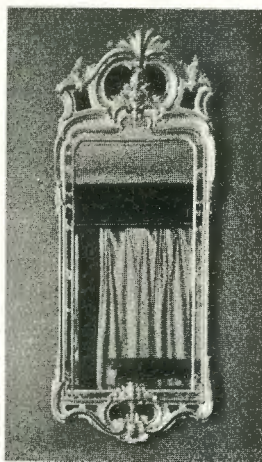

Fig. 14. Spegel, rokoko.
Linnémuseet i Uppsala.

LINNÉ ALS BIOCHRONOLOG

VON

ANDERS WASTENSON

IM JAHRE 1917 GAB DR. E. ANTEUS EINE LITERATURZUSAMMENSTELLUNG über die Jahresringe der Holzgewächse und die Bedeutung derselben als klimatischer Indikator heraus. Auf der Seite 366 sagt Anteus: »Der Gedanke, dass man in der Variation der Jahresringbreite von einem Jahr zum andern einen Massstab für die klimatischen Unterschiede zwischen den einzelnen Jahren in dem Masse, als sie mitbestimmend auf das Dickenwachstum der Bäume einwirken, besitzt, ist alt. Schon bei Bravais und Martins (1842) ist derselbe ausgesprochen, obwohl diese ihn in ihrer Eigenschaft als kritische Forscher verwerfen. Die ersten diesbezüglichen Untersuchungen stammen demnach von Keuchler, der im Jahre 1859 in Texas Ringmessungen an drei Eichen vornahm, um aus der variierenden Breite der Ringe einen Rückschluss auf die Feuchtigkeitsverhältnisse der einzelnen Jahre zu ziehen.«

Diese Zusammenstellung ist, wie ich gleich zeigen werde, unvollständig, indem Anteus die Untersuchungen Linnés ganz übersehen hat.

Es scheint mir deshalb nicht unangemessen, in diesem Jahrbuche ein Verzeichnis der Stellen, wo sich Linné über die Jahresringe als klimatische Indikatoren ausgesprochen hat, die ich bisher gefunden habe, zu geben. Die Zahl der Zitate wäre vermutlich, wenn ich die Gelegenheit, die ganze Linnéliteratur durchzugehen, gehabt hätte, grösser geworden. Jetzt repräsentieren sie nur, was ich mehr zufälligerweise gefunden habe.

Soweit ich gefunden habe, hat Linné die Jahresringe der Bäume zum ersten Mal im Jahre 1741 näher studiert. In den »Reisen durch Oeland und Gothland« finden wir Seite 78 (Linné 1) die folgenden Zeilen, die in der ersten schwedischen Auflage auf der Seite 68 wiederzufinden sind.

»Ein ziemlich grosser in verwichenem Winter abgehauener Eichstamm, im Durchmesser $7\frac{1}{4}$ Ellen ohne die Rinde, war, nach der Anzahl seiner Ringe, 260 Jahr alt. Einige Ringe waren näher beysammen, und andere weiter von einander, welches mir von den kalten Wintern herzurühren schien, welche verursachen können, dass die Ringe näher zusammen kommen. Ich zählte also von dem äussersten Ringe an inwendig nach dem Centro zu bis zu den Jahren 1708 und 1709, da der starke Winter war, und

fand, dass diese Ringe dicht beysammen waren. Ebenso waren die von den Jahren 1658 und 1587 viel schmaler. Eben dasselbe bemerkte Ich auch an einer Menge kleinerer Eichstämmen. Wir haben also an der Eiche gleichsam eine Chronik der Winter, welche wir daran 200 bis 300 Jahr zurück erkennen können.»

In der Westgötha-Resa (Linné 2) Seite 247 schreibt er: »Die Fichte wird der höchste Baum Schwedens und wetteifert oft mit der Eiche in Jahren und Alter. Herr Assessor Ulr. Rudenschöld hat in Finland Fichtenstämmen von 320 Jahren gefunden. Hier bei Norum sahen wir einen abgehauenen Fichtenstamm, der einer der grössten, die wir je gesehen hatten, war, denn er war 33 Ellen lang ohne den Wipfel. Das grosse Ende war 5 Quartier breit, das kleine Ende 3 $\frac{1}{2}$ Quartier breit, wir waren also dazu geneigt, die Jahre dieses grossen Stammes zu zählen, wobei wir fanden, dass er am grossen Ende 409 Ringe oder Jahre hatte, war also etwa 100 Jahre älter als die grösste Fichte, die Herr Rudenschöld in Finland gezählt und gefunden hatte, wozu er selbst ein Zeuge wurde, der uns hier auf Norum begegnete und als wir zählten dabei war.»

Auch auf der letzten Reise Linnés — in Schonen 1749 — macht er eine hierhergehörende Observation (Linné 3). Seite 51 heisst es:¹ »Eine Eiche lag gestern am Wege abgehauen, dass wir also ziemlich deutlich die Ringe des abgehauenen Stammes zählen und davon sowohl ihre Jahre wie die kalten Winter, die sie vertragen hatte, beurteilen konnten, die (die Ringe) wir näher an einander bei den Jahren, die mit einem † bezeichnet sind, weit entfernt aber von einander, wo O zugesetzt wird, fanden. Also wurden die Ringe und Jahre zurück von der Rinde 1748 gezählt, denn im Jahre 1749 hatte sie noch keinen Ring bilden können, und sie war gerade 100 Jahre alt.

1648	1662	1676 O	1690	1704 †	1718 †	1732 O	1746
1649	1663	1677	1691	1705 †	1719 †	1733 O	1747 †
1650	1664	1678	1692 †	1706 †	1720 †	1734 O	1748 O ²
1651	1665	1679	1693 †	1707	1721 †	1735	
1652	1666 O	1680	1694	1708	1722 †	1736 O	
1653	1667 O	1681	1695 O	1709 †	1723 †	1737 O	
1654	1668 O	1682	1696	1710	1724 O	1738 O	
1655	1669	1683 O	1697 †	1711	1725 O	1739 O	
1656	1670	1684 O	1698 †	1712	1726	1740 †	
1657	1671	1685	1699 †	1713	1727	1741 †	
1658	1672	1686	1700 †	1714 O	1728	1742 †	
1659	1673	1687	1701 O	1715 O	1729 O	1743	
1660 O	1674 O	1688	1702 †	1716 O	1730 †	1744 †	
1661 †	1675 O	1689 †	1703 †	1717 O	1731 †	1745 †	

¹ Vom Verfasser übersetzt.

* Diese sind also die direkten Observationen, die Linné gemacht hat. Damit aber war sein Interesse für diese Frage bei weitem nicht erschöpft. Er kommt wieder und wieder darauf zurück, zum ersten Mal in *Philosophia Botanica* (Linné 4) Seite 276, wo er schreibt: »Vigendi tempus comprehendit annos, quibus plantae vivunt; facile anni numerantur vel ex circulis concentricis s. ex. annulis resinosis in Caulice detruncato.

Annulis resinosis s. internis plerique Trunci numerantur. *Quercus Oelandiae* nata 1581, aetate 260, it oeland. 68. *Pinus Wermelandica* nata 1337, aetate 409, it. w. goth. 247».

Und in »Auserlesene Abhandlungen« (*Amoenitates academicae*) (Linné 5) erwähnt Linné auf der Seite 239 die Eiche mit diesen Worten: »Der Eichbaum ist unter den Einheimischen mit Recht unter die grössten zu zählen, wird sehr alt, ist die Chronik des Winters, — — —».

Wie grosses Gewicht Linné auf diese seine Beobachtungen gelegt hat, und wie andauernd er bis in seine letzten Jahre daran gedacht hat, geht auch aus meinem letzten Zitate hervor. Es stammt dieses von einem Schüler Linnés, Martin Vahl, der an den »*Praelectiones privatissimae*» auf Hammarby im Jahre 1770 teilnahm (Holmboe Seite 58), und lautet in Übersetzung:¹ »*Quercus robur* ist der härteste Baum unter allen europäischen, und ist die Eiche der nördlicheren Gegenden härter als die der südlicheren. Der Baum steht 400 Jahre. Je näher die Ringe sind, je stärker ist der Winter gewesen.»

Durch diese sechs Zitate hoffe ich zur Genüge die folgenden drei Tatsachen dargelegt zu haben.

- 1) Linné war ganz klar darüber, dass Frühholz und Spätholz einen Jahresring bilden.
- 2) Linné sah ein, dass man durch Zählung der Jahresringe das Alter eines Baumes feststellen kann.
- 3) Linné war der erste, der die Variation der Jahresringe mit dem Klima in Verbindung zu setzen versuchte, was er auch tatsächlich durch Messen der Jahresringe wenigstens zweimal getan hat.

Gewiss hat Linné den Einfluss des Winterklimas auf die Ausbildung der Jahresringe überschätzt; das Problem ist viel mehr verwickelt, als er glaubte, aber dass er klar eingesehen hat, dass das Problem vorhanden war, ist nicht in Abrede zu stellen, und so gehört er auch der Geschichte der Chronologie an.

¹ Vom Verfasser übersetzt.

LITERATUR

1. ANTEUS, ERNST, Die Jahresringe der Holzgewächse und die Bedeutung derselben als klimatischer Indikator. Eine Literaturzusammenstellung. Progressus rei Botanicae, Bd. V, Jena 1917.
 2. HOLMBOE, JENS, Linnés botaniske »Praelectiones privatissimae» på Hammarby 1770. Utgit efter Martin Vahl's referat. Bergens Museums Aarbok 1910, nr. 1.
 3. LINNÉ, CARL VON, 1. Reisen durch Oeland und Gothland u. s. w. Halle 1764.
 2. Westgötha Resa, Stockholm 1747.
 3. Skånska Resa. 2:dra uppl. Lund 1874.
 4. Philosophia Botanica u. s. w. Stockholm 1751.
 5. Auserlesene Abhandlungen u. s. w. Bd. 2. Leipzig 1777.
-

SVENSKA LINNÉ-SÄLLSKAPETS SENASTE DONATOR

VIKTOR N. BAUMBACH

GENOM TESTAMENTARISKT FÖRORDNANDE AV DEN 18 juli 1924 har Svenska Linné-Sällskapet av apotekaren Viktor Natanael Baumbach, som avled den 1 augusti 1926, erhållit en donation av 10,000 kr., »att för Sällskapets ändamål användas». Efter avdrag av 500 kr. för stämpelskatten, utgjorde beloppet 9,500 kr., varå utredningsmannen i boet redovisat 5 % ränta från donators dödsdag till den 1 mars 1927, då överlämnandet till Sällskapet skedde med ett belopp av 9,791 kr. 67 öre. Härtill har donators fosterdotter och universalarvinge, fröken Anni Baumbach överlämnat en gåva av 500 kr., motsvarande

stämpelskatten, under förklaring att hon därigenom ansåg sig förverkliga sin fosterfaders innersta önskan, och vilket belopp utgått ur hennes egen testamentslott. Det den 1 mars 1927 erhållna beloppet utgjorde följaktligen 10,291 kr. 67 öre.

Viktor Natanael Baumbach var son av komministern i Hjärpås i Skaraborgs län Jonas Baumbach och hans maka, f. Ekberg, samt föddes i Hjärpås den 18 mars 1845. Efter studier vid högre elementarläroverket i Skara antogs han år 1863 till elev å apoteket i Svenljunga och avlade där den 16 juni 1865 farmacie studiosi-examen. Därefter tjänstgjorde han å nämnda apotek till den 1 oktober s. å. och å apoteket i Skövde från sistnämnda dag till den 1 augusti 1868. Vid farmaceutiska institutet inskrevs han s. å. och avlade den 25 maj 1870 apotekarexamen. Under de närmast följande åren var han anställd å apoteket i Vara och å apoteket Kronan i Norrköping samt från den 24 juni 1872 till samma tid 1888 å apoteket Hjorten i Örebro. Den 25 maj sistnämnda år erhöll han privilegium å apoteket i Jämshög och den 21 februari 1898 transport till apoteket i Klippan. Detta innehade han till sin död, men var under de senare åren av hälsoskäl befriad från dess skötsel.

Under sin Örebrotid var Baumbach ledamot av Närkes fornminnesförenings styrelse och deltog i ordnandet av Örebro läns museum. Efter sin bosättning i Skåne hopbragte han där och i Blekinge en större samling förhistoriska föremål, vilka han år 1918 som gåva överlämnade till Lunds universitets historiska museum.

Han var även livligt intresserad botanist och framstående trädgårdsodlare.

Av Svenska Linné-Sällskapet blev han ledamot 1919.

LINNÉS PARENTATION ÖVER ANDREAS NEANDER

UTGIVEN AV

ELIS MALMESTRÖM

(TILLÄGG TILL ÅRG. IX, 1926)

I GRANSKNINGEN AV DEN OVANNÄMND A PARENTATIONEN, införd i förra årgången av Svenska Linné-Sällskapets årsskrift (s. 45—60), har ett misstag insmugit sig, som nu dess bättre kan vinna rättelse. Orsaken till detta misstag är närmast vissa brister i de tryckta uppslagsverk, med vilka Linnés genealogiska uppgifter i talet kunnat kontrolleras. Saknaden av ett herdaminne för Växjö stift har här åter gjort sig påmind.

Linné uppgiver i parentationen, att Neanders morfar, Andreas Petri Schatelovius, »hade till fru Britta Kexelia» — så bör nämligen det av Linné något otydligt skrivna namnet läsas. Hon skall ha varit »Pastoris dotter i Dädesjö».¹ Någon pastor med detta namn har emellertid ej funnits i Dädesjö.² Då Neanders morfar enligt säkra källor varit gift med Kristina Petri Osander från Linneryd³ och Linnés uppgift i ett avseende var felaktig, låg det nära till hands att antaga, att Linné helt tagit miste på Neanders morfar. Det är dock icke fallet. Det har nämligen visat sig, att Neanders mormor var gift två gånger, första gången under det han bodde i Kalvsviks socken, med den person, Linné nämner, och andra gången under sin tjänstgöring som kyrkoherde i Långasjö, med Kristina Osander. Detta har komminister Gotthard Virdestam, som f. n. är sysselsatt med arbete på Växjö stifts herdaminne, haft godheten påpeka genom att meddela ett par dödboksutdrag från Kalvsviks socken, så lydande: »1697 aug. 29 kastat mull på Vördig H:r Anders Schatlofi död födda

¹ Sv. L.-S:s årsskrift VIII, 1925, s. 99.

² P. Wieselgren, Ny Smålands-Beskrifning, II, Wexiö 1845, s. 873.

³ Sv. L.-S:s årsskrift IX, 1926, s. 52, n. 1.

barn» och »1697 nov. 14 begrofs Andreas Schatlovii hustru Brita Kiexelia i Boavred i Kyrkan». Denna Brita Kiexelia måste ha varit dotter till Magnus Benedictus Kiexelius, såsom antagits i not 7, s. 51 av årsskriften 1926. Kiexelius nar dock icke kyrkoherde i Södra Sandsjö utan i Norra Sandsjö. När äktenskapet mellan hans dotter och Neanders morfar ingicks har ej kunnat utrönas. Det senare dödboksutdraget är intressant även ur den synpunkten, att det bekräftar, att A. Schatlovius bebodde kompaniprästbostället Boavred i Kalvsvik.

Denna rättelse har gjorts med så mycket mer tillfredsställelse som det lyckats icke blott att fylla ut en lucka i den neanderska genealogien utan också att ytterligare visa pålitligheten i Linnés uppgifter. Och vare sig Linné litat mer till Andreas Neanders anteckningar eller till de upplysningar dennes broder givit i ämnet, har han efter sin tids resurser varit väl underrättad.

RESUMÉ OF CONTENTS.

The present issue opens with an account (pp. 1—8) of the Swedish Linné Society's commemorative meeting in 1926, which took place in Linné's native village in Småland on May 23rd, the anniversary of his birth. A suggestion that some of the Society's annual celebrations should be held there had already been brought before the Committee several times but could not be realised until 1926, when, after renewed representations from the inhabitants of Linné's birthparish, Stenbrohult, and also from Växjö, where he went to school, by those who were interested in keeping his memory green and his works before the public eye, the Committee decided to transfer the annual celebration of the Society to his native district, Råshult, and to the home of his childhood. This proposal received warm support from the members of the Society, the parishioners of Stenbrohult, and many others, and was carried into effect at the time of the yearly meeting of the Province of Kronoberg's Natural Science Society on May 22nd. Those who took part in the meeting assembled first at the bust of Linné, where wreaths were placed on behalf of the Society in question by Mrs INGEGERD BESKOW, née Tullberg, the wife of the High Sheriff, AUGUST BESKOW and a descendant of Linné, also on behalf of the Swedish Linné Society by its chairman, Professor ROBERT E. FRIES. After this ceremony, the old school-house and the other sights of the town and environs were visited and at 6 o'clock the meeting was opened in the Town Hall with a speech by Mr S. MÅRTENSSON. Professor R. SERNANDER then lectured on »Linnés Herbationes Upsalienses», profusely illustrated by lantern slides. After lectures by Mr MÅRTENSSON on geological investigations in Jämtland and by K. KJELLMARK, inspector of elementary schools, on archeological remains in Vårend and Finnveden, supper was served, during which the guests were entertained by songs. Professor SERNANDER returned thanks on behalf of the Linné Society for the hospitality shown them.

On May 23rd many of those present at the ceremony of the previous day and also several well-known members of the Linné Society, together with the inhabitants of the parish of Stenbrohult, assembled at the monument erected to Linné's memory at Råshult. On behalf of Stenbrohult's Village »Association», the Rev. G. VIRDESTAM, expressed great pleasure in the decision of the Swedish Linné Society to transfer their

Annual Meeting to Linné's native village and after PETTER NILSSON, the chairman of the rural district council of Råshult, had tendered his welcome to those present, the meeting was opened by Professor FRIES by a short speech in which he emphasized the fact that it was a great occasion for the Linné Society to be allowed to assemble in Linné's birthplace and expressed thanks for the words of welcome. Professor FRIES then proceeded to speak on the subject of »Linné and his Native Place» (see below). This speech was followed with great interest and warmly applauded. After Professor SERNANDER had thanked the speaker and the choir — the Tegnér Quartette of Växjö had sung several times — the party made their way to Möckelsnäs which is situated on lake Möckeln and is the country seat of C. A. VON HORN, gentleman-in-waiting, who welcomed the guests to the dinner given by the parish of Stenbrohult to the Linné Society. Mr BESKOW, the High Sheriff, thanked Mr VON HORN for his hospitality. In the course of the evening Professor SERNANDER made an impressive speech, in which he described the natural beauties of the village of Stenbrohult and emphasized the national importance of commemorating Linné. On both days it was glorious summer weather, and many of those present at the meeting availed themselves of the opportunity, both between and after the ceremonies, of making excursions in the neighbourhood and visiting the places mentioned by Linné in his works.

The above speech in commemoration of Linné by Professor FRIES is given in extenso in this issue (pp. 9—20) and contains an account of Linné's connection with Småland, the province in which Råshult and Stenbrohult are situated, and where the years of his childhood and youth were spent. His descent from Småland clerical and peasant stock has in many ways set its seal on his character and view of life. From his father, the vicar of Stenbrohult, he inherited his interest in botany. A description is given of the home of his childhood and especially of the garden which had been laid out by his father, and which Linné in after years often mentions with much love and enthusiasm. In his essay, *Adonis Stenbrohultensis*, of 1732 (published in 1920 in facsimile print) Linné records the considerable number of plants which were cultivated in that garden. Linné has described the flora of his native district in two other essays written in his youth: *Catalogus plantarum rariorum Smolandiae* (1728) and *Spolia botanica* (1729). Subsequent to the year 1727, when Linné went to Lund to study at the University there, he only paid a few visits to his native place (some of longer duration than others), most of which were in connection with his famous journeys to Holland, Öland-Gothland and Skåne. But even during his latter years as professor in Uppsala he remained in constant touch with his beloved Småland. The strongest link during his last years between Linné and this province was his intimate contact with

the Småland students at the University. From 1744 until his death he acted as »inspector» of the Småland Lodge in Uppsala, conducting his duties on the most patriarchal lines. Examples of this (already well known) are cited and show his personal connection with the students, which explains the respect and love shown Linné, 'the most celebrated son of their native province!'

The Rev. G. VIRDESTAM gives an account (pp. 21—29) of the vicarage during Linné's time and also describes the changes which took place there in after years.

Dr. O. GERTZ contributes a detailed account (pp. 30—56) based on Linné's original manuscript, of the decorative plants cultivated by Linné on his farm »Hammarby», in the parish of Danmark, which is situated not far from Uppsala.

Dr. G. FORSSTRAND gives some reminiscences (pp. 57—67) of one of Linné's contemporaries and friends, M. Triewald, the eminent mechanician, in the chapter entitled »Mårten Triewald och hans Stockholms Trädgård». After about ten years' sejour in England, he, the son of a respected Stockholm citizen, devoted his time there to varied activities in the Natural Sciences. He was, for instance, a keen and clever gardener, and 1739, at Linné's initiative, he co-operated establishing the Swedish Royal Academy of Science.

G. DRAKE, the apothecary, contributes an account (pp. 68—83) of Linné's interest in introducing the cultivation of tea into Sweden and in the repeated experiments which were made, fruitless even after he had succeeded in procuring living plants from China.

The Rev. E. MALMESTRÖM gives a description of Linné's self-esteem based on a comprehensive study of his works and the biographical literature. After an introduction pointing out the aims and objects of the study of Linné, the author reminds us that the constant subject in the discussion of Linné's personality is the question of his self-esteem, a question in which we are faced with a difficulty — that of not being able to reconcile Linné's indisputable and keen consciousness of his own importance with our conception of his character as a harmonious whole. In letters, prefaces to scientific works, autobiographies, &c, Linné frequently refers to himself in self-laudatory terms. This characteristic is particularly striking in a number of reports which, according to the custom of the times, he published anonymously in »Salvii Lärda Tidningar». A few examples of these opinions are quoted. One of Linné's pupils, J. Chr. Fabricius, also remarks of his teacher: »Sein Ehrgeiz var umbeschränkt.» In conjunction with this testimony we find judgments in rather a critical strain advanced by C. J. Rollin, F. Bryk, and A. Randel. Others have stood forth as Linné's apologists, more or less acquitting him of the charge of

self-praise. Another of Linné's pupils professes to be able to do so, »da H. in Wahrheit von allem Stolze so weit entfernt ist». On this side we find such reliable names as de Condorcet, C. A. Agardh, and T. M. Fries, who gives the best interpretation of this weakness of Linné. In order to get at the rights of the case we must not regard Linné as accused, but endeavour to find from outside sources some incontestible facts assisting to an understanding of him. One of these facts is that Linné was not such a simple and harmonious character as we have been led to suppose. Instead, he was — especially after 1748 — frequently in low spirits, nervous, and irritable. This coloured the outlook on life which Linné tried to create for himself after that year, from the starting-point of a renewed and deepened religious experience. This outlook proves that Linné's personal religious experience was not righteousness or redemption in a Christian sense, but can most simply be characterised as a release from a moral coercion, which was due to the fact that feelings of revenge, combined with a sense of self-righteousness, were on the way to take possession of Linné's mind and threatened to weigh it down. Thus Linné never found peace of mind. He was always torn between overweening confidence and fear. Had he been able to control both these influences, Linné's psychic lability would gradually have passed into a harmonious state of equilibrium. It is this ceaseless excitement that keeps Linné's self-esteem alive. It is during his moments of depression that this suspense is indirectly, and at other moments more directly, apparent. We can therefore say with Agardh that in some ways Linné »required» his strong sense of self-esteem.

Professor H. O. JUEL and Mr G. DRAKE, apothecary, have contributed botanical and pharmacognostical notes on and explanations of a reproduction (pp. 99—130) of Linné's »Report on the medicinal plants growing in Sweden and kept at apothecaries», which appeared in 1741 in the Transactions of the Royal Scientific Academy.

In »Pehr Löflings kvarlåtenskap och eftermäle» (pp. 131—136) is reproduced a translation from the Spanish of an inventory of Löfling's belongings at his death on the 22nd Feb. 1756 at Mission de Sn. Antonio de Coroni, in South America) found by Rev. H. J. Barriero in the archives of the Botanical Gardens at Madrid, and also some extracts from Linné's Life of Löfling in the preface to his »*Iter Hispanicum eller resa till de spanska länderna uti Europa och Amerika*», published in 1758.

In »Linné's bohag och konststilarna» (p.p. 137—149) Dr S. WALLIN describes the different styles of art exhibited by the furniture and household effects that Linné left, which are still preserved, and of which a large and valuable collection is in the possession of Svenska Linne Sällskapet.

Under the will of Mr V. N. BAUMBACH, apothecary, who died on the

first of August 1926, the Society has received a donation of 10,000 kronor »to be used to promote its objects». In this connection we give here a few biographical notes about the testator, who was keenly interested in Linné Society and was a prominent botanist and archeologist. During the last few decenniums of his life he lived in Skåne (Scania) and brought together there and in Blekinge large collections of antiquities, which he presented to the Historical Museum of Lund University.

The Rev. E. MALMESTRÖM has contributed an addition to his paper on »Linné's Funeral Oration on Andreas Neander», which was published in No. IX of the Society's Yearbooks.

LINNÉ-SÄLLSKAPETS EGNA ANGE- LÄGENHETER.

STYRELSENS ÅRS- OCH FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE FÖR ÅR 1926.

Den ordinarie vårsammankomsten — Sällskapets nionde högtidssammankomst — hölls pingstdagen den 23 maj, Linnés födelsedag, i Linnés födelsebygd Stenbrohult. Det hade länge varit på tal, att man skulle ha ett årsmöte där, och genom ett storartat tillmötesgående från Hembygdsföreningen Linné och kommunalfullmäktige i Stenbrohult samt enskilda personer blev det en ståtlig fest för Linné-Sällskapet.

Kronobergs läns naturvetenskapliga förening i Växjö hade också gjort sitt till för att öka festligheten, icke minst genom talrikt deltagande av dess medlemmar i Stenbrohultsfesten. Växjöföreningen hade på pingstaftonen i sin stad ett festsammanträde, till vilket många av Linné-Sällskapets medlemmar från andra orter voro inbjudna.

Närmare om festerna i Växjö och Stenbrohult skildras av doktor C. FÖRSTRAND i denna årsskrift genom en uppsats med titel »I Linnés födelsebygd». Jag hänvisar de intresserade till denna.

Bibliotekarien ARVID UGGLA i Uppsala hade på uppdrag av Styrelsen varit behjälplig med de förutgående anordningarna med kallelser, program m. m.

Vid 1-tiden på pingstdagen samlades Linné-Sällskapet jämte ett stort antal sockenbor och medlemmar av Växjöföreningen på den plats, där Linnés fader, kyrkoherden Nils Linnæus, haft sitt boställe och sin trädgård. Där hölls nu sammanträdet.

Ordföranden professor FRIES öppnade detsamma med en hjärtlig hälsning till de närvarande, och särskilt till Stenbrohults församling.

Revisorernas berättelse för år 1925 upplästes av bibliotekarien Ugglå, och i enlighet med deras förslag beviljades styrelsen och skattmästaren full och tacksam ansvarsbefrielse för den tid revisionen omfattade.

Ordföranden höll därefter ett föredrag över »Linné och hembygden», vilket mottogs med allmänt bifall. Prof. SERNANDER framförde ett varmt tack till prof. Fries från de församlade.

Kamrer G. NILSSON i Diö, ordförande i Hembygdsföreningen Linné, tackade Linné-Sällskapets ordförande för de vänliga ord han riktat till Stenbrohults församling.

Festen i Stenbrohult, liksom den i Växjö, upplivades av härlig sång av en utvald sångarskara under ledning av dr YELVERTON TEGNER från Växjö.

Om den angenäma festen efteråt på Möckelsnäs och utflykten dagen därpå nedåt Skåne, se Forsstrands uppsats.

Sällskapets höstsammankomst hölls i Stockholm på Hotel Continental torsdagen den 25 november med början kl. 7,30 e. m. Närvarande ett 60-tal ledamöter. Sedan ordföranden professor FRIES hälsat de närvarande välkomna och förklarat sammankomsten öppnad, företogs de stadgeenliga valen. Därvid återvaldes för 1927 till ordförande professor ROB. E. FRIES och till vice ordförande professor R. SERNANDER. Till ledamöter i styrelsen för åren 1927—1929 omvaldes professor CHR. AURIVILLIUS, disponenten P. BELLANDER och överbibliotekarien J. M. HULTH och till suppleant för samma tid professor T. LAGERBERG. Till revisorer för 1927 omvaldes förste bibliotekarien A. GRAPE och rådman K. W. HERDIN, Uppsala. Till suppleanter för samma tid omvaldes bibliotekarien A. HJ. UGGLA, Uppsala, och doktor FR. SANDMAN, Stockholm.

Ett av doktor CARL FORSSTRAND utarbetat föredrag om Mårten Triewald och hans Stockholmsträdgård upplästes av professor EINAR LÖNNBERG, då författaren av hälsoskäl var hindrad att närvara. Föredraget tryckt i Årsskriften s. 57—67.

Dr U. MÜLLERN-ASPEGREN förevisade därefter en massa vackra skioptikonbilder från sällskapets besök i Växjö och Stenbrohult. Bilderna voro tagna dels av honom själv, dels av folkskollärare A. N. LINDBERG i Diö, vilken godhetsfullt ställt dem till föredragarens förfogande.

LINNÉMUSEET OCH LINNÉBIBLIOTEKET.

Besöken i Linnémuseet ha under 1926 uppgått till 617 enligt anteckningar i den i museet utlagda besöksboken.

Någon inredning av rum till förvaring av Sällskapets bibliotek i orangeribyggnaden i Linnéträdgården har ännu icke kunnat ske.

GÄVOR TILL SÄLLSKAPETS SAMLINGAR.

Av doktor U. Müllern-Aspegren, Stockholm och folkskollärare A. N. Lindberg, Diö: 15 plåtar till fotografier från Råshult och Stenbrohult.

SKATTMÄSTARENS BERÄTTELSE FÖR ÅR 1926.

Linné-Sällskapets inkomster och utgifter samt fondernas ställning framgår av följande sammandrag.

Kassakonto:*Debet:*

Ingående balans (behållning från 1925)	125: 03
Årsavgifter	5,520: —
En stödjande ledamot	200: —
Gåvor	51: 22
Årsskrift och publikationer	3,023: 59
Linnémuseet	78: 95
Linnéträdgården	141: —
Giroräkning	20: —
Sparkasseräkning	3,602: 07
Räntor	8,136: 18
Kronor	20,898: 04

Kredit:

Omkostnader (allmänna omkostnader och löner)	3,342: 10
Linnéträdgården	6,187: 37
Linnémuseet	341: 48
Årsskrift och Publikationer	5,778: 42
Giroräkning	0: 27
Kapitalräkning	439: 42
Sparkasseräkning	4,788: 55
Utgående balans (behållning till 1927)	20: 43
Kronor	20,898: 04

Ingående balanskonto:

Museifonden	201,841: 14	Samlingarna	199,223: 79
Fasta fonden	20,000: —	Oblig. och lotter	149,188: 58
Dispositionsfonden	12,400: —	Kapitalräkning	6,192: 28
Linnéfonden	104,814: 74	Giroräkning	27: 02
Reservfonden	23,239: 12	Sparkasseräkning	7,538: 30
		Kassabehållning	125: 03
Kronor	362,295: —	Kronor	362,295: —

Utgående balanskonto:

Samlingarna	199,223: 79	Museifonden	201,841: 14
Oblig. och lotter	149,188: 58	Fasta fonden	20,200: —
Kapitalräkning	6,631: 70	Dispositionsfonden	12,451: 22
Giroräkning	7: 29	Linnéfonden	105,338: 81
Sparkasseräkning	8,724: 78	Reservfonden	23,965: 40
Kassabehållning	20: 43		
Kronor	363,796: 57	Kronor	363,796: 57

Sällskapets inkomster av årsavgifter visa under 1926 i jämförelse med 1925 en liten minskning med kr. 97: 50.

En ny ständigt ledamot har under året tillkommit.

Under året har en penninggåva å kr. 51: 22 kommit Sällskapet till del från den numera upplösta Chicagofilialen genom Mr A. J. Lindstrom, Chicago, som till Sällskapet överlämnat en kassabehållning å ovannämnda belopp, som enligt Stadgarnas § 6 tillförts dispositionsfonden.

Inträdesavgifterna till Linnémuseet visa en obetydlig minskning med kr. 18: 91 i jämförelse med föregående år.

Sällskapets ränteinkomster ha under året ökats med kr. 745: 13 beroende på Linnéfondens ökning genom den slutliga inbetalningen av lotterimedlen. För framtiden kan Sällskapet räkna med en säker årlig ränteinkomst å minst kr. 8,100: —.

De allmänna omkostnaderna visa för året en väsentlig minskning eller med kr. 1,086: 14.

Kostnaderna för Linnéträdgården ha minskats med kr. 106: 97. De äro även detta år ganska höga, vilket emellertid beror på anskaffningen av de nya trädgårdssofforna, vilka drogo en kostnad av kr. 616: —.

Linnémuseets utgifter äro nu nedbragta till kr. 341: 48, vilket torde få anses som en normal årlig underhållskostnad.

Årsskriften 1926 har kostat kr. 3,444: 12 eller kr. 520: 90 mer än 1925.

Utgivandet av Linnés »Vulcanus docimasticus» har dragit en total kostnad av kr. 2,334: 30, varifrån emellertid avgår Järnkontoets bidrag med kr. 1,000 samt en gåva från herr H. Sundholm å kr. 476, vadan Sällskapets verkliga utgift för publikationen inskränker sig till kr. 858: 30.

Följande Sällskapets fonder ha under året ökats med nedanstående belopp nämligen:

Fasta fonden	kr. 200: —
Dispositionsfonden	» 51: 22
Linnéfonden	» 524: 07
Reservfonden	» 726: 28
Summa ökning	kr. 1,501: 57

Det belopp med vilket reservfonden under året ökats, kr. 726: 28, utvisar behållningen å årets Vinst- och förlustkonto, sedan alla utgifter blivit bestridda och vederbörliga avsättningar till fonderna blivit verkställda.

Under årets lopp ha inga obligationer vare sig utlottats eller inköpts. Det sammanlagda bokförda värdet å Sällskapets obligationer och kommanditlotter uppgår 31 dec. 1926 således till samma belopp som den 31 dec. 1925 eller kr. 149,188: 58. Deras nuvarande saluvärde är dock, tack vare den allmänna kursstegringen under året å obligationer, något högre.

Uppsala den 1 mars 1927.

NILS E. SVEDELIUS.

Linné-Sällskapets skattmästare.

STAT FÖR SVENSKA LINNÉ-SÄLLSKAPET FÖR ÅR 1927.

Inkomster:*Räntebärande kapital:*

a) Obligationer och lotter:	Kapital.	Ränteavkastning.
K. Sveriges Stadshypotekskassas 5 % obl. 1922 (nom. 80,000 Kr.).	80,643: 38	4,000: —
Sveriges Allm. Hypoteksbanks 5 % obl. 1924 (nom. 30,000 Kr.).	30,000: —	1,500: —
Sthlms Int. Gar. A.-B:s 4 % obl. 1904 (nom. 5,040 Kr.).	4,120: 20	201: 60
5 st. 5 % kom.-lotter i Sthlms Ensk. Bank, Ser. II, 1911 å nom. 5,000 Kr.	4,550: —	250: —
A.-B. Stjernfors-Ställdalens 5 ½ % obl. 1916 (nom. 5,000 Kr.).	4,987: 50	275: —
Boxholms A.-B:s 5 ½ % obl. (nom. 5,000 Kr.).	4,987: 50	275: —
Äggfors A.-B:s 5 ½ % obl. 1917 (nom. 5,000 Kr.).	4,950: —	275: —
Hellefors Bruks A.-B:s 5 ½ % obl. 1925 Ser. A (nom. 10,000 Kr.).	10,000: —	550: —
Vargöns A.-B:s 6 % obl. 1919 (nom. 5,000 Kr.).	4,950: —	300: —
	Kr. 149,188: 58	Kr. 7,626: 60

b) Å bankräkningar	500: —
Årsavgifter av ledamöter	5,500: —
Statsbidrag till årsskriften	1,500: —
Försålda publikationer	10: —
Inträdesavgifter till Linnémuseet	100: —

Summa inkomster Kr. 15,236: 60

Utgifter:*Tjänstemännens löner.*

Sekreterare	600: —	
Skattmästare	600: —	
Redaktör	600: —	1,800: —

Allmänna omkostnader.

Renhållning av gata	180: —	
Försäkringspremier	707: —	
Kostnader för sammanträdena	350: —	
Ränta å förskotterade medel	45: —	
Diverse	518: —	1,800: —
	Transport	Kr. 3,600: —

		Transport Kr.	3,600: —
<i>Linnéträdgården.</i>			
Trädgårdsförmannen	3,000: —		
Hyra av bostad åt honom	300: —		
Daglönare	1,600: —		
Material, repar., körslor m. m.	600: —		
Växter, frakt m. m.	200: —		
			5,700: —
<i>Linnémuseet.</i>			
Uppvärmning o. belysning	300: —		
Städning o. rengöring	100: —		
			400: —
<i>Årsskriften.</i>			
Tryck enl. kostnadsförslag	3,500: —		
Oförutsedda utgifter m. m.	500: —		
			4,000: —
<i>Avsättning till Linnéfonden ($\frac{1}{2}$ % å kapitalbehålln.).</i>			525: —
<i>Oförutsedda utgifter.</i>			1,011: 60
		Summa utgifter Kr.	15,236: 60

VIKTOR N. BAUMBACHS FOND.

Vid sammanträde den 6 mars 1927 beslöt styrelsen i enlighet med skattmästarens förslag att för sin del antaga följande reglemente för apotekaren VIKTOR N. BAUMBACHS donationsfond¹, vilket reglemente skall underställas Sällskapet för definitivt fastställande å vårsammankomsten 1927.

REGLEMENTE

för

VIKTOR N. BAUMBACHS FOND.

§ 1.

Denna fond är grundad genom Apotekaren VIKTOR N. BAUMBACHS från Rebbelberga testamente av den 18 juli 1924, varigenom Svenska Linné-Sällskapet erhöi »ett kontant belopp av tiotusen (10,000) kronor att för Sällskapets ändamål användas».

§ 2.

Fonden förvaltas av Linné-Sällskapet som en särskild fond, benämnd »Viktor N. Baumbachs fond», vilken alltid skall vara placerad i räntebärande värden.

¹ Se här ovan sid. 154.

§ 3.

Fonden får icke till sitt kapital förminskas.

§ 4.

Av den årliga ränteavkastningen lägges alltid ett belopp, motsvarande minst en procent (1 %) på kapitalbehållningen till fonden.

§ 5.

Den övriga disponibla ränteavkastningen användes för Linné-Sällskapets ändamål på sätt Styrelsen bestämmer.

LINNÉTRÄDGÅRDEN 1926.

Under våren 1926 framträdde för första gången »area vernalis» i sin blomsterprakt. Växtbeståndet kompletterades under sommaren och hyser denna area nu ett 50-tal arter vår- och försommarväxter.

Man känner visserligen ej, huru LINNÉ hade vårväxterna å area vernalis ordnade, men de ha tills vidare även här ordnats efter klasser. Skifferetiketter ha dock ej kommit till användning.

»Area autumnalis» har även börjat planteras, men denna area är ännu ganska glest besatt. Detta beror delvis därpå, att säkra uppgifter om de höstväxter LINNÉ här odlade äro långt sparsammare än uppgifterna om vårväxterna.

Under sommarens lopp ha en del förflyttningar och omplanteringar å »area perennis» ägt rum. Under de första åren insattes å denna area tills vidare även mindre buskar, dels emedan annan plats ej genast fanns för dem att tillgå, dels ock för att hastigt fylla areorna, så att växtbeståndet ej skulle verka för glest. Nu ha emellertid dessa buskar börjat växa upp så mycket, att de verka störande på areans helhetsintryck, varför de komma att flyttas ut till gräsplatserna och kanterna runt om trädgården.

Den gamla lummiga hästkastanjen vid trädgårdens ingång har under året försetts med två nya smäckra järnband (jämte de äldre) för att förhindra de överhängande grenarnas bristning. När trädet är lövat, kunna de nya järnbanden knappast urskiljas.

Under sommaren 1926 utsattes en del från universitetets botaniska trädgård utlånade lagerträd på den tomma »area meridionalis», d. v. s. den stora sandplanen framför orangeriet, där LINNÉ under den varma årstiden utställde sina frigidarieväxter. Från början hade man hoppats, att här om somrarna några av de gamla linnéanska lagrarna skulle ha kunnat komma tillbaka till sina gamla platser. Men transporten från botaniska trädgården ner till Linnéträdgården av dessa uråldriga stora lagerträd erbjöd så stora vanskligheter på grund av trädens tyngd och höjd, att planen måste övergivas. I stället utlånades fyra mindre, mera lätthanterliga lagrar, två kronlagrar och två pyramider, som utställdes framför orangeriet.

Dessutom har Sällskapet under årets lopp inköpt från Belgien 8 mindre lagerträd, vilka äro avsedda att utställas kring stora sjödammen och vid nedgångarna till kärr- och floddammarna. Dessa lagrar äro tills vidare ej större än

att de kunna övervintras i ett av orangeribyggnadens smärre rum. Övervintningen där 1926—1927 har ej varit förenad med några svårigheter.

Under sommaren 1926 blevo de nya sofforna färdiga och utställdes för första gången i trädgården. Att anskaffa en modell till en 1700-tals trädgårdssoffa visade sig ej vara så lätt som man först trott. Varken i Linnés skrifter eller i beskrivningar och avbildningar från trädgården kunde någon säker ledning finnas. I Nordiska museets samlingar funnos ej heller några trädgårdssoffor från 1700-talet. Så återstod ej annat än att ifrån tavlor och stick från 1700-talet söka komponera en modell. Ritningen till soffan uppgjordes av byggnadsrådet RAGNAR HJORTH och tillstyrktes av riksantikvarien, varefter Möbelkompaniet i Uppsala utförde leveransen. Färgen är pärlgrå. En avbildning av den nya soffan

Soffa i Linnéträdgården.

Ritad av byggnadsrådet R. Hjorth.

synes å ovanstående bild. Att de nya sofforna verkligen prydde upp trädgården, därom rådde bland de besökande ej mer än en mening.

Följande gåvor av frön och växter ha under år 1926 kommit trädgården till del:

Uppsala botaniska trädgård genom prof. O. JUEL: 150 kapslar frön.

Bergianska trädgården genom prof. ROB. E. FRIES: 58 kapslar frön.

Lunds botaniska trädgård genom doc. E. NAUMANN: 17 kapslar frön.

Göteborgs botaniska trädgård genom prof. C. SKOTTSBERG: 25 kapslar frön.

Greve G. LEWENHAUPT, Aske (Bro): körvelrova, *Chaerophyllum bulbosum*.

Dr S. ARNELL, Boden: *Calypto borealis*.

Herr O. LUNDMARK, Uppsala: *Pulsatilla vernalis*.

Överbibliotekarien J. M. HULTH, Uppsala: *Gymnadenia conopsea* från Säby, Dalby sn.

Prof. ROB. E. FRIES, Bergianska trädgården: *Silphium perfoliatum*, *Senecio suaveolens*, *Aster novae angliae*, *Aster Tradescanti*, *Aster acris* och *Helenium autumnale*.

Uppsala i mars 1927.

NILS E. SVEDELIUS.

REVISIONSBERÄTTELSE FÖR ÅR 1926.

Undertecknade, av Svenska Linné-Sällskapet utsedde att granska styrelsens räkenskaper och förvaltning under år 1926, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse:

Sällskapets utgifter och inkomster samt ekonomiska ställning framgå av skattmästarens till styrelsen avgivna berättelse, till vilken vi härmed få hänvisa.

Räkenskaperna äro förda med synnerlig omsorg och reda samt vederbörligen verifierade. Sällskapets tillgångar synas oss på fullt betryggande sätt placerade; värdehandlingarna hava av oss granskats och befunnits i vederbörlig ordning.

Sällskapets samlingar äro brandförsäkrade för 200,000 kr., Linnébiblioteket och lagret av Sällskapets skrifter för tillsammans 57,000 kr. Premierna äro i laga tid inbetalta, liksom även för inbrottsförsäkringen för museisamlingarna å 150,000 kr.

Den i reglementet för Linnéfonden föreskrivna avsättningen av viss procent av ränteavkastningen till fondens ökande är verkställd.

Det är för revisorerna ett nöje att konstatera det synnerligen förtjänstfulla och för Sällskapet gagnande arbete, som nedlagts av styrelsen, enkannerligen skattmästaren, under det gångna verksamhetsåret.

Styrelsens protokoll äro oss företedda och föranleda icke någon anmärkning.

På grund av revisionen få vi tillstyrka, att Sällskapet beviljar styrelsen och skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för den tid revisionen omfattar.

Uppsala den 9 april 1927.

AND. GRAPE.

K. W. HERDIN.

SVENSKA LINNÉ-SÄLLSKAPETS STYRELSE.

Professor ROB. E. FRIES,
Ordförande för 1927.

Professor R. SERNANDER,
Vice ordförande för 1927.

Övriga styrelsemedlemmar:

Valda för åren 1925—1927:

Lektor E. HEMMENDORFF, doktor O. HULT, professor Sv. MURBECK.
Suppleant: Krigsdomare J. ÅSTRÖM.

Valda för åren 1926—1928:

Doktor C. FORSSTRAND, redaktör för årsskriften, professor E. LÖNNBERG,
professor N. SVEDELIUS, skattnästare och föreståndare för Linnéträdgården.
Suppleant: Doktor G. NEANDER.

Valda för åren 1927—1929:

Professor CHR. AURIVILLIUS, disponenten P. BELLANDER, överbibliotekarien
J. M. HULTH, sekreterare och föreståndare för Linnémuseet.
Suppleant: Professor F. LAGERBERG.

Vald av Större Akademiska konsistoriet i Uppsala:

Professor H. O. JUEL.

Revisorer:

Förste bibliotekarien A. GRAPE och rådman K. W. HERDIN.

Suppleanter:

Bibliotekarien A. HJ. UGGLA och doktor FR. SANDMAN.

Rättelse.

Sid. 1, tionde raden nerifrån, står Tegnérska i st. för Tegnerska kvartetten.

UPPSALA 1927
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A. B.

26351